

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน
Promoting democratic political culture of the people

โดย

รศ.ดร.ว่าที่ พ.ต.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล

ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต

ดร.กาญจนา คำจตุติ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๔

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800764005

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

Promoting democratic political culture of the people

โดย

รศ.ดร.ว่าที่ พ.ต.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล

ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต

ดร.กาญจนา คำจตุ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๔

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800764005

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Promoting democratic political culture of the people

BY

Assoc.Prof. Dr.Acting Maj. Sawat Jirathitikarn

Asst.Prof. Dr.Yottana Parnit

Dr.Kanjana Damjutti

Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2564

Research Project Funded

by Science Research and innovation Promotion Fund

MCU RS 800764005

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อโครงการวิจัย :	การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน
ผู้วิจัย :	รศ.ดร.ว่าที่ พ.ต.สวัสดิ์ จิรัฎฐิติกาล ผศ.ดร.ยุทธนา ประณีต ดร.กาญจนา คำจตุติ
ส่วนงาน :	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ :	๒๕๖๔
ทุนอุดหนุนการวิจัย :	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. เพื่อศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน ๒. เพื่อส่งเสริมแบบแผนจากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน ๓. เพื่อสังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน เพื่อสร้างชุดปฏิบัติการวิจัย (Action Research) และนำไปส่งเสริมแบบแผนที่ได้จากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนต้นแบบ หลังจากนั้นนำไปพัฒนาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

๑. แบบแผนวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน ประกอบด้วย ๑) ความเชื่อถือกันในกลุ่ม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกลุ่มจะเป็นความเชื่อใจกัน ๒) ความรักสามัคคี ให้เกียรติในความคิดของทุกคน ๓) การร่วมกิจกรรม การติดตามข่าวสารและพยายามมีส่วนร่วมในกิจกรรม และ ๔) จิตสำนึกสาธารณะ การร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมกันทำงาน

๒. ส่งเสริมแบบแผนจากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน ประกอบด้วย ๑) ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เป็นหลักที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย ๒) ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เสียงส่วนใหญ่ต้องไม่ขัดต่อสิทธิของเสียงส่วนน้อย ๓) สิทธิและเสรีภาพการแสดงออก ต้องยอมรับฟังในความเห็นที่แตกต่าง ๔) ความผูกพันทุกระดับในสังคมประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการออกมาปกป้องระบอบประชาธิปไตย

๓. สังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนเชิงพุทธ ประกอบด้วย ๑) การหมั่นประชุมปรึกษาหารือทางการเมือง ๒) ความพร้อมเพรียง

ในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ๓) การยึดมั่นในหลักการและอุดมการณ์การเมือง ๔) การให้ความสำคัญต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ๕) ความเป็นธรรมและความเสมอภาค ๖) การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีงาม ๗) การยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ

๑. ส่งเสริมสถาบันการศึกษากำหนดรายวิชาเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย รวมถึงการการสร้างความกระบวนกรเรียนรู้ การสร้างความเข้าใจ ความคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมทางการเมืองที่ถูกต้องและยึดหลักประชาธิปไตย

๒. สนับสนุนในการสร้างมาตรการและแนวทางในการขยายกลุ่มเป้าหมายการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน การรณรงค์และให้ความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญในการเลือกตั้ง และให้ประชาชนเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากขึ้น

๓. พิจารณาทบทวนระเบียบข้อบังคับในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนให้มีความเหมาะสมและมีความยืดหยุ่นในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Research Title: Promoting democratic political culture of the people.
Researchers: Associate professor Dr. Acting Major Sawat Jirathitikarn
Assistant professor Dr.Yottana Parnit
Dr.Kanjana Damjutti
Department: Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Fiscal Year: 2564/2021
Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

This research aims to: 1.To studies the pattern of democratic political culture of the people in the community; 2.To promotes the pattern from the study of the democratic political culture of the people; 3.To synthesizes a pattern to promote the democratic political culture of the people.

This research study is Research and Development by studying patterns of people's democratic political culture. To create an action research set and to promote a model from the study of democratic political culture of the people in the model community. After that, it will be used to develop the promotion of democratic political culture of the people.

The results of the research found that

1. The democratic political culture of the people in the community consists of 1) Trust in the community; Power relations in the community will be mutual trust. 2) Love and unity; Respect everyone's thoughts. 3) Participation in activities; Keeping up with news and trying to participate in activities; and 4) public consciousness; joint thinking, planning and working together.

2. Promote the pattern from the study of people's democratic political culture, consisting of: 1) Mutual trust; It is an important principle of democracy. 2) Equality and equality; The majority must not violate the rights of the minority. 3) Rights and freedom of expression; Must accept and listen to different opinions; 4) Engagement at all levels in society; People must take part in defending democracy.

3. Synthesize the democratic political culture promotion model of the people. Able to apply dharma principles, such as the promotion of a democratic political culture of Buddhist people, consisting of 1) Continually meeting for political consultations. 2) Readiness to exercise the right to vote. 3) Adherence to political principles and ideology. 4) Giving importance to the institutions of the nation, religion and monarch; 5) Fairness and equality; 6) Conservation of traditions. And good political culture. 7) Adherence to democratic governance.

Suggestion

1. Promote educational institutions to set courses to promote democratic political culture. Including creating a learning process building understanding, thoughts, beliefs, attitudes, correct political values and democratic principles.

2. Support in the creation of measures and guidelines for expanding cultural promotion target groups People's democratic politics campaigning and educating people about the importance of elections and make people understand more democratic political culture.

3. To consider and review the regulations relating to people's participation so that they are flexible and can be effectively applied to the management of democratic political culture of the people.

กิตติกรรมประกาศ

วัฒนธรรมทางการเมืองนั้นเป็นแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งมาจากความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง ที่ได้รับการถ่ายทอดปลูกฝังโดยสืบทอดจวบจนบุคคลให้การยอมรับและยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ วัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจากกระบวนการปลูกฝังอบรมกล่อมเกลாதองการเมือง ทั้งใน ทางตรงและในทางอ้อมเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จนทำให้บุคคลในสังคมมีความรับรู้ทางการเมือง ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมและเมื่อบุคคลในสังคมมีพฤติกรรมทางการเมืองที่เป็นแบบแผน พฤติกรรมนั้นก็จะกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคม

การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในสังคม ทุกสังคมมีวัฒนธรรมทางการเมืองในหลายรูปแบบเพียงแต่รูปแบบใดที่มีอิทธิพลต่อคนส่วนใหญ่ก็ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเมืองการปกครอง วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นหรือเป็นหัวใจที่สำคัญต่อความสำเร็จของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและหากประชาชนในสังคมไม่มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้อต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแล้วก็ยากที่จะให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยบรรลุผลได้

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ในการสนับสนุนงบประมาณ ขอขอบคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ให้ปรึกษาขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการวิจัย รวมทั้งนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ นักวิชาการด้านประชาธิปไตย ผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชนต้นแบบที่เอื้อเพื่อให้ความรู้ และข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เกิดสิ่งใหม่เพื่อประโยชน์ในการสนับสนุนให้บุคคลแสดงออกทางการเมืองและเลือกตัวแทนเพื่อทำหน้าที่แทนตนในการปกครองประเทศต่อไป

รศ.ดร.ว่าที่ พ.ต.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล และคณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญแผนภาพ.....	ช
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๖
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๗
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๗
๑.๕ คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๘
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๙
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๑๐
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๒
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเมือง.....	๑๒
๒.๑.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม.....	๑๒
๒.๑.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเมือง.....	๒๒
๒.๑.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเมือง.....	๒๙
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย.....	๓๓
๒.๒.๑ ความหมายและที่มาของประชาธิปไตย.....	๓๓
๒.๒.๒ องค์ประกอบของระบอบประชาธิปไตย.....	๔๑
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตย.....	๔๖
๒.๓.๑ วัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยทั่วไป.....	๔๖
๒.๓.๒ วัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยชุมชน.....	๕๔
๒.๔ หลักธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย.....	๕๗
๒.๔.๑ หลักธรรมกับประชาธิปไตย.....	๕๗
๒.๔.๒ หลักธรรมกับวัฒนธรรมการเมือง.....	๖๒
๒.๔.๓ หลักอุปถัมภ์ธรรม.....	๘๐
๒.๕ บริบทเรื่องที่วิจัย.....	๘๒
๒.๕.๑ บริบทจังหวัดกรุงเทพมหานคร.....	๘๒

๒.๕.๒	บริบทจังหวัดนนทบุรี.....	๘๔
๒.๕.๓	บริบทจังหวัดสมุทรปราการ.....	๘๕
๒.๖	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘๖
บทที่ ๓	วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๙๒
๓.๑	รูปแบบการวิจัย.....	๙๒
๓.๒	พื้นที่การวิจัย ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง.....	๙๖
๓.๓	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๖
๓.๔	การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๐๑
๓.๕	ความน่าเชื่อถือของข้อมูล.....	๑๐๒
๓.๖	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๐๓
๓.๗	จริยธรรมการวิจัย.....	๑๐๔
บทที่ ๔	ผลการวิจัย	๑๐๕
๔.๑	ศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน	๑๐๕
๔.๒	ส่งเสริมแบบแผนจากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน.....	๑๒๓
๔.๓	สังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน.....	๑๓๗
๔.๔	องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๔๙
บทที่ ๕	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๑๕๒
๕.๑	สรุปผลการวิจัย.....	๑๕๒
๕.๒	อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๖๐
๕.๓	ข้อเสนอแนะ.....	๑๖๖
บรรณานุกรม	๑๖๗	
ภาคผนวก	๑๗๕	
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๗๙	

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย	๑๐
๔.๑ ความสัมพันธ์ของความเชื่อมั่นในการปกครอง.....	๑๐๗
๔.๒ ความสัมพันธ์ของการให้ความสำคัญในปัจเจกชน.....	๑๐๘
๔.๓ ความสัมพันธ์ของการเคารพกติกาในการปกครอง.....	๑๑๑
๔.๔ ความสัมพันธ์ของการวิจารณ์อย่างมีเหตุผล	๑๑๒
๔.๕ ความสัมพันธ์ของความเชื่อถือกันในกลุ่มชน.....	๑๑๖
๔.๖ ความสัมพันธ์ของความรักและสามัคคี	๑๑๘
๔.๗ ความสัมพันธ์ของการร่วมกิจกรรม	๑๒๑
๔.๘ ความสัมพันธ์ของจิตสำนึกสาธารณะ	๑๒๓
๔.๙ ความสัมพันธ์ของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน.....	๑๒๖
๔.๑๐ ความสัมพันธ์ของความเสมอภาคเท่าเทียมกัน.....	๑๓๐
๔.๑๑ ความสัมพันธ์ของความเสมอภาคเท่าเทียมกัน	๑๓๔
๔.๑๒ ความสัมพันธ์ของความความผูกพันในสังคม	๑๓๗
๔.๑๓ ความสัมพันธ์ของการสร้างความรู้ความเข้าใจ	๑๔๐
๔.๑๔ ความสัมพันธ์ของการสร้างการมีส่วนร่วม	๑๔๓
๔.๑๕ ความสัมพันธ์ของการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย.....	๑๔๘
๔.๑๖ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๕๑

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้นอำนาจอธิปไตยจะเป็นของประชาชนโดยใช้อำนาจในการเลือกตั้งผู้แทนของตนผ่านกระบวนการเลือกตั้งของประชาชนอย่างอิสระเสรี แบบลับ ทัวถึง และจะมีการกำหนดเวลาอย่างแน่นอน^๑ ประชาธิปไตยนั้นมีความหมายที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมุมมองของนักคิดหรือ ผู้ศึกษาค้นคว้าและการนำไปใช้ประโยชน์ อาจหมายถึงรูปแบบในการปกครองรูปแบบหนึ่งที่รัฐบาลเป็นของประชาชน โดยประชาชนคัดเลือกมาเพื่อทำประโยชน์เกิดจากการที่ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง มอบอำนาจการบริหารให้ผู้แทนของตนไปทำหน้าที่แทนเฉพาะกิจเฉพาะกาล และอาจหมายถึงแนวคิด ทฤษฎี อุดมการณ์ วิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในรัฐที่มีความเสมอภาค มีสิทธิ และเสรีภาพ การปกครองโดยกฎหมาย ได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกัน รูปแบบของประชาธิปไตยนั้นสามารถแบ่งออกเป็นแบบโดยตรง และแบบมีตัวแทนหรือโดยอ้อม ประชาธิปไตยแบบโดยตรงเป็นรูปแบบการปกครองที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม เช่น การออกกฎหมาย บังคับใช้กฎหมาย การตัดสินใจ หรือการตัดสินใจปัญหาโดยประชาชนร่วมกันตัดสินใจโดยการลงมติเสียงข้างมาก ประชาธิปไตยแบบโดยอ้อมหรือมีตัวแทน ได้แก่ รูปแบบการปกครองที่ประชาชนมอบอำนาจอธิปไตยทั้งอำนาจบริหาร ตุลาการ นิติบัญญัติให้แก่ผู้แทนไปทำหน้าที่ใช้อำนาจดังกล่าวแทนตนเอง ประชาธิปไตยแบบโดยตรงเหมาะกับประชชนชนที่มีจำนวนไม่มาก ฐานะความเป็นอยู่ของประชากรไม่เหลื่อมล้ำกันมาก สังคมมีลักษณะสมานรูป ไม่มีความแตกต่างกันทั้งในเชื้อชาติและวัฒนธรรม รูปแบบนี้เคยมีใช้ปกครองนครรัฐเอเธนส์^๒

ประชาธิปไตยแบบโดยมีผู้แทนนั้นเป็นรูปแบบที่ใช้กันอยู่แพร่หลายในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากการที่ประชากรมีเป็นจำนวนมากจึงจะต้องใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนน นอกจากนี้สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองซับซ้อน ถ้าผู้มีสิทธิเข้าร่วมประชุมโดยไม่ใช้แบบผู้แทน จะก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งเรื่องเวลา สถานที่ การตัดสินใจปัญหาที่มีความล่าช้า ทั้งนี้การปกครองในระบบประชาธิปไตยต้องยอมรับในหลักการที่ว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย รัฐบาลเป็นของประชาชน โดยประชาชนเป็นผู้เลือกเข้ามาทำหน้าที่เพื่อประชาชน ผู้เป็นเจ้าของประเทศ รัฐบาลไม่สามารถ

^๑ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์.,รัฐศาสตร์กับการเมือง, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ตะเกียง. ๒๕๔๔) หน้า ๕๑.

^๒ สุขุม นวลสกุล., วิถีชีวิต ทวีเศรษฐ.,การเมืองและการปกครองไทย,(กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๔๙) หน้า ๑๘.

ผูกขาดการบริหารเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ ไม่อาจกีดกันประชาชนในการมีส่วนร่วมบริหารการปกครอง ประชาชนต้องมีความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยต่างก็เชื่อมั่นในความดีของมนุษย์ทุกคนที่อยู่ร่วมกันในรัฐว่าสามารถปกครองตนเองและพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นได้ ยอมรับความเท่าเทียมกันของมนุษย์ แตกต่างกันได้แต่อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ มีสิทธิเสรีภาพทั้งสิทธิในชีวิตร่างกายทรัพย์สิน ได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งรูปแบบดังกล่าวนี้ จะมีอยู่ในระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น การปกครองรูปแบบอื่นแม้จะอ้างว่าเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย ถ้าปราศจากหลักการแล้วก็ไม่ใช่วิถีปฏิบัติในระบอบประชาธิปไตย^๓

การปกครองโดยกฎหมายมีขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนทั่วไป การที่ผู้ปกครองจะใช้อำนาจก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ อีกทั้งการใช้อำนาจนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน การจำกัดสิทธิเสรีภาพใดๆ ของประชาชนจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายเท่านั้น สำหรับในพระพุทธศาสนา พระวินัยนั้นถือว่าเป็นหลักปฏิบัติของพระสงฆ์ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมีจุดหมายเพื่อหมู่คณะมีความสงบสุข ลงโทษคนไม่ดี ปกป้องคนดีทั้งนี้เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระพุทธศาสนาในเสียงข้างมากสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน ในการตัดสินใจใดไม่ว่าจะเป็นการกำหนดผู้ปกครอง หรือการตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ จะต้องถือเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ เพื่อให้มั่นใจว่าการตัดสินใจนั้นสะท้อนถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง และต้องให้ความเคารพคุ้มครองเสียงข้างน้อยด้วยพระพุทธศาสนาก็ใช้หลักเสียงข้างมากเป็นเครื่องตัดสิน เช่น การรับภิกษุ จะต้องมีการถามท่ามกลางสงฆ์ว่าพระภิกษุรูปใดสมควรได้รับผ้ากฐิน โดยมีการเสนอพระภิกษุรูปที่สมควรได้รับผ้ากฐิน หากพระภิกษุสงฆ์เห็นด้วยก็เปล่งวาจาพร้อมกันว่า “สาธุ” หรือหากภิกษุรูปใดทำผิดพระวินัยก็มีการตัดสินเรียกว่า “เยภุยกฺกสิกา” คือ การระงับด้วยเสียงข้างมากลงมติ ทั้งอธิกรณ์และการระงับสงฆ์ส่วนใหญ่ในการประชุมทำสังฆกรรมต่างๆ ต้องมีมติเป็นเอกฉันท์ หากมีข้อข้องใจมีสิทธิยับยั้งได้^๔

วัฒนธรรมทางการเมืองนั้นเป็นแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งมาจากความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง ที่ได้รับการถ่ายทอดปลูกฝังโดยสืบทอดจวบจนบุคคลให้การยอมรับและยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ วัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจากกระบวนการปลูกฝังอบรมหล่อหลอมเกลาทางการเมือง ทั้งใน ทางตรงและในทางอ้อมเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จนทำให้บุคคลในสังคมมีความรู้ทางการเมือง ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมและเมื่อบุคคลในสังคมมีพฤติกรรมทางการเมืองที่เป็นแบบแผน พฤติกรรมนั้นก็จะเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคล

^๓ ประสาร ทองภักดี, หลักการปกครอง, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๕) หน้า ๑๑๘-๑๑๙

^๔ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘.

ในสังคม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน มีความสำคัญต่อคุณภาพของการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากประชาธิปไตยเป็นการให้อำนาจแก่ประชาชน หลักสำคัญของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เพื่อแสดงออกถึงอำนาจในการปกครองของประชาชนจะแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของโดยใช้อำนาจในการเลือกตั้งผู้แทนของตนผ่านกระบวนการเลือกตั้งของประชาชนพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักอธิปไตยสามประการ คือ หลักอัตตาทิปไตย การเอาตนเป็นใหญ่ หลักโลกาธิปไตย การเอาโลกเป็นใหญ่ และหลักธรรมาธิปไตย การเอาหลักธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งพระพุทธศาสนาได้มุ่งเน้นหลักธรรมาธิปไตยว่าเป็นรูปแบบในการปกครองที่ดีที่สุด^๕

แบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของระบอบประชาธิปไตยหมายถึงรูปแบบการปกครองที่รัฐบาล เป็นของประชาชน โดยประชาชนคัดเลือกมาเพื่อทำประโยชน์แก่ประชาชน ซึ่งเกิดจากประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง มอบอำนาจบริหารตุลาการ นิติบัญญัติ ให้ผู้แทนไปใช้ทำหน้าที่แทนเฉพาะกิจ และอาจจะหมายถึงแนวคิด อุดมการณ์ วิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในรัฐมีความเสมอภาค มีสิทธิและเสรีภาพ ได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกันเสมอหน้า แม้ประเทศที่ปกครองด้วยระบบเผด็จการทั้งแบบอำนาจนิยม และเบ็ดเสร็จนิยม ก็ยังเรียกว่าระบอบการปกครองประชาธิปไตย เช่น มุสลิมินี่ เรียกระบบฟาสซิสต์ว่า “ประชาธิปไตยอำนาจนิยม” ฮิตเลอร์เรียกระบบเผด็จการนาซีว่าเป็น “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” ส่วนเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จนิยม เช่น เลนิน เรียกระบบการปกครองคอมมิวนิสต์ว่า “ประชาธิปไตยชนชั้นกรรมาชีพ” เรียกการปกครองเสรีประชาธิปไตยว่า “ประชาธิปไตยแบบนายทุน” ส่วนประเทศคอมมิวนิสต์ทั้งในกลุ่มประเทศยุโรปตะวันตกและประเทศจีนมักจะเรียกระบบการปกครองของตนว่า “ประชาธิปไตยของประชาชน” ^๖

วัฒนธรรมทางการเมืองในรูปแบบประชาธิปไตยทั่วไป ซึ่งมีใช้ประชาธิปไตยในชุมชนนั้นจะเป็นแบบโดยตรงและแบบโดยอ้อม สำหรับประชาธิปไตยแบบโดยตรงเป็นรูปแบบการปกครองที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ส่วนแบบโดยอ้อมเป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนมอบอำนาจอธิปไตยทั้งอำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ และอำนาจนิติบัญญัติให้แก่ผู้แทนไปทำหน้าที่ใช้อำนาจดังกล่าวแทนประชาธิปไตยแบบโดยตรงนั้นเหมาะกับประชาชนจำนวนมาก และประชากรไม่เหลื่อมล้ำสังคมสมานรูป ไม่มีความแตกต่างกันทั้งเชื้อชาติและวัฒนธรรม รูปแบบของประชาธิปไตยแบบโดยมีผู้แทนเป็นรูปแบบที่ใช้กันอยู่แพร่หลายในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะประชากรมีเป็นจำนวนมากที่จะต้องใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนน สภาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองสลับซับซ้อน ถ้าผู้มีสิทธิเข้าร่วมประชุมโดย

^๕ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, รัฐศาสตร์กับการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ตะเกียง, ๒๕๕๔) หน้า ๕๑.

^๖ สุขุม นวลสกุล., และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ., การเมืองและการปกครองไทย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๙) หน้า ๑๘.

ไม่ใช่แบบผู้แทนจะก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคในเรื่องเวลา สถานที่ ประชาธิปไตย ที่แท้จริงนั้นต้องยอมรับในหลักการที่ว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย รัฐบาลเป็นของประชาชน โดยประชาชนเป็นผู้เลือกมาทำหน้าที่เพื่อประชาชนผู้เป็นเจ้าของรัฐ ความรับผิดชอบของรัฐบาลต้องมีต่อประชาชน ไม่ใช่ประชาชนต้องรับผิดชอบต่อรัฐบาล โดยหลักการของประชาธิปไตยนั้นเน้นการมีส่วนร่วมในทางการปกครองของ รัฐบาลไม่สามารถผูกขาดการบริหารเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ ไม่อาจกีดกันประชาชนในการมีส่วนร่วมบริหารการปกครอง ประชาชนจะต้องมีความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยต่างก็เชื่อมั่นในความดีของมนุษย์ทุกคนที่อยู่ร่วมกันในรัฐว่า สามารถปกครองตนเองและพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นได้ เน้นวิถีชีวิตของประชาชนที่หลากหลายแตกต่างกันสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ มีสิทธิเสรีภาพทั้งสิทธิในชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน ได้รับการคุ้มครองเท่าเทียมกันทางกฎหมาย สิทธิส่วนบุคคล และเสรีภาพในการพูด การแสดงออกด้วยการพิมพ์ โฆษณา การนับถือศาสนา การสมาคมรวมกลุ่ม หลักแห่งความเสมอภาคในโอกาส การปฏิบัติตามกฎหมาย การเห็นพ้องต้องกันเป็นหลักในความสัมพันธ์ และหลักแห่งเสียงข้างมาก^๗

ศาสนาพุทธมีหลักการแบบประชาธิปไตยที่มีอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้า คือ พระธรรมและวินัยที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ มิใช่ทฤษฎีทางการเมืองโดยตรงแบบตะวันตก ซึ่งเป็นระบอบการเมืองระบอบหนึ่งที่ใช้ในการปกครองประเทศ สำหรับหลักการสำคัญของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน โดยใช้อำนาจในการเลือกตั้งผู้แทนของตน ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึง หลักอรรถาธิปไตย หลักโลกาธิปไตย และหลักธรรมาธิปไตย คือ การเอาหลักธรรม เป็นใหญ่ในพระพุทธศาสนา มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน เช่น การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของสงฆ์ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ทำด้วยสงฆ์จตุรกร คือ พระสงฆ์สี่รูปขึ้นไป ได้แก่ การสวดปาฏิโมกข์ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ทำด้วยสงฆ์ปัญจวรรค คือ พระสงฆ์ห้ารูปขึ้นไป ได้แก่ การกรณการนุญ นอกจากนี้ยังมีหลักเสรีภาพในการคิดในหลัก กาลามสูตรสิบประการ เช่น อย่าเชื่อเพียงเพราะเล่าสืบกันมา หากจะเชื่อต้องใช้ปัญญาพิจารณา ในระบอบประชาธิปไตยเชื่อว่าหากมนุษย์มีโอกาสที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตที่ดีร่วมกันได้ ดังนั้นความเสมอภาคจึงหมายถึง ความเสมอภาคขั้นพื้นฐานที่ประชาชนในสังคมเดียวกันมีความเท่าเทียมกัน อยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน ในพระพุทธศาสนาจะให้ความเสมอภาคในเรื่อง วรรณะ เชื้อชาติ เช่น บุคคลไม่ว่าจะอยู่วรรณะไหนก็สามารถเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาได้ และนับถือในเรื่องของพรพรา โดยไม่คำนึงว่าจะอยู่วรรณะใด เชื้อชาติใด หลักความเสมอภาคในการเคารพนับถือพระรัตนตรัย^๘

^๗ ประสาร ทองภักดี, **หลักการปกครอง**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๕), หน้า ๑๑๘-๑๑๙.

^๘ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, **ศาลรัฐธรรมนูญกับการพัฒนาประชาธิปไตยในระบบนิติรัฐ**, รวมบทความทางวิชาการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๕๗), หน้า ๓.

การปกครองโดยกฎหมายมีขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน การที่ผู้ปกครองจะใช้อำนาจก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ อีกทั้งการใช้อำนาจนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน การจะจำกัดสิทธิเสรีภาพใดของประชาชนจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายเท่านั้น สำหรับในพระพุทธศาสนา พระวินัยถือว่าเป็นหลักปฏิบัติของพระสงฆ์ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมีจุดหมายเพื่อหมู่คณะมีความสงบสุข ลงโทษคนชั่ว ปกป้องคนดีทั้งนี้เพื่อความ ตั้งมั่นแห่งพระพุทธศาสนา เสียงข้างมากสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ในการตัดสินใจใดไม่ว่าจะเป็นการกำหนดตัวผู้ปกครอง หรือการตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ จะต้องถือเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ เพื่อให้มั่นใจว่าการตัดสินใจนั้นสะท้อนถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่ และต้องให้ความเคารพคุ้มครองเสียงข้างน้อย^๙

สำหรับพระพุทธศาสนานั้นมีความเป็นประชาธิปไตยมาตั้งแต่เริ่มแรกก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทรงมอบให้พระสงฆ์เป็นใหญ่ในกิจการทั้งปวงเสียอีก ลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระพุทธศาสนา มีพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุด พระธรรมคือ คำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง พระวินัย คือ คำสั่งอันเป็นข้อปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นเมื่อรวมกัน เรียกว่า พระธรรมวินัย ซึ่งมีความสำคัญขนาด ที่พระพุทธเจ้าทรงมอบให้เป็นพระศาสดาแทนพระองค์ ก่อนที่พระองค์จะปรินิพพาน มีการกำหนดลักษณะ ของศาสนาไว้ไม่ปล่อยให้ไป ตามยถากรรม ลักษณะพระพุทธศาสนาคือทางสายกลาง สำหรับทางสายกลางนี้ เป็นครรถอง อาจปฏิบัติค่อนข้างเคร่งครัดก็ได้ โดยใช้สิทธิในการแสวงหาอดีตเรากลากตามทีทรงอนุญาตไว้ ในสมัยต่อมาเรียกแนวทางสายกลางของพระพุทธศาสนาว่า วิภังขวาที คือ ศาสนาที่จำแนกแจกแจง ตามความเป็นจริงบางอย่างกล่าวยืนยันโดยส่วนเดียวได้ บางอย่างกล่าวจำแนกแจกแจงเป็นกรณีไป^{๑๐}

สังคมที่ดีต้องมีกติกาและคนในสังคมต้องรักษากฎกันนั้น มีความเสมอภาค คือ เท่าเทียมกัน กฎหมายได้รับความยุติธรรมจากกฎหมายเสมอหน้ากัน เพราะฉะนั้นความมีศีลและรักษาระเบียบวินัยเสมอกันจึงถือเป็นหลักสำคัญ ตัวอย่าง เช่น หลักทิสฺฐิสามัญญตา คือ มีทิสฺฐิ หรือทิสฺฐิ มีความเห็น มีความเชื่อมั่น ยึดถือในหลักการ อุดมการณ์และอุดมคติที่ร่วมกันหรือสอดคล้องไปกันได้ คนในสังคมประชาธิปไตยนี้อย่างน้อยต้องมีความเห็นความเข้าใจและความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน เริ่มแต่ยอมรับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แล้วถ้าจะให้เป็ประชาธิปไตยที่ดีก็ต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของประชาธิปไตย ปัญหาวิกฤติความขัดแย้งทางด้าน

^๙ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, อ้างแล้ว, หน้า ๔-๕.

^{๑๐} กมล ฉายาวัดนะ, **บริหารคนและงานตามหลักการของพระพุทธเจ้า**, (กรุงเทพมหานคร: ขบาพลับลิชชิ่งเวิร์กส์, ๒๕๕๙), หน้า ๖-๘.

การเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย มาจากสถานะที่ประชาชนไทยส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจถึง สิทธิเสรีภาพและประชาธิปไตยในทุกทาง เนื่องจากขาดการรับรู้ข่าวสาร ไม่ตื่นตัวที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม ในการสร้างประชาธิปไตยที่แท้จริง ปัญหาวัฒนธรรมการเมืองที่สำคัญคือการไม่สนับสนุนให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะประชาชนโดยทั่วไปเชื่อว่าการเมือง หรือการบริหาร ประเทศเป็นเรื่องของคนกลุ่มน้อยบางกลุ่มเท่านั้น อีกประการหนึ่งคนไทยยังเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่อง ของผลประโยชน์อย่างชัดแจ้งจนเกินไป ความรู้สึกเช่นนี้ทำให้ประชาชนขาดความศรัทธาหรือความ กระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนี้ยังมีการยอมรับในอำนาจนิยม^{๑๑}

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ของประชาชน ทั้งนี้เพื่อศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนใน ชุมชนต้นแบบ ส่งเสริมจากแบบแผนที่ได้จากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยใน ชุมชน และพัฒนาส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนเพื่อ นำไปสู่การสร้างเครือข่ายการพัฒนา ในระดับประเทศ เนื่องจากประชาชนมีความสำคัญต่อคุณภาพ ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ในรูปแบบและระดับต่างๆ มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมืองของคนในสังคม ทุก สังคมมีวัฒนธรรมทางการเมืองในหลายรูปแบบเพียงแต่รูปแบบใดที่มีอิทธิพลต่อคนส่วนใหญ่ก็ ส่งผลต่อคุณภาพการเมืองการปกครอง วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นหรือ เป็นหัวใจที่สำคัญต่อความสำเร็จของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและหากประชาชนในสังคม ไม่มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้อต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแล้วก็ยากที่จะให้การ ปกครองในระบอบประชาธิปไตยบรรลุผลได้

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน
- ๑.๒.๒ เพื่อส่งเสริมแบบแผนจากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน
- ๑.๒.๓ เพื่อสังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

^{๑๑} สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ศาลรัฐธรรมนูญกับการพัฒนาประชาธิปไตยในระบอบนิติรัฐ, รวมบทความ ทางวิชาการ ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๕๗), หน้า ๒๓-๒๔.

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

การศึกษาและส่งเสริมจากแบบแผนที่ได้จากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ของประชาชนในชุมชนนั้นสามารถนำไปสู่การพัฒนาแบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนได้

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยการศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน สร้างชุดปฏิบัติการวิจัย (Action Research) นำไปส่งเสริมแบบแผนที่ได้จากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน และพัฒนาแบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยในเรื่องนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ “การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน” มีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

๑. ศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน โดยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อได้แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ จำนวน ๑๐ ท่าน

๒. ส่งเสริมแบบแผนที่ได้จากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในชุมชนต้นแบบ โดยการสร้างชุดปฏิบัติการวิจัย (Action Research) นำไปส่งเสริมการเรียนรู้จากแบบแผนที่ได้จากการศึกษา จำนวน ๔ ชุมชน รวม ๔๐ ท่าน และสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๑๐ ท่าน

๓. สังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อตรวจสอบและรับฟังความคิดเห็นในการสังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมการเรียนรู้จากกลุ่มต่างๆ ดังนี้ กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ และกลุ่มนักวิชาการด้านประชาธิปไตย จำนวน ๑๐ ท่าน

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัย “การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน” เป็นการศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน ส่งเสริมแบบแผนที่ได้จากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในชุมชนต้นแบบ และสังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดต่างๆ รวม ๔๐ คน ดังนี้

จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน ๒ ชุมชน คณะกรรมการชุมชน จำนวน ๒๐ ท่าน

จังหวัดนนทบุรี จำนวน ๑ ชุมชน คณะกรรมการชุมชน จำนวน ๑๐ ท่าน

จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๑ ชุมชน คณะกรรมการชุมชน จำนวน ๑๐ ท่าน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการชุมชน กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ และกลุ่มนักวิชาการด้านประชาธิปไตย

ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ผู้นำชุมชน นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ และนักวิชาการด้านประชาธิปไตย ดังนี้ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวน ๒๐ ท่าน การทดลองส่งเสริมจากชุดปฏิบัติการวิจัย (Action Research) จำนวน ๔๐ ท่าน การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวน ๑๐ ท่าน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ – กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๔ รวม ๑ ปี

๑.๕ คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ การส่งเสริม หมายถึง การส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งโดยการสนับสนุนให้บุคคลแสดงออกทางการเมืองโดยใช้สิทธิของตนลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตัวแทนเพื่อทำหน้าที่แทนตนในการปกครองประเทศ

๑.๕.๒ วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง มโนทัศน์ที่สำคัญเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองใดที่สังคมต้องการก็มักถูกปลูกฝังให้เป็นความคิดอุดมการณ์ ความเชื่อ ของสมาชิกในสังคม กระบวนการสร้างจะแปรผันต่างกันไปตามแต่ละสังคมการเมือง

๑.๕.๓ ประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งการบริหารอำนาจรัฐมาจากเสียงข้างมากของพลเมืองผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยพลเมืองอาจใช้อำนาจของตนด้วยตนเองหรือผ่านผู้แทน ที่เลือกไปใช้อำนาจแทนก็ได้

๑.๕.๔ ประชาชน หมายถึง ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

๑.๕.๕ การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เกิดสิ่งใหม่เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

๑.๕.๖ ความเชื่อถือกัน หมายถึง ความวางใจกันพลเมืองในชุมชนรู้จักคุ้นเคยกัน เป็นญาติมิตรรักใคร่นับถือกัน ผูกพันระหว่างกันและกัน เชื่อถือไว้วางใจกันค่อนข้างสูง

๑.๕.๗ ความรักและสามัคคี หมายถึง ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวชุมชนมาแต่กำเนิด มีจิตใจรักผูกพันกับชุมชนของตนเองอย่างชัดเจน

๑.๕.๘ การร่วมกิจกรรม หมายถึง การให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน ชมรม องค์กรชุมชน ในการจัดกิจกรรม และบริการสาธารณะของชุมชน

๑.๕.๙ จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง การที่ชุมชนทำหน้าที่จัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น การส่งเสริมอาชีพ สวัสดิการ อนุรักษ์วัฒนธรรม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

๑.๕.๑๐ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน หมายถึง ความไว้วางใจของประชาชนต่อผู้ปกครอง และต่ออำนาจสูงสุดของประเทศเป็นสิ่งสำคัญ

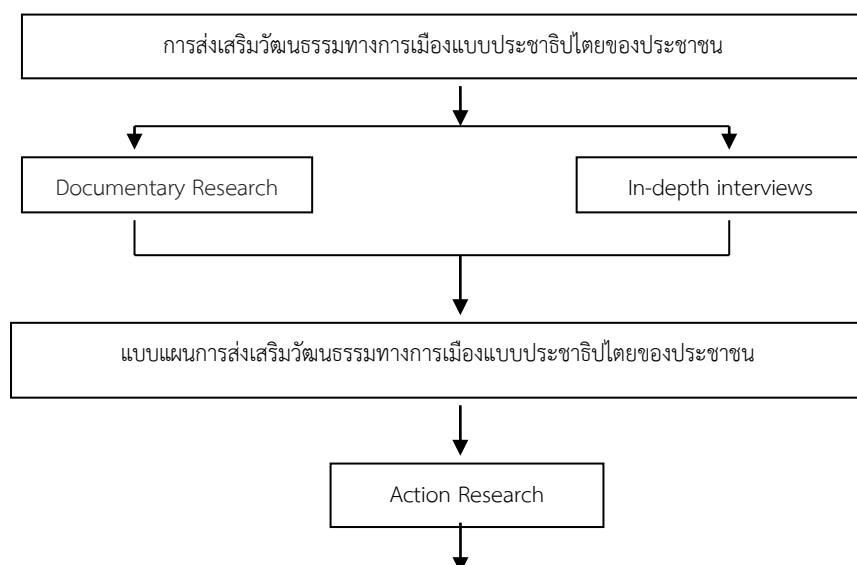
๑.๕.๑๑ ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน หมายถึง การพัฒนาทางการเมืองจึงจำเป็นที่จะต้องมีส่วนนำที่มีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันจะต้องให้ความสำคัญต่อความเท่าเทียม และจะต้องไม่แสวงหาอำนาจ

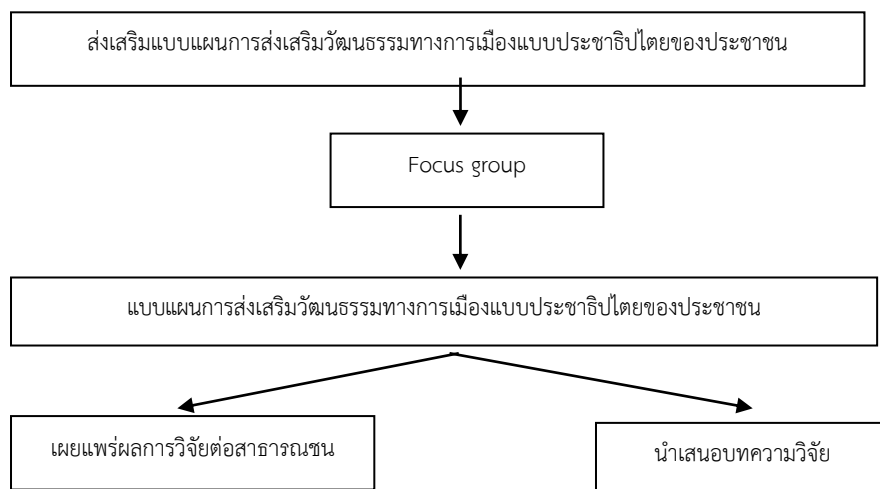
๑.๕.๑๒ สิทธิและเสรีภาพการแสดงออก หมายถึง เสรีภาพและการให้ความสำคัญในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ในสังคมอันเป็นองค์ประกอบของวัฒนธรรมทางการเมืองในการพัฒนาทางการเมือง

๑.๕.๑๓ ความผูกพันในสังคม หมายถึง ความผูกพันในครอบครัว กลุ่มสังคม ความผูกพันของคนทั้งชาติ ประชาชนจะต้องมีแนวความคิดไปสู่แนวทางที่เห็นระบบการเมืองทั้งระบบ

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน เป็นการศึกษาศึกษาการส่งเสริม และการสังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน จากแนวคิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในชุมชน และแนวคิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิจัยได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๗.๑ รับรู้แบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน
- ๑.๗.๒ เข้าใจการส่งเสริมแบบแผนจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน
- ๑.๗.๓ ได้แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในเรื่องนี้เป็นการศึกษา “การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน” วัฒนธรรมการเมืองเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อความสำเร็จในการปกครองระบอบประชาธิปไตย หากประชาชนในสังคมไม่มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ส่งเสริมต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแล้ว ซึ่งเป็นการยากที่จะทำให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยบรรลุผลได้ การศึกษาในครั้งนี้มีแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเมือง
 - ๒.๑.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม
 - ๒.๑.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเมือง
 - ๒.๑.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเมือง
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย
 - ๒.๒.๑ ความหมายและที่มาของประชาธิปไตย
 - ๒.๒.๒ องค์ประกอบของระบอบประชาธิปไตย
- ๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย
 - ๒.๓.๑ วัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยทั่วไป
 - ๒.๓.๒ วัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยชุมชน
- ๒.๔ หลักธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย
 - ๒.๔.๑ หลักธรรมกับประชาธิปไตย
 - ๒.๔.๒ หลักธรรมกับวัฒนธรรมการเมือง
 - ๒.๔.๓ หลักกอธิพานิยธรรม
- ๒.๕ บริบทเรื่องที่วิจัย
 - ๒.๕.๑ บริบทจังหวัดกรุงเทพมหานคร
 - ๒.๕.๒ บริบทจังหวัดนนทบุรี
 - ๒.๕.๓ บริบทจังหวัดสมุทรปราการ
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคม มาจากความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง ที่ได้รับการถ่ายทอดปลูกฝัง สืบต่อจากรุ่นสู่รุ่น ยอมรับและยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ วัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจากกระบวนการปลูกฝังอบรมหล่อหลอมเกลาทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นระยะเวลายาวนานจนทำให้บุคคลในสังคมมีความรับรู้ทางการเมือง ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมือง^๑

๒.๑.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรม

โดยทั่วไปวัฒนธรรม หมายถึง รูปแบบของกิจกรรมมนุษย์และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนั้นเห็นเด่นชัดและมีความสำคัญ วิธีการดำเนินชีวิตเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นจากการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกเขาของตนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย และความเหมาะสม^๒ แต่ถ้าเป็นหน้าที่พลเมืองจะแปลว่าสิ่งที่มนุษย์ เปลี่ยนแปลงเพื่อความเจริญงอกงาม และสืบต่อกันวัฒนธรรมส่วนหนึ่งสามารถแสดงออกผ่านดนตรี วรรณกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ผ่าน ดนตรี วรรณกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม การละคร และภาพยนตร์ บางครั้งอาจมีผู้กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคและสินค้า เช่น วัฒนธรรมระดับสูง วัฒนธรรมระดับต่ำ วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมนิยม เป็นต้น แต่นักมานุษยวิทยาโดยทั่วไป มักกล่าวถึงวัฒนธรรมว่า มิได้เป็นเพียงสินค้าบริโภค แต่รวมถึงกระบวนการในการผลิตสินค้าและการให้ความหมายแก่สินค้า รวมไปถึงความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวการปฏิบัติที่ทำให้วัตถุและกระบวนการผลิตหลอมรวมอยู่ด้วยกัน ในสายตาของนักมานุษยวิทยาจึงรวมไปถึง ศิลปะ วิทยาศาสตร์ รวมทั้งระบบศีลธรรม วัฒนธรรมในภูมิภาคต่าง ๆ อาจได้รับอิทธิพลจากการติดต่อกับภูมิภาคอื่น เช่น การเป็นอาณานิคม การค้าขาย การย้ายถิ่นฐาน การสื่อสารมวลชนและศาสนา อีกทั้งระบบความเชื่อ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องศาสนามีบทบาทในวัฒนธรรมในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติมาโดยตลอด^๓

วัฒนธรรม แบ่งออกเป็น วัฒนธรรมทางวัตถุ คือ เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่มนุษย์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความสุขทางกาย อันได้แก่ ยานพาหนะ ที่อยู่อาศัย ตลอดจนเครื่องป้องกันตัวให้รอดพ้นจากอันตรายทั้งปวงและวัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ เพื่อให้เกิดปัญญาและมีจิตใจที่งดงาม อันได้แก่ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม คติธรรม ตลอดจนศิลปะ วรรณคดี และระเบียบแบบแผนของขนบธรรมเนียมประเพณี นอกจากนี้ วัฒนธรรม หมายถึง

^๑ อนุชาติ วงศ์สำศรี.,วัฒนธรรมประชาสังคม.,(กรุงเทพมหานคร : สถาบันท้องถิ่นพัฒนา.๒๕๖๑) หน้า ๑๒.

^๒ จิราภรณ์ สถาปนสวรรค์.,เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน.,(กรุงเทพมหานคร:เอ็ดดิสันเพรส, .๒๕๕๖) หน้า ๒๓.

^๓ Kim, Uichol ,Culture, science and indigenous psychologies.(Oxford: Oxford University Press, 2001).pp.23-25.

ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน ทางวิทยาการ หมายถึงพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่ของมีการกล่าวถึงวัฒนธรรมว่าเป็น หนทางทั้งหมดแห่งการดำเนินชีวิต ซึ่งรวมถึงกฎกติกาแห่งกิริยามรรยาท การแต่งกาย ศาสนา พิธีกรรม ปทัสถานแห่งพฤติกรรม เช่น กฎหมายและศีลธรรม ระบบของความเชื่อรวมทั้งศิลปะ เช่น ศิลปะการทำอาหาร^๔

๑) วัฒนธรรมภายในสังคม

ส่วนใหญ่มักใช้คำว่าวัฒนธรรมไปในเชิงของวิสัยสามารถของคนทั่วไปในการบ่งชี้ จัดหมวดหมู่ และสื่อถึงประสบการณ์ของตนในลักษณะเชิงสัญลักษณ์ ใช้วิสัยสามารถดังกล่าวสำหรับบ่งชี้เรื่องราว และสิ่งต่างๆ ที่เกิดในหมู่มนุษย์ด้วยกันมานาน ลักษณะวัฒนธรรมในวานรหรือไพรเมตซึ่งเป็นกลุ่มสัตว์ที่มีสายพันธุ์ใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุด และโดยจะมุ่งเฉพาะไปที่วัฒนธรรมที่เป็นเรื่องราว นักมานุษยวิทยาสังคมมองไปที่ปฏิสัมพันธ์ของสังคม สถานภาพและสถาบัน ส่วนนักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมก็เน้นที่บรรทัดฐานและคุณค่า ในปัจจุบันมีความคิดทางวัฒนธรรมที่พัฒนามาจากวัฒนธรรมของยุโรปช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ และต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งประมาณได้ว่าตรงกับแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย วัฒนธรรมที่พัฒนาในช่วงระหว่างนี้เน้นถึงความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมในยุโรปเองและในระหว่างประเทศมหาอำนาจกับประเทศอาณานิคมทั่วโลกของตน ใช้ตัวบ่งชี้วัฒนธรรมด้วยความเปรียบเทียบของวัฒนธรรมด้วยธรรมชาติและใช้แนวคิดนี้มาเป็นตัวชี้วัดว่าประเทศหรือชาติใดมีอารยธรรมมากกว่าชาติใด บุคคลใดมีวัฒนธรรมมากน้อยกว่ากัน จึงมีนักทฤษฎีวัฒนธรรมบางคนพยายามแยกวัฒนธรรมมวลชน หรือวัฒนธรรมนิยมออกจากการนิยามของวัฒนธรรม

ในทางปฏิบัติวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับกิจกรรมชั้นสูง เช่นพิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์ ปัญหา ศิลปะ และดนตรีคลาสสิก และยังเป็นคำที่พรรณนาถึงผู้รู้และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ นี่คือกิจกรรมที่เรียกว่า วัฒนธรรมชั้นสูงเป็นวัฒนธรรมของสังคมกลุ่มชนชั้นกุมอำนาจ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างกับ วัฒนธรรมมวลชน นับจากคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมา นักวิจารณ์สังคมเริ่มยอมรับถึงความแตกต่างของวัฒนธรรม แต่ก็ได้ย้ำให้เห็นถึงการปรุงแต่งและความละเอียดซับซ้อนว่าเป็นวัฒนธรรมที่มีการพัฒนาที่ไม่เป็นธรรมชาติ บดบังและบิดเบือนความเป็นธรรมชาติแท้ของมนุษย์ ดนตรีพื้นบ้านแสดงออกอย่างเปิดเผยหมดเปลือกถึงวิถีการดำรงชีวิตที่เป็นจริง และว่าดนตรีคลาสสิกดูเป็นเปลือกผิวเผินและกำลังถดถอยลงในแง่การดำรงชีวิตจริง

ปัจจุบันได้ปฏิเสธแนวคิดของวัฒนธรรมเชิงเอกภาคและสังคมที่ตรงข้ามกับธรรมชาติ วัฒนธรรมไม่ใช่วัฒนธรรมชั้นสูงสุดยอว่าดีเท่า ๆ กับวัฒนธรรมสุดยออด ระบุว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่

^๔ อนุชาติ วงศ์คำศรี, วัฒนธรรมประชาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๖๑) หน้า ๑๖.

ตะวันตกมีอารยธรรมเท่าเทียมกัน และมองว่าเป็นวัฒนธรรมเหมือนกันแต่เป็นคนละแบบ ดังนั้น นักสังเกตการณ์วัฒนธรรมจึงแยกความแตกต่างของวัฒนธรรมชั้นสูงของคนชั้นสูงกับวัฒนธรรมประชา นิยมว่าหมายถึง สินค้าและกิจกรรมที่ผลิตเพื่อวัฒนธรรมและบริโภคโดยมวลชน^๕

สังคมขนาดใหญ่มักมี วัฒนธรรมย่อย หรือกลุ่มของคนที่มีพฤติกรรมและความเชื่อที่แปลกไป จากสังคมใหญ่โดยรวมของตน วัฒนธรรมย่อยอาจเด่นจากอายุของสมาชิกกลุ่มหรือโดยเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ชั้นทางสังคมหรือเพศ คุณลักษณะที่เป็นตัวบ่งบอกลักษณะของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยอาจเป็น สุนทรียภาพ ศาสนา อาชีพ การเมือง เพศ หรือความสำคัญขององค์ประกอบเหล่านี้^๖ ได้แก่

๑.๑) เอกวัฒนธรรมนิยม ในประเทศยุโรปบางประเทศ วัฒนธรรมมีความผูกพันอย่างแนบแน่นกับลัทธิชาตินิยม ดังนั้นนโยบายของรัฐบาลจึงใช้วิธีดุดก๊วคนต่างด้าว แต่การเพิ่มขึ้นของการ ย้ายถิ่นฐานในช่วง ไม่นานมานี้ ทำให้หลายประเทศเริ่มหันไปใช้แนวทาง อเนกวัฒนธรรมนิยม

๑.๒) วัฒนธรรมแกนกลาง เป็นแบบจำลองที่พัฒนาขึ้นในประเทศเยอรมัน แนวคิดนี้ก็คือชน กลุ่มน้อยสามารถมีเอกลักษณ์ของตนเองได้ แต่อย่างน้อยต้องสนับสนุนแนวคิดที่เป็นแกนกลางของ วัฒนธรรมที่กลุ่มตนร่วมเป็นส่วนอยู่

๑.๓) หลอมละลาย ในประเทศสหรัฐอเมริกา มุมมองที่ถือปฏิบัติกันได้แก่การเป็นหม้อหลอม ละลาย เป็นที่ซึ่งวัฒนธรรมของต่างด้าวที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่หลอมรวมและผสมผสานกันโดยรัฐไม่ต้อง เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ

๑.๔) อเนกวัฒนธรรมนิยม ได้แก่นโยบายที่คนต่างด้าวที่ย้ายถิ่นเข้ามาใหม่ พึงสงวนรักษา วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนไว้ร่วมกันวัฒนธรรมอื่นและมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างสันติ

วิธีการที่รัฐดำเนินการกับวัฒนธรรมของกลุ่มต่างด้าวผู้ย้ายถิ่นจะไม่อยู่ในแนวทางปฏิบัติอันใด อันหนึ่ง ระดับความแตกต่างของวัฒนธรรมย่อยกับวัฒนธรรมเดิม จำนวนผู้ย้ายถิ่นเข้า ทักษะคติของ ประชากรที่มีอยู่เดิม ประเภทของนโยบายของรัฐที่ใช้และผลสัมฤทธิ์ของนโยบายเหล่านี้ ประกอบกัน ทำให้ยากที่จะได้ผลลัพธ์ที่เป็นแบบทั่วไปได้ เช่นเดียวกันกับวัฒนธรรมย่อยอื่นภายในสังคม ทักษะคติที่ เป็นกระแสรวมของประชากรและการสื่อความระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมด้วยกันล้วนมีอิทธิพลมากใน ผลลัพธ์ที่ได้ออกมา การศึกษาวัฒนธรรมในสังคมหนึ่งเป็นเรื่องซับซ้อนซึ่งการวิจัยที่ขึ้นอยู่กับตัว แปรที่มากมายหลากหลาย

๒) ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

ในปัจจุบันไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าในโลกนี้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอไม่มีสิ่งใดที่มีสภาพ คงอยู่ ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตาม สังคมและวัฒนธรรมก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ไม่มีสังคมและวัฒนธรรม

^๕ จำรูญ พรหมมา., สังคมและวัฒนธรรมไทย., (กรุงเทพมหานคร : โอเดียน, ๒๕๖๐) หน้า ๒๒.

^๖ นิตยา บุญหลังห., วัฒนธรรมการเมือง., (กรุงเทพมหานคร : แสงเรืองการพิมพ์, ๒๕๕๖) หน้า ๑๐-๑๒.

ใดหุคหนึ่งคงที่ โดยแท้จริงตลอดเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเป็นลักษณะธรรมดาของสังคมมนุษย์ มีทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมต่างๆ ดังนี้^๗

๒.๑) ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

ทฤษฎีนี้จะเน้นถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เรียกว่า ลักษณะเฉพาะทาง ประวัติศาสตร์ (Historical Particularism) ทฤษฎีการแพร่กระจายทาง วัฒนธรรมนี้จะช่วยอธิบาย วิธีการขั้นตอน ของการเผยแพร่วัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่ง จะต้องคำนึงถึงข้อเหมือน และข้อต่างของวัฒนธรรมทั้งสองเป็นสำคัญ

๒.๒) ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรม

การศึกษาเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรมควรพิจารณาองค์ประกอบด้าน ศิลปวัฒนธรรม และ สังคมวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต ความเชื่อ

องค์ประกอบต่างๆ ของวัฒนธรรมเรียงร้อยประสานเข้าเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นองค์ รวมมีลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมวัฒนธรรม

การปฏิสัมพันธ์กับสังคมข้างเคียงหรือการค้นพบสิ่งใหม่ภายในสังคมตนเอง จะทำให้เกิดการ ปรับเปลี่ยนเพื่อการคงอยู่ของสังคมวัฒนธรรมนั้นๆ

วัฒนธรรม คือ ระบบสัญลักษณ์องค์ประกอบแต่ละส่วนมีความหมายและ สื่อความหมายที่ ลึกซึ้งและกว้างขวางกว่าข้อเท็จจริง

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องดำเนินเป็นกลุ่มการปรับเปลี่ยนสังคมวัฒนธรรมเป็นการ ปรับเปลี่ยนในกลุ่มมากกว่าในระดับปัจเจกบุคคลการสืบทอดวัฒนธรรมต้องถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งเป็นกลุ่มการปรับตัวทางวัฒนธรรมจึงเป็นการปรับเปลี่ยนของกลุ่ม

พฤติกรรมของมนุษย์ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ ไม่มีพฤติกรรมใดที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้เลย

การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งมีกระบวนการและขั้นตอนวัฒนธรรมที่ คล้ายคลึงกันมีส่วนส่งเสริมให้การปรับตัวเป็นไปได้ดีและเร็วขึ้น เช่นเดียวกับทัศนคติ ที่ดีของผู้ไปอยู่ใหม่ต่อสถานที่ไปอยู่ก็มีผลต่อการปรับตัวและยอมรับสังคมได้ดีด้วย

๒.๓) ทฤษฎีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม

ปริมาณพลังงานที่แต่ละ คนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในแต่ละปี คือ ประสิทธิภาพของ เครื่องมือทางเทคนิควิทยา ในการนำพลังงานมาใช้ คือ ระดับพัฒนาการทางวัฒนธรรม

๒.๔) แนวคิดความล่าช้าทางวัฒนธรรม

มองว่าการเปลี่ยนแปลงทาง วัฒนธรรมจะก่อให้เกิดภาวะการปรับตัวไม่ทันขึ้นเสมอ ทำให้ เกิดความเฉื่อยหรือความล่าช้าทาง วัฒนธรรมขึ้น

^๗ อนุชาติ วงศ์สำศรี., วัฒนธรรมประชาสังคม., (กรุงเทพมหานคร : สถาบันท้องถิ่นพัฒนา.๒๕๖๑) หน้า ๑๘-๑๙.

วัฒนธรรมในลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี คือ ข้อตกลง อย่างไม่เป็นทางการร่วมกันของสมาชิกในสังคม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เกี่ยวกับ พฤติกรรมที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่คนรุ่นหลัง เรียนรู้และสืบทอดมาจากคนรุ่นก่อน เช่น การถวญงเทากอนเขาบาน การแสดงความเคารพ ผูกาวุโส สวญความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อทางศาสนา หรือความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งความเชื่อมีความสำคัญมากต่อ วัฒนธรรม เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดขนบธรรมเนียม ประเพณีและพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม วัฒนธรรมในลักษณะสิ่งประดิษฐ์และสถาปัตยกรรม ทั้งวัฒนธรรมที่คนพบสมัยก่อนประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป้นวัตถุ วัฒนธรรมเป้นมรดกทางสังคม มนุษย์ที่ได้จัดสรรขึ้นเพื่อใช้ในการดำรงอยู่^๔

วัฒนธรรมสามารถจำแนกได้เป้นวัฒนธรรมทางวัตถุเป้นวัฒนธรรมที่ก่อประโยชน์ในด้าน ความสะดวกสบาย เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เป้นตน สวญวัฒนธรรมทางจิตใจ เป้นเครื่องที่ก่อให้เกิดความสุขทางใจ อันใดแก ความคิด ความเชื่อ ศาสนา คานิยม ศีลธรรม เป้นตน วัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้ต่างก็เหลื่อมล้ำกันอยู่ แบนแยกไม่ขาดจากกัน และในสังคมหนึ่งก็จะมี วัฒนธรรมทั้งสองในลักษณะที่สมดุลงัน จากการเบนเนื้อหาของวัฒนธรรมไม่ว่าจะอาศัยหลักการแบ งออกมาในรูปแบบใดก็ตามวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในสังคมสามารถเบนออกได้เป้นสองประเภทหลัก คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ซึ่งเกิดจากความคิดของมนุษย์ เช่น อาคารบานเรือน สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ศิลปกรรมประติมากรรม ตลอดจนจนวนสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นประจำทุกวัน และวัฒนธรรมทาง จิตใจหรือที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุใดแก วัฒนธรรมที่เป้นสัญลักษณ์และจับตองไม่ได้ เช่น ภาษาพูด ระบบ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและกริยามารยาท^๕

๓) แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป้นการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต หรือจารีต ฎหมาย ศาสนา สิ่งทีประดิษฐ์และวัตถุอื่น ๆ ในวิถีชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคานิยม พื้นฐานของการ เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับกรเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม ของปัจเจกบุคคลซึ่ง เป้นสมาชิกของสังคมนั้น ๆ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมสวญมาก เกิดจากการประดิษฐ์และการ แพรกระจาย การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ทีมนุษย์ ประดิษฐ์และสร้างขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลง ดังกลาวจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคานิยม บรรทัด ฐานและระบบสัญลักษณ์ในสังคมนั้นๆ สามารถแยกการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมออกเป้นสอง รูปแบบ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงจากภายใน (Endogenous Change) อย่างเช่น จากการประดิษฐ์

^๔ จิราภรณ์ สถาปนาวรรณ.,เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน.,(กรุงเทพมหานคร:เอ็ดิสันเพรส, .๒๕๕๖) หน้า ๒๕.

^๕ จำรูญ พรหมมา.,สังคมและวัฒนธรรมไทย., (กรุงเทพมหานคร : โอเดียน, ๒๕๖๐) หน้า ๒๔.

คิดค้นวิธีการผลิตใหม่ขึ้นในสังคมนั่นเอง จากการต่อสู้ขัดแย้งระหว่างกลุ่มและกระบวนการ ในสังคม จากการริเริ่มการเปลี่ยนแปลงจากชนชั้นนำ เปรตตน และการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก (Exogenous Change) เช่น การรับเอา เทคโนโลยีหรือสิ่งประดิษฐ์มาจากภายนอก การลาอาณานิคม ซึ่งบางกรณี การเปลี่ยนแปลงที่มาจาก ภายนอกอาจเกิดขึ้นโดยความสมัครใจ ของผู้คนในสังคม หรือบางครั้งอาจ โดยการใช้กำลังบังคับ^{๑๐}

การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมไม่ว่าจะในลักษณะใด จะเป็นไปอย่างเชื่องช้าหรือรวดเร็วขึ้นอยู่กับ การสังสรค์วัฒนธรรม (Acculturation) คือ การที่วัฒนธรรมต่างสังคมมากระทบกัน วาจะมีมากหรือน้อย และมีความรุนแรงเพียงใด นอกจากนั้นในสังคมมนุษย์อาจมีการรับวัฒนธรรมบางส่วนมาจากสังคมใกล้เคียงได้ ทั้งนี้วัฒนธรรมที่รับมานั้นไม่ขัดกับค่านิยมหลักของสังคม และมีความสอดคล้องกับ วัฒนธรรมเดิมจนในที่สุดวัฒนธรรมที่รับมาจากสังคมอื่นกลายเป็นวัฒนธรรมของสังคมนั้น การรับเอาวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาในระยะแรก อาจเรียกว่าเป็นการยืมวัฒนธรรมแต่เมื่อนาน ๆ ไป การยืมก็จะกลายเป็นการรับ การยืมวัฒนธรรมและการรับวัฒนธรรมนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมยังมีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เปรียบ เสมือนกับเชือกสองเส้นที่ถูกนำมาพันเป็นเกลียวคู่กัน หรือเหรียญสองด้านซึ่งเป็นคนละสวน คนละด้านกันแต่ก็มีการเกี่ยวพันกันอย่างแนบแน่น^{๑๑}

สังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนประกอบซึ่งกันและกัน กระดาษสองหน้าของกระดาษแผ่นเดียว วัฒนธรรมแต่ละแห่งย่อมเกี่ยวข้องกับสังคมของตนโดยอัตโนมัติ การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ก็จำเป็นต้องศึกษาทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เพราะไม่ใช่แต่เพียงว่าทั้งสองเรื่องมีอิทธิพลต่อกันและกัน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างระบบทั้งสองก็ซับซ้อน การรวมแนวความคิดทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งสอง อย่างเขาไวด้วยกัน จึงเป็นเรื่องจำเป็น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม รวมเอาการ เปลี่ยนแปลงในวิธีการที่มนุษย์ใช้เพื่อใ้บรรลุถึงความต้องการ การเปลี่ยนแปลงในด้านหนึ่ง ย่อมขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ ^{๑๒}

๔) แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน

วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่บ่งบอกความเป็นตัวตนของแหล่งสถานที่หรือสังคมนั้นๆ ซึ่ง นักวิจัยได้ ทำการศึกษาและสามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรมหมายถึงสิ่งที่มีการกำหนด กฎเกณฑ์ขึ้นมาจากมนุษย์ ซึ่งอยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสังคมที่แตกต่างกัน วัฒนธรรมเป็นนามธรรมที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตลอดทั้งการดำรงชีวิตสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง เสมือนกับการบอกถึงความเจริญรุ่งเรือง

^{๑๐} นิติญา บุญหลิ่งห., วัฒนธรรมการเมือง., (กรุงเทพมหานคร : แสงเรืองการพิมพ์, ๒๕๕๖) หน้า ๑๔.

^{๑๑} อนุชาติ วงศ์สำศรี., วัฒนธรรมประชาสังคม., (กรุงเทพมหานคร : สถาบันท้องถิ่นพัฒนา.๒๕๖๑) หน้า ๑๙-๒๐.

^{๑๒} จำรูญ พรหมมา., สังคมและวัฒนธรรมไทย., (กรุงเทพมหานคร : โอเดียน, ๒๕๖๐) หน้า ๒๖.

ของชุมชนและชีวิตของคนๆในท้องถิ่นนั้น วัฒนธรรมจะเน้นเรื่องของความนึกคิดของคนให้รู้สึกถึงสิ่งที่ได้กระทำแล้วผลที่ตามมาจะเกิดอะไรหรือเป็นตัวบ่งชี้ถึง ความประพฤติกของคนในด้านจิตใต้สำนึก ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี วัฒนธรรมเชื่อมโยงกับชุมชนไทยมาช้านานแม้กาลเวลาจะเปลี่ยนไปตามสังคมโลกก็ตามแต่สิ่งที่ยังคงไม่สามารถเปลี่ยนและคงความเป็นชุมชนนั้นก็คือวัฒนธรรมชุมชนวิถีชีวิตของชุมชนเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของสมาชิกส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชนที่พิจารณาได้จาก^{๑๓}

๔.๑) บทบาทที่สมาชิกแสดงออกมาตามหน้าที่และความรับผิดชอบ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล สถาบัน องค์กร และชุมชน โดยที่แต่ละปัจเจกอาจมีหลายบทบาทเมื่อทำหน้าที่อยู่ต่างสถานที่และเวลา หรือแม้แต่เวลาและ สถานที่เดียวกัน

๔.๒) โครงสร้างและหน้าที่ของสมาชิกที่ยอมเป็นไปตามความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและระหว่างสถาบัน องค์กร และชุมชน ที่จะมีเป้าหมายการอยู่รวมกันอย่างสันติ แต่เมื่อชุมชนใด มีผลประโยชน์เหลื่อมซ้อนกันในเชิงใดเปรียบเสียเปรียบกัน สถานการณ์ยอมเปลี่ยนแปลงไปในทางลบโดยปราศจากการประนีประนอมกัน และอาจส่งผลกระทบต่อการทำลาย โครงสร้างและหน้าที่ของอีกชุมชนหนึ่งที่ไม่สามารถปกป้องตนเองได้

๔.๓) การกำหนดเงื่อนไขของความสัมพันธ์ ในลักษณะเครือญาติ เพื่อน เครือข่าย คู่ค้าขาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในผลประโยชน์ร่วมกัน หรือคู่แข่งกัน

๔.๔) กำหนดข้อตกลงกฎเกณฑ์ทางสังคมที่อาจพัฒนาขึ้นเป็นระเบียบบรรทัดฐานทางสังคม ประเพณี และกฎหมายที่มีบทบังคับ

๔.๕) การสร้างกลไกทางสังคมมีพลังและอำนาจบังคับใช้กฎเกณฑ์ในรูปแบบของความเชื่อ พิธีกรรม กลไกทางสังคมที่มีอำนาจและเป็นพลังของตัวแทนของ สมาชิก สถาบัน องค์กร และชุมชน ทั้งประเภทที่มีขอบเขตการบังคับใช้ที่มีวงกว้างแตกต่างกัน ตามอำนาจที่หนุนหลังกลไกนั้นๆ ทั้งอำนาจที่นาเชื่อถืออย่าง เป็นเหตุเป็นผลหรืออำนาจที่นอกเหนือการควบคุมทางธรรมชาติ

เนื้อหาแห่งวิถีชีวิตของแต่ละชุมชนย่อมแตกต่างกัน แต่ที่เหมือนกันคือการทำหน้าที่ของกลไกทางสังคมที่แฝงไปด้วยความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติที่พัฒนาขึ้นเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติ สวนขอหาม และกฎเกณฑ์ ในการปฏิบัติก็กลายเป็นบรรทัดฐาน ที่ถ่ายทอดเรียนรู้สืบทอดกันมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น นิทานปรัมปรา การละเล่น ละคร เพลงพื้นบ้าน ลิเก ซอ ลำตัด จั๊ว และอาจมีสัญลักษณ์ แทนตัวอักษร แต่สะท้อนความเชื่อหรือข้อห้ามได้ชัดเจน โดยอาจอาศัยความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ มาเป็นกลไกในการควบคุมความประพฤติ

ชุมชนย่อมมีวิธีการจัดการความรู้ด้วยตนเอง ความรู้ระดับชุมชน มักเรียกกันว่าปณภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่อาจจำแนกได้หลายสาขาตามประเภทขององค์ความรู้ ซึ่งเนื้อหาขององค์ความรู้คือ

^{๑๓} นิตยา บุญสิงห์., วัฒนธรรมการเมือง., (กรุงเทพมหานคร : เรื่องแสงการพิมพ์, ๒๕๕๖) หน้า ๑๕-๑๘.

ความเป็นธรรมชาติ หรือธรรมชาติวิทยา เพียงแต่นักวิชาการมาคิดแตกย่อยเป็นสาขาต่างๆ สาขาหลักๆ ได้แก่ สาขาสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังมีการแยกแยะ องค์ความรู้ย่อยเหล่านี้ ออกเป็นเฉพาะด้าน เช่น สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ อาจจำแนกเป็น ของคน พืช สัตว์ ภาพพิจารณาจากคน ได้แก่ สาขาทางการแพทย์ พยาบาล ทันตแพทย์ เทคนิคการแพทย์ที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามทุกองค์ความรู้ย่อมมีความสัมพันธ์ต่อกันไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งวิถีชุมชน ต้องพึ่งพาความเชื่อมโยงด้วยความเข้าใจที่ปราศจากความเยอหยิ่งแต่เอื้ออาทรกัน^{๑๔}

๕) อุดมการณ์และหลักการของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

การทำความเข้าใจกับวัฒนธรรมชุมชนให้เข้าใจนั้นเป็นการฟื้นฟูสืบทอด สร้างสรรค์ วัฒนธรรมให้เหมาะกับการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิตของผู้คนได้อย่างแท้จริง อุดมการณ์และแนวคิด วัฒนธรรมชุมชนมีดังนี้^{๑๕}

๕.๑) ชุมชนมีวัฒนธรรมของตน มีระบบคุณค่าที่รวบรวมมาได้จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาอัน ยาวนาน ของชุมชน คือให้คุณค่าแก่ความเป็นคน และชุมชน ที่มีความผสมกลมกลืนคุณค่าของ ธรรมชาติ การเชื่อถือสิ่งเหนือธรรมชาติและคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนา วัฒนธรรมชุมชนยังคง อยู่และมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเพราะชุมชนมีกลไกผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม แม้มีปัจจัย ใหม่เข้ามา แต่สิ่งเดิมก็ยังคงอยู่ สำนักวัฒนธรรมชุมชนเห็นว่าวัฒนธรรมเป็นพลังผลักดันการพัฒนา ชุมชนที่สำคัญที่สุด จะใช้ประโยชน์ได้เมื่อมีการปลูกให้สมาชิกแห่งชุมชนมีจิตสำนึกรับรู้ในวัฒนธรรม ของตน

๕.๒) ชุมชนมีสถานะเป็นสถาบันหนึ่ง ที่ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องในประวัติศาสตร์อันยาวนานมี โครงสร้าง กลไกภายในเป็นระบบ ๆ หนึ่งของตัวเอง เป็นรูปแบบสังคมที่มีอายุยืนนาน ไม่ว่าธรรมชาติ ข้างนอกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรความเป็นหมู่บ้านหรือเป็นชุมชนก็คงทนมาเป็นเวลาหลาย ๆ ร้อยปี ลักษณะเช่นนี้ คือ ความเป็นสังคมในตัวของมันเอง แสดงถึงความเป็นสังคมที่มีระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่เป็นอิสระมีแบบแผนระบบการผลิต ระบบการจัดการทรัพยากร ระบบสุขภาพ ระบบความรู้ ระบบการเรียนรู้ศึกษา ระบบการปกครอง ระบบยุติธรรมของตนเอง วัฒนธรรมชุมชน ไทยเป็นวัฒนธรรมที่มีอาณาเขตครอบคลุมกว้างขวาง เป็นวัฒนธรรมกลางที่ชุมชนต่าง ๆ ในเอเชีย อากาศอันอบอุ่นมีร่วมกัน ถือเป็นวัฒนธรรมนานาชาติที่ชุมชนหมู่บ้านชาติต่าง ๆ ใช้ร่วมกันอย่างสมัคร ใจ ถือเป็นวัฒนธรรมร่วม

^{๑๔} อนุชาติ วงศ์สำศรี.,วัฒนธรรมประชาสังคม.,(กรุงเทพมหานคร : สถาบันท้องถิ่นพัฒนา.๒๕๖๑) หน้า ๒๒-๒๓.

^{๑๕} จำรูญ พรหมมา.,สังคมและวัฒนธรรมไทย., (กรุงเทพมหานคร : โอเดียน, ๒๕๖๐) หน้า ๒๕-๒๘.

๕.๓) ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจระบบหนึ่งของตัวเอง มีครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยการผลิต มีเป้าหมายของตัวเอง มุ่งให้ครอบครัวพอเพียงที่จะดำรงชีพได้และชุมชนอยู่รอด และผลิตซ้ำตัวเองได้ ผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเอง แม้อาจผลิตเพื่อขายก็เพื่อให้ได้เงินมาเลี้ยงครอบครัวไม่ใช่ให้มีกำไรสูงสุดให้ ร่ำรวย ใช้แรงงานสมาชิกในครอบครัวตัวเองเป็นหลัก มีน้ำใจและความเอื้ออาทร ความเป็นญาติมิตร เป็นเครื่องร้อยรัดส่วนต่าง ๆ ของระบบจัดสรรและแบ่งปันผลผลิต กรรมสิทธิ์เอกชนไม่มีความเด็ดขาด ในหลายกรณีชุมชนและเครือข่ายชุมชน มีส่วนในการตัดสินใจจัดสรรทรัพยากรและผลผลิต ระบบเศรษฐกิจชุมชนดำรงอยู่คู่กับระบบทุนนิยมในปัจจุบันเศรษฐกิจชุมชนเป็นชีวิตการทำมาหากินของชาวไทยจำนวนมากที่สุด คิดในแง่ของจำนวนชีวิตใหญ่กว่าระบบทุน สำหรับสังคมไทย ลักษณะการเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจชุมชนเป็นระบบทุนนิยมมีความเปลี่ยนแปลงที่ล่าช้าด้วยปัจจัย ๓ ประการ คือ (๑) ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในอดีต (๒) ลักษณะชุมชนหมู่บ้านที่ให้ความมั่นคง และมีแรงยึดเหนี่ยวภายในสูง และ (๓) ลักษณะพิเศษของรัฐและทุนนิยมไทยที่ไม่เข้าไปจัดการการเปลี่ยนแปลงแบบแผนผลิตในชนบทเหมือนในประเทศยุโรป แต่เป็นลักษณะของการชูดริตส่วนเกิน

๕.๔) ทางด้านสังคมการเมือง ชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันผ่านระบบเครือญาติ มีการปกครอง และการจัดการความสงบเรียบร้อยภายในโดยระบบอาวุโส มีผู้นำที่มีบารมีได้รับการเคารพยกย่องในชุมชน สมาชิกชุมชนมีความผูกพันกลมเกลียวเพราะมีความเคารพนับถือในผีบรรพบุรุษเดียวกัน และเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติที่คอยเป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรมของคน ก่อให้เกิดกฎเกณฑ์ข้อห้ามให้ความชอบธรรมแก่การดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีระเบียบแบบแผน รวมทั้งคติทางศาสนาพุทธ พราหมณ์ ที่เข้ามาผสมกลมกลืนในวิถีความเชื่อ พิธีกรรมและประเพณีของชุมชน สิ่งเหล่านี้หล่อหลอมให้สมาชิกชุมชนเป็นคนบ้านเดียวกัน อยู่ร่วมกันด้วยความเอื้อเอื้อเพื่อแผ้วช่วยเหลือเกื้อกูลและประนีประนอม เมื่อเกิดความแตกแยกขัดแย้งก็จะมีกลไกภายในไกล่เกลี่ยตัดสิน คือ ระบบว่าความโดยผู้อาวุโสและเครือญาติ

๕.๕) ชุมชนกับสังคมภายนอก ชุมชนมิได้ตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยว มีการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่นในท้องถิ่นเดียวกันในลักษณะเครือข่าย และมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐและทุนมาทุกยุคทุกสมัย การรุกคืบเข้ามาของระบบทุนนิยมและอำนาจรัฐราชการนั้นได้เข้ามาในลักษณะครอบงำบั่นทอนการดำรงอยู่ของชุมชนทำลายระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ดึงเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพิงตลาด มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นฐานดำรงชีวิตของชาวชุมชนให้เสื่อมโทรมลง ทำลายโครงสร้างการปกครองดูแลตนเองของชุมชนให้ขึ้นต่อการปกครองของรัฐและระบบราชการ ทางด้านสังคมวัฒนธรรมเกิดวัฒนธรรมบริโภคนิยม คุณค่าทาง วัฒนธรรมที่ตีงามในแบบแผนการดำเนินชีวิตถูกทำลายลง ถูกแทนที่ด้วยค่านิยมเอาวัดเอาเปรียบ ความยกย่องนับถือคนดีถูกแทนที่ด้วยการนับถือเชื่อฟังคนรวย สำนักวัฒนธรรมชุมชนเห็นว่าการใช้ความเจริญตามแนวสังคมตะวันตกมาเป็นแบบแผน

ชี้ว่าการพัฒนาประเทศเป็นความผิดพลาด เพราะเป็นการทำลายชุมชนทำลายความดีงามในอดีตมากกว่าจะเป็นการพัฒนาให้สิ่งดีงามในอดีตเจริญงอกงามยิ่งขึ้น

๕.๖) ทางเลือกการพัฒนาตามแนวความคิดวัฒนธรรมชุมชน เชื่อว่าแม้ฐานเศรษฐกิจของชุมชนและทรัพยากรจะถูกทำลายเสียหายลงไปบ้าง แต่จิตสำนึกหรือพลังทางวัฒนธรรมยังคงอยู่ สามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนขึ้นมาใหม่ได้ เพียงแต่รูปแบบภายนอกอาจแตกต่างไปจากเดิม หลักสำคัญคือ เป็นการพัฒนาที่ไม่ทำลายล้างสถาบันชุมชน แต่มุ่งให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองและอยู่ร่วมกับภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี

๕.๖.๑) การพัฒนาต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมชุมชน ต้องรื้อฟื้นคุณค่าดั้งเดิมที่ชุมชนมีมา ประยุกต์สร้างสรรค์ทางเลือกขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ไม่ใช่การถอยหลังไปสู่สังคมเก่าในอดีตซึ่งเป็นไปไม่ได้ ต้องสร้างแบบแผนการผลิตและแบบแผนการดำรงชีวิตขึ้นมาใหม่ ภายใต้คุณค่าที่ตีงามแบบดั้งเดิม เช่น การตั้งกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์เหล่านี้คือคุณค่าแห่งการสร้างหลักประกันความมั่นคงร่วมกันหรือสวัสดิการของชุมชน นักพัฒนาและปัญญาชนของชุมชนควรร่วมกับชาวบ้านวิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของชุมชนทำให้ชาวบ้านตื่นและตระหนักในเอกลักษณ์และคุณค่าของตัวเอง ค้นพบจิตสำนึกอิสระของชุมชนเห็นคุณค่าของการรวมตัวเป็นชุมชน เห็นภัยจากการครอบงำจากวัฒนธรรมภายนอกที่เอารัดเอาเปรียบ กระบวนการนี้จะทำให้เกิดอุดมการณ์ต่อสู้ที่มีพลัง

๕.๖.๒) การพัฒนาต้องเน้นกระบวนการกลุ่มการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อคงความเป็นชุมชนไว้ มิใช่เน้นปัจเจกชนนิยมที่คำนึงถึงแต่การต่อสู้แข่งขันทำลายล้างกันอย่างการพัฒนากระแสหลัก การรวมกลุ่มรวมตัวกันในรูปของการจัดการองค์กร เช่น สหกรณ์ สหพันธ์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการช่วยเหลือกันและสร้างอำนาจในการต่อรองกับภายนอก สร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน และสร้างความร่วมมือกับคนกลุ่มอื่นในสังคมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมกันแก้ปัญหา

๕.๖.๓) ทางด้านการผลิตนั้นควรอยู่บนหลักการ ผลิตเพื่อให้ทุกคนมีกินมีใช้ แล้วค่อยเอาส่วนที่เหลือส่งออก จากนั้นก็มีการพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมภายในประเทศเน้นใช้ทรัพยากรท้องถิ่น การค้าขายแลกเปลี่ยนภายใน เทคโนโลยีที่กำกับเองได้ พัฒนาคุณภาพประชากร เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ หลักการนี้ถูกพัฒนามาอธิบายการสร้างทางเลือกการพัฒนาด้านเกษตรกรรมยั่งยืน ธุรกิจชุมชน และอาชีพทางเลือกอื่นหลายด้านในเวลาต่อมา

๕.๖.๔) ชุมชนต้องมีความสัมพันธ์และใกล้ชิดกับธรรมชาติ ดูแลและรักษา มิใช่ทำลายล้างธรรมชาติอย่างการพัฒนากระแสหลัก เพราะธรรมชาติจะช่วยคงความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนไว้ได้

๕.๖.๕) ข้อเสนอทางเลือกสำหรับสังคมไทยสำนักวัฒนธรรมชุมชน ได้พัฒนาายกระดับข้อเสนอทางนโยบายระดับชาติ ที่สำคัญ คือ

(๑) การพัฒนาด้านวัฒนธรรมและยกระดับสถาปนาวัฒนธรรมชุมชนเป็นวัฒนธรรมแห่งชาติ เพราะระบบชุมชนยังดำรงอยู่เป็นระบบใหญ่ที่สุดของประเทศ

(๒) การประสานระบบเศรษฐกิจชุมชนควบคู่กับเศรษฐกิจทุนนิยม ประกอบขึ้นเป็นระบบเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นเศรษฐกิจสองระบบ

(๓) การกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นมาสู่องค์การบริหารของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นหรือคณาการตัดสินใจและการดำเนินชีวิตให้แก่ชาวบ้าน

๒.๑.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเมือง

ในทางทฤษฎีรัฐศาสตร์ มุมมองที่ใช้พิจารณาการเมืองหรือพูดเป็นศัพท์ทางวิชาการก็คือแนวการศึกษาวิเคราะห์การเมือง (Approach to Political Analysis) แตกต่างกันไปบ้างตามแต่ใครจะเห็นว่าแนวการมองการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่ใกล้เคียงต่อการอธิบายความเป็นการเมืองได้มากที่สุด โดยคำว่า “การเมือง” นี้ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันไป ตามแต่จะใช้ตัวแบบใดในการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมือง และด้วยตัวแบบที่เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์นั้น จะยังผลให้กรอบการมองคำว่าเมืองต่างกันไป ในขณะที่สาระสำคัญของคำจำกัดความเป็นไปในการทำงานเดียวกันกล่าวคือเป็นเรื่องของการใช้อำนาจแบบสองทางระหว่างฝ่ายที่เป็นผู้ปกครองและฝ่ายผู้ถูกปกครอง^{๑๖}

๑) ความหมายของคำว่าการเมือง

การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับรูปของรัฐและการจัดระเบียบความสัมพันธ์ภายในรัฐระหว่างผู้ปกครองและ ผู้ถูกปกครอง โดยเมื่อสังคมมนุษย์ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ จึงต้องแบ่งออกเป็น ผู้ที่ทำหน้าที่บังคับกับผู้ถูกบังคับเสมอความหมายของคำว่าเมืองจำแนกได้^{๑๗} ดังนี้

๑.๑) กลุ่มแรก การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ โดยเป็นการต่อสู้กันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและอิทธิพลในการบริหารกิจการบ้านเมือง โดยค่านิยมของเมืองในเชิงอำนาจที่น่าสนใจอันหนึ่ง การเมือง หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับอำนาจ สถาบันและองค์กรในสังคม ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีอำนาจเด็ดขาดครอบคลุมสังคมนั้น ในการสถาปนาและทำนุรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม มีอำนาจในการทำให้จุดประสงค์ร่วมกันของสมาชิกในสังคมได้บังเกิดผลขึ้นมา และมีอำนาจในการประนีประนอมความคิดเห็นที่แตกต่างกันของคนในสังคม การเมืองเป็นการต่อสู้ช่วงชิง การรักษาไว้และการใช้อำนาจทางการเมือง โดยที่อำนาจทางการเมืองหมายถึง อำนาจในการที่จะวางนโยบายในการบริหารประเทศหรือสังคม อำนาจที่จะแต่งตั้งบุคคลเพื่อช่วยในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และ

^{๑๖} โกวิท พวงงาม.,การปกครองท้องถิ่นไทย.,(กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน,๒๕๕๙) หน้า ๑๐.

^{๑๗} Eulau, Heinz. *The Behavioral in Politics.* (New York: Random House,2003) pp.10-11.

อำนาจที่จะใช้ข้าราชการ งบประมาณหรือเครื่องมืออื่น ๆ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ แนวการมองการเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ (Power Approach)

การเมืองเป็นเรื่องหรือมีบริบทเกี่ยวกับการใช้อำนาจเพื่อการปกครองประชาชน ก็มักให้นิยามของการเมืองว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ในเชิงการใช้อำนาจของรัฐชาติป้ดย์ ต่อผู้อยู่ใต้อำนาจซึ่งก็คือประชาชนนั่นเอง โดยคานิยามเช่นนี้ สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ออกมาจากสถาบันทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติที่ทำหน้าที่ในการตรากฎหมายต่าง ๆ เพื่อบังคับใช้ มาจากรัฐบาลในรูปของนโยบายสาธารณะ (Public Policies) โครงการพัฒนา (Development program) และงานต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นหรือดำเนินไปโดยภาคราชการ รวมไปถึงการตัดสินใจหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลต่อบุคคล และบุคคลกับรัฐ จึงล้วนแต่เป็นเรื่องที่การเมืองส่งผลกระทบต่อนักศึกษาและบุคคลทั่วไป

นักรัฐศาสตร์บางท่านมองว่า การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องการต่อสู้แย่งชิงกันของกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group) ที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ในอันที่จะแย่งชิงกันเข้าสู่อำนาจการบริหารประเทศ หรืออย่างน้อยที่สุดก็ให้ผลผลิตจากระบบการเมือง ตามทัศนะของอีสตัน (David Easton) นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน ที่ได้ชื่อว่าเป็นเจ้าของแนวคิดทฤษฎีการเมืองเชิงระบบ (the Systems Theory) ได้แก่ นโยบาย กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ โครงการหรือแผนงานพัฒนาของภาครัฐและภาคราชการ ซึ่งผลในทางที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มของตนมากที่สุด เราเรียกการวิเคราะห์การเมืองแนวทางนี้ว่าเป็น การวิเคราะห์เชิงกลุ่มผลประโยชน์ ความหมายของการเมืองในมุมมองนี้ จึงเป็นว่า การเมืองการเมืองคือการที่บุคคลใดหรือกลุ่มใดในสังคม ซึ่งอาจมีผลประโยชน์ร่วมกัน หรือขัดกันก็ตาม หรือมีความเห็นเหมือนกันหรือไม่เหมือนกันก็ตาม มาทำการต่อสู้เพื่อสรรหาบุคคลมาทำหน้าที่ในการปกครองและเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจที่จะให้เขาสามารถตัดสินใจในเรื่องของส่วนรวมได้โดยชอบธรรม ซึ่งจัดเป็นแนวที่นักรัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมการเมือง

๑.๒) กลุ่มที่สอง มองว่า การเมืองเป็นเรื่องของการจัดสรรทรัพยากรของรัฐหรือสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม ดังเช่นมุมมองของอีสตัน (David Easton) ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า การเมือง เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ในการจัดสรรแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าต่าง ๆ ให้กับสังคมอย่างชอบธรรม (The authoritative allocation of values to society) ความหมายของการเมืองดังที่ยกตัวอย่างมานี้ เป็นนิยามที่ได้รับการยอมรับอย่างสูงจากสำนักพหุนิยม (Pluralism) เราจะใช้ความหมายการเมืองดังกล่าวนี้ได้ก็ต่อเมื่อ ในสังคมนั้น ๆ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้รับผลกระทบจากทั้งทางตรงและทางอ้อม มีความเห็นพ้องต้องกันและยอมรับในกติกาที่กำหนดการใช้อำนาจเพื่อแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเท่านั้น ส่วนในสังคมที่ยังไม่มีความเห็นพ้องต้องกันเกี่ยวกับกติกาที่กำหนดสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม การเมืองยังคงเป็นเรื่องของการแข่งขันกันเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการแบ่งปันคุณค่าที่ให้ประโยชน์

แก่ฝ่ายตนมากที่สุด เท่าที่จะเป็นไปได้ การเมืองจึงมีสองระดับ ระดับแรก การเมืองอยู่ภายใต้การแข่งขันขัดแย้งของฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองที่ทุก ๆ ฝ่ายยอมรับได้

ในขณะที่การเมืองในความหมายอย่างแรกดังกล่าวของนักคิดกลุ่มพหุนิยมที่ได้กล่าวไปแล้วดูจะยอมรับในจุดเน้นว่ารัฐ เป็นการรวมกันหรือประกอบกันของกลุ่มหลากหลายในสังคม และรัฐมิได้เป็นเครื่องมือทางการบริหาร โดยที่มิได้เป็นตัวกระทำทางการเมือง ที่จะชี้้นำการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ แต่รัฐเป็นเพียงรัฐบาลที่ทำหน้าที่เพียงเอื้ออำนวยความสะดวกในการแข่งขันกันของกลุ่มหลากหลายเท่านั้น

๑.๓) กลุ่มที่สาม มองว่า การเมืองเป็นเรื่องของความขัดแย้ง ทั้งนี้เนื่องจากทรัพยากรของชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด ขณะที่ผู้คนซึ่งต้องการใช้ทรัพยากรนั้นมีอยู่มากและความต้องการใช้ไม่มีขีดจำกัด การเมืองจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการที่คนในสังคมไม่อาจตกลงกันได้หรือเกิดมีความขัดแย้งขึ้น อย่างไรก็ตาม การมองการเมืองในลักษณะนี้มีข้อโต้แย้งอยู่มากกว่า หากไม่อาจยุติข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ บ้านเมืองย่อมตกอยู่ในสภาวะยุ่งยากวุ่นวาย ต่อมาจึงมีผู้ให้มุมมองการเมืองใหม่ว่าเป็นเรื่องของการประนีประนอมความขัดแย้ง

๑.๔) กลุ่มที่สี่ มองว่าการเมืองเป็นเรื่องของการประนีประนอมผลประโยชน์ เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดความขัดแย้งจากการดำเนินงานทางการเมืองที่ไม่มีทางออก^{๑๘}

๑.๕) กลุ่มที่ห้า ถือว่าการเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับรัฐและการบริหารประเทศในกิจกรรมหลักคือ งานที่เกี่ยวกับรัฐ การบริหารประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย และการอำนวยความสะดวกในการแผ่ดินซึ่งเป็นการควบคุมให้มีการดำเนินงานตามนโยบาย ซึ่งหากพิจารณาให้ละเอียดแล้ว การเมืองโดยนัยยะความหมายประการนี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในความหมายเชิงอำนาจ ซึ่งก็เป็นเพราะอำนาจทางการเมืองนั้น ได้ถูกนำไปใช้ผ่านกระบวนการนโยบายและการแต่งตั้งคัดสรรผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ในรูปของอำนาจและการปฏิบัติงานทางการเมืองการปกครอง และแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและการบริหารหรือการปกครองที่ยากจะแยกออกจากกันได้

๑.๖) กลุ่มที่หก การเมืองเป็นเรื่องของการกำหนดนโยบายของรัฐ กล่าวคือ การเมืองคือกิจกรรมใดใดที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย หน่วยงานและเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการกำหนดนโยบาย โดยนัยหนึ่ง การเมืองก็คือกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐ นั่นเอง^{๑๙}

๒) แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การเมือง หมายถึง ระเบียบปฏิบัติช่วยกันจัดบ้านเมืองหรือสังคมให้หมดปัญหา หรือการช่วยแก้ปัญหาบ้านเมือง สังคมทั้งหมดนั่นเอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เป็นแนวทางหรือกิจกรรมที่

^{๑๘} โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, รัฐศาสตร์กับการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ตะเกียง, ๒๕๕๔) หน้า ๑๐.

^{๑๙} Eulau, Heinz. *The Behavioral in Politics*. (New York: Random House, 2003) pp.12-15.

สำคัญยิ่งของการปกครองแบบ ประชาธิปไตย หรือไม่ว่าการปกครองรูปแบบใดก็ตามบทบาทของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนย่อมจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อการรักษาความสมดุลระหว่างผู้บริหารประเทศ (รัฐบาล)กับผู้รับ ผลประโยชน์อันเกิดจากการบริหารประเทศ (ประชาชน) ซึ่งหากแม้ว่าระบบการเมืองใดก็ตามที่ ละเลยในประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองย่อมไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง

๒.๑) ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง คำกล่าวที่ว่า การเมืองเป็นเรื่องของคนทุกคน และทุกคนก็ไม่สามารถปฏิเสธผลกระทบทางการเมืองต่อการดำรงชีวิตของประชาชนได้ สะท้อนให้เห็นถึงวิชาการหลาย ท่านได้หันมาให้ความสนใจและ ศึกษาไว้อย่างมากมาย จนสามารถ สะท้อนแนวคิดต่าง ๆ ออกมาตาม บริบททางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมของตนเอง โดยเฉพาะประเด็นความหมายการมีส่วนร่วม ทางการเมืองมีผู้ให้แนวคิดไว้อย่างหลากหลาย การเข้าร่วมทางการเมือง คือ การกระทำในรูปแบบการสนับสนุนหรือเป็นการกระทำ เพื่อเรียกร้องต่อรัฐบาล (support and demand) การเข้าร่วมทางการเมือง คือ พยายามเพื่อก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลการในการใช้อิทธิพล (influence) ต่อการปฏิบัติงานของรัฐบาลหรือการเลือกสรรผู้นำรัฐบาล การเข้าร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายของพลเมือง (legitimate) การเข้าร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่มีตัวแทนทางการเมือง (representation) การเข้าร่วมทางการเมือง คือ สภาพที่บุคคลไม่ต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (alienation) เพราะเห็นว่า การเข้ามามีส่วนร่วมนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์กับตัวเอง ซึ่งแตกต่างจากการนิ่งเฉยทางการเมือง (apathy) เป็นการขาดความสนใจต่อการเมืองทั้งสิ้น ผู้ที่เข้าร่วมทางการเมืองจะหมายถึงผู้กระตือรือร้น (active) หรือผู้ที่มีความตื่นตัวทางการเมืองเป็นพิเศษ (activists) เช่นผู้ที่สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การร่วมประชุมทางการเมือง และการให้ความสนใจต่อปัญหาสาธารณะ นอกจากนั้นยังรวมถึงการเข้าร่วมทางการเมืองในระดับต้น ๆ ได้แก่ การไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ซึ่งถือเป็นการกระทำที่มีแรงจูงใจ น้อยมาก หรือการไม่ได้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง แต่มีการพูดคุยกับเพื่อนบ้านในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง การแสดงความคิดเห็นและการแสดงประชามติทางการเมือง รวมทั้งการให้ความสนใจติดตามข่าวสาร

การเข้าร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่มีต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา (persistence continuum) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความเป็นสถาบัน (institutionalized) และมีการจัดตั้ง นอกจากนั้นยังรวมไปถึงการกระทำที่เป็นครั้งคราว ซึ่งเกิดขึ้นมาอย่างทันทีทันใด และบีบคั้นความรุนแรง เช่น การจลาจล การยกพวกตีกัน การรวมกลุ่ม และการลอบฆ่านักการเมือง การเข้าร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่เป็นความพยายามในการที่จะเข้ามามี อิทธิพลเหนือการปฏิบัติการของราชการ (bureaucratic actions) และนโยบายสาธารณะ (public policy) การเข้าร่วมทางการเมือง คือ การกระทำที่มีผลต่อการเมืองในระดับชาติ (national politics) และการเมืองในระดับท้องถิ่น การเข้าร่วมทางการเมือง คือ การกระทำทางการเมือง (political action) แต่ใน ขณะเดียวกัน แต่ละสังคมมี

การกระทำทางการเมืองแตกต่างกันออกไป ตามบริบทของสังคมนั้น เช่น ในสังคมหนึ่งถือว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการกระทำที่เกิดจากความสมัครใจไม่ว่า จะประสบผลสำเร็จหรือไม่ก็ตาม หรืออาจเกิดขึ้นเพียงบางครั้งคราวหรือต่อเนื่อง อาจถูก ต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ได้ ซึ่งการกระทำเหล่านี้ เพื่อการมีอิทธิพลในการจัดสรรนโยบายสาธารณะและ บริหารนโยบายของรัฐบาล ตลอดจนการเลือกผู้นำทางการเมืองทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังเป็นการกระทำที่สมัครใจของสมาชิกในสังคม เพื่อที่จะคัดเลือกผู้ปกครองและกำหนดนโยบายสาธารณะทั้ง โดยทางตรงและทางอ้อม กิจกรรม เหล่านี้ได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง การชุมชนทางการเมือง การช่วยเหลือทางการเงินให้แก่ ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง การติดต่อสัมพันธ์กับผู้แทนราษฎร ยังรวมถึงลักษณะที่ กระตือรือร้นทางการเมืองพิจารณาจากการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ การ ช่วยเขียนสุนทรพจน์ในการหาเสียง การแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่นการเสียภาษี การเป็นทหารหรือเจ้าหน้าที่ตุลาการ^{๒๐}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจกรรมทางการเมือง รวมทั้งการลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิกและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหว ของพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่สถาบันการเมือง กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่น การอภิปรายทางการเมืองหรือร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของ เจ้าหน้าที่หรือสมาชิกของกลุ่มการเมือง และการมีส่วนร่วม ทางการเมืองยังได้สะท้อนให้เห็นว่าเป็นเรื่องของกิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละคนที่ ต้องการมีอิทธิพลผลักดัน หรือยอมรับสนับสนุนต่อรัฐบาล ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการรวมบทบาทใน การสร้างอิทธิพลผลักดัน ให้เกิดผลทางการเมืองตามต้องการเท่านั้น ยังรวมถึงกิจกรรมที่เป็นที่ สนับสนุนและให้เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติด้วย (Ceremonial and support activities) ส่วนผู้ที่ ยอมรับรัฐบาลก็แสดงออกโดยการประพฤติกรรมตามคำสั่งหรือข้อเรียกร้องของรัฐบาล แต่ผู้ไม่เห็น ด้วยก็พยายามสร้างอิทธิพลผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขปัญหาใหม่ ดังนั้นการมีส่วนร่วม ร่วมทางการเมืองจึงเป็นทั้งการต่อต้าน เช่น การเดินประท้วง การก่อจลาจล และทั้งที่เป็นการ สนับสนุน เช่น การให้ความร่วมมือกับทางการในการเสียภาษี การเกณฑ์ทหาร เป็นต้น^{๒๑}

การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องเป็นเรื่องของกิจกรรมมิใช่ทัศนคติ ใ้กับบุคคลทั่วไปมิใช่ นักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง เพราะเป็นอาชีพที่ถือว่าเป็นเรื่องของการมีบทบาททางการเมือง การ

^{๒๐} Mc Closky, Herbert. political Participation (New York : McMillan and Free Press.1968) pp.252-253

^{๒๑} Mibrath, Lester W. and Goel, M.L. **Political Participation** (Chicago: Rand McNally.1977) p.2.

จะตัดสินใจว่าจะมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือมีบทบาททางการเมือง อาจถือว่าเป็นลักษณะ ของบุคคล นั้นกระทำอยู่ เช่น การเป็นสมาชิกพรรคไม่ได้ทำงานด้านการเมืองเป็นหลัก แต่มีหน้าที่ เพียงการไป สอดแนมหรือหาเสียงให้กับผู้สมัครบ้างเป็นครั้งคราวเท่านั้น จึงเรียกได้ว่าเป็นการมี ส่วนร่วมทางการเมือง และจะต้องสะท้อน ลักษณะที่สำคัญที่ว่า

- เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคล รวมถึงผู้ที่เฉื่อยชาต่อ กฎเกณฑ์ แต่เข้า มามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอาชีพ รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐบาล เจ้าหน้าที่พรรค การเมือง และพวก หัวคะแนน

- เป็นกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการ เลือกตั้งของรัฐบาลหรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล

- เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในการ ปกครองโดยการกระทำกิจกรรม ซึ่งเป็น กิจกรรมที่ถูกต้องตามกฎหมายของพลเมืองที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อเลือกกำหนดบุคคลในวงการรัฐบาล หรือกดดันรัฐบาลให้กระทำตามที่กลุ่มนั้นต้องการ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองมี ความหมายในเรื่องของกิจกรรมมิใช่ทัศนคติ มิใช่เป็นเรื่องของ ความคิด ความรู้สึกหรือความเชื่อ ทางการเมือง แต่ยอมรับว่าทัศนคติทางการเมืองมีผลต่อรูปแบบ หรือการแสดงออกของการมีส่วนร่วม ร่วมทางการเมืองมิใช่เป็นกิจกรรม

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ใช้กับบุคคลธรรมดาทั่วไป ส่วน นักการเมืองหรือผู้นำทาง การเมืองนั้นถือว่าเป็นบทบาททางการเมือง (Political role) เป็นเรื่อง ของการแสดงออกเพื่อให้มีผล ต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตัดสินใจของผู้นำหรือ รัฐบาลแต่อย่างใด แม้ว่าผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีวัตถุประสงค์เพื่อกดดันรัฐบาลก็ตาม และบางครั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีไม่มากและไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอดเวลาและ ทุก ๆ เรื่อง^{๒๒}

๓) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองถือว่าเป็นภาพสะท้อนของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ภาคประชาชนอย่างเห็นได้ชัด การมีส่วนร่วมโดยตรง เป็นลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการ ปกครองตนเองโดยตรง เช่น การบริหารงาน การกำหนดนโยบาย และการตัดสินใจในการดำเนินงาน ด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมแต่ไม่ได้เป็น ผู้ดำเนินการปกครองด้วยตนเองโดยตรง แต่เป็นการเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ด้วยวิธีการ เลือกตั้ง

^{๒๒} Huntington, Samuel P. and Nelson, Joan M. **Political Participation in Developing Countries.** (Cambridge, MA : Harvard University Press, 1982) p.5.

โดยประชาชนอย่างเสรี ซึ่งกลไกนี้ต้องการให้ประชาชนเข้ามาควบคุมการบริหารงานฝ่ายปกครองให้เป็นไปตามความต้องการ ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง^{๒๓} ได้ดังนี้

๓.๑) การเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สามารถแยกกิจกรรมที่เกี่ยวกับ การรณรงค์หาเสียงและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นเพียงการแสดงออกของประชาชนถึงความจงรักภักดีต่อระบอบการเมืองมากกว่าเป็นการกระทำตามความต้องการของตน เป็นการไปทำตามความสำนึกในหน้าที่พลเมืองดีมากกว่า ที่จะเชื่อว่า การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น จะมีผลทางการเมืองที่แตกต่างกัน

๓.๒) การเป็นเจ้าของหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

การเข้ามีส่วนร่วมในพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและการ รณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้ง การชักชวนประชาชนไปลงทะเบียน เพื่อสิทธิในการลงคะแนนการเข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมือง การพยายามชักชวนให้ ประชาชนลงคะแนนเสียงแก่พรรคหรือผู้สมัครที่ตนขอ การลงสมัครรับเลือกตั้ง การมีส่วนร่วม ทางการเมืองนี้เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ

๓.๓) การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน

การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชนเป็นการก่อตั้งกลุ่มเพื่อแก้ไข ปัญหาสังคม หรือร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว เพื่อเข้าไปมีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะ หรือติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม ผู้มีบทบาทในชุมชนจึงนับว่าเป็นผู้ที่มีความ กระตือรือร้นสูงตลอดจนมีระดับความผูกพันทางจิตใจกับชุมชน

๓.๔) การติดต่อกับทางราชการ

การติดต่อกับทางราชการเป็นกิจกรรมที่เน้นเฉพาะของบุคคล ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นเองเท่านั้น เช่น การติดต่อกับทางราชการในเรื่องการเสียภาษี โรงเรียน การทำถนน การติดต่อขอรับสวัสดิการ

๓.๕) การเป็นผู้ประท้วง

การประท้วงเป็นขอบเขตของกิจกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมือง รูปแบบนี้ คือ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนนหรือก่อให้เกิดจลาจลเพื่อบังคับให้รัฐ แก้ไขบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงที่เปิดเผยต่อสาธารณะชน

๓.๖) การผู้สื่อสารทางการเมือง

^{๒๓} Milbrath, Lester W., *People and Government.*, (New York: university of Buffalo press,1971) pp.12-16.

การสื่อสารทางการเมือง ได้แก่ การติดต่อข่าวสารทางการเมือง อยู่เสมอ การส่งข่าวสาร แสดงการสนับสนุนให้แก่ผู้นำทางการเมืองเมื่อทำในสิ่งที่ ถูกต้องหรือสง่าผ่าเผยเมื่อกระทำในสิ่งที่ เลวร้าย การร่วมแก้ปัญหาทางการเมือง การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชน

การให้ความสนใจแก่ทางราชการ และการเขียน จดหมายหรือบทความถึงบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ ผู้เข้าร่วมลักษณะนี้มักจะเป็นคนที่มีการศึกษาสูงมีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมาก และมีความสนใจทางการเมืองมากด้วย การเป็นผู้สื่อสารทางการเมืองเหล่านี้จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล มากกว่าเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองหรือผู้รักชาติ แต่จะไม่แสดงออกด้วยการประท้วง

๒.๑.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคม (Social Culture) เป็นวัฒนธรรมที่ครอบคลุมสังคม โดยวัฒนธรรมทางการเมืองจะเกี่ยวข้องกับการเมืองเป็นหลักแต่ก็ยังเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมในส่วนอื่น ๆ ของสังคม

๑) กระบวนการเกิดวัฒนธรรมทางการเมือง

กระบวนการเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นอย่างเดียวกับกระบวนการเกิดวัฒนธรรมทางสังคม โดยมีกระบวนการ^{๒๔} ดังนี้

๑.๑) กระบวนการปลูกฝังอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง (Political Socialization Process) บุคคลในสังคมจะผ่านกระบวนการปลูกฝังอบรมหล่อหลอมกล่อมเกลาทางการเมืองมาแต่แรกเกิดโดย เริ่มต้นตั้งแต่ครอบครัวโรงเรียน ชุมชน ที่ทำงาน และจากสิ่งแวดล้อมโดยรวม โดยกระบวนการจะเกิดทั้งทางตรงและทางอ้อม

๑.๒) ความรู้ทางการเมือง (Political Knowledge) จากกระบวนการปลูกฝังอบรมหล่อหลอมกล่อมเกลาทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อมจะทำให้บุคคลเกิดความรู้ทางการเมือง จากความรู้ทางกว้าง จนถึงความรู้ทางลึก ความรู้เกี่ยวกับอุดมการณ์ของระบอบการเมืองต่าง ๆ ได้แก่ ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ระบอบเผด็จการทหารระบอบคอมมิวนิสต์ ระบอบสังคมนิยมและระบอบ ประชาธิปไตย หรือความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมและพฤติกรรมทางการเมืองรูปแบบต่าง ๆ ทั้งจากการปลูกฝังจากครอบครัว โรงเรียน ที่ทำงาน และจากสื่อต่างๆ กระบวนการจะทำให้บุคคลมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง

๑.๓) ความเชื่อและทัศนคติทางการเมือง (Political Beliefs, Values, Attitudes) เมื่อมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมหรือเป็นความรู้แค่ผิวเผินหรือ แบบลึกซึ้ง กระบวนการรับรู้(Perception Process) ของแต่ละคนจะทำหน้าที่กลั่นกรองเห็นว่า สิ่งใดไม่ดีจะเกิด

^{๒๔} จำรูญ พรหมมา.,สังคมและวัฒนธรรมไทย., (กรุงเทพมหานคร : โอเดียน, ๒๕๖๐) หน้า ๒๒-๒๓.

การปฏิเสธ เช่น บุคคลเห็นว่าระบอบเผด็จการทหารหรือระบอบคอมมิวนิสต์ไม่ดีก็จะปฏิเสธ หรือ หลักการที่ดี เช่น เห็นว่าระบอบ ประชาธิปไตยดี กระบวนการรับรู้จะทำให้เกิดการยอมรับจน กลายเป็นความเชื่อค่านิยม และทัศนคติ ทางการเมืองของตน ดังนี้

๑.๓.๑) ระบบความเชื่อ (Beliefs) เป็นความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ดำรงอยู่ เป็นสิ่งที่ ถูกต้องเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ดำรงอยู่ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือ เป็นสิ่งที่ผิด เป็นการประเมินดำรงอยู่ เป็นอยู่ ว่าดีหรือเลวหรือเป็นความเชื่อเกี่ยวกับวิธีหรือเป้าหมาย ของการกระทำว่าเป็นสิ่งที่ พึงปรารถนา หรือไม่ความเชื่อเป็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจอยู่ภายในจิตใจของบุคคลเมื่อบุคคลมีความรู้เกี่ยวกับการเมือง และเห็นว่าการเมืองระบบใดดีก็จะยอมรับและยึดถือกลายเป็นความเชื่อทาง การเมืองของตน อาทิ ความเชื่อเกี่ยวกับระบอบการเมืองต่าง ๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคล

๑.๓.๒) ค่านิยม (Values) เป็นความเชื่อที่ยึดถือติดต่อกันมาเป็นระยะเวลา ยาวนานเป็นความเชื่อเป้าหมายการกระทำของบุคคลและกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะยืนยงถาวร ต่างกับ นักสมัยนิยมนิยม (Fashion) ที่ไม่ยืนยงถาวรเป็นความเชื่อที่มีผลต่อการกระทำ ในระยะสั้นแล้วเลือน หายไป ค่านิยม ทางการเมืองจึงเป็นการแสดงออกของความเชื่อทางการเมืองในรูปแบบของการกระทำที่ สามารถมองเห็นได้ เช่น ค่านิยมเผด็จการและค่านิยมประชาธิปไตย เป็นต้น การกระทำต่าง ๆ ของ บุคคลและกลุ่มบุคคลจะทำให้มีความเชื่อในทางการเมือง

๑.๓.๓) ทัศนคติ (Attitude) เป็นความรู้สึกของตนที่สั่งสมมาจากประสบการณ์อัน ยาวนาน และมีผลต่อการตอบสนอง ด้วยลักษณะของความรู้สึกและความพอใจของตน ทัศนคติทาง การเมืองจึงเกิดจากกระบวนการรับรู้ทางการเมืองของบุคคลจนกระทั่งทำให้เกิดความเชื่อทาง การเมืองเกี่ยวกับลัทธิหรือระบอบการเมืองและการแสดงออกในรูปแบบของความรู้สึกทาง การเมือง เช่น รู้สึกพอใจกับระบอบประชาธิปไตยเคารพในเรื่องเสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรมของ คนในสังคม

๑.๔) พฤติกรรมทางการเมือง (Political Behaviors) เมื่อบุคคลมีความเชื่อค่านิยม และ ทัศนคติทางการเมืองอย่างไรก็ส่งผลให้บุคคลมีพฤติกรรมทางการเมืองอย่างนั้น เช่น บุคคลจะเห็น ความเสมอภาคและความยุติธรรมของสังคม เมื่อมีการเลือกตั้งก็จะไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างเสมอ มีการ แสดงความคิดเห็น วิจัยอย่างมีเหตุผล เกิดจากความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติทางการเมืองของแต่ละ บุคคล

๑.๕) วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เมื่อบุคคลมีพฤติกรรมทางการเมืองจน กลายเป็นแบบแผน (Pattern) กลายเป็นเอกลักษณ์ บุคคลที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งสม่ำเสมอแสดงความ คิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา และบุคคลเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น พฤติกรรมทางการเมืองที่เป็น แบบแผนจะกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มบุคคล

๒) ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

จากการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของวัฒนธรรมกลุ่มต่างๆ ในสังคมและสามารถจำแนกวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็นสามลักษณะคือ^{๒๕}

๒.๑) วัฒนธรรมการเมืองแบบคับแคบ (The Parochial Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเลยไม่มีการรับรู้ไม่มีความเห็นและไม่ใส่ใจต่อระบบการเมืองไม่คิดว่าตนเองมีความจำเป็นต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองลักษณะการเมืองแบบคับแคบจะพบได้ในกลุ่มคนที่ยากจนและไร้การศึกษาเป็นกลุ่มที่ขาดโอกาสในการรับรู้และเข้าใจบทบาทของตนต่อระบบการเมือง

๒.๒) วัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้า (The Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองทั่วไป แต่ไม่สนใจเข้าร่วมทางการเมืองในทุกกระบวนการและไม่มีความรู้สึกที่ตนเองมีความหมายหรือมีอิทธิพล ต่อระบบการเมืองบุคคลเหล่านั้นจะยอมรับอำนาจรัฐ เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐโดยดุขฎี ลักษณะการเมืองแบบไพร่ฟ้าจะพบได้ในกลุ่มคนชั้นกลาง เป็นกลุ่มที่มีความเข้าใจกับระบบการเมืองโดยทั่วไปแต่มีความเชื่ออำนาจรัฐเป็นของผู้ปกครองประชาชนทั่วไปควรเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมาย

๒.๓) วัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วม (The Participant Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองที่ดีเห็นคุณค่าและความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อควบคุมตรวจสอบสำคัญ ในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งเพื่อควบคุมตรวจสอบผู้ปกครอง เพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชน

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมจะเห็นได้จากชนชั้นกลางส่วนใหญ่ของประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้วเพราะ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง ลักษณะการเมืองในประเทศต่าง ๆ อาจอธิบาย คือ ในประเทศที่ด้อยพัฒนาที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยากจนไร้การศึกษาประชาชนขาดโอกาสจะรับรู้และเข้าใจต่อระบบการเมืองและบทบาทของตนเองต่อระบบการเมืองและถูกปลุกฝังแต่โบราณว่าการปกครองเป็นเรื่องของผู้นำ ทำให้ผู้ปกครองครองอำนาจโดยไม่ถูกตรวจสอบ จากประชาชนเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ

ส่วนในประเทศกำลังพัฒนาประชาชนยังคงยากจนและไร้การศึกษา และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ แต่ชนชั้นกลางมีโอกาสได้รับการศึกษาและมีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เหนือกว่าจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองโดยทั่วไป แต่จะถูกปลุกฝังให้ยอมรับอำนาจรัฐเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายโดยไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะถือว่าอำนาจทางการเมืองเป็น

^{๒๕} นิติญา บุญหลิ่งห., วัฒนธรรมการเมือง., (กรุงเทพมหานคร : เรื่องแสงการพิมพ์, ๒๕๕๖) หน้า ๒๔.

อำนาจผู้ปกครองลักษณะนี้คือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบโพรฟัา สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือในประเทศที่กำลังพัฒนาที่กลุ่มคนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมือง และตระหนักถึงคุณค่าและบทบาทของตนต่อระบบการเมืองต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อควบคุมการตรวจสอบ การบริหารของผู้ปกครองให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม

๓) ความสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมือง

ความสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมือง สามารถแบ่งความสำคัญออกได้ ๓ ประการ^{๒๖} คือ

๓.๑) วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเสริมความชอบธรรมทางการเมือง (Political Legitimacy) ให้ระบบการเมืองอันเป็นผลทำให้ระบบการเมืองสามารถดำรงอยู่ได้ประชาชนจะให้ความดำรงอยู่ประชาชน จะให้ความร่วมมือกับรัฐโดยการเชื่อฟังคำสั่งของประมุข และปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อเป็นการรักษา ระเบียบของสังคมการเมือง

๓.๒) วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการริเริ่มทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ส่วนใหญ่จะเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางวัฒนธรรมการเมืองสมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มประเทศตะวันตกเพื่อแก้ไขปัญหาของชาติและตอบสนองความต้องการของ ประชาชนอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๓) วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาการเมือง หากสังคมการเมืองใดประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับเป้าหมายของอุดมการณ์ทางการเมืองของสังคมนั้นก็จะสามารถนำ อุดมการณ์ทางการเมืองนั้นนำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสอดคล้องกับวัฒนธรรมการเมืองของประชาชน เพื่อบรรลุเป้าหมายของอุดมการณ์ทางการเมืองนั้นได้

สรุป วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเสริมความชอบธรรมทางการเมือง ให้ระบบการเมืองทำให้ระบบการเมืองสามารถดำรงอยู่ได้ประชาชนจะให้ความร่วมมือกับรัฐโดยการเชื่อฟังคำสั่งของผู้นำและปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อรักษาระเบียบของสังคมการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการริเริ่มทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ส่วนใหญ่จะเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางวัฒนธรรมการเมืองสมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มประเทศตะวันตกเพื่อแก้ไขปัญหาของชาติและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาการเมือง หากสังคมการเมืองใดประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับเป้าหมายของอุดมการณ์ทางการเมืองของสังคมก็จะสามารถนำอุดมการณ์ทางการเมืองนั้นมาใช้เป็นแนวทางสอดคล้องกับวัฒนธรรมการเมืองของประชาชน

^{๒๖} อนุชาติ วงศ์สำศรี., วัฒนธรรมประชาสังคม., (กรุงเทพมหานคร : สถาบันท้องถิ่นพัฒนา.๒๕๖๑) หน้า ๒๑.

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย

การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมผลประโยชน์ของประเทศชาติ เพราะเป็นวิธีการที่จะทำให้ทุกคนในชาติได้ร่วมกันรับผิดชอบบ้านเมือง ประเทศชาติจะได้มั่นคง ทุกคนจะได้มีชีวิตและดำเนินชีวิตอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ประชาธิปไตยเป็นหลักการปกครองที่ทำให้ทุกคนในสังคมมีบทบาทและมีคุณค่า แต่การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการจัดระเบียบ ทำให้มีการแบ่งหน้าที่และบทบาท ในการแบ่งหน้าที่และแบ่งบทบาท ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำต่ำสูง และเป็นที่มาของปัญหาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เน้นความเท่าเทียมกันระหว่างมนุษย์^{๒๗} การส่งเสริมการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นการท้าทายความสามารถและคุณธรรมของมนุษย์

๒.๒.๑ ความหมายและที่มาของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยมีความหมายตามศัพท์ว่า ประชาชนเป็นใหญ่ เมื่อใช้กับการปกครองจึงหมายถึง ระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นใหญ่ ในทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยถือกันว่าเป็น การให้ประชาชนในประเทศใช้อำนาจของผู้ปกครอง อันเป็นอำนาจสูงสุดที่เรียกว่า อำนาจอธิปไตย ฌอง โบแดง (Jean Bodin) นักปรัชญาการเมืองชาวฝรั่งเศส ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ เริ่มใช้คำว่าอำนาจอธิปไตยในความหมายปัจจุบัน คือในความหมายที่เป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ^{๒๘}

มงเตสกีเออ (Montesquieu) นักคิดนักปรัชญาการเมืองชาวฝรั่งเศส เป็นผู้ให้กำเนิดแนวคิดในการแบ่งแยกอำนาจปกครองสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยออกเป็นสามฝ่าย โดยพิจารณาในแง่ขององค์กรผู้ใช้อำนาจปกครอง ซึ่งแบ่งออกเป็น อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ แนวคิดดังกล่าวได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดของอริสโตเติล (Aristotle) นักปรัชญาทางการเมืองของชาวกรีกโบราณ ซึ่งมีแนวความคิดที่ตั้งอยู่บนเป้าประสงค์ประการสำคัญแห่งหลักการ คือ การให้อำนาจของแต่ละฝ่ายให้ถ่วงดุล และตรวจสอบซึ่งกันและกันทั้งสามฝ่าย การตรวจสอบซึ่งกันเป็นการประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนให้ปลอดภัยจากการใช้อำนาจโดยมิชอบจากการใช้อำนาจขององค์กรภาครัฐที่อาจใช้อำนาจหนึ่งอำนาจใดไปในทางละเมิดหรือลิดรอนสิทธิหรือเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยอำนาจรัฐ ไม่ว่าจะฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด^{๒๙}

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ถือกันว่าเป็น เริ่มต้นจากบางนครในรัฐกรีกโบราณ ช่วงศตวรรษที่ ๕ ก่อนคริสตกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเอเธนส์เมื่อ ๕๐๘ ปีก่อนคริสตกาล ที่ประชาชนเข้า

^{๒๗} เดชา กมลเชษฐ. ทฤษฎีการเมืองและสังคม.(กรุงเทพมหานคร : ดวงแดด, ๒๕๖๐) หน้า ๒๕

^{๒๘} ณรงค์ พวงพิศ.การปกครองและการเมืองไทย.(กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๖๒.) หน้า ๓๒

^{๒๙} วินัย โยธาไชย, การเมือง และการปกครอง.(กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.๒๕๕๘) หน้า ๑๐

ประชุมกำหนดนโยบายและทิศทางการบริหารประเทศด้วยตนเอง ไม่มีการตั้งตัวแทนให้เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองแทนตน ประชาธิปไตยแบบนี้เรียกว่า ประชาธิปไตยทางตรงซึ่งพลเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องในกระบวนการทางการเมือง^{๓๐}

อย่างไรก็ตามวิธีปฏิบัติแบบประชาธิปไตย มีปรากฏในสังคมอยู่ก่อนแล้ว โดยเริ่มแรก มีการใช้ในรูปแบบสาธารณรัฐ (Republics) ซึ่งมีขึ้นในอินเดียยุคโบราณ ในสมัย ๖๐๐ ปีก่อนคริสตกาล และเป็นช่วงก่อนกำเนิดของพระพุทธเจ้า (Buddha) สาธารณรัฐเหล่านี้เรียกว่า Maha Janapadas และในจำนวนนี้มีเมืองไพสาลี (Vaishali) ซึ่งในปัจจุบันเรียกว่ารัฐพิหาร (Bihar) ในประเทศอินเดีย ซึ่งจัดว่าเป็นระบบสาธารณรัฐ แห่งแรกของโลก ในสมัยต่อมาในยุโรปในยุคสมัยของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช (Alexander the Great) ประมาณ ๔๐๐ ปี ก่อนคริสตกาล ชาวกรีกได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับรัฐที่ชื่อว่า Sabarcae และ Sambastai ซึ่งในปัจจุบันคือประเทศปากีสถาน และอัฟกานิสถาน ได้มีรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ประเภทของประชาธิปไตย (Kinds of Democracy) ประชาธิปไตยมี ๓ ลักษณะที่ควรให้ความสนใจ อันได้แก่ ประชาธิปไตยทางตรง ประชาธิปไตยผ่านตัวแทน และประชาธิปไตยเสรีนิยม

๑) ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) เป็นระบบที่ประชาชนสามารถออกเสียงเกี่ยวกับการตัดสินใจเกี่ยวกับรัฐบาล จะรับหรือปฏิเสธกฎหมาย ด้วยการตัดสินใจของประชาชนเอง ที่เรียกว่าทางตรง (Direct) เพราะอำนาจในการตัดสินใจกระทำโดยประชาชนโดยตรง โดยไม่ต้องมีตัวแทน

โดยประวัติศาสตร์แล้วรูปแบบการปกครองดังกล่าวมีได้น้อย เนื่องจากความยุ่งยากในการให้ประชาชนในที่ต่างๆ มาอยู่ในที่ๆ เดียวกันเพื่อจะมาออกเสียงประชาธิปไตยทางตรง จึงเหมาะสำหรับชุมชนขนาดเล็ก ไม่สามารถกระทำกันในระดับชุมชนขนาดใหญ่ได้^{๓๑}

การที่กรีกโบราณ สามารถปกครองโดยระบบประชาธิปไตยทางตรงได้ เพราะความเป็นนครรัฐ (City-States) เป็นเมืองขนาดเล็ก จึงสามารถประชุมประชาชนในเมืองทั้งหมดได้ แต่อย่างไรก็ตาม โดยแท้จริงสิทธิแล้ว ในการออกเสียงของนครรัฐกรีกโบราณ ยังจำกัดอยู่เฉพาะประชากรชายกลุ่มนำเท่านั้น ที่ไม่ใช่ทาสและลูกจ้าง และไม่ใช่สตรี อาจเป็นเพราะสังคมโบราณ เป็นสังคมเกษตรกรรมที่ต้องใช้แรงงาน และยังมีการต่อสู้แย่งชิงอำนาจกัน ซึ่งโดยสภาพทางสรีระแล้ว ผู้ชายมีความเหมาะสมมากกว่า ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่เป็นเพียงแม่บ้าน ที่คอยดูแลครอบครัว จึงไม่ควรมีส่วนร่วม

^{๓๐} ฌ็อง-ฌัก ออบูสซ็อง, รัฐศาสตร์เบื้องต้น. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์, ๒๕๕๗.) หน้า ๑๔

^{๓๑} Eulau, Heinz. *The Behavioral in Politics*. (New York: Random House, 2003) pp.15-16.

เกี่ยวข้องการกิจการบ้านเมือง ผู้หญิงในสมัยโบราณ จึงไม่มีสิทธิในการปกครองประเทศ ซึ่งก็น่าจะเหมาะสมกับสภาพของสังคมในยุคนั้น^{๓๒}

๒) ประชาธิปไตยผ่านตัวแทน (Representative Democracy) เป็นระบบที่เหมาะสมกับความเป็นรัฐขนาดใหญ่ มีประชากรมาก และอยู่กระจัดกระจาย เป็นไปได้ยากที่จะตัดสินใจในกิจการบ้านเมืองทุกเรื่อง โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรงจึงเป็นเรื่องยาก และในทางปฏิบัติอาจทำไม่ได้ จึงมีแนวความคิดที่จะให้มีตัวแทนที่ได้รับเลือกจากประชาชนกลุ่มต่างๆ เข้าไป โดยหวังว่าผู้ที่เป็นตัวแทนจะเข้าไปดูแลรักษาผลประโยชน์ของประชาชนที่ได้เลือกเขาเข้าไป

ดังนั้น โดยสภาพของระบบที่เรียกว่าประชาธิปไตยตัวแทนจึงเกิดขึ้นเพราะประชาชนไม่ได้มีส่วนในการตัดสินใจโดยตรง แต่โดยผ่านตัวแทนที่ตนเลือกเข้าไป ประชาธิปไตยโดยผ่านตัวแทนนี้มีทั้งที่เป็นเสรีนิยม

๓) ประชาธิปไตยเสรีนิยม (Liberal Democracy) เป็นระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบผ่านตัวแทน โดยต้องอาศัยการมีกฎหมาย และการแยกระบบอำนาจต่างๆ ออกจากกัน (Rule of Law และ Separation of Powers) ในทางปฏิบัติ ไม่มีการกำหนดอำนาจให้ชัดเจนได้ว่าตัวแทนจะสามารถใช้อำนาจไปในการปกครองอย่างไร แต่ในอีกด้านหนึ่งมีความชัดเจนในความเชื่อและการปฏิบัติ คือการต้องคำนึงถึงสิทธิของคนส่วนน้อย และการดูแลด้านสิทธิมนุษยชน ต้องไม่มีการละเมิดหรือข่มเหงคนส่วนน้อยที่เขาเป็นผู้เสียเปรียบจากการตัดสินใจออกกฎหมายของคนส่วนใหญ่ ประชาธิปไตยเสรีนิยมจึงหมายถึงประชาธิปไตยที่ต้องให้เสรีภาพแก่ประชาชน^{๓๓} โดยมีหลักการ

๑) ความเท่าเทียมกัน (Equality) คือหลักการที่เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติใด เพศใด หากไม่มียึดหลักความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ ก็จะไม่จัดว่าเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ เช่น ประเทศอัฟริกาใต้ในสมัยก่อนที่มีการแบ่งแยกผิว และมีการปกครองโดยชนกลุ่มน้อยผิวขาว มีความเท่าเทียมกันสำหรับคนผิวขาว แต่ไม่มีสำหรับคนผิวดำ ดังนั้นก็ไม่จัดว่าเป็นประชาธิปไตย

๒) ความมีเสรีภาพ (Freedom) คือมนุษย์ทุกคน มีความเป็นอารยะ มีเสรีภาพในการคิด การพูด และการแสดงออกนานาประการ トラบเท่าที่การกระทำของเขาไม่ไปรบกวนสิทธิของผู้อื่น และสิทธิของเขาได้รับการปกป้อง เมื่อใดที่มนุษย์ถูกจำกัดสิทธิในการพูด การเขียน การนำเสนอความคิด ไม่สามารถกระทำได้อย่างเสรี ดังนั้นก็จะไม่สามารถเป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์

^{๓๒} โกวิท วงศ์สุรวัฒน์., รัฐศาสตร์กับการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ตะเกียง, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒.

^{๓๓} Wiseman, H.V. *Political System: Some Sociological Approaches*, (London: Foutledge and Kegan Kaul, 1967). pp. 10-12.

๓) ความมีภราดรภาพ (Fraternity) มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุกด้วยความรักใคร่กลมเกลียว ดุจดั่งพี่น้อง เห็นประโยชน์แห่งการอยู่ร่วมกัน หากในประเทศใดไม่มีความสมัครสมานกัน แบ่งปันเนื้อเป็นได้ เป็นไปตามชนเผ่า และมีการเอาชนะกัน ใช้ความรุนแรงต่อกัน ประเทศนั้นก็จะมีไม่มีความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ สังคมคอมมิวนิสต์ยึดหลักความเท่าเทียมกันทางสังคมและเศรษฐกิจ และความเป็นพี่เป็นน้องมีการสร้างบรรยากาศของความเป็นสหาย (Comradeship) แต่ไม่ได้ยึดหลักเสรีภาพ

ประชาธิปไตยเป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย แม้จะมีรูปแบบการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมที่แตกต่างกันก็อ้างว่าประเทศของตนเป็นประชาธิปไตย ในประเทศสังคมนิยมหลายประเทศ เช่น อดีตสหภาพโซเวียต และจีน ต่างก็อ้างว่าปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย แต่เป็นประชาธิปไตยในอีกแง่หนึ่งที่เรียกว่า ประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ คือ ยินยอมให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในขอบเขตที่จำกัด ส่วนการดำเนินการทางการเมือง ยังคงตกอยู่ในมือของผู้นำอำนาจเพียงไม่กี่คน นอกจากนี้ประเทศอินโดนีเซีย หลังจากได้รับเอกราชจากเนเธอร์แลนด์ในสมัยของประธานาธิบดีซูการ์โน ได้ประกาศใช้ระบอบประชาธิปไตยนำวิถีเพื่อฟื้นฟูประเทศ มีผู้ให้ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตยไว้มากมายดังต่อไปนี้^{๓๔}

๑) ความหมายของคำว่าประชาธิปไตย ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Democracy ซึ่งเกิดจากการผสมคำสองคำ คือ Demos กับ Kratein หรือ Demos หมายถึง ประชาชน และ Krators หรือ Kratein หมายถึง การปกครอง ประชาธิปไตย (Demoskratia) จึงหมายถึง การปกครองโดยประชาชน

ส่วนคำว่าประชาธิปไตยที่ใช้ในภาษาไทยของเรานั้นบัญญัติขึ้นโดยเทียบกับศัพท์ภาษาอังกฤษ เป็นการนำเอาคำสองคำมารวมกันคือ ประชา ซึ่งเป็นคำสันสกฤต รูปคำเดิม คือ ปรชา แปลว่า ราษฎร หรือประชาชนและคำว่า อธิปไตย แปลว่า ความเป็นใหญ่อย่างยิ่ง ประชาธิปไตยจึงหมายถึง ระบอบการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศนั่นเอง

๒) ความหมายตามที่มาและขอบเขตอำนาจ มีผู้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า อำนาจสูงสุด มาจากประชาชน ทั้งนี้โดยอ้างว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีสิทธิและเสรีภาพโดยธรรมชาติ พวกเขาสามารถที่จะคิดและกระทำการใด ๆ ได้ แต่เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคม เขาจะสละสิทธิ์และอำนาจบางประการให้กับผู้ปกครอง เพื่อใช้อำนาจนั้นดำเนินการภายในกรอบที่กำหนด ฉะนั้นเราจะพบว่ารัฐบาลในประเทศประชาธิปไตยนั้นจะมีอำนาจที่มีขอบเขต

^{๓๔} Aggrawal, R.C. *Principle of political Science*. (New Delhi: S. Ch. And Company Ltd. 1996) p.32

๓) ความหมายที่เน้นเรื่องสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค นักปรัชญาการเมืองหลายท่านที่ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการปกครองที่ดีก็คือ การปกครองที่เคารพสิทธิ และความเสมอภาคของมนุษย์ เชื่อว่า สมาชิกของสังคมทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมโดยรวม นอกจากนี้ระบบการเมืองจะต้องเปิดโอกาส หรือให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการดำเนินการภายใต้กฎระเบียบของสังคมด้วย ซึ่งรูปแบบการปกครองดังกล่าวก็คือ ระบอบประชาธิปไตย

๔) ความหมายที่เน้นการเข้ามีส่วนร่วมหรือเสียงของประชาชน ในเมื่อระบอบประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง บทบาทของประชาชนในทางการเมือง จึงมีความสำคัญมาก ในระบอบนี้จึงมีผู้กล่าวว่า ประชาธิปไตยนั้นถือว่าประชาชน คือ เสียงสวรรค์ เป็นระบอบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมดำเนินการเพื่อสร้างสรรค์สังคมของตนเอง กิจกรรมการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชน อาจเป็นทางอ้อมโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่แทน หรืออาจเป็นทางตรง เช่น การประท้วง การร้องเรียน ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้รัฐบาลรับทราบถึงปัญหา เป็นต้น

๕) ความหมายที่เน้นเจตนารมณ์ของประชาชน ประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์น แห่งสหรัฐอเมริกาได้ให้ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตยไว้อย่างกระชับและคมคายว่า เป็นการปกครองของประชาชน โดย ประชาชน และเพื่อประชาชน ในระบอบประชาธิปไตยนั้น ผู้นำทางการเมืองเป็นผู้ที่ถือเสมือนเป็นตัวแทนเจตนารมณ์ของประชาชน รัฐบาลเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก หรือได้รับเสียงสนับสนุนส่วนใหญ่ รัฐบาลจะคงอยู่ในอำนาจต่อได้เมื่อวาระสิ้นสุดลง ก็โดยการแสดงให้ประชาชนผู้เลือกตั้งเห็นว่ารัฐบาลสามารถสนองตอบต่อเจตนารมณ์ของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น จากความหมายอันหลากหลายของคำว่าประชาธิปไตยสามารถสรุปได้ดังนี้^{๓๕}

๑) ความหมายของประชาธิปไตยในเชิงอุดมการณ์ทางการเมือง

อุดมการณ์ทางการเมือง คือ ระบบความคิดทางการเมืองอย่างหนึ่ง อุดมการณ์ประชาธิปไตย เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในฐานะที่เป็นระบบความคิดทางการเมืองชนิดหนึ่ง ที่ให้ความสำคัญกับหลักการ คือ

๑.๑) หลักมนุษย์เป็นผู้มีสติปัญญา รู้จักใช้เหตุผล รู้ดีรู้ชั่ว สามารถปกครองตนเองได้ ประชาธิปไตยนั้นเป็นระบบที่สมาชิกจะต้องแสดงออกซึ่งเหตุผล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปที่เป็นที่ยอมรับกันเชื่อกันว่าถ้าการดำเนินการใด ๆ เป็นไปตามหลักการแห่งเหตุผลแล้ว ย่อมจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมอย่างไม่มีขีดจำกัด

^{๓๕} Crick, Bernard. In Defence of politics. Harmondsworth : Widdlessex Penguin Books, 1994, pp.56-58.

๑.๒) หลักสิทธิเสรีภาพ เสรีภาพ หมายถึง ความมีเสรี และเสรี หมายถึง ทำได้โดยปลอดอุปสรรค ส่วนคำว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม แต่อย่างไรก็ตาม การใช้เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยนั้น จะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพก่อให้เกิดความเดือดร้อนกับผู้อื่นในสังคมด้วย กล่าวได้ว่าเสรีภาพในสังคมประชาธิปไตยมีขอบเขตจำกัดในระดับหนึ่ง สิ่งที่จะมาเป็นตัวจำกัดเสรีภาพในที่นี้ก็คือ กฎหมาย ข้อบังคับ ขนบธรรมเนียม ประเพณี รวมทั้งวัฒนธรรมของสังคมนั้นเองเสรีภาพขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยอาจจำแนกได้ดังต่อไปนี้

- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็นซึ่งอาจแสดงออกในรูปของการพูด การเขียนและการโฆษณาถือเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานประการหนึ่ง ในสังคมประชาธิปไตยนั้นเป็นสังคมที่ถือว่าประชาชน คือ เสี่ยงสวรรค์ เป็นสังคมที่ยินยอมให้ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองโดยเสรี การแสดงความคิดเห็นจึงถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งด้วย

- เสรีภาพในการรวมกลุ่ม อาจจะเป็นการรวมตัวกันของเกษตรกรที่ปลูกอ้อย จัดตั้งเป็นสหกรณ์ชาวไร่อ้อย หรืออาจจะเป็นการรวมตัวกันของผู้ที่มีความสนใจในกิจกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกัน จัดตั้งเป็นสมาคม เป็นต้น และยังรวมไปถึงการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการใดๆ อีกด้วย แต่ทั้งนี้กิจกรรมอันเกิดจากเสรีภาพในการรวมกลุ่มจะต้องอยู่ในกรอบแห่งกฎหมายและศีลธรรมอันดีของสังคม

- เสรีภาพในการนับถือศาสนา มนุษย์แต่ละคนย่อมมีความเชื่อที่เหมือนกันบ้าง ต่างกันบ้าง เป็นธรรมดา การนับถือหรือศรัทธาที่มนุษย์พึงมีต่อความเชื่อศาสนาใด ๆ จึงนับได้ว่าเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานประการหนึ่ง

- สิทธิและเสรีภาพอื่น ๆ นอกจากสิทธิและเสรีภาพข้างต้นแล้ว อุดมการณ์ประชาธิปไตยยังให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลด้านอื่น ๆ เช่น สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองทั้งทางร่างกายและทรัพย์สินจากรัฐ สิทธิในเคหสถาน สิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัย สิทธิและเสรีภาพในการเดินทาง สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพโดยสุจริต เสรีภาพในทางร่างกาย เป็นต้น

๑.๓) หลักความเสมอภาค ความเสมอภาคหรือเท่าเทียมกัน เป็นหลักที่สำคัญของอุดมการณ์ประชาธิปไตยอีกหลักการหนึ่ง ระบอบประชาธิปไตยเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นใด เพศใด มีฐานะทางเศรษฐกิจหรือฐานะทางสังคมอย่างไรต่างเท่าเทียมกัน ความเท่าเทียมกันในที่นี้ไม่ใช่ความเท่าเทียมกันในสติปัญญา ความสามารถ หรือความสูงความต่ำ แต่เป็นความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีของความเป็นคน ซึ่งทุกคนมีสิทธิที่จะอยู่รอดในสังคม ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยอาจจำแนก ได้ดังต่อไปนี้^{๓๖}

^{๓๖} เดชา กมลเชษฐ์. ทฤษฎีการเมืองและสังคม.(กรุงเทพมหานคร : ดวงแดด, ๒๕๖๐) หน้า ๒๙-๓๑.

- ความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากแนวความคิดที่ว่าประชาธิปไตย เป็นเรื่องของการปกครองโดยประชาชน ถือว่าเสียงของประชาชนเป็นเสียงสวรรค์ รัฐประชาธิปไตยจึงต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองของประชาชนอย่างกว้างขวาง ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเมื่ออายุถึงเกณฑ์ที่กฎหมายระบุไว้ และบัตรเลือกตั้งแต่ละใบจะมีเสียงเพียงหนึ่งเสียงเท่าเทียมกัน ซึ่งตรงกับปณิญาสากลแห่งสิทธิมนุษยชน ข้อ ๒๑ (๓) ระบุว่า เจตจำนงของประชาชนจะต้องเป็นมูลฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตจำนงเช่นว่านี้จะต้องแสดงออกทางการเมืองเลือกตั้งตามกำหนดเวลาและอย่างแท้จริง โดยอาศัยการออกเสียงทั่วไปและอย่างเสมอภาคและลงคะแนนเสียงลับ หรือลงคะแนนโดยอิสระ

- ความเสมอภาคที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ในรัฐประชาธิปไตยนั้นจะถือว่ากฎหมายเป็นเสมือนข้อกำหนดของสังคมที่ออกมาโดยมีวัตถุประสงค์ในการควบคุมพฤติกรรมที่มีผลร้ายต่อสังคมโดยส่วนรวมนั้นคือกฎหมายจะให้ความคุ้มครองป้องกันแก่คนทุกคนโดยเท่าเทียมกัน และผู้ที่ละเมิดกฎหมายก็จะได้รับโทษทัณฑ์ตามที่กำหนดหรือถ้ามีเหตุอันควรปรานีให้มีการลดหย่อนหรือยกเว้นโทษ ก็ควรจะได้รับพิจารณาโดยเท่าเทียมกันด้วย

- ความเสมอภาคที่จะแสวงหาความก้าวหน้าในชีวิต ในระบอบประชาธิปไตยนั้น รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ เช่น จัดให้มีโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย ให้เพียงพอสำหรับคนที่ปรารถนาแสวงหาความรู้มีโอกาสรับการศึกษาได้รับความรู้ และมีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถสร้างความก้าวหน้าและความมั่นคงในชีวิตให้กับตนเอง และต้องบริหารระบอบของสังคมให้เปิดโอกาสสำหรับทุก ๆ คน คนในการที่จะได้ทำงานโดยสิทธิเท่าเทียมกัน เช่น การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิเสมอภาคในการสอบคัดเลือกเข้าเป็นข้าราชการ เป็นต้น

- ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ สังคม ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่ารัฐประชาธิปไตยจะต้องทำให้สมาชิกทุกคนมีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูง คือ มีรายได้สูง และมีความเป็นอยู่ที่ดีกันทุกคน แต่จะต้องพยายามกระจายรายได้ นำเอาทรัพยากรทางสังคมมาใช้ประโยชน์ ลดช่องว่างระหว่างชนชั้นให้น้อยลงโดยการสนับสนุนหรือช่วยเหลือกลุ่มที่ด้อยโอกาสกว่า ให้เติบโตใหญ่และแข็งแรงพอที่จะช่วยเหลือตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การที่รัฐสนับสนุนโครงการจัดตั้งกลุ่มส่งเสริมอาชีพในชนบท โครงการจัดตั้งสหกรณ์ผู้ผลิตสหกรณ์ ผู้นำหน่วยผลิตภัณฑ์ใด ๆ โครงการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานเพื่อยกระดับความ กินดี อยู่ดี เป็นต้น

๒) ความหมายของประชาธิปไตยในเชิงรูปแบบการปกครอง

แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครองมาจากความเชื่อที่ว่าประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การปกครองตนเองของประชาชนนั้นจะดำเนินการโดยผ่านผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกเข้าไปเป็นปากเป็นเสียงให้รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยจะทำหน้าที่ที่จำกัดโดยกรอบแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือฉันทานุมัติจาก

ประชาชน รัฐธรรมนูญนี้อาจจะเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่เป็นก็ได้ จึงอาจสรุปหลักการที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ ดังนี้^{๓๗}

๒.๑) หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หมายความว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดของรับประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินปัญหาและกำหนดความเป็นไปของพวกเขาเอง แต่มิได้หมายความว่าประชาชนทั้งประเทศจะต้องมานั่งถกเถียงหาทางแก้ปัญหา

๒.๒) หลักอำนาจอธิปไตยโดยปวงชน หมายถึง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง รูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีอยู่หลายทางด้วยกันที่สำคัญ คือ การเลือกตั้งตัวแทนของตนขึ้นไปทำหน้าที่ในรัฐสภา นอกจากนี้ประชาชนอาจทำได้โดยการช่วยรณรงค์หาเสียงให้ผู้สมัครที่ตนนิยมอยู่ หรือเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์เดียวกัน เพื่อหาทางผลักดันให้นโยบายของพรรคนำมาใช้ปฏิบัติ เป็นต้น

๒.๓) หลักอำนาจอธิปไตยเพื่อปวงชน สังคมประชาธิปไตยนั้น ผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศ และรัฐบาลจะต้องไม่กระทำไปเพียงเพื่อผลประโยชน์ของคนในกลุ่มตนเท่านั้น

ผู้ปกครองที่มาจากประชาชนในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะต้องเป็นผู้ที่กระทำเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนส่วนใหญ่ด้วย ให้สมกับความไว้วางใจของประชาชนที่เลือกตนเข้ามารับหน้าที่ ไม่เช่นนั้นเมื่อครบวาระอาจจะไม่ได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนในสมัยต่อไปก็ได้

๒.๔) หลักเหตุผล ประชาธิปไตยประกอบด้วยหลักเหตุผล ทั้งนี้เนื่องจากคนแต่ละคนต่างก็มีแนวความคิดในการแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันไป ถ้าคนปราศจากเหตุผลแล้ว สังคมก็อาจยุ่งเหยิง ไม่ได้ข้อยุติที่ดีและถูกต้อง ดังนั้นในระบอบประชาธิปไตยนั้นทุกคนจะต้องร่วมกันคิด โดยต่างก็เสนอความคิดเห็นแล้วอาจมีการเปิดอภิปราย มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง ต่างคนต่างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยใจเป็นธรรม ข้อเสนอหรือความคิดเห็นของใครที่มีเหตุผลดีกว่าก็จะได้รับเลือกให้เป็นวิธีการแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ต่อไป

๒.๕) หลักเสียงข้างมาก วิธีการหนึ่งที่จะรู้ได้ว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักการเพื่อปวงชน คือ หลักเสียงข้างมาก นั่นคือหลังจากที่ผู้แทนราษฎรได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์โดยการอภิปรายกันพอแล้ว ก็จะมีการออกเสียงลงคะแนนกัน ข้อเสนอที่ได้รับความนิยมมากที่สุดก็จะได้รับเลือกให้นำไปปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะถือได้ว่าเป็นข้อเสนอที่มีเหตุผลของคนส่วนใหญ่

๒.๖) หลักความยินยอม ประชาธิปไตยจะต้องมีพื้นฐานมาจากความยินยอม เมื่ออำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน และปวงชนได้ตั้งตัวแทนของตนเพื่อใช้อำนาจดังกล่าว จึงถือได้ว่าผู้ที่ได้รับเลือกให้เข้ามาใช้อำนาจเหล่านี้ได้รับความยินยอมจากปวงชน แต่จะมีอำนาจจำกัดตามรัฐธรรมนูญ

^{๓๗} ณรงค์ พวงพิศ.การปกครองและการเมืองไทย,(กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๖๒.) หน้า ๓๕-๓๘.

และยังถูกจำกัดช่วงเวลาที่ได้รับคามยินยอม คืออาจอยู่ในวาระช่วงระยะเวลาหนึ่ง เมื่อครบวาระหรือมีการยุบสภา ก็จะมีการเลือกตั้งใหม่ หากผู้แทนราษฎรผู้ใดได้รับความไว้วางใจจากประชาชนจะได้รับเลือกเข้ามาทำหน้าที่ต่อไป

๒.๗) หลักประนีประนอม ในหลายกรณี หลังจากที่ผู้แทนราษฎรได้อภิปรายกันแล้ว และเล็งเห็นว่าข้อเสนอต่าง ๆ ที่ผู้แทนแต่ละคนเสนอไปนั้นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมาก หรือมีข้อขัดแย้งกันไม่มากนักที่ประชุมก็อาจใช้การประนีประนอมกัน โดยยึดหลักผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นเกณฑ์ ไม่จำเป็นต้องมีการลงคะแนนเสียงข้างมากก็ได้

๒.๘) หลักความเสมอภาค ประชาธิปไตยเชื่อว่ามนุษย์ต่างก็มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน แม้แต่รัฐธรรมนูญไทยก็ยอมรับในหลักการนี้โดยเขียนไว้ว่า บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย ฐานันดรศักดิ์โดยกำเนิดก็ดี โดยแต่งตั้งก็ดี โดยประการอื่นก็ดี ไม่กระทำให้เกิดเอกสิทธิ์อย่างใดเลย ฉะนั้นกฎหมายในสังคมประชาธิปไตยจึงบังคับใช้กับบุคคลทุกคนโดยเสมอหน้ากันหมด

๒.๙) หลักเสรีภาพ สังคมประชาธิปไตย นอกจากจะให้ความสำคัญกับความเสมอภาคแล้ว ยังให้ความสำคัญกับหลักเสรีภาพด้วย คือ รัฐในระบอบประชาธิปไตยจะต้องส่งเสริมเสรีภาพต่าง ๆ ของปวงชน เช่น เสรีภาพในการพูด การเขียน การอบรมศึกษา การรวมตัวกันเป็นสมาคม เป็นต้น แต่ทั้งนี้เสรีภาพเหล่านี้จะถูกจำกัดโดยกฎหมายนั่นคือ ประชาชนต้องไม่ใช่เสรีภาพนี้เพื่อทำลายหรือรบกวนเสรีภาพของผู้อื่น

๒.๒.๒ องค์ประกอบของระบอบประชาธิปไตย

ในประเทศที่มีการให้เสรีภาพมีประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง ดังเช่นประเทศอินเดีย แต่ไม่มีการสร้างความเท่าเทียมกันของชนในชาติ ยังมีระบบวรรณะ มีคนร่ำรวยจำนวนน้อย แต่คนส่วนใหญ่ยังยากจน ดังนั้นความเป็นประชาธิปไตยก็จะสุ่มเสี่ยงต่อการเกิดปัญหา ด้วยความเปราะบางและการขาดพัฒนาการทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ จนกว่าคนยากจนจะได้รับการแก้ไข มีการยกระดับเศรษฐกิจจนถึงระดับที่ประชาชนส่วนใหญ่มีความสามารถใช้กลไกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อดูแลผลประโยชน์ของเขาและคนระดับล่างทั้งหลายได้ รัฐบาลควรมีองค์ประกอบ^{๓๘} คือ

๑) ระบบการปกครองที่คัดเลือกและเปลี่ยนรัฐบาลผ่านการเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรม โดยประชาชนเลือกผู้นำและทำให้ผู้นำต้องรับผิดชอบต่อนโยบายและการดำเนินงาน ในระบอบประชาธิปไตยนี้ประชาชนคือรัฐ และเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองในรูปแบบที่สูงสุด

๒) การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวทั้งในการเมืองและในชีวิตพลเรือนของประชาชนในฐานะพลเมือง อาจารย์กล่าวว่าบทบาทหลักของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยคือ การมีส่วนร่วมในวิถี

^{๓๘} วินัย โยธาไชย, การเมือง และการปกครอง.(กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.๒๕๕๘) หน้า ๑๖-๒๐.

สาธารณะ พลเมืองต้องมีหน้าที่ผูกพันที่จะต้องรับทราบเรื่องเกี่ยวกับสาธารณะ ต้องจับตามดูผู้นำทางการเมืองและตัวแทนของผู้นำเหล่านั้นว่ามีการใช้อำนาจอย่างไร และต้องแสดงออกซึ่งความเห็นและความสนใจ รวมถึงมีหน้าที่ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยลักษณะการลงคะแนนที่ผลอาจจะเกิดจากการรับฟังนโยบายของพรรคต่างๆและของผู้สมัครเพื่อตัดสินใจลงคะแนนว่าจะสนับสนุนใคร

๓) การปกป้องสิทธิมนุษยชนของพลเมืองทุกคน ในระบอบประชาธิปไตย พลเมืองมีสิทธิพื้นฐานในระดับหนึ่งที่รัฐไม่สามารถลิดรอนได้ เช่น สิทธิในการเชื่อ ในการพูด การเขียน ในความคิด ในการนับถือศาสนา ในการสื่อสาร ในการเข้าร่วมกลุ่ม หรือเข้าเป็นสมาชิก ในการชุมนุม และในการประท้วงการกระทำของรัฐบาล

๔) มีหลักกฎหมาย ที่ทั้งตัวกฎหมายและกระบวนการ ถูกนำมาใช้อย่างเท่าเทียมกันสำหรับพลเมืองทุกคน ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบบที่ปกครองโดยกฎหมาย กฎหมายจะปกป้องสิทธิของพลเมือง ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยและกำหนดขอบเขตอำนาจของรัฐบาล ทั้งนี้หลักกฎหมายจะจำกัดอำนาจของรัฐบาล และไม่มีข้าราชการคนใดสามารถฝ่าฝืนข้อจำกัดนี้ได้ ทั้งนี้รัฐมนตรีหรือพรรคการเมืองไม่สามารถสั่งศาลให้ตัดสินคดีให้เป็นอย่างนี้ได้อย่างนั้นได้

ถ้าต้องการให้ประชาธิปไตยมีประสิทธิภาพ พลเมืองไม่เพียงแต่จะต้องมีส่วนร่วมและใช้สิทธิเท่านั้น แต่ยังต้องเฝ้าดูการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และหลักการประชาธิปไตยด้วย ประชาธิปไตยต้องการการประนีประนอม หากธรรมาภิบาลไม่ถูกพัฒนาในประเทศประชาธิปไตย คนจะหันไปหาทางเลือกในระบอบเผด็จการอื่นๆ และนำไปสู่การเป็นรัฐที่หาประโยชน์จากกันและกันและตั้งนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงการเป็นรัฐหาประโยชน์จากกันและกัน ต้องมีการสร้างสถาบันต่างๆเพื่อควบคุมและจัดระเบียบ หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย^{๓๔}

๑) หลักความเสมอภาค ความเสมอภาคทางการเมืองประชาชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างเท่าเทียมกัน ประชาชนทุกระดับทุกอาชีพที่ต่างมีหนึ่งสิทธิหนึ่งเสียงเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจประชาชนทุกคนต้องไม่ถูกกีดกันในการประกอบอาชีพการประกอบการต้องเป็นไปอย่างเสรีเป็นธรรมไม่มีการผูกขาดทางการค้ารูปแบบการจัดแสดง การ์ตูนเคลื่อนไหวแสดง หลักความเสมอภาคทางเศรษฐกิจผ่านเรื่องราวของประชาชนคนหนึ่งซึ่งสามารถเปลี่ยนอาชีพได้อย่างอิสระเสรี

ความเสมอภาคทางโอกาสบุคคลสามารถจะได้รับการศึกษา การรักษาพยาบาลและการให้บริการจากรัฐอย่างเท่าเทียมกันรูปแบบการจัดแสดง การ์ตูนเคลื่อนไหว แสดงหลักความเสมอภาคทางโอกาสผ่านภาพเปรียบเทียบการได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันแม้ว่าจะต่างฐานะกัน

^{๓๔} ฌ็อง-ฌัก ชาทร์ ตรงจิต. รัฐศาสตร์เบื้องต้น. (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๗.) หน้า ๑๘-๑๙

๒) หลักสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ สิทธิ คือ อำนาจอันชอบธรรม หรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง การมีอิสระที่จะกระทำสิ่งใด ๆ โดยต้องไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น หน้าที่ คือ สิ่ง que บุคคลต้องปฏิบัติหรืองดเว้นจากการปฏิบัติบุคคลย่อมมีสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ซึ่งการใช้สิทธิ เสรีภาพต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น และต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนภายใต้กฎหมาย

๓) หลักนิติธรรม การใช้กฎหมายเป็นหลักในการบริหารประเทศ บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องใช้กฎหมายต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

๔) หลักการใช้เหตุผล คือ การใช้หลักเหตุผลมาเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และหากมีการตัดสินใจหาด้วยการออกเสียงต้องยอมรับมติของเสียงข้างมาก แต่ต้องเคารพสิทธิของเสียงส่วนน้อย

๕) หลักการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง เช่น การออกเสียงประชามติ การเสนอถอดถอน ฯลฯ ทางอ้อม เช่น การเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศแทนตนทางตรง คือการใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เช่น การแสดงความคิดเห็น การออกเสียงประชามติ การขอรับรู้ข้อมูลข่าวสารราชการ การชุมนุม การร้องทุกข์ส่วนราชการ ทางอ้อม คือ การเลือกตั้งตัวแทนไปทำหน้าที่ในการออกกฎหมายและบริหาร

ในการปกครองแบบประชาธิปไตยในสมัยโบราณนั้น ไม่ว่าจะเป็ระบบใด หากเทียบกับปัจจุบันแล้ว อาจกล่าวได้ว่า ไม่ใช่ประชาธิปไตยที่แท้จริง อาจขัดกับหลักสิทธิมนุษยชน หรือสิทธิแห่งความเท่าเทียมของบุคคลที่ต่างสถานะหรือต่างเพศกัน เช่น ผู้ที่จะมีส่วนในการปกครองคือ ผู้ชายเท่านั้น หรือคนที่เป็เสรีชน ไม่ใช่ทาส นอกจากนี้ ยังการมีการจำกัดอายุที่มากกว่าปัจจุบันเงื่อนไขที่ประกอบเป็นระบอบประชาธิปไตยอย่างแข็งแรงได้ดังนี้^{๔๐}

๑) การมีฐานของชนชั้นกลางมากเพียงพอ (Middleclass) หากสังคมมีคนรวยจำนวนน้อยที่รวยมาก ๆ และคนจนที่จนมาก ๆ และมีเป็นจำนวนมาก ประชาธิปไตยก็เกิดได้ยาก แต่ในทางตรงกันข้าม หากสังคมที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจมาในระดับหนึ่ง มีชนชั้นกลางมากขึ้นและกลายเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ เขาเหล่านั้นก็มีโอกาสรับข้อมูลข่าวสาร มีทางเลือกในการรับการศึกษา และเข้าใจทางเลือกที่เขาควรจะได้รับ นักการเมือง หรือกลุ่มมีอำนาจก็ยากที่จะปฏิเสธสิทธิประโยชน์ของชนชั้นกลางเหล่านั้น และในขณะเดียวกัน เมื่อคนมีฐานะในระดับหนึ่ง นักการเมืองที่จะใช้วิธีการซื้อสิทธิขายเสียงก็จะกระทำได้ยากขึ้น

๒) การคงอยู่และรุ่งเรืองของสังคมอารยะ (Civil Society) สังคมทั่วไปจะมีองค์กรที่เป็นภาคราชการ และอีกด้านหนึ่งคือองค์กรภาคเอกชนที่เน้นไปที่การค้า การประกอบการและผลกำไร

^{๔๐} สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ศาลรัฐธรรมนูญกับการพัฒนาประชาธิปไตยในระบบนิติรัฐ, รวมบทความทางวิชาการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๕๗), หน้า ๕-๖.

บางส่วนมีองค์กรที่เป็นศาสนา คือพวกวัดวาอาราม และสมาคมตามความเชื่อทางศาสนา แต่ในสังคมประชาธิปไตย จะมีสังคมและการรวมตัวกันอีกประเภท คือเป็นสังคมอารยะในสมัยหนึ่งเรียกว่า Non-Governmental Organizations – (NGO) คือเป็นองค์กรที่ไม่ใช่ทั้งของรัฐ และไม่ใช่องค์กรเอกชน แสวงผลกำไร และในบางกรณีไม่ใช่ทั้งเป็นองค์กรศาสนา องค์กรเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางๆ ที่เป็นทางเลือกของประชาชนในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ที่อาจไม่ใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง ในประเทศประชาธิปไตยที่สมบูรณ์จะต้องเห็นประโยชน์ของการเกิดองค์กรประเภท NGO และมีบรรยากาศของสังคมอารยะนี้

๓) ความมีเสรีภาพทางเศรษฐกิจ (Market Economy) มีระบบตลาดและการค้าเสรี ไม่มีกลไกการผูกขาดสร้างความได้เปรียบแต่เพียงกลุ่มคนบางส่วน ในหลายประเทศในอเมริกาเหนือและยุโรป มักจะมีความเชื่อในเรื่องเศรษฐกิจเสรีควบคู่ไปด้วย นั่นคือ ผู้บริโภคต้องมีทางเลือก

เสรีภาพทางเศรษฐกิจเป็นลักษณะตรงกันข้ามกับระบบคอมมิวนิสต์ที่รัฐเป็นเจ้าของในกิจการต่างๆ หรือในระบบสังคมนิยม และรัฐสวัสดิการ ที่รัฐเข้าไปดำเนินการในหลายๆ เรื่อง และไม่สามารถดำเนินการได้ดี ประชาชนไม่มีสิทธิเลือกใช้บริการหรือซื้อสินค้าที่ต้องแข่งขันกันเสรี ต้องบริโภคสินค้าและบริการที่แพงที่รัฐเป็นฝ่ายจัดการ และท้ายสุดกลับมาเป็นภาระแก่ประชาชน

๔) การให้มีความหลากหลายทางการเมือง (Political Pluralism) ความเป็นเสรีนิยมมีความหลากหลายที่เป็นทางเลือกให้กับประชาชน ทางเลือกทางการเมืองต้องเปิดไว้ แม้พรรคคอมมิวนิสต์อาจเป็นปฏิปักษ์กับระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย มีพรรคคอมมิวนิสต์ ประชาชนสามารถมีพรรคการเมืองที่ยึดถือแนวทางคอมมิวนิสต์ได้อย่างถูกกฎหมาย トラบเท่าที่พรรคการเมืองนั้นไม่มีนโยบายใช้ความรุนแรงและเผด็จการด้วยชนชั้นในการยึดอำนาจรัฐ

๕) มีระบบพรรคการเมืองหลายพรรค (Multiple and Distinct Political Parties) คำว่า Multiple หมายถึงการมีหลายพรรคที่จะเป็นทางเลือกของประชาชน และคำว่า Distinct คือแต่ละพรรคมีความแตกต่างกันทางนโยบาย เพื่อเปิดโอกาสให้มีทางเลือกให้กับประชาชน เป็นระบบที่ต้องแข่งขันกัน ไม่ใช่มีพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลเพียงพรรคเดียวแบบผูกขาดหรือมีแนวโน้มไปสู่การผูกขาด การมีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว ส่วนพรรคการเมืองอื่นๆ เป็นพรรคการเมืองอื่นๆ กลายเป็นพรรคไม่ประดับเพราะถูกจำกัดบทบาทนั้น คือการทำให้ไม่มีทางเลือกให้กับประชาชน เป็นเพียงทางเลือกที่พรรคได้กำหนดมาแล้ว

๖) มีการปกครองด้วยกฎหมายและปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่ไปขัดรัฐธรรมนูญ (Constitution) รัฐธรรมนูญการปกครองจัดเป็นกฎหมายสูงสุด และรัฐธรรมนูญนั้นต้องมีความเป็นเหตุผลและชอบธรรมสอดคล้องกับความเป็นไปในประเทศและสังคม ประเทศประชาธิปไตยต้องมีรัฐธรรมนูญ ต้องมีกฎหมายแต่รัฐธรรมนูญนั้นอาจเป็นการสร้างขึ้นแบบเผด็จการก็ได้

รัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีความสอดคล้องกับประสงค์ของคนส่วนใหญ่ และขณะเดียวกันมีความชอบธรรม

๗) สิทธิในการเลือกตั้งอย่างสากล (Universal Suffrage) พลเมืองไม่ว่าชายหรือหญิง ไม่ว่าจะเชื้อชาติใด ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด มีสิทธิในการเลือกตัวแทนของตนอย่างเสรี และอย่างเป็นความลับ

๘) การมีกลไกตรวจสอบที่เป็นอิสระ การแบ่งแยกและมีดุลแห่งอำนาจ (Checks and Balances) โดยทั่วไปจะมีการแบ่งแยกอำนาจระหว่าง ๓ ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการหรือศาล การมีองค์กรกลางที่ทำหน้าที่ดั่งเป็นกรรมการกลาง เพื่อดูแลด้านรัฐธรรมนูญให้เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม การดูแลการเลือกตั้ง การตัดสินการปกครองที่อาจเป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐกับเอกชน และประชาชน นอกเหนือจากการจัดตั้งหน่วยงานที่เป็นของรัฐบาล การดำเนินการด้านบริษัทห้างร้านเพื่อธุรกิจบริการและอุตสาหกรรม องค์กรศาสนา การกุศล รวมถึงการมีสิทธิในการจัดตั้งหน่วยงานได้อย่างเสรี และยังเป็นเรื่องของการจัดตั้งองค์กรในขอบข่ายความเป็นสังคมอารยะ

๙) การเลือกตั้งเสรีที่บริสุทธิ์ยุติธรรม (Free Election) มีความบริสุทธิ์ยุติธรรมในระบบการเลือกตั้งแบบเสรี พรรคการเมืองแต่ละพรรคมีโอกาสนในการแข่งขัน นำเสนอนโยบายทั้งในด้านการเขียน การพูด และการสื่อสารสมัยใหม่ได้อย่างเสรีทั้งในด้านวิทยุ โทรทัศน์ และปัจจุบันรวมถึงอินเทอร์เน็ต โดยระบบสื่อต่างๆ จะต้องส่งเสริมให้เกิดการได้รับข้อมูลข่าวสารอันจำเป็น ไม่เป็นการไปสร้างความได้เปรียบของกลุ่มผู้มีอำนาจหรือฐานเศรษฐกิจที่แข็ง แกร่งกว่า นอกจากนี้ในประเทศที่ไม่พัฒนาหรือกำลังพัฒนานั้น โอกาสในการซื้อสิทธิขายเสียงจะยังคงมีบทบาทอยู่มาก ระบบสังคมจะต้องมีมาตรการที่จะตัดโอกาสการซื้อสิทธิขายเสียง^{๔๑}

สรุป การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมผลประโยชน์ของประเทศชาติ ประเทศชาติจะได้มั่นคง ประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ทำให้ทุกคนในสังคมมีบทบาทและมีคุณค่า แต่การอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการจัดระเบียบ ทำให้มีการแบ่งหน้าที่และบทบาทในการแบ่งหน้าที่และบทบาททำให้เกิดความเหลื่อมล้ำต่ำสูง และเป็นที่มาของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

^{๔๑} Eulau, Heinz. *The Behavioral in Politics*. (New York: Random House, 2003) pp.16-18.

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเสริมความชอบธรรมทางการเมืองให้ระบบการเมืองทำให้ระบบการเมืองสามารถดำรงอยู่ได้ ประชาชนจะให้ความร่วมมือกับรัฐโดยการเชื่อฟังคำสั่งของผู้นำและปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อรักษาระเบียบของสังคมการเมือง ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ส่วนใหญ่จะเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางวัฒนธรรมการเมืองสมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มประเทศตะวันตกเพื่อแก้ไขปัญหาของชาติและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

หากคนส่วนใหญ่ในสังคมมีจิตใจเป็นเผด็จการก็ยากที่การปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศจะประสบความสำเร็จได้ เพราะผู้มีจิตใจเป็นเผด็จการจะมอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ให้ผู้นำ ชอบการใช้อำนาจเด็ดขาด อ่อนน้อม ระบบเจ้าขุนมูลนาย ไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล ไม่ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นในการใช้สิทธิเสรีภาพของเขาและยึดมั่นในค่านิยมแบบดั้งเดิม

๒.๓.๑ วัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยทั่วไป

ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยประกอบด้วย การมีฐานของชนชั้นกลางมากเพียงพอ การคงอยู่และรุ่งเรืองของสังคมอารยะ ความมีเสรีภาพทางเศรษฐกิจ การให้มีความหลากหลายทางการเมือง มีระบบพรรคการเมืองหลายพรรค การปกครองด้วยกฎหมาย สิทธิในการเลือกตั้งอย่างสากล การมีกลไกตรวจสอบที่เป็นอิสระ และการเลือกตั้งเสรีที่บริสุทธิ์ยุติธรรม^{๔๒}

๑) วัฒนธรรมที่ประกอบเป็นระบอบประชาธิปไตยอย่างแข็งแรงประกอบด้วย

๑.๑) ความเชื่อมั่นต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ประชาชนในสังคมจะต้องมีจิตสนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข มีหลักการที่ถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เพราะยึดมั่นใน ความสำคัญความเสมอภาค และเสรีภาพของบุคคล มีวิธีการให้ประชาชนใช้อำนาจ โดยมีข้อกำหนดให้เกิดอำนาจนั้น เช่น รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง รวมทั้งมีวัตถุประสงค์ในการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน

๑.๒) การให้ความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล

เชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ทั้งผู้นำและประชาชนจะต้องยึดมั่นใน ความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคลจะต้องมีความเชื่อมั่นในความเสมอภาคของบุคคลรวมทั้งรู้จักเคารพ สิทธิเสรีภาพของผู้อื่นในการพูดแสดงความคิดเห็น และในการแสดงออก แม้สิ่งนั้นจะขัดแย้งกับความ

^{๔๒} ทินพันธุ์ นาคะตะ, ประชาธิปไตยไทย, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสหายบลิ๊กและการพิมพ์, ๒๕๕๓) หน้า ๓๑-๓๒.

คิดเห็นหรือรสนิยมของตนก็ตาม คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จะต้องยอมรับหรือมีความอดกลั้นในเรื่องของความแตกต่างในการประพฤติ トラบใดที่บุคคลนั้นไม่ละเมิดศีลธรรมหรือสิทธิเสรีภาพ

๑.๓) เคารพกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

หลักการตัดสินด้วยเสียงข้างมาก จะถือเป็นฝ่ายตรงข้ามหรือขจัดออกจากสังคมไม่ได้ เช่น จะห้ามการวิพากษ์วิจารณ์ไม่ได้ มีการปฏิบัติต่อกันอย่างยุติธรรม

๑.๔) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง

ติดตามข่าวสารของบ้านเมือง พุดคุยถึงปัญหาของบ้านเมืองกับผู้อื่นในทางสร้างสรรค์และพยายามมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือใน การกำหนดนโยบายของทางราชการ

๑.๕) การสำนึกในหน้าที่พลเมือง

การสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน และมีความเชื่อมั่นในตนเอง ต้องเชื่อมั่น ตนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือการกำหนดนโยบายของรัฐบาลการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เนื่องจากการปฏิบัติเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

๑.๖) การมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจผู้อื่น

มองโลกในแง่ดี มีความจำเป็นต่อความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะการเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจกัน แม้จะมีความขัดแย้งกันอยู่ ความสำเร็จในการดำเนินงานของสถาบันการเมือง

ต้องอาศัยความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

๑.๗) การวิจารณ์อย่างมีเหตุผล

วิจารณ์สร้างสรรค์โดยเฉพาะต่อการใช้อำนาจ หน้าที่และการปฏิบัติของทางราชการ เพราะการปล่อยให้ทำอะไรโดยไม่มีใครคัดค้านอาจทำให้มีการปฏิบัติตามอำเภอใจ และความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ง่าย^{๔๓}

ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย คือ มีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประชาชนในสังคมนั้นจะต้องมีจิตใจสนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข มีหลักการที่ถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เพราะยึดมั่นในสำคัญความเสมอภาค และเสรีภาพของบุคคล มีวิธีการให้ประชาชนใช้อำนาจ โดยมีข้อกำหนดให้เกิดอำนาจนั้น เช่น รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง รวมทั้งมีวัตถุประสงค์ในการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน ยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล เชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ทั้งผู้นำและประชาชนจะต้องยึดมั่นในสำคัญ

^{๔๓} R. Alan Dahl, I. Shapiro, J. A. Cheibub, *The Democracy Sourcebook*, (London: MIT Press, 2003), p.39.

และศักดิ์ศรีของบุคคลจะต้องมีความเชื่อมั่นในความเสมอภาคของบุคคลรวมทั้งรู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นในการพูดแสดงความคิดเห็น และในการแสดงออก แม้สิ่งนั้นจะขัดแย้งกับความคิดเห็นหรือรสนิยมของตนก็ตาม คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จะต้องยอมรับหรือมีความอดกลั้นในเรื่องของความแตกต่างในการประพฤติ トラบไตที่บุคคลนั้นไม่ละเมิดศีลธรรมหรือสิทธิเสรีภาพ เคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตย หลักการตัดสินด้วยเสียงข้างมาก จะถือเป็นฝ่ายตรงข้ามหรือขจัดออกจากสังคมไม่ได้

ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขยึดหลักการ ๕ ประการ คือ หลักสิทธิเสรีภาพ หลักความเสมอภาค หลักนิติธรรม หลักการใช้เหตุผล และหลักการยอมรับเสียงข้างมากที่ต้องเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อย วิธีการดำเนินชีวิตประชาธิปไตยของประชาชนในสังคม ถือเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งรูปแบบของวิถีประชาธิปไตยนั้นขึ้นอยู่กับการบ่มเพาะวิถีคิดและวิถีชีวิตของในสังคมที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว ครูกลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชน จนกลายเป็นวิถีประชาธิปไตย

การดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมยึดหลักประชาธิปไตยในการอยู่ร่วมกัน รู้จักเคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น เคารพในกติกาที่ร่วมกันสร้าง มีความรับผิดชอบและทำประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม พลเมืองที่มี คุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมาย และเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีการช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคม และประเทศชาติให้เป็นสังคมและประเทศประชาธิปไตยอย่างแท้จริงตามหลักการประชาธิปไตย^{๔๔}

๒) วิถีประชาธิปไตย

วิถีประชาธิปไตยเป็นการนำเอาหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในชีวิตประจำวัน จนเป็นนิสัยพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีวิถีชีวิตประชาธิปไตย^{๔๕}

๒.๑) การแสดงความเคารพ

- เคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์

การแสดงความเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ในทุกโอกาส การร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่จัดเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ในโอกาสวันสำคัญ การไปรับเสด็จเมื่อ

^{๔๔} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐาน, ๒๕๕๔) หน้า ๑๑.

^{๔๕} วุฑูรี ทรงประทุม, ความคิดทางการเมืองในพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗) หน้า ๑๒.

พระมหากษัตริย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จไปในถิ่นที่อยู่ หรือบริเวณใกล้เคียง การปฏิบัติต่อสัญลักษณ์ที่แสดงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น ธงชาติ พระบรมฉายาลักษณ์ เพลงสรรเสริญพระบารมี ฯลฯ ด้วยความเคารพ

- เคารพซึ่งกันและกันทางกาย

การทักทาย การให้เกียรติผู้อื่น การแสดงความเคารพแก่บุคคลซึ่งอาวุโสกว่า การให้การต้อนรับแก่บุคคล การแสดงความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

- เคารพกันทางวาจา

การพูดให้เหมาะสมกับกาลเทศะ การใช้คำพูดเหมาะสมตามฐานะของบุคคล การพูดจาสุภาพ ไม่ก้าวร้าว ส่อเสียด การไม่พูดในสิ่งที่จะทำให้ผู้อื่น เกิดความเดือดร้อน ไม่นำความลับของบุคคลอื่นไปเปิดเผย ไม่พูดนินทาหรือโกหกหลอกลวง

- เคารพสิทธิของผู้อื่น

การไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น ทั้งทางกายหรือวาจา การรู้จักเคารพในสิทธิของคนที่มา ก่อนหลังการเคารพในความเป็นเจ้าของ สิ่งของเครื่องใช้ การรู้จักขออนุญาต เมื่อล่วงล้ำเข้าไปในที่อยู่อาศัยของบุคคลอื่น

- เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น

การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อมีผู้พูดเสนอความคิดเห็น ควรฟังด้วยความตั้งใจ และใคร่ ครวญด้วยวิจารณญาณ หากเห็นว่าเป็นการเสนอแนวความคิดที่ดี มีประโยชน์มากกว่าความคิดเห็นของตนเองก็ควรยอมรับและปฏิบัติตาม

- เคารพในกฎระเบียบของสังคม

การยึดมั่นในกฎระเบียบของสังคม เช่น วัฒนธรรมประเพณี กฎเกณฑ์ของสังคม และกฎหมาย

- มีเสรีภาพและใช้เสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณี

๒.๒) ประสานประโยชน์

- การรู้จักประสานประโยชน์ โดยถือประโยชน์ของส่วนรวม หรือประโยชน์ของชาติเป็นที่ตั้ง

การทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี^{๔๐} การรู้จักประนีประนอม โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นใหญ่ การเสียสละความสุขส่วนตน หรือหมุ่คณะ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติ

- ร่วมมือกันในการทำงาน

^{๔๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐาน, ๒๕๕๔) หน้า ๑๓.

ทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกัน โดยมีบุคคลผู้ร่วมงาน ตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ในการทำงานร่วมกันนี้ จะต้องมีการวางแผนในการทำงานร่วมกันเมื่อถึงขั้นตอนของการทำงานก็ช่วยเหลือกันอย่างตั้งใจ จริงจังไม่หลีกเลี่ยงหรือทำแบบเอาเปรียบผู้อื่น

- เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
- รับผิดชอบต่อหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและหน้าที่ต่อสังคม
- ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในกลุ่ม ในหน่วยงานและสังคม

๒.๓) พฤติกรรมการยอมรับฟัง

- การไม่ถือตนเป็นใหญ่

การรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับฟัง และปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนมากในที่ประชุมหรือในการทำงานต่างๆ การรู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

- เน้นการใช้ปัญญา ใช้เหตุผลและความถูกต้อง ในการตัดสินใจปัญหาที่พวง ไม่ใช่ใช้เสียงข้างมากในการตัดสินใจหาเสมอไป

- เมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้น หรือเมื่อมีเรื่องที่จะต้องตัดสินใจ ทุกคนต้องร่วมกันคิดและร่วมกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล

- ในกรณีที่มีปัญหาโต้แย้งในหมู่คณะจะต้องพยายามอภิปราย จนกระทั่งสามารถชักจูงให้ทุกคนเห็นคล้อยตาม เมื่อเกิดกรณีต่างก็มีเหตุผลที่ดีด้วยกัน และไม่อาจชักจูงให้กลุ่มหันไปทางใดทางหนึ่งเท่านั้นจึงจะใช้วิธีการออกเสียง

๓) การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสำคัญต่อประชาธิปไตย คือ ทำให้ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองได้มีโอกาสทราบความต้องการของกันและกันอย่างแท้จริงทำให้การดำเนินนโยบายของรัฐตอบสนองต่อผู้เป็นเจ้าของประเทศในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม^{๔๗}

๓.๑) การรับรู้ข่าวสาร

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง มีจุดเริ่มต้นมาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ ซึ่งเน้นในเรื่องวาทวิทยา (rhetoric) การเมือง และจริยธรรม เป็นการนำการโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) มาผสมผสานกับเนื้อหาทางการเมืองและการสื่อสารเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางการเมือง จึงเป็นการตระหนักถึงการสื่อสารในฐานะเครื่องมือของการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่เป้าหมายทางการเมือง โดยอาศัยการสื่อสารสร้างแนวทางการยอมรับขึ้นในกลุ่มประชาชน ผู้รับสาร ซึ่งในการ

^{๔๗} Mc Nair, B., *An Introduction to Political Communication*, (2nd ed.), (New York: Routledge, 2003), p.33.

ดำเนินการทางการเมืองการปกครองของทุกสังคมจะมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ทำให้เกิดการทำหน้าที่ของระบบการเมือง

การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองไว้ว่า เป็นการอภิปรายเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะจากภาษีแต่ไม่รวมถึงการกระทำที่เป็นสัญลักษณ์ทางการเมือง จึงอาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นแบบแผนหรือกระบวนการแพร่ข่าวสารทางการเมืองระหว่างสมาชิกกับหน่วยต่าง ๆ ในระบบการเมือง หรือการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมีบทบาทเป็นตัวกลางระหว่างประชาชนและรัฐบาล โดยเป็นช่องทางในการเสนอข้อมูลข่าวสารทางการเมืองต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจและนโยบายของรัฐบาลให้ประชาชนได้รับรู้ และขณะเดียวกันก็เป็นกระบวนการในการนำเอาข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชนไปสู่รัฐบาลที่จะทำให้การกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาลสอดคล้องและสนองต่อความต้องการของประชาชน

๓.๒) การพัฒนาทางการเมือง

ปรากฏการณ์ความล้มเหลวของการสร้างระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยในรัฐชาติที่เกิดขึ้นใหม่นั้นเกิดจากการขาดการพัฒนาการเมือง การแก้ปัญหามุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์การเมือง โดยมองว่าความวุ่นวายในทางการเมืองที่กล่าวมานี้ส่งผลโดยตรงต่อสมรรถภาพในการ “ก้าวหน้า” ในทางการเมือง และยังมีผลกระทบเป็นลูกโซ่ต่อสมรรถนะในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมอีกด้วย หรือก็คือแนวคิดพัฒนาการเมืองจะมองว่าการเมืองคือตัวกำหนดสมรรถนะทางเศรษฐกิจ และสังคมซึ่งจะต่างกับรัฐที่มีระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ที่จะใช้เศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดการเมือง และสังคม

แนวคิดการพัฒนาการเมืองจะให้ความสำคัญกับรัฐในฐานะที่เป็นสถาบันหลักในการสรรสร้างจิตสำนึกในทางการเมือง และกรอบในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเพื่อเป็นรากฐานให้กับการสร้างความเป็นสถาบันให้เกิดขึ้นในชาติ อย่างไรก็ตามสำหรับในประเทศโลกที่สามนั้น สถาบันที่หากเข้มแข็งแล้วมักส่งผลกระทบต่อพัฒนาการเมือง คือ สถาบันกองทัพ อย่างไรก็ตามเสียวัฒนธรรมทางการเมืองที่สำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งก็คือวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ซึ่งรัฐชาติที่ใหม่หรือในภาษาของแนวคิดพัฒนาการเมืองคือประเทศด้อยพัฒนา (Underdeveloped country) นั้นมักมีระดับของการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่ต่ำ ผลที่ตามมาคือจะมีการโกงกิน (corruption) ในระดับสูง^{๔๘}

๓.๓) การกล่อมเกลางานทางการเมือง

การกล่อมเกลางานทางการเมือง หรือ การเรียนรู้ทางการเมือง หรือสังคมประกิตทางการเมือง เป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจศึกษากันมานานแล้ว ในยุคที่รัฐศาสตร์ได้รับความสนใจศึกษาในเชิง

^{๔๘} David Easton., *The Political System : An Inquiry into the State of Political Science* (2nd edition) (New York: Alfred A. Knopf, 1971) pp. 372-373.

ปรัชญา นักปรัชญาการเมืองกล่าวว่า การกล่อมเกลாதงการเมือง เป็นการเตรียมความพร้อมของบุคคลสำหรับความเป็นพลเมือง (Citizenship) ในแบบที่พึงปรารถนาของรัฐ

กระบวนการกล่อมเกลาทงการเมือง เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการเกิดแบบแผนเชิงพฤติกรรมที่มีหรือแสดงออกต่อการเมืองของบุคคล อันมีส่วนสร้างบุคลิกภาพและวัฒนธรรมทางการเมือง อันเป็นกระบวนการ ที่ดำเนินไปตลอดชีวิต ดอร์สัน และพรีวิทท์ (Dawson and Prewitt)^{๔๙} กล่าวว่า การกล่อมเกลาทงการเมืองของบุคคลสามารถจำแนกได้เป็น ๒ รูปแบบคือ การกล่อมเกลาทงตรง (Direct Form) เป็นการอบรมกล่อมเกลาทงหรือถ่ายทอดให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ที่มีเนื้อหา (Content) เกี่ยวกับการเมืองโดยเฉพาะ เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับโครงสร้างของรัฐบาล รูปแบบของการปกครองประเทศ ลัทธิทางการเมือง เป็นต้น และการกล่อมเกลาทงอ้อม (Indirect Form) ซึ่งเป็นวิธีการที่จะทำให้บุคคลเกิดความโน้มเอียงที่จะเป็นไปในทางการเมือง ด้วยวิธีการเรียนรู้หรืออบรมกล่อมเกลาทงที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองโดยตรง แต่มีอิทธิพลทำให้เกิดการพัฒนาตัวตนทางการเมือง (Political Self) ของบุคคลได้ การกล่อมเกลาทงการเมืองแบบนี้จะสร้างทัศนคติที่มีอำนาจทางการเมือง

ในทัศนะของ อัลมอนด์และเพาเวลล์ (Almond and Powell) กล่าวว่า รูปแบบของการกล่อมเกลาทงการเมืองนั้น คือ รูปแบบที่เห็นได้ชัด (Manifest Transmission) การกล่อมเกลาทงการเมืองในรูปแบบนี้ เกิดขึ้นเมื่อกระบวนการกล่อมเกลาทงหรือการถ่ายทอดนั้น เป็นการสื่อสารที่แสดงออกอย่างชัดเจนในการให้ข้อมูลข่าวสาร ค่านิยม และความรู้สึกต่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง อันได้แก่การสอนเรื่องหน้าที่ทางการเมืองของประชาชนให้แก่นักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

การกล่อมเกลาทงที่ไม่ใช่ทัศนคติทางการเมือง (Non-political Attitude) แต่มีผลกระทบต่อทัศนคติทางการเมืองของผู้ได้รับการกล่อมเกลาทงการเมืองโดยทางอ้อม ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากประสบการณ์ในวัยเด็ก เช่น เด็กรับเอาทัศนคติในทางก้าวร้าวจากครอบครัว ซึ่งอาจมีแนวโน้มให้เด็กกลายเป็นบุคคลที่มีทัศนคติแบบอำนาจนิยมเมื่อเติบโตขึ้น เป็นต้น^{๕๐}

๓.๔) ค่านิยมพื้นฐาน

ค่านิยม (value) มีความหมายตรงตัวว่าสิ่งที่สังคมให้คุณค่าหรือเห็นพ้องกันว่ามีความสำคัญต่อสังคมโดยรวม และสมาชิกทุกคนของสังคมมีส่วนร่วมในคุณค่านั้น หรือก็คือการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมด้วยการยึดถือคุณค่าเดียวกัน โดยพื้นฐานสังคมนุษย์ทั่วโลกมีลักษณะเป็นสังคมนิยม

^{๔๙} Dawson, Richard E., and Prewitt, Kenneth, **Political Socialization**, (Boston: Little Brown and Co. 1969), pp.21-22.

^{๕๐} Almond, Gabriel A. and Powell, G. Bingham Jr., **Comparative Politics Today: A World View**, (Boston: Little, brown & Co, 1980), p.48.

หมู่ (collective society) คือการคิด เห็น พุด เชื่อ และกระทำในสิ่งที่เหมือนกัน หรือคล้ายกัน พฤติกรรมแบบรวมหมู่เกิดขึ้นจากการปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัย ผ่านสถาบันทางการศึกษา หรือสถาบันครอบครัว จนกระทั่งสมาชิกในวัยเติบโตใหญ่ ความสำเร็จของการสังคมแบบรวมหมู่ หรือสังคมที่มีความคิดเห็นไปในทางเดียวกันนับว่าประสบความสำเร็จอย่างสูงในทุกประเทศหรือทุกรัฐชาติ

สังคมแบบรวมหมู่จะเกิดไม่ได้หากว่าสังคมนั้นขาดหลักยึดทางความคิด เพราะความคิดของมนุษย์คือหน่วยพื้นฐานในการเลือกกระทำทั้งการคิด พุดหรือแม้แต่ฟังของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้การก่อสร้างสังคมแต่ละแห่งขึ้นมาจึงต้องอาศัย การปลูกฝังความคิดที่สังคมหรือประเทศให้ความสำคัญ และสิ่งที่ปลูกฝังลงไปแต่เล็ก คือ ค่านิยม ความที่สังคมมนุษย์พัฒนาตัวเองจนกลายเป็น สังคมการเมือง หรือเมื่อสังคมมนุษย์พัฒนามาจนถึงจุดที่การเมืองหลุดออกจากกรอบของผู้มีอำนาจในสังคม กลายเป็นการเมือง ทำให้ค่านิยมของสังคมผนวกรวมกับการเมืองกลายเป็น ค่านิยมทางการเมือง^{๕๑}

๓.๕) อุดมการณ์แบบประชาธิปไตย

อุดมการณ์แบบประชาธิปไตย คือ การปกครองของประชาชน (the rule of the people) ประชาชนปกครองกันเอง ในสมัยโบราณศาสนายูดาห์การปกครอง บางครั้งผู้นำศาสนาเป็นปกครอง หรือมีอำนาจปกครอง เช่น จักรพรรดิ Octavian หรือ Augustus ของโรมันมีฐานะกึ่งเทพ ย่องเต้จีนเป็นโอรสแห่งสวรรค์ อุดมการณ์ประชาธิปไตยต่อต้านแนวคิดเหล่านี้ การปกครองคือเรื่องของประชาชนเท่านั้น ไม่มีอำนาจพิเศษ

๔) องค์ประกอบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยทั่วไป

สังคมในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันในทางคุณค่าและความรู้สึกแต่สิ่งเหล่านี้สัมพันธ์กัน โดยความภาคีและความรู้สึกสัมพันธ์กับสังคมในการพัฒนาทางการเมืองจะต้องสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง ดังนี้^{๕๒}

๔.๑) ประการแรก ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความไม่ไว้วางใจและความสงสัย วัฒนธรรมทางการเมืองจะถูกสร้างขึ้นในสังคมโดยพื้นฐานของความเชื่อ ความไว้วางใจต่อผู้ตามคือประชาชน หรือวัฒนธรรมทางการเมืองสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความไม่ไว้วางใจในตัวประชาชน ขณะเดียวกัน ความไว้วางใจของ ประชาชนต่อผู้ปกครองและต่ออำนาจสูงสุดของประเทศก็เป็นสิ่งสำคัญของ วัฒนธรรมทางการเมือง อุปสรรคในการพัฒนาทางการเมืองที่จะมีขึ้นก็คือ ความไว้วางใจ แบบไม่มีเหตุผลแบบ ความ เชื่อที่มีต่อผู้ปกครองประเทศ และต่ออำนาจทุกรูปในการปกครองประเทศ ความไม่ไว้วางใจและ

^{๕๑} Rush, Michael, and Althoff, Philip, *Introduction to Political Sociology*, (Berkeley: Western Printing Press, 1971), pp.65-66.

^{๕๒} ทิพาพร พิมพ์สุทธิ, *พฤติกรรมทางการเมือง*, (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๑), หน้า ๘๒-๘๓.

ความสงสัยจึงเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่จะต้องสร้างขึ้น ในสังคมที่ต้องการพัฒนาทางการเมือง เพื่อให้ผู้ปกครองประเทศใช้อำนาจอย่างมีเหตุผลยิ่งขึ้น

๔.๒) ประการที่สอง ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน การให้ความสำคัญต่อความเท่าเทียมของฝ่ายตรงข้าม ทวีไปวัฒนธรรมทางการเมืองของทุกสังคมเกี่ยวข้องกับทัศนคติเรื่องอำนาจ ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจเหนือกว่าและด้อยกว่า ระหว่างผู้นำและผู้ตามการพัฒนาทางการเมือง จึงจำเป็นที่จะต้องมีการมีผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันผู้นำนั้นจะต้องให้ความสำคัญต่อความเท่าเทียมของฝ่ายตรงข้าม และจะต้องไม่แสวงหาอำนาจเพื่อคงไว้ซึ่งตำแหน่งทางการเมือง

๔.๓) ประการที่สาม สิทธิและเสรีภาพการแสดงออก องค์กรประกอบวัฒนธรรมทางการเมืองที่สำคัญ คือ เสรีภาพ และการให้ความสำคัญของฝ่ายตรงข้าม เพื่อเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ในสังคมอันเป็นองค์ประกอบของวัฒนธรรมทางการเมืองในการพัฒนาทางการเมือง

๔.๔) ประการที่สี่ ความผูกพันทุกระดับในสังคม โดยเฉพาะความผูกพันในครอบครัว กลุ่มสังคมขึ้นถึงความผูกพันของคนทั้งชาติ ประชาชนจะต้องมีแนวความคิดพ้นจากความแคบๆ เฉพาะกลุ่มของตน ไปสู่แนวทางที่เห็นระบบการเมืองทั้งระบบที่เกี่ยวข้องกับประชาชน

๒.๓.๒ วัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยชุมชน

วัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมไทย ลักษณะโครงสร้างของสังคมไทยและกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการเมืองของ ไทยมีพื้นฐานมาจากหลายระบบ จึงทำให้สังคมไทยและคนไทยมีอุดมการณ์และพฤติกรรมดังนี้ วัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศไทยเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมและการถ่ายทอดของ

๑) สังคมภายใต้การปกครองแบบดั้งเดิม

วัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศไทยไทยประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้^{๕๓}

๑.๑) อำนาจนิยม ลักษณะของอำนาจนิยมคนไทยส่วนใหญ่ชอบใช้อำนาจเด็ดขาด เคารพเชื่อฟังและอ่อนน้อมต่อผู้มีอำนาจ และผู้มีอำนาจรวมความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำจะเห็นได้จากการปกครองทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงระดับชาติจะนิยมใช้อำนาจบังคับให้ปฏิบัติตามมากกว่าการใช้หลักการและเหตุผล หรือการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องลักษณะเป็นการสั่งมาจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง

๑.๒) นิยมระบบเจ้านายกับลูกน้อง ในชุมชนสังคมไทยส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มพวกพ้องกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เสมอผู้นำเป็นเจ้านายเป็นผู้ที่มีอำนาจวาสนาต้องสามารถให้ความคุ้มครองและผลประโยชน์แก่ลูกบ้านได้ ส่วนลูกบ้านต้องตอบแทนด้วยการสนับสนุนและให้บริการแก่เจ้านาย จนนำไปสู่

^{๕๓} ทินพันธ์ นาคะตะ, ประชาธิปไตยไทย, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสหยาบลิ้มและกรรมการพิมพ์, ๒๕๕๓) หน้า ๕๓-๕๕.

ความสัมพันธ์ในระบบพรรคการเมืองหรือในระบบราชการคนไทยจึงนิยมนับถือผู้ที่มีอำนาจเพื่ออาศัยบารมีปกป้องผลประโยชน์ส่วนตัวจึงมีแนวโน้มที่จะรับใช้ผู้ใหญ่มากกว่าบริการประชาชน และประชาชนยังถือว่าข้าราชการเป็นเจ้านายของตน

๑.๓) ยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ นอกจากจะนิยมระบบเจ้านายกับลูกน้องแล้วความสัมพันธ์ในชุมชนและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นส่วนตัวยังมีความสำคัญในการทำกิจกรรมทุกอย่าง การรวมกลุ่มทางการเมืองในชุมชนจึงต้องอาศัยบุคลิกภาพของผู้นำเป็นหลัก นอกจากนี้คนในชุมชนยังเล็งผลเลิศ ความสัมพันธ์นั้นยังเล็งผลในทางปฏิบัติมากกว่าอุดมการณ์ โดยจะสนใจในสิ่งที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติกับสภาพแวดล้อมในชุมชนตามความเป็นจริงในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนตัวที่ได้ประโยชน์อย่างชัดเจน

๑.๔) ความเป็นอิสระนิยม คนในชุมชนต่างๆ ของประเทศไทยรักความเป็นอิสระชอบทำอะไรตามลำพังตนเอง ไม่ชอบให้ใครมายุ่งเกี่ยวกับตนมากนัก ไม่ชอบอยู่ใต้การบังคับหรือตกอยู่ใต้การบังคับบัญชา ของผู้อื่น คนในชุมชนส่วนมากขาดระเบียบกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ไม่ชอบการอยู่ใต้กฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบของสังคม ขาดระเบียบวินัย ชอบความอยู่สบาย การรวมกลุ่มทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมจึงมีน้อย

๑.๕) การยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม คนในชุมชนของประเทศไทยจำนวนไม่น้อยยึดมั่นในความเชื่อค่านิยมทัศนคติและประเพณีเก่าๆ ยังเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์เรื่องโชคลางผากอนาคตไว้กับดวงชะตาซึ่งเป็นที่พึ่งทางใจ หรือความหวังของชีวิตโดยเฉพาะเมื่อประสบกับปัญหา หรือความเดือดร้อนจึงเป็นการยากที่ทั่วไปจะยึดหลักการและเหตุผล มาวิเคราะห์สถานการณ์หรือมองโลกในแง่ความเป็นจริงโดยทั่วไปแล้วส่วนใหญ่มักมีแนวโน้มที่จะมีลักษณะอนุรักษ์นิยมและสนใจในพิธีการมากกว่าการทำงานให้บรรลุจุดประสงค์อย่างจริงจัง ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง

๑.๖) ความเฉยชาขาดความกระตือรือร้น หรือสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง โดยทั่วไปจะพอใจในสถานภาพที่เป็นอยู่ของตนเอง จะยอมรับสภาพที่เสียเปรียบของตน โดยถือว่าตนมีบุญวาสนาหรือโชคชะตาเพียงแค่นั้น เป็นกรรมเก่าของตนไม่ชอบกระตือรือร้น ทำงานที่จำเป็นในการครองชีพเท่านั้น ส่วนใหญ่จะชอบความสะดวกสบายและสนใจอบายมุขต่างๆ เช่น ของมีเงินเมา ไม่ชอบจริงจังในชีวิตและงาน ขาดความมุ่งมั่นในเรื่องของความสำเร็จในเรื่องของกิจกรรมบ้านเมืองนั้นแม้แต่การประท้วงหรือนัดหยุดงาน ก็ยังมีการเล่นลิเกร้องรำวงสลับกันไป เกี่ยวกับการเมืองถือว่าเป็นเรื่องสกปรกไม่ก่อให้เกิดผลดีกับตนเองยิ่งกว่านั้นส่วนใหญ่ยังคิดว่าเรื่องของการแก้ปัญหาสังคมเป็นของชนชั้นปกครอง จึงไม่เข้าร่วมสนใจการเมืองแม้แต่น้อย

นอกจากนี้วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยส่วนใหญ่ยังเป็นในลักษณะยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการและเหตุผล ยกย่องผู้ที่มีความรู้และได้รับการศึกษาสูง เคารพและคล้อยตามผู้ที่มีวิทยุสูง โดยเฉพาะในระบบราชการจะปรากฏชัด รักความเป็นอิสระขาดความร่วมมืออย่างจริงจัง

ในการทำงานเป็นหมู่คณะ นิยามอำนาจมากกว่าความเสมอภาค มีความคิดแบบศักดิ์นา เชื่อในเรื่องบุญวาสนากรรมเก่าเป็นตัวกำหนดมีอำนาจวาสนาในปัจจุบัน มีความเชื่อในเรื่องของไสยศาสตร์และหัวโบราณเชื่อเรื่องบุญวาสนากรรมเก่าเป็นตัวกำหนดอำนาจวาสนาในปัจจุบัน นิยมการเล่นพรรคเล่นพวกเฉื่อยชาต่อกิจกรรมทางการเมือง^{๕๔}

การมีบุคลิกภาพที่เป็นประชาธิปไตยนั้นได้แก่การมีความคิดเห็นเป็นของตนเองไม่นิยมการตามความคิดเห็นของผู้อื่นวันเสียแต่จะถูกชักจูงให้คล้อยตาม เป็นคนที่ปรับตัวให้เข้ากับสภาพการใหม่ ๆ มีความรับผิดชอบพร้อมที่จะรับผิดชอบในสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป ไม่มีอคติต่อศาสนาอื่นหรือถูกเหยียดหยามชนชาติอื่นคิดถึงบุคคลอื่นในฐานะที่เขาเป็นตัวของเขาเอง มองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ มีศรัทธาและความหวังต่อชีวิตไม่ยอมก้มหัวให้ผู้มีอำนาจง่าย ๆ ต้องมีเหตุผลหรือมีความชอบธรรม^{๕๕}

๒) องค์ประกอบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในชุมชน

วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมโดยย่อเป็นพื้นฐานของวิถีชีวิตทางการเมืองของพลเมือง เป็นรากฐานของการจัดระเบียบทางการเมืองก่อกำเนิดสถาบันการเมือง สังคมก่อนที่จะมีกฎหมาย จัดระบบการปกครองท้องถิ่นอย่างเป็นทางการ ชุมชนต่างๆ มีองค์กรชุมชนทำหน้าที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณะในชุมชน จึงเป็นวัฒนธรรมการปกครองตนเองแบบดั้งเดิม วัฒนธรรมทางการเมืองชุมชนในประเทศไทยมีแบบแผนที่แตกต่างในอดีต ประกอบขึ้นด้วย^{๕๖}

๒.๑) ความเชื่อถือกัน ความวางใจกัน พลเมืองในชุมชนรู้จักคุ้นเคยกัน เป็นญาติมิตร รักใคร่ นับถือกัน ผูกพันระหว่างกันและกัน และเชื่อถือไว้วางใจกันค่อนข้างสูง

๒.๒) ความรักและสามัคคี ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวชุมชนมาแต่กำเนิด มีจิตใจรักและผูกพันกับเมืองหรือชุมชนของตนเองอย่างชัดเจน

๒.๓) การร่วมกิจกรรม ให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม ชมรม องค์กร ชุมชน ในการจัดกิจกรรม และบริการสาธารณะของชุมชน

๒.๔) จิตสำนึกสาธารณะ ชุมชนทำหน้าที่จัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์หลายกลุ่มหลายองค์กร แต่ละกลุ่มมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น กลุ่มส่งเสริมอาชีพ กลุ่มสวัสดิการ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้มีกิจกรรมต่อเนื่องมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมากอย่างสม่ำเสมอ

^{๕๔} ณรงค์ พวงพิศ.การปกครองและการเมืองไทย.(กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๖๒) หน้า ๔๑.

^{๕๕} ณัฐรัฐชาภัทร ตรงจิตร.รัฐศาสตร์เบื้องต้น.(กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์,๒๕๕๗.

^{๕๖} จรัส สุวรรณมาลา, *วิถีใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย*, (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๐), หน้า ๒๓-๒๔.

สรุป วัฒนธรรมประชาธิปไตยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่มีแบบแผนเป็นลักษณะเฉพาะตน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย การมีทัศนคติที่ดีแต่ทุกคนมีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเป็นการมองโลกในแง่ดีโดยมีพื้นฐานความเชื่อที่มนุษย์สามารถเอาชนะสิ่งแวดล้อมได้และเอาชนะความสามารถสนองตอบความต้องการของแต่ละคนได้ การมีทัศนคติที่รัฐบาลเป็นเครื่องมือของสังคม คือรัฐบาลสามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละคนได้ การเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็น มิใช่สิ่งสกปรก รวมทั้งยังเป็นเรื่องของประชาชนโดยตรงอีกด้วย การมีความเชื่อที่ว่าสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งที่ติดมาพร้อม ๆ กับการเป็นมนุษย์ ความคิดเห็นของแต่ละคนจึงเป็นสิ่งสำคัญ การมีทัศนคติที่ประชาชนสามารถล้มล้างรัฐบาลได้ถ้ารัฐบาลกระทำตนเป็นนายของประชาชน และไม่ทำตามความประสงค์ของมวลชน

๒.๔ หลักธรรมในการส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย

การปรับพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์ โดยใช้ศาสตร์เป็นตัวตั้งแล้วนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นส่วนเสริมเพื่อช่วยทำให้เกิดความสมบูรณ์ด้วยมิติธรรมทางศาสนา การปรับใช้ธรรมเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยศาสตร์เป็นสะพาน วิธีนี้นอกจากจะช่วยทำให้ธรรมเป็นอภิลิโก คือ ไม่ล้าสมัยแล้วยังจะเป็นการช่วยนำศีลธรรมกลับสู่โลกอีกด้วย หน่วยงานของรัฐนั้นมีความสำคัญในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคม หลักคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นมีอยู่มากมายและจำแนกออกเป็นหลายหมวดหมู่แต่ละหลักคำสอนแต่ละหมวดหมู่มุ่งหมายที่จะอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งเหตุและผล รวมทั้งแนวทางที่จะแก้ปัญหา

๒.๔.๑ หลักธรรมกับประชาธิปไตย

ศาสตร์ในสมัยนี้สอนให้คนเป็นคนเก่งโดยไม่จำเป็นต้องเป็นคนดีเพราะไม่ใช่หน้าที่ของศาสตร์ที่จะสอนศีลธรรม การสอนศีลธรรมเป็นหน้าที่ของศาสนา ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีหน้าที่ประยุกต์เพื่อใช้ไปควบคู่กับศาสตร์ทั้งหลาย พระพุทธศาสนาแสวงหาความจริงและนำเสนอความจริงโดยไม่ผูกขาดความจริงว่ามีเฉพาะในพระพุทธศาสนา แท้จริงพระพุทธศาสนาแสวงหาทั้งความจริง ความดี และความงาม^{๕๗}

๑) การเรียนรู้วัฒนธรรมการเมือง

ความหมายของการเรียนรู้แนวพุทธ การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์ การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมนี้ สามารถทำให้ผู้เรียนเผชิญกับ

^{๕๗} พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๒๘-๓๐.

เหตุการณ์ชนิดเดียวกันในลักษณะที่แตกต่างกันไปจากเดิม การเรียนรู้ขอบเขตกว้างขวางและสลับซับซ้อน จนกล่าวได้ว่า บุคลิกภาพของคนเรานั้น เป็นผลของการเรียนรู้แทบทั้งสิ้น^{๕๘}

ทางตะวันตกให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ ในด้านร่างกายโดยเฉพาะส่วนสำคัญในการเรียนรู้ คือ อวัยวะสัมผัส (Receptor) อันได้แก่ ตา หู จมูก เป็นต้น เมื่อมีสิ่งเร้ามากระทบอวัยวะสัมผัสก็จะรายงานไปยังสมองและเกิดการแปลความหมายที่สมอง และสมองก็ส่งมายังประสาทกล้ามเนื้อ (motor nerve) ทำให้เกิด “ปฏิกิริยา” ตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่นั้นเกิดพฤติกรรมขึ้นอย่างนี้ เรียกว่าเกิดภาวะการเรียนรู้ขึ้น

ในทางพุทธศาสนากล่าวว่า คนประกอบด้วยส่วนสำคัญ คือ รูปกับนาม รูปได้แก่ ร่างกาย นามได้แก่ ส่วนจิตใจ ร่างกายมีความสามารถจะรับกระทบผัสสะได้เท่านั้น ยังไม่เป็นการรู้เพราะถือว่า กายเป็นวัตถุธาตุ (แม้สมองก็เป็นวัตถุอะไรไม่ได้) ตัวรู้ คือจิต ประกอบด้วยอารมณ์ ๔ ประการ คือ

- (๑) อดีตกรรม หรือประสบการณ์เก่า
- (๒) อารมณ์หรือสิ่งเร้ามากระทบอวัยวะ
- (๓) เจตสิก หรือความรู้สึกนึกคิดของจิต และ
- (๔) วัตถุรูป คือ อวัยวะรับสิ่งเร้า

การเรียนรู้จะเกิดได้นั้น ปัจจัยทั้ง ๔ อย่าง ต้องทำงานประสานกัน คือ เมื่อมีสิ่งเร้า (อารมณ์) มากระทบกับอวัยวะรับสิ่งเร้า (วัตถุรูป) เราจะไม่เห็น (ไม่รู้) ถ้าไม่มี ความตั้งใจจะดู (ฟัง ดมกลิ่น) คือ ไม่มีเจตสิก หรือเมื่อสิ่งเร้ากระทบวัตถุรูป แม้ตั้งใจดู (มีเจตสิก) ก็ตาม แต่หากไม่มีประสบการณ์เดิม (อดีตกรรม) เราก็จะไม่รู้จักสิ่งนั้น เมื่อ เป็นเช่นนี้การเรียนรู้จะเกิดขึ้นไม่ได้ การเรียนรู้แนวพุทธ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้มนุษย์ฉลาดลึกซึ้งสามารถเข้าใจตนเองและเห็นความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องระหว่างชีวิตของตนกับสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงในโลกมากขึ้นและมีศักยภาพมากขึ้นด้วย^{๕๙}

พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้อริยสัจ ๔ ด้วยกลยุทธ์ทางสายกลาง ไม่สุดโต่ง เป็นกระบวนการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ซึ่งมีขั้นตอนเหมือนกับหลักวิชาการบริหารว่าด้วยการแก้ปัญหาและการตัดสินใจทางการบริหาร (Managerial Problem Solving and Decision-making) พุทธธรรมในการแก้ปัญหาทางการบริหารนี้ เป็นกระบวนการ ได้แก่ การพิจารณาลักษณะการหรือสภาพของปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาเพื่อหาสาเหตุ การกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการแก้ปัญหา แล้วตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด^{๖๐}

^{๕๘} วาริญา ภาวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, *จิตวิทยาพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาและวิจัยพุทธศาสนศึกษาและพุทธศาสตร์ประยุกต์, ๒๕๕๔), หน้า ๒๙.

^{๕๙} วรวิทย์ วตินสรากร, *กระบวนการเรียนรู้อย่างพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร: สารศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓๓-๑๓๕.

^{๖๐} นิตย สัมมาพันธ์, *การบริหารเชิงพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๓๕.

๒) พุทธธรรมกับการพัฒนา

บริษัทของพระพุทธเจ้าเป็นบริษัทที่ใหญ่ที่สุดในโลกมีบุคลากร รวมเรียกว่า “พุทธบริษัท” จัดลำดับของวัตถุประสงค์ (Hierarchy of Objectives) แบ่งได้เป็น ๓ ชั้น คือ ชั้นพื้นฐาน เพื่อความสุขแห่งชีวิตในโลกนี้ ชั้นกลาง เพื่อความสุขในปรโลก และชั้นสูง เพื่อความหลุดพ้นจากโลก โดยละเว้นจากทุจริต คือ ประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา ใจ ประกอบสุจริต คือ ประพฤติชอบด้วย กาย วาจา ใจ และทำใจของตนให้บริสุทธิ์หมดจากเครื่องเศร้าหมอง มีโลก โกรธ หลง

ประโยชน์ที่บุคคลจะพึงได้รับจากการเข้าร่วมในพุทธบริษัท คือทำให้ปกครองตนเองได้ ทั้งในที่ลับและที่แจ้ง ได้รับศิลปะในการดำรงชีวิต ทำให้พุทธบริษัทแต่ละคนดำเนินชีวิตอย่างมีหลักเป็นบ่อเกิดแห่งศิลปกรรม วรรณกรรม สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม อารยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เนติธรรม ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีอารยธรรม พุทธศาสนาช่วยให้คุณภาพชีวิตของสมาชิกดีขึ้น

เมื่อต้องการดับทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนา ต้องลดกิเลสใน ๓ ประการ คือ โลภะ โทสะ และโมหะ ด้วยวิธีการของไตรสิกขา พระพุทธองค์ได้รับการถวายพระนามว่า “พระผู้มีพระภาคเจ้า” เพราะพระองค์ทรงมีญาณคือความรู้พื้นฐานของผู้ที่พระองค์จะสอนว่าใครสอนได้ (เวไนยสัตว์) ใครสอนไม่ได้ (อเวไนยสัตว์) พวกสอนได้ก็ยังคงต้องแบ่งแยกวิธีการสอน คล้ายกับจัดหลักสูตรสำหรับผู้บริหารระดับสูง กลาง และหัวหน้างาน พระผู้มีพระภาคเจ้าได้พิจารณาการบูชาบวงสรวงแล้วก็เกิดความสังเวช จึงทรงสอนให้คนหันมาทำบุญแทนการบูชา^{๖๑}

การทำบุญเป็นการลงทุนระยะยาวมาก (Very Long Term Investment) ซึ่งหลักการนี้จะแตกต่างจากการลงทุนขององค์กรที่ต้องคอยติดตามผล แต่จะเหมือนกันตรงที่ไม่ควรเอาอารมณ์ไปผูกพันกับการลงทุนมากนัก วิธีการทำบุญที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา มี ๓ วิธี

(๑) ทาน แปลว่า การให้ ซึ่งจะต้องมีผู้รับในการให้ทานผู้ให้เรียกว่า ทายก ผู้รับเรียกว่า ปุศิกาหก ผู้ให้ทานอย่าไปคิดว่า ผู้รับเป็นขอทาน หรือคนต่ำต้อย ให้แล้วอย่าล้าเลิกบุญคุณ เพราะลักษณะที่เป็นอุดมการณ์ของการให้ คือ จาคะ แปลว่า สละ เป็นไปเพื่อการลดกิเลส คือ โลภะของเราเอง การให้ทานในทางพระพุทธศาสนามี ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ อามิสทานกับธรรมทาน

- อามิสทาน เป็นการให้ทรัพย์สินสิ่งของมีค่าซึ่งในแนวความคิดทางการบริหารธุรกิจอาจรวมทั้งให้กำลังกาย กำลังวาจาบางประเภท ซึ่งเป็นสิ่งมีค่าเทียบเท่ากับเงินโดยคิดเป็นมูลค่าได้ เช่น การให้กำลังกายโดยไม่คิดเงินค่าจ้างค่าแรง ก็เท่ากับเป็นการให้เงินเหมือนกัน

- ธรรมทาน เป็นการให้ปัญญาความรู้ ทั้งในทางคติโลกและคติธรรม (โลกุตระธรรม)

^{๖๑} กฤษ เพิ่มทันจิตต์, หลักการและแนวทางการบริหารงานยุคใหม่ภายใต้กรอบคุณค่าทางสังคมและพุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๙), หน้า ๕๙.

สำหรับการให้ทั้งสองประเภทนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยกย่องธรรมทานว่าเหนือกว่าทานทั้งปวง ดังมี ธรรมภาษิตว่า “สพฺพทานํ ธมฺมทานา ชินาติ” แปลความว่า “การให้ธรรมทานนั้นย่อมชนะการให้ทั้งปวง” เพราะอามิสทานนั้น

ผู้ที่ได้รับไปแล้วก็ใช้หมดเปลืองสูญสิ้นไปในระยะเวลาอันสั้น ส่วนธรรมทานนั้น เมื่อได้รับแล้วนั้นจะไม่ทางที่จะมีหมดเปลืองทั้งผู้ให้ รวมถึงผู้รับ ด้วยและจะเป็นเหมือนเครื่องประดับสติปัญญา ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์

(๒) ศิล การรักษาศิล ๕ ให้บริสุทธิ์ มีประโยชน์ที่จะได้รับดังนี้

(๒.๑) ตนเองไม่เดือดร้อน ไม่มีศัตรู ไม่เป็นอาชญากร มีมนุษยธรรม มีความสุข

(๒.๒) คนอื่นไม่เดือดร้อน ปลอดภัย มีความสุข

(๒.๓) สังคมสงบ เรียบร้อย มีสันติสุข และเจริญด้วยอารยธรรม

(๒.๔) ประเทศชาติเจริญรุ่งเรือง เศรษฐกิจดี ไม่มีการโกง เช่น การปลอมปนสินค้า หรือ โฆษณาหลอกลวง เป็นต้น

(๒.๕) โลกไม่มีสงคราม จะเป็นการประหยัดทรัพยากร ช่วยเศรษฐกิจของโลก อีกทางหนึ่งด้วยการรักษาศิลมีลักษณะเป็นการสร้างระเบียบวินัยในสังคม การบริหารโดยนำพุทธ ธรรมมาปฏิบัติ ทำให้ประชาชน ข้าราชการ และสมาชิกในองค์กรประเภทต่างๆ มีระเบียบวินัย มีลักษณะตรงกับ การบริหารโดยวัตถุประสงค์ (Management by Objectives)^{๖๒} ซึ่งนิยมเรียกว่า MBO หรือยึดวัตถุประสงค์เป็นหลักในการตัดสินใจและปฏิบัติการต่างๆ

(๓) ภาวนา การทำบุญประการที่สาม ไม่ต้องใช้เงินเลยแต่ต้องใช้เวลา ซึ่งมีสุภาษิตว่า “เวลาเป็นเงินเป็นทอง” เพราะเราอาจใช้เวลาในการหาทรัพย์สินเงินทองด้วยการทำมาหากินในทางสุจริตได้ แต่การภาวนาเราต้องลงทุนด้วยเวลา และต้องลงแรงด้วยการสวดมนต์ไหว้พระ แล้วนั่งสมาธิปัสสนาอย่างน้อยวันละ ๑๕-๒๐ นาที เป็นการสร้างความก้าวหน้าให้แก่ตนเองทางด้านเจริญสมาธิและปัญญาขั้นสูง ผลบุญกุศลที่ได้รับจะเป็นการชำระจิตใจให้เบาบางจากความเศร้าหมอง เป็นการสร้างคุณภาพจิต^{๖๓}

คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาถึงแม้ว่าจะมีมากแต่โดยสรุปแล้วได้แก่ การละชั่วทั้งปวง ทำดีให้บริบูรณ์ และทำใจให้บริสุทธิ์ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น “ศีลหรือวินัย” ซึ่งเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับมิให้ทำ และ “ธรรม” คือคำสั่งสอนหรือข้อที่ควรกระทำ^{๖๔}

(๑) ศิล หรือ วินัย คนมาจากที่ต่างกัน ถ้าหากไม่มีศีลหรือวินัยเพื่อปกครอง หรือไม่ประพฤติตามวินัยจะเป็นหมู่คณะที่ไม่ดี ทำให้เสื่อมศรัทธาเลื่อมใส ถ้าต่างคนประพฤติตามศีลหรือวินัยจะเป็น

^{๖๒} Mueller Kosecoff, *Organization Behavior*, (London: SAGE Publication, Inc.,1998), p.78.

^{๖๓} กฤษ เพิ่มทันจิตต์, อ้างแล้ว, หน้า ๖๒.

^{๖๔} ทอทิภา วิริยะพันธุ์, *การบริหารทีมงานและการแก้ไขปัญหา*, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๕๑), หน้า ๘๒ - ๘๓.

หมู่คณะที่ดี ทำให้เกิดศรัทธาเลื่อมใส นักบริหารทุกประเภทควรมีวิสัยและควรก่อให้เกิดวินัยในหมู่คณะที่ตนรับผิดชอบด้วย ในทางพระพุทธศาสนาวินัยสำหรับฆราวาสคือศีล ๕ ซึ่งการรักษาศีลจะได้ผลดีเมื่อมีเบญจธรรมประกอบหนุนหลังศีล ๕ เอาไว้ เช่น ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ได้ง่ายถ้ามีใจเมตตากรุณา เป็นต้น ในทางปฏิบัติ ผู้บริหารที่ต้องรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์ จะต้องมียุทธธรรมที่ประกอบด้วยศีล เรียกว่า “กรรมบถ ๑๐” หรือ “สุจริต ๓” คือ

(๑.๑) ความประพฤตีสุจริตทางกาย ๓ ประการได้แก่ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ และเว้นจากการประพฤตีส่อผิดในกาม

(๑.๒) ความประพฤตีสุจริตทางวาจา ๔ ประการได้แก่ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดหยาบคาย และเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

(๑.๓) ความประพฤตีสุจริตทางใจ ๓ ประการได้แก่ ความไม่โลภ สำนัดช ความไม่โกรธ ไม่พยายาบาทปองร้ายเขา และความไม่หลง เห็นชอบตามคลองธรรม

เบญจศีล เบญจธรรม และกุศลกรรมบถ ๑๐ นี้ เป็นเรื่องของฆราวาส คือ อุบาสก อุบาสิกา ได้แก่ พุทธในทางปฏิบัติ ผู้ใดที่ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมจนมี ศีล ๕ ธรรมกรรมบถ ๑๐ โดยสมบูรณ์แล้ว ก็จะได้ชื่อว่า เป็น “มนุษย์” หมายถึงผู้ประเสริฐ เหมาะที่จะเป็นผู้บริหาร ผู้บริหารที่ดีก็ต้องมีธรรมวินัยดังกล่าว เพื่อที่จะนำหมู่คณะไปสู่การพัฒนาถาวรในระยะยาว

(๒) ธรรม สามารถแบ่งได้เป็นสองส่วน คือ ธรรมที่ให้ผลในทางโลกคือชั้นโลกียะ หรือชั้นพื้นฐานที่เป็นมนุษย์สมบัติ กับธรรมที่ให้ผลทางธรรมชั้นสูงคือชั้นโลกุตระหรือชั้นนิพพานสมบัติ^{๖๕}

ในยุคปัจจุบันผู้บริหารทุกระดับรวมทั้งหัวหน้าหมู่คณะ หัวหน้าครอบครัว และเอกบุคคัล ควรทำความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและหมู่คณะที่ใกล้ชิด ตลอดจนสังคมประเทศชาติ สำหรับนักบริหารมีคุณธรรมที่ควรปฏิบัติ คือ

(๒.๑) ทาน ซึ่งจะต้องมีผู้รับ การให้เป็นไปเพื่อการลดกิเลสของเราเอง

(๒.๒) ศีล การรักษาศีลให้บริสุทธิ์จะทำให้ตนเองไม่เดือดร้อน คนอื่นไม่เดือดร้อน สังคมสงบ ประเทศชาติเจริญรุ่งเรือง

(๒.๓) บริจาค มาจากคำว่า บริจาคะ แปลว่า สละโดยรอบ ซึ่งตรงกับหลักค่านิยมผลตอบแทนการลงทุน เพราะเป็นการสอนให้รู้จักสละของที่มีคุณค่าน้อย เพื่อสิ่งที่มีความสำคัญกว่า

(๒.๔) ซื่อตรง ผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น ความซื่อสัตย์นั้น จะเกิดขึ้นและรักษาเอาไว้ได้ดีก็ด้วยการมีธรรมอันเป็นโลกบาล คือ คัมภีร์ครองโลก ๒ อย่าง ได้แก่ หิริ ความละอายใจ และโอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป

^{๖๕} ทองทิพภา วิริยะพันธ์, อ่างแล้ว, หน้า ๔๔.

(๒.๕) อ่อนน้อมถ่อมตน นักบริหารที่ดีควรเป็นผู้ถ่อมตนเอง ไม่ถือตัวตน (มานะ) ไม่อวดดีถือดี (ถัมภะ) ผู้เป็นบัณฑิตย่อมปฏิบัติตามเหตุผลมากกว่าอารมณ์หรือกิเลสของตนมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ มีอัธยาศัยอ่อนโยนนิมนวลต่อผู้น้อยเสมอ มีการปฏิสันถารต้อนรับต่อผู้มาเยือน

(๒.๖) กำจัดบาป การเผาบาปหรือกิเลสที่เป็นรากเหง้าของอกุศลเป็นหัวใจของการบริหารจัดการเชิงพุทธ กิเลสคือ โลภะ โทสะ โมหะ เป็นรากเหง้าของความชั่วร้ายอันเป็นภัยต่อตนเองมากที่สุด เป็นสาเหตุของสุขภาพจิตที่ไม่สมบูรณ์

(๒.๗) ไม่โกรธ การไม่โกรธต้องเอาพรหมวิหาร ๔ มาช่วยโดยมีความรัก เสมอเท่าเทียมกัน ประารถนาให้ทุกคนเป็นสุข (เมตตา) มีความสงสาร คิดแต่จะคอยช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ (กรุณา) เมื่อเห็นผู้ใดได้สติก็พลอยยินดีด้วย ไม่มีจิตริษยา หรือน้อยเนื้อต่ำใจในวาสนาตนเอง (มุทิตา) เมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติที่ตนมีอาจช่วยเหลือได้ก็วางเฉยเสียและไม่ซ้ำเติม (อุเบกขา)

(๒.๘) ไม่เบียดเบียน เป็นส่วนหนึ่งของพรหมวิหารธรรม ผู้บริหารไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่น เพราะจะกลายเป็นตัวต้นเหตุของปัญหา ผิดหน้าที่และบทบาทที่จะเป็นผู้แก้ปัญหา

(๒.๙) อุดหนุน มี ๓ ประการ คือ อุดหนุนต่อความลำบาก อุดหนุนต่อความตรากตรำ และอุดหนุนต่อความเจ็บใจ ทำให้ไม่มีพฤติกรรมอันทุจริตทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เพราะสามารถอดทนต่อโลภะหรือราคะ อุดหนุนต่อรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และอารมณ์ อุดหนุนต่อโทสะ สามารถระงับอารมณ์ร้าย พยาบาทคิดล้างผลาญเมื่อถูกแหย่ให้โกรธหรือคับข้องใจ อุดหนุนต่อความย่ำแย่ต่างๆ ไม่หลงมกมาย ยึดติดบุคคล เงิน วัตถุ เครื่องยึดมใจล่อใจทั้งหลาย อุดหนุนต่อความร้อนเย็น หิวกระหาย อุดหนุนต่อทุกขเวทนา

(๒.๑๐) มั่นคงในธรรม ความยุติธรรมของนักปกครอง นักบริหาร ความยุติธรรมหมายถึง ความเที่ยงตรง ไม่ผิดหรือบิดเบือนไปจากความจริง ถ้าเป็นกฎหมายก็จะต้องให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ถ้าเกี่ยวกับขนบประเพณีวัฒนธรรม ก็จะต้องประพฤติปฏิบัติให้ตรงกับค่านิยมของสังคม^{๖๖}

๒.๔.๒ หลักธรรมกับวัฒนธรรมการเมือง

การนำเอาคุณค่าที่เป็นคุณธรรมอันยิ่งใหญ่ในพุทธศาสนาเป็นแกนนำ นำไปสู่การพัฒนา โดยเน้นที่ การบริหารกาย ให้สมบูรณ์มีพละนาถมีแข็งแรงเหมาะแก่การทำงาน รู้จักประมาณในการกินอาหาร ปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มเมา โดยประการทั้งปวง และการบริหารกายดังกล่าวจะนำไปสู่การสร้างบุคลิกภาพที่ดี

การบริหารงานนั้นคือ การเน้นระบบของงานให้มีคุณภาพ อุทิศชีวิตให้การทำงาน ไม่ละทิ้งภาระ หน้าที่ บริหารงานไม่ให้เกิดกลิ่น เพราะถือว่างานคือธรรม และธรรมคือชีวิตและชีวิตเกิดมา

^{๖๖} ทองทิพภา วิริยะพันธุ์, อ้างแล้ว, หน้า ๑๒.

เพื่อทำงาน และงานนั้นต้องสัมพันธ์มาชีพ และการบริหารใจ ความสำคัญของมนุษย์คือจิตใจ เป็นประธาน ถ้าหากเราประสานจิตใจเข้าด้วยกัน ด้วยการหล่อหลอมจากหลักพุทธศาสตร์แล้ว ทำงานกันเป็นทีมโดยการอุทิศ และทำเพื่อชาติ เพื่อสร้างสรรค์ ความเป็นธรรมจะเกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ซึ่ง คุณค่าของชีวิตนั้นสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ระดับคือ (๑) คุณค่าของชีวิต คือ การพัฒนาจิต (๒) คุณค่าของชีวิต คือ การทำงาน และ (๓) คุณค่าของ ชีวิต คือ การมีเมตตาต่อมนุษย์ สัตว์ และธรรมชาติ

การพัฒนาชีวิตโดยการพัฒนากายและการพัฒนาจิต นั่นคือการบริหารกายและการบริหารจิต โดยยกกายและยกจิตให้เหนือ การเสพที่หยาบ ส่วนคุณค่าของชีวิตคือการทำงานนั้น เป็นสิ่งที่มีค่า และการสร้างสรรค์ การทำงาน ทำให้ สมองสดชื่น แม้ทำงาน แต่สมองยังพัฒนาและสุขภาพจิตจะสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะการทำงานนั้นเป็นการฝึกสมาธิตามธรรมชาติไปด้วย เป็นสมาธิระดับการทำงาน เพราะงานที่ทำ ลงไปนั้นให้คุณค่า คือให้ผลของงาน ให้ผลประโยชน์จากงาน และเหนือสิ่งอื่นใด การทำงาน คือการเฉลี่ยความทุกข์ที่เกิดจากจิตที่เป็นทุกข์ตามธรรมชาติให้กันและกัน โดยมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันนั่นคือ มนุษย์ทุกรูปทุกนามต้องการเพื่อน ต้องการกลุ่ม และต้องการองค์กร ดังนั้น การทำงาน คือสะพานของชีวิต เพราะการทำงานคือธรรม และธรรมคือการทำงานและการทำงานคือการฝึกสมาธิ

ส่วนคุณค่าของชีวิตคือเมตตาต่อเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ถือว่าเป็นอุปกณ์ที่จะนำไปสู่ การหล่อเลี้ยงน้ำใจของกลุ่มชนและธรรมชาติเอาไว้ให้เป็นคุณค่าที่มีคุณประโยชน์ต่อโลก ถ้าจะพัฒนา คุณค่านั้น คือ การอบรมให้รู้จักคำว่า ภาระหน้าที่ ระบบคุณธรรม ระบบอาวุโส ระบบกลุ่ม ด้งกรณี ของบุคคลที่ทำงานมานาน แต่เป็นพนักงานระดับต่ำ หรือเป็นบุคคลที่มีอายุมากกว่า แต่มีการศึกษา น้อยกว่าคนรุ่นใหม่ นั้น เราจะต้องเข้าใจกับคำว่าผู้มีอายุ ที่เราเรียกว่า พี่ ป้า น้า อา นั้น ยังมีคุณค่า และความหมาย แม้เรามีคุณวุฒิมากกว่า แต่วัยวุฒินั้นมีความหมาย เราต้องเคารพท่านเหล่านั้นตาม ฐานานุกรม ไม่ควรยกตน ช่มท่าน ไม่ควรดูถูกดูแคลน ไม่ควรถือตัวถือตน เพราะค่าของคนอยู่ที่ผลของ งาน ดังนั้น การพัฒนาคุณค่าต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญคือการฝึกอบรมบ่มเพาะนิสัย

คุณลักษณะของการบริหาร การบริหารงานที่ดีจะต้องมีทั้งพระเดชและพระคุณ นักบริหาร บางคนมีความรู้และมีความคิดดีแต่ไม่มีผลงานเพราะไม่ยอมลงมือทำตามความคิด ส่วนบางคนมีความรู้ดี แต่ไม่สามารถนำความรู้ออกมาใช้ทันทั่วทั้งที่ เพราะขาดความชำนาญในการปฏิบัติ^{๖๗}

นักบริหารจะทำหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ถ้ามีคุณลักษณะ ๓ ประการ ดังที่พระพุทธเจ้า ตรัสไว้ในทศุตติยาปาปนิกสูตร ดังนี้^{๖๘}

^{๖๗} Carol Weiss, *Principles of Organization*, (New York: Harcourt Brace World, 1996), p.38.

^{๖๘} วรภัทร์ ภูเจริญ, *การบริหารวิถีพุทธ ตอน : การบริหารคุณภาพแบบองค์รวม*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อริยชน, ๒๕๕๙), หน้า ๖๒.

(๑) จักขุมา หมายถึง มีปัญญามองการณ์ไกล เช่น ถ้าเป็นพ่อค้าหรือนักบริหารธุรกิจจะต้องรู้ว่าสินค้าที่ไหนที่ได้ราคา

(๒) วิจฺจโร หมายถึง จัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน Technical Skill คือ ความชำนาญด้านเทคนิค

(๓) นิสสยสัมปันโน หมายถึง ฟังพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี เช่น นักบริหารที่ดีต้องผูกใจคนไว้ได้ Human Relation Skill คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์

คุณลักษณะทั้งสามประการมีความสำคัญมากน้อยต่างกัน นั่นขึ้นอยู่กับระดับของ นักบริหาร ถ้าเป็นนักบริหารระดับสูงที่ต้องรับผิดชอบในการวางแผนและควบคุมคนจำนวนมาก คุณลักษณะ ข้อที่ ๑ และ ข้อที่ ๓ สำคัญมาก ส่วนข้อที่ ๒ มีความสำคัญน้อย เพราะสามารถใช้ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความชำนาญได้

สำหรับนักบริหารระดับกลาง คุณลักษณะทั้งสามข้อมีความสำคัญพอๆ กัน นั่นคือ เขาต้องมีความชำนาญเฉพาะด้านและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา ในขณะเดียวกันเขาต้องมีปัญญาที่มองภาพกว้างและไกล เพื่อเตรียมตัวสำหรับขึ้นเป็นนักบริหารระดับสูง การบริหารต่างๆ พอสรุปได้เป็น ๓ ประการ ตามนัยแห่งอิปิไต่ยสูตร ดังนี้

(๑) อตฺตาทิปปิไต่ย หมายถึง การถือตนเองเป็นใหญ่ วิธีการบริหารแบบนี้ทำให้ได้งานแต่เสียคน นั่นคืองานเสร็จเร็วทันใจนักบริหาร แต่ไม่ถูกใจคนร่วมงาน เขาผูกใจคนไม่ได้ เขาได้ความสำเร็จของงานแต่เสียเรื่องการครองใจคน

(๒) โลกาธิปปิไต่ย หมายถึง การถือคนอื่นเป็นใหญ่ นักบริหารประเภทนี้ได้คนแต่เสียงาน นั่นคือทุกคนชอบเขาเพราะเขาเป็นคนอ่อนผู้ไม่เคยตำหนิใคร ลูกน้องจะทำงานหรือทิ้งงานก็ได้ เขาไม่ลงโทษ เขาสุภาพกับทุกคน แต่องค์กรวุ่นวาย ไร้ระเบียบ และไม่มีผลงาน

(๓) ธรรมาธิปปิไต่ย หมายถึง การถือธรรมหรือหลักการเป็นสำคัญ นักบริหารประเภทนี้เดินทางสายกลาง คือใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ ใครทำดีต้องให้รางวัล ใครทำชั่วต้องลงโทษ

การบริหารเช่นนี้ทำให้ได้ทั้งคนและงาน นั่นคือ งานสำเร็จเพราะทุกคนมีโอกาสแสดงความสามารถ นักบริหารจะเปิดโอกาสให้คนที่ตนไม่ชอบได้ทำงานด้วย^{๖๙}

หลักพุทธธรรมกับการบริหารที่ดี

วิธีการบริหารงานที่ดี คือ ธรรมาธิปปิไต่ยที่ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ ซึ่งทำให้ได้ทั้งน้ำใจและงาน

(๑) หลักในการบริหาร นักบริหารแบบธรรมาธิปปิไต่ยยึดธรรมเป็นหลักในการบริหาร เขามีธรรมที่เรียกว่า พละ ๔ ประการ อยู่ในใจคือ

^{๖๙} วรภัทร์ ภูเจริญ, อ้างแล้ว, หน้า ๒๙.

- (๑.๑) ปัญญาพละ กำลังความรู้หรือความฉลาด
- (๑.๒) วิริยะพละ กำลังแห่งความเพียร
- (๑.๓) ธนวิชชพละ กำลังการงานที่ไม่มีโทษหรือความสุจริต
- (๑.๔) สังคหพละ กำลังการสงเคราะห์หรือมนุษยสัมพันธ์

พละหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์กร แต่งตั้งบุคลากร อำนาจการ และควบคุมได้ดีต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมนุษยสัมพันธ์ ยิ่งเขามีคุณธรรมทั้ง ๔ ข้อนี้เพิ่มมากขึ้นเท่าใดก็ยิ่งทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตรงกันข้ามถ้าใครคนใดขาดคุณธรรมทั้ง ๔ ประการ แม้เพียงบางข้อ เขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้

การพัฒนาปัญญาของนักบริหาร ปัญญา คือ ความรู้ตน และรู้งาน เป็นสิ่งสำคัญในการบริหาร นักบริหารต้องพัฒนาปัญญาอยู่เสมอ ด้วยวิธีพัฒนาปัญญา ๓ ประการ ดังนี้^{๗๐}

(๑) สุตมยปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ที่เกิดจากสุตะ คือการรับข้อมูลจากแหล่งต่างๆ คนที่มีปัญหาประเภทนี้จะต้องเป็นคนอ่านมากและฟังมาก ใครที่จดจำเรื่องราวที่อ่านและฟังแล้ว ได้มากมาย เรียกว่า พหูสูต

(๒) จินตามยปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์ข้อมูลที่เรารับมาจากการฟังหรือการอ่าน คนที่มีจินตามยปัญญา ได้แก่ คนที่คิดเป็นตามแบบโยนิโสมนสิการ สรุปได้ ๔ วิธี คือ

- ยูปายมนสิการ (คิดถุกวิธี) หมายถึง การคิดที่อาศัยวิธีการ (Methodology) อันสอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษา เช่นเดียวกับการทำวิจัยต้องมีระเบียบวิธีวิจัยที่เหมาะสมหากใช้วิธีวิจัยผิดก็จะไม่ได้ความจริงในเรื่องนั้น
- ปถมนสิการ (คิดมีระเบียบ) หมายถึง การคิดที่ดำเนินตามขั้นตอนของวิธีการนั้นๆ ไม่มีการลัดขั้นตอน หรือด่วนสรุปเกิน
- การณมนสิการ (คิดมีเหตุผล) หมายถึง การคิดจากเหตุโยงไปหาผล (อัมมัญญตฺตา) และการคิดจากผลสาวกลับไปหาเหตุ (อฏฺถัญญตฺตา) การคิดแบบนี้จะทำให้ผู้บริหารเป็นคนรู้เท่าทันเหตุการณ์ เมื่อจะสั่งการแต่ละครั้งต้องคาดได้ว่าผลอะไรจะตามมา หรือเมื่อเห็นความผิดปกติเกิดขึ้นในองค์กร ต้องสามารถบอกได้ว่ามาจากสาเหตุอะไร
- ยูปาทถมนสิการ (คิดเป็นกุศล) หมายถึง การคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) คือ คิดให้มีความหวัง และได้กำลังใจในการทำงาน เมื่อเห็นหรือได้ยินอะไรก็เก็บมาปรับใช้ประโยชน์ในหน่วยงานของตน

^{๗๐} นงลักษณ์ สุทธิวัฒน์พันธ์, คู่มือพัฒนาบุคลิกภาพและกลยุทธ์การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สนุกอ่าน, ๒๕๕๙), หน้า ๒๙.

ภาวนามยปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ที่เกิดโดยประสบการณ์จากภาคปฏิบัติหรือการลงมือทำจริงๆ สุตมยปัญญาทำให้นักบริหารได้ข้อมูลใหม่จินตตามยปัญญาทำให้ได้ความคิดที่ดี ส่วนภาวนามยปัญญา ทำให้มีผลงานเป็นรูปธรรม

วิริยะในการบริหาร วิริยะหรือความขยันมี ๒ ประเภทคือ

(๑) สสังขาริกวิริยะ ความขยันที่ต้องมีคนอื่นปลุกใจ หรือมีสถานการณ์บีบบังคับ ถ้าไม่มีคนปลุกหรือบีบบังคับ บางคนก็หมดกำลังใจ และไม่ยอมทำอะไรต่อไป

(๒) อสังขาริกวิริยะ ความขยันที่เกิดจากการปลุกใจตัวเอง แม้คนอื่นจะหมดกำลังใจ ล้มเลิกการทำงานไปแล้ว แต่คนที่ปลุกใจตัวเองจะลุกขึ้นสู้ต่อไป^{๗๑}

๕) ธรรมะสำหรับผู้บริหาร ธรรมะสำหรับผู้บริหารมีอยู่ ๔ ประการ^{๗๒} คือ

- เมตตา ได้แก่ ความรัก ความหวังดี ที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขนักบริหารจะต้องมีความรักและความหวังดีแก่เพื่อนร่วมงาน ความรักจะเกิดได้ถ้านักบริหารรู้จักมองแง่ดี หรือส่วนที่ดีของเพื่อนร่วมงาน

- กรุณา คือ ความสงสารเห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์เมื่อเพื่อนร่วมงานประสบเคราะห์กรรม นักบริหารต้องมีความสงสาร ห่วงใจ และคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้น ความสงสารจะเกิดขึ้นได้ก็

- มุทิตา คือ ความรู้สึกพลอยชื่นยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข นักบริหารจะต้องส่งเสริมให้คนทำงานมีโอกาสพัฒนาความรู้ ความสามารถจนได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น

- อุเบกขา คือ ความรู้สึกวางเฉยเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้าข้างคนใดคนหนึ่ง นั่นคือความยุติธรรมในการให้รางวัลและลงโทษ ข้อสำคัญก็คือนักบริหารต้องรู้เท่าทันคนร่วมงานทุกคน นักบริหารที่ไม่รู้เท่าทันผู้ร่วมงาน ไม่รู้เท่าทันสถานการณ์อาจวางเฉยได้เหมือนกัน แต่การวางเฉยเช่นนั้นเรียกว่า “อัญญาณูเบกขา”

ธรรมที่เป็นพลังในการบริหาร นักบริหารคือ ผู้ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น เขาบริหารด้วยธรรมาธิปไตยที่ถือหลักการและความสำเร็จของงานที่เป็นใหญ่ จึงเป็นผู้นำที่นั่งอยู่ในหัวใจของคนร่วมงาน ทั้งนี้เพราะเขามีธรรมเป็นพลังในการบริหาร ๔ ประการ คือ

- ปัญญาพละ กำลังแห่งความรอบรู้เรื่องตน เรื่องคนและเรื่องงาน
- วิริยะพละ กำลังแห่งความขยันที่ปลุกใจตนเองและคนอื่นตลอดเวลา
- อนุวัชพละ กำลังแห่งความสุจริตที่ปราศจากรู้อั่วแห่งชีวิตอันเกิดจากอบายมุข

^{๗๑} นงลักษณ์ สุทธิวัฒน์พันธ์, อ้างแล้ว, หน้า ๒๓.

^{๗๒} จักร ดิงศภัทย์, การจัดการยุคใหม่: กลยุทธ์การบริหารผลการดำเนินงาน, (กรุงเทพมหานคร: เอ็กชเปอร์เน็ท, ๒๕๕๙), หน้า ๖๔.

- สังคหผละ กำลังแห่งมนุษยสัมพันธ์ที่ประสานใจ คนร่วมงานเข้าด้วยความโอบอ้อมอารี วิจิไพเราะ สงเคราะห์ประชาชน และวางตนพอดี นักบริหารผู้มีธรรมอยู่ในหัวใจย่อมเป็นศูนย์รวมใจของคนร่วมงาน และสามารถจัดการให้งานในหน้าที่ลุล่วงไปด้วยดี

๖) การบริหารงาน หลักในการปฏิบัติตัวต่อเพื่อนที่ร่วมอยู่ภายในองค์กร หรือต่อผู้บังคับบัญชา หรือ ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ต้องใช้หลักสังคหวัตถุ หรือหลักการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ๔ ประการ คือ

- ทาน คือ การเฉลี่ยแบ่งปันซึ่งกันและกัน ทั้งที่เป็นรูปธรรม เช่น เงิน ตำแหน่ง ผลประโยชน์ เป็นต้น และนามธรรม เช่น ความรู้ ความชำนาญ ที่เป็นประโยชน์ต่อตัว และสังคม เป็นต้น
- ปิยะวาจา คือ การสื่อสาร เชื่อมประสาน โดยจะต้องมีเหตุผล เป็นประโยชน์
- อัถถจริยา คือ การเสียสละร่วมกันทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- สมานัตตา คือ ความเสมอภาคในสังคม ให้เกียรติซึ่งกันและกัน และเคารพในความเป็นมนุษย์ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา

การนำเอาคุณค่าที่เป็นคุณธรรมอันยิ่งใหญ่ในพุทธศาสนาเป็นแกนนำ นำไปสู่การพัฒนา โดยเน้นที่ การบริหารกาย ให้สมบุรณ์มีพละนาถยั้งแ่งเหมาะแก่การทำงานนำไปสู่การสร้างบุคลิกภาพที่ดี

การเรียนรู้แนวพุทธ ความหมายของการเรียนรู้แนวพุทธ การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์ การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมนี้สามารถทำให้ผู้เรียนเผชิญกับเหตุการณ์ชนิดเดียวกันในลักษณะที่แตกต่างกันไปจากเดิม การเรียนรู้ขอบเขตกว้างขวางและสลับซับซ้อน จนกล่าวได้ว่า บุคลิกภาพของคนเรานั้น เป็นผลของการเรียนรู้แทบทั้งสิ้น^{๗๓}

ทางตะวันตกให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ ในด้านร่างกายโดยเฉพาะส่วนสำคัญในการเรียนรู้ คือ อวัยวะสัมผัส (receptor) อันได้แก่ ตา หู จมูก เป็นต้น เมื่อมีสิ่งเร้ามากระทบอวัยวะสัมผัสก็จะรายงานไปยังสมองและเกิดการแปลความหมายที่สมอง และสมองก็สั่งมายังประสาทกล้ามเนื้อ (motor nerve) ทำให้เกิด “ปฏิกิริยา” ตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่นั้นเกิดพฤติกรรมขึ้นอย่างนี้เรียกว่าเกิดภาวะการเรียนรู้ขึ้น^{๗๔}

ในทางพุทธศาสนากล่าวว่า คนประกอบด้วยส่วนสำคัญ คือ รูปกับนาม รูปได้แก่ ร่างกาย นามได้แก่ ส่วนจิตใจ ร่างกายมีความสามารถจะรับกระทบผัสสะได้เท่านั้น ยังไม่เป็นการรู้เพราะถือว่า

^{๗๓} วาริญา ภาวภูตานนถ ฌ มหาสารคาม, จิตวิทยาพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาและวิจัยพุทธศาสนศึกษาและพุทธศาสตร์ประยุกต์, ๒๕๕๔), หน้า ๒๙.

^{๗๔} วาริญา ภาวภูตานนถ ฌ มหาสารคาม, อ้างแล้ว, หน้า ๒๙.

กายเป็นวัตถุธาตุ (แม้สมองก็เป็นวัตถุอะไรไม่ได้) ตัวรู้ คือจิต ประกอบด้วยอารมณ์ ๔ ประการ คือ (๑) อดีตกรรม หรือประสบการณ์เก่า (๒) อารมณ์หรือสิ่งเร้ามากระทบอวัยวะ (๓) เจตสิก หรือความรู้สึกนึกคิดของจิต และ (๔) วัตถุรูป คือ อวัยวะรับสิ่งเร้า

การเรียนรู้จะเกิดได้นั้น ปัจจัยทั้ง ๔ อย่าง ต้องทำงานประสานกัน คือ เมื่อมีสิ่งเร้า (อารมณ์) มากระทบกับอวัยวะรับสิ่งเร้า (วัตถุรูป) เราจะไม่เห็น (ไม่รู้) ถ้าไม่มี ความตั้งใจจะดู (ฟัง ดมกลิ่น) คือ ไม่มีเจตสิก หรือเมื่อสิ่งเร้ากระทบวัตถุรูป แม้ตั้งใจดู (มีเจตสิก) ก็ตาม แต่หากไม่มีประสบการณ์เดิม (อดีตกรรม) เราก็คงไม่รู้จักสิ่งนั้น เมื่อ เป็นเช่นนี้การเรียนรู้จะเกิดขึ้นไม่ได้

การเรียนรู้แนวพุทธ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้มนุษย์ฉลาดลึกซึ้งสามารถเข้าใจตนเอง และเห็นความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องระหว่างชีวิตของตนกับสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงในโลกมากขึ้นและมี ศักยภาพ^{๗๕}

พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้อริยสัจ ๔ ด้วยกลยุทธ์ทางสายกลาง ไม่สุดโต่ง เป็นกระบวนการ แก้ปัญหาและการตัดสินใจ ซึ่งมีขั้นตอนเหมือนกับหลักวิชาการบริหารว่าด้วยการแก้ปัญหาและการตัดสินใจทางการบริหาร (Managerial Problem Solving and Decision-making) พุทธธรรมในการ แก้ปัญหาทางการบริหารนี้เป็นกระบวนการที่มี ๔ ขั้นตอน ได้แก่ (๑) การพิจารณาลักษณะการหรือ สภาพของปัญหา (๒) การวิเคราะห์ปัญหาเพื่อหาสาเหตุ (๓) การกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการแก้ปัญหา (๔) แล้วตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด^{๗๖}

๑) พุทธธรรมกับการพัฒนาบุคลากร

บริษัทของพระพุทธเจ้าเป็นบริษัทที่ใหญ่ที่สุดในโลกมีบุคลากร รวมเรียกว่า “พุทธบริษัท” จัดลำดับของวัตถุประสงค์ (Hierarchy of Objectives) แบ่งได้เป็น ๓ ชั้น คือ ชั้นพื้นฐาน เพื่อความสุขแห่งชีวิตในโลกนี้ ชั้นกลาง เพื่อความสุขในปรโลก และชั้นสูง เพื่อความหลุดพ้นจากโลก โดย ละเว้นจากทุจริต คือ ประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา ใจ ประกอบสุจริต คือ ประพฤติชอบด้วย กาย วาจา ใจ และทำใจของตนให้บริสุทธิ์หมดจากเครื่องเศร้าหมอง มีโลก โกรธ หลง

ประโยชน์ที่บุคคลจะพึงได้รับจากการเข้าร่วมในพุทธบริษัท คือทำให้ปกครองตนเองได้ ทั้งใน ที่ลับและที่แจ้ง ได้รับศิลปะในการดำรงชีวิต ทำให้พุทธบริษัทแต่ละคนดำเนินชีวิตอย่างมีหลักเป็นบ่อ เกิดแห่งศิลปกรรม วรรณกรรม สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม อารยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เนติ ธรรม ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีอารยธรรม พุทธศาสนาช่วยให้คุณภาพชีวิตของสมาชิกดีขึ้น

เมื่อต้องการดับทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนา ต้องลดกิเลสใน ๓ ประการ คือ โลภะ โทสะ และโมหะ ด้วยวิธีการของไตรสิกขา พระพุทธองค์ได้รับการถวายพระนามว่า “พระผู้มีพระภาคเจ้า”

^{๗๕} วรวิทย์ วคินสรากร, กระบวนการเรียนรู้อย่างพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: สารศาสนา, ๒๕๕๖), หน้า ๑๗๓-๑๗๕.

^{๗๖} นิตย สัมมาพันธ์, การบริหารเชิงพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๓๕.

เพราะพระองค์ทรงมีญาณคือความรู้พื้นฐานของผู้ที่พระองค์จะสอนว่าใครสอนได้ (เวไนยสัตว์) ใครสอนไม่ได้ (อเวไนยสัตว์) พวกสอนได้ก็ยังคงต้องแบ่งแยกวิธีการสอน คล้ายกับจัดหลักสูตรสำหรับผู้บริหารระดับสูง กลาง และหัวหน้างาน พระผู้มีพระภาคเจ้าได้พิจารณาการบูชาบวงสรวงแล้วก็เกิดความสังเวช จึงทรงสอนให้คนหันมาทำบุญ^{๗๗}

การทำบุญเป็นการลงทุนระยะยาวมาก (Very Long Term Investment) ซึ่งหลักการนี้จะแตกต่างจากการลงทุนขององค์กรที่ต้องคอยติดตามผล แต่จะเหมือนกันตรงที่ไม่ควรเอาอารมณ์ไปผูกพันกับการลงทุนมากนัก วิธีการทำบุญที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา มี ๓ วิธี

(๑) ทาน แปลว่า การให้ ซึ่งจะต้องมีผู้รับในการให้ทานผู้ให้เรียกว่า ทายก ผู้รับเรียกว่า ปุศิกาทก ผู้ให้ทานอย่าไปคิดว่า ผู้รับเป็นขอทาน หรือคนต่ำต้อย ให้แล้วอย่าล้าเลิกบุญคุณ เพราะลักษณะที่เป็นอุดมการณ์ของการให้ คือ จาคะ แปลว่า สละ เป็นไปเพื่อการลดกิเลส คือ โลภะของเราเอง การให้ทานในทางพระพุทธศาสนามี ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ อามิสทานกับธรรมทาน

- อามิสทาน เป็นการให้ทรัพย์สินสิ่งของมีค่าซึ่งในแนวความคิดทางการบริหารธุรกิจอาจรวมทั้งให้กำลังกาย กำลังวาจาบางประเภท ซึ่งเป็นสิ่งมีค่าเทียบเท่ากับเงินโดยคิดเป็นมูลค่าได้ เช่น การให้กำลังกายโดยไม่คิดเงินค่าจ้างค่าแรง ก็เท่ากับเป็นการให้เงินเหมือนกัน

- ธรรมทาน เป็นการให้ปัญญาความรู้ ทั้งในทางคติโลกและคติธรรม (โลกุตระธรรม)

สำหรับการให้ทั้งสองประเภทนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยกย่องธรรมทานว่าเหนือกว่าทาน ทั้งปวง ดังมี ธรรมภาษิตว่า “สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ” ความว่า “การให้ธรรมทานนั้นย่อมชนะการให้” ผู้ที่ได้รับไปแล้วก็ใช้หมดเปลืองสูญสิ้นไปในระยะเวลาอันสั้น ส่วนธรรมทานนั้นเมื่อได้รับแล้วนั้นจะไม่ทางที่จะมีหมดเปลืองทั้งผู้ให้ รวมถึงผู้รับ ด้วยและจะเป็นเหมือนเครื่องประดับสติปัญญา ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ ศิล การรักษาศิล ๕ ให้บริสุทธิ์ มีประโยชน์ที่จะได้รับดังนี้ ตนเองไม่เดือดร้อน ไม่มีศัตรู ไม่เป็นอาชญากร มีมนุษยธรรม มีความสุข คนอื่นไม่เดือดร้อน ปลอดภัย มีความสุขสังคมสงบ เรียบร้อย มีสันติสุข และเจริญด้วยอารยธรรม ประเทศชาติเจริญรุ่งเรือง เศรษฐกิจดี ไม่มีการโกง เช่น การปลอมปนสินค้า เป็นต้น โลกไม่มีสงคราม จะเป็นการประหยัดทรัพยากร ช่วยเศรษฐกิจของโลกด้วย

หลักทศพิธราชธรรม

ทศพิธราชธรรมนี้ไม่ใช่ธรรมเฉพาะพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นผู้ปกครองสูงสุดของประชาชนเท่านั้น หากแต่เป็นธรรมสำหรับผู้ปกครองโดยทั่วไป ตั้งแต่หัวหน้ารัฐบาลมาจนถึงหัวหน้าครอบครัว ทั้งยังเป็นธรรมสำหรับผู้อยู่ในปกครองด้วย เพราะการปกครองจะเป็นไปด้วยดี ทั้ง ๒ ฝ่ายต้อง

^{๗๗} กฤษ เพิ่มทันจิตต์, หลักการและแนวทางการบริหารงานยุคใหม่ภายใต้กรอบคุณค่าทางสังคมและพุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๙), หน้า ๕๙.

ประพัตติธรรมเหล่านี้ตามฐานะของตน หลักทศพิธราชธรรม เป็นธรรมะที่จะต้องมีความรู้ทุกคนเพราะคนเรา ทุกวันนี้ขาดคุณธรรมและจริยธรรมมากฉะนั้นการบริหารงานทุกหน่วยงาน จะต้องมีความรู้คุณธรรมเช่นหลัก ทศพิธราชธรรมมีความหมายดังต่อไปนี้

ราชธรรม ๑๐ หรือ ทศพิธราชธรรม คือ ธรรมของพระราชา, กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควร ประพัตติ, คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง, หรือธรรมของนักปกครอง^{๗๘}ประกอบด้วย

๑) ทาน (การให้) คือ สละทรัพย์สิ่งของ บำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

๒) ศีล (ความประพฤติดีงาม) คือ สำรวมกายและวจีทวาร ประกอบแต่การสุจริตรักษากิตติคุณ ให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นทีเคารพนับถือของประชาราษฎร์

๓) ปริจาคะ (การบริจาค) คือ เสียสละความสุขสำราญ ตลอดจนชีวิตของตนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๔) อาชชวะ (ความซื่อตรง) คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ ไร้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

๕) มัททวะ (ความอ่อนโยน) คือ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่งหยาบคายกระด้างถือองค์มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีกิริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ให้ได้ความรักภักดี

๖) ตปะ (ความทรงเดช) คือ แผดเผือกเสสตัดค้นหา มิให้เข้ามาครอบงำอำยัจิตระงับยับยั้งข่มใจ ได้มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร

๗) อักโกธะ (ความไม่โกรธ) คือ ไม่กริ้วกราด ลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความและกระทำการต่างๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจําใจ

๘) อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) คือ ไม่บีบบั่นกดขี่ เช่น เก็บภาษีชู้ตริตหรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเรีงอำนาจ ขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใด เพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

๙) ซันติ (ความอดทน) คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลาบากกายนำเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกยั่วถูกหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่หมัดกลางใจไม่ยอมละทิ้งกรณีย์ที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

๑๐) อวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม) คือ วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรมคงที่ไม่มีมีความเอนเอียงหันไหวเพราะถ้อยคำที่ร้าย ลากสั๊กการะ หรืออิฏฐารมณ อภิฏฐารมณใด ๆ สติมั่นในธรรม

^{๗๘} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่๑๓ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทอาร์ เอส พรินติ้งแมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๒๔๐-๒๔๑.

ทั้ง ส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผน หลักการปกครอง ตลอดจน
ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดี

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า ท่านผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน ผู้นำ และผู้ปกครอง
รัฐ ตั้งแต่พระเจ้าจักรพรรดิ พระมหากษัตริย์ ตลอดจนนักปกครองโดยทั่วไป มีหลักธรรมที่เป็น
คุณสมบัติ และเป็นข้อปฏิบัติ ดังนี้^{๗๙}

๑) ทาน ให้ปันช่วยประชา คือ บาเพ็ญตนเป็นผู้ให้ โดยมุ่งปกครองหรือทำงานเพื่อให้เขาได้
มิใช่เพื่อจะเอาจากเขา เอาใจใส่อำนวยความสะดวก จัดสรรความสงเคราะห์ อนุเคราะห์ ให้ประชากรราษฎร
ได้รับ ประโยชน์สุข ความสะดวกปลอดภัย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดือดร้อนประสบทุกข์
และสนับสนุนแก่คนทำความดี

๒) ศีล รักษาความสุจริต คือ ประพฤติดีงามसारวมกายทวารและวจีทวาร ประกอบแต่การ
สุจริต รักษาจิตดีคุณ ประพฤติให้ควรเป็นตัวอย่างที่ดี และเป็นทีเคารพนับถือของประชากรราษฎรมิให้ผู้ใด
จะดูแคลน

๓) ปริจจาคะ บาเพ็ญกิจด้วยเสียสละ คือ สามารถเสียสละความสุข สาราญ เป็นต้น
ตลอดจน ชีวิตของตนได้ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๔) อาชชวะ ปฏิบัติการโดยซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ ไร้มายา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต
มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

๕) มัททวะ ทรงความอ่อนโยนเข้าถึงคน คือ มีอัธยาศัยไมเยอหยิ่งหยาบคายกระด้างถือองค์
มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีกิริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ควรได้รับความรักภักดี แต่มีขาดยาเกรง

๖) ตปะ พ้นมัวเมาด้วยเผากิเลส คือ แผดเผากิเลสตัณหาให้เข้ามาครอบงำจิตระงับยับยั้งข่ม
ใจได้ ไม่หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสาราญและการปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอหรืออยู่อย่าง
ง่าย ๆ สามัญ มุ่งมั่นแต่จะบาเพ็ญเพียรทาภิจในหน้าที่ให้บริบูรณ์

๗) อักโกธะ ถือเหตุผลไม่โกรธา คือ ไม่เกรี้ยวกราดไม่วินิจฉัยความและกระทำการด้วยอำนาจ
ความโกรธ มีเมตตาประจําใจไว้ระงับความเคืองชุ่น วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันสุขุม
ราบเรียบ ตามธรรม

๘) อวิหิงสา มือหิงสานารมเย็น คือ ไม่หลงระเริงอำนาจไม่บีบบังคับกดขี่ มีความกรุณาไม่หาเหตุ
เบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชากรราษฎรผู้ใด ด้วยอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

^{๗๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒-๒๔.

๙) ขันติ ชนะด้วยขันติ คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำอดทนต่อความเหนื่อยยาก ถึงจะลำบาก ภายหน้าเหนื่อยหน่ายเพียงไรก็ไม่ท้อ ถึงจะถูกย่ำถูกเหยียดด้วยถ้อยคำเสียดสีถากถางอย่างไรก็ไม่หมด กำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกิจกรรมที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

๑๐) อวิโรธนะ มิปฏิบัติคลาดจากธรรม คือ ประพฤติมิให้ผิดจากประศาสนธรรม อันถือ ประโยชน์สุขความดีงามของรัฐและราษฎรเป็นที่ตั้ง อันใดพระราชราษฎรปรารถนาโดยชอบธรรม ก็ไม่ขัด ขืนการใดจะเป็นไปโดยชอบธรรม เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ก็ไม่ขัดขวางวางองค์เป็นหลัก หนักแน่น ในธรรมคัมภีร์ที่ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหว เพราะถ้อยคำดีร้ายลากสักการะ หรืออิฏฐารมณ อภิฏฐารมณใดๆ สถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรม คือระเบียบแบบแผนหลักการ ปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป

พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ เป็นสิ่งที่จะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง ความสงบสุข สันติภาพ ความเป็นผู้เป็นอิสระเหนือความทุกข์เหนือปัญหาทุกอย่างทุกประการ ดังต่อไปนี้^{๘๐}

๑) “ทานัง” ทาน การให้ในที่นี้หมายถึง ให้วัตถุภายนอกเป็นสิ่งของอะไรต่างๆ โดยต้องมีผู้รับ โดยตรง มันจึงเป็นการให้ที่เรียกว่า ทานัง คือทาน ให้แล้วมันก็มีผลเป็นความผูกพันเป็นการสร้างสรรค์ ความสงบสุข

๒) “สีลัง” สีลั้ง ภาวะปกติ สีละ แปลว่า ปกติ ภาวะปกติ ไม่มีอะไรรบกวนวายุ รวมทั้งการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดภาวะเช่นนั้นด้วย นี้เรียกว่า สีลั้ง สีละ

๓) “ปริจาคัง” คือบริจาค คือเป็นการให้ แต่เป็นการให้ในภายในทางจิตใจ ไม่ต้องมีผู้รับก็ได้ ต่างจากทานัง : ทานัง ให้อย่างมีผู้รับ ปริจาคัง ให้อย่างไม่ต้องมีผู้รับ บริจาคสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตน อะไรที่ไม่ควรมีอยู่ในตน บริจาคออกไปๆ นี้เรียกว่าสละสิ่งที่ไม่ต้องมีผู้รับ ไม่ซ้ำกับคำว่า “ทาน” มักจะอธิบายไปซ้ำกับคำว่าทาน นั้นไม่สำเร็จประโยชน์ “ทาน” ให้ซึ่งวัตถุภายนอก มีผู้รับ “บริจาค” ให้ซึ่งสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ไม่ต้องมีผู้รับ

๔) “อาชชะวัง” ความซื่อตรง ความเปิดเผย ไม่เกิดโทษเกิดภัย ไม่เกิดอันตรายใด ๆ เป็นที่ไว้วางใจได้ ซื่อตรงตั้งแต่ตนเอง คือความเป็นมนุษย์ของตนเอง และซื่อตรงต่อผู้อื่นซึ่งเกี่ยวข้อง โดยสรุป มันก็เป็น ซื่อตรงต่อหน้าที่ ที่จะต้องทำอีกนั่นแหละ ทาหน้าที่ให้ถูกต้อง ให้ซื่อตรง ให้เพียงพอ ให้เหมาะสมแก่ ความเป็นมนุษย์นี้เรียกว่าความซื่อตรง

๕) “มัททะวัง” มัทวะ แปลว่า ความอ่อนโยน ความอ่อนโยนภายนอกคืออ่อนโยนต่อบุคคล ซึ่ง เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เป็นการสร้างสรรค์ซึ่งความรัก ความสามัคคี นี้ก็เป็นความอ่อนโยนภายนอก และ ความอ่อนโยนภายใน คือความอ่อนโยนของจิตใจคือจิตที่อบรมไว้ดีแล้วมีความเหมาะสมถูกต้อง

^{๘๐} พุทธทาสภิกขุ, **ทศพิธราชธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๕๙), หน้า ๒๒-๒๕.

อ่อนโยน พร้อมที่จะใช้ทำหน้าที่ใด ๆ ก็ได้ เหมือนขี้ผึ้งที่อ่อนดีแล้ว จะปั้นเป็นอะไรก็ได้ จิตใจที่อ่อนโยนแล้ว เหมาะสมที่จะปฏิบัติธรรมะอันสูงขึ้นไปได้ทุกอย่างทุกประการ จนสำเร็จประโยชน์

๖) “ตะปึง” ตะปะ ตะปะ ปกติหมายถึงวิริยะ ความพากเพียร ความบากบั่นความก้าวหน้า ไม่ถอยหลัง ความไม่หยุดอยู่กับที่ มีคุณสมบัติเผาผลาญกิเลสและความชั่วโดยประการทั้งปวง ในที่นี้จะระบุ ไปยังสิ่งที่เรียกว่าอิทธิบาททั้ง ๔ ประการ ก็ได้ เป็นตะปะเผาผลาญกิเลส

๗) “อ๊กโกธัง” ไมโกรธ ตัวหนังสือแปลว่า ไม่กำเริบ ไม่มีความกระกำเริบในภายในคือกลุ่มอยู่ในใจ ไม่มีความกำเริบภายนอก คือ ประทุษร้ายบุคคลอื่น ไม่กำเริบทั้งภายในไม่กำเริบทั้งภายนอก เรียกว่า “อ๊กโกธัง” ทุกคนก็จะรู้จักได้ง่ายไม่ต้องอธิบาย

๘) “อะวิหิงสา” อวิหิงสา ไม่เบียดเบียน ไม่มีการกระทำอันเบียดเบียนอันกระทบกระทั่งตนเองหรือผู้อื่น เบียดเบียนผู้อื่นนั้นรู้จักกันดี แต่ที่เบียดเบียนตนเองนี้บางทีก็ไม่ค่อยจะรู้จัก คือถ้าเป็นการทำตนเองให้ลำบากเปล่า ๆ ก็เป็นการเบียดเบียนตนเอง เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นจะต้องทำ ไม่จำเป็นจะต้องทำตนเองให้ลำบาก เหมือนที่ทำกันเกินกว่าเหตุ ทำแต่พอดีก็ไม่ต้องมีความลำบาก ถึงจะมีความลำบากก็ไม่ใช่ ว่าเป็นความลำบากที่ว่าเหลือที่จะทนทานหรือจะกระทำได้

๙) “ขันติ” ขันติ อดทน รอได้ คอยได้ คำนี้บางทีก็แปลว่าความสมควรมันก็มีความหมายเดียวกัน เพราะเราอดทนได้ คอยได้ ก็สมควรแก่ความเป็นผู้ที่ทำอะไรได้สำเร็จ ถ้าไม่อดทน รอไม่ได้ คอยไม่ได้ ก็เป็นเครียดตลอดเวลา ยิ่งเป็นผู้ใหญ่เท่าไรจะยิ่งต้องอดทนเท่านั้น อย่าเข้าใจว่า จะต้องเอาความอดทน หรือต้องอดทนนั้นไปไว้แก่ฝ่ายผู้น้อยนั้นไม่ถูก ยิ่งเป็นผู้ใหญ่จะยิ่งต้องอดทนต่อความโง่ของผู้น้อย เพราะผู้น้อยเขามักจะเป็นคนโง่ เป็นคนโง่ไม่สมประกอบ หรือไม่สมารถใด ๆ เท่ากัน ทำให้เกิดปัญหาขึ้น ซึ่งทำให้ฝ่ายผู้ใหญ่ต้องอดทน ถึงรู้ไว้ว่าความอดทนเป็นเรื่องของฝ่ายผู้ใหญ่ ไม่ใช่ฝ่ายผู้น้อย ยิ่งเป็นผู้ใหญ่มากเท่าไรยิ่งจะต้องอดทนมากขึ้นเท่านั้น ยังมีผู้อยู่ในบังคับบัญชา มากเท่าไร ยิ่งจะต้องมีความ อดทนมากขึ้นเท่านั้น มิฉะนั้นจะไม่ประสบความสำเร็จ

๑๐) “อะวิโรธนะ” อวิโรธนะ แปลว่า ความไม่มีอะไรพิรุช ไม่มีอะไรวิรุช หรือพิรุชคือ ไม่ผิดไปจากแนวแห่งความถูกต้อง คำว่า พิรุช หมายความว่า ผิดไปจากแนวแห่งความถูกต้อง คืออันตราย หรือทุกขโทษโดยประการทั้งปวง “อะวิโรธนะ” แปลว่า ไม่มีอะไรที่พิรุช คือ ผิดไปจากทางที่ควรจะเป็น คำว่าไม่มีอะไรพิรุชนี้ อาจจะทำให้ความออกไปได้ ถึงตัวเป็น สัมมันตะ คือ ความถูกต้อง ๑๐ ประการ ได้แก่ อริยมรรค มีองค์ ๘ ประการ คือ ถูกต้องในความคิดความเห็น ถูกต้องในความปรารถนา ถูกต้องในการพูดจาถูกต้องในการทำงาน ถูกต้องในการดำรงชีพ ถูกต้องในการพากเพียร ถูกต้องในการมีสติควบคุมตัว ถูกต้องในความมีสมาธิคือจิตอันมั่นคง และในที่สุด ก็มีความถูกต้องในเรื่อง ของความรู้ขั้นสุดท้าย และก็ถูกต้องในผล คือความหลุดพ้นจากความทุกข์อย่างถูกต้อง นี้ คำว่า “ไม่มี พิรุช” คือมีความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ทุกอย่างทุกประการ ซึ่งเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง สมกับที่อยู่เป็นข้อสำคัญที่สุด “อะวิโรธนะ” ความไม่มีอะไรพิรุชนี้เป็นเรื่องปัญญา ทำไมใน

ทศพิธราชธรรมทั้ง ๑๐ นี้ ไม่มีคำว่าปัญญา มีข้อปัญญา ปัญญาอย่างยิ่งที่ข้อสุดท้าย คือ “อะวิโรชนะ” ความไม่มีอะไรพิรุช เป็นอันว่าหลักสำคัญทั้งหมดมีอยู่ในทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นตัวพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนา ดังนั้น ทศพิธราชธรรมจึงประกอบด้วยอยู่ด้วยไตรสิกขาอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

คำว่า “ทศพิธราชธรรม” เป็นคุณธรรมที่โบราณบัณฑิต ได้บัญญัติไว้ก่อนสมัยพุทธกาล ซึ่งพระมหากษัตริย์ในอดีตได้ทรงถือปฏิบัติมาเป็นพระราชจริยาวัตร แม้บุคคลผู้มีใช้พระเจ้าแผ่นดิน ก็ควรเจริญรอยตาม โดยนาเอาหลักธรรม ๑๐ ประการนี้ มาปฏิบัติในการ บริหารการปกครอง เพื่อให้ เกิดความเป็นธรรมและเกิดความสวัสดิ์ในสังคม ตามอุดมการณ์แห่งการ ปกครองยิ่ง ๆ ขึ้นไป อันว่า คุณสมบัติของนักบริหารหรือนักปกครอง หรือ ผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน ตั้งแต่ พระราชมหากษัตริย์ ตลอดจนนักบริหารหรือนักปกครองทั่วไป ที่เรียกว่า ทศพิธราชธรรม มีทั้งสิ้น ๑๐ ประการ ดังนี้^{๘๑}

๑) ทาน นักบริหารหรือนักปกครองต้องรู้จักบำเพ็ญตนเป็นผู้ให้ เป็นนักเสียสละ โดยมุ่ง ปกครองหรือทำงานเพื่อให้เขาได้ มิใช่หมายจะเอาจากเขา รู้จักเอาใจใส่ดูแล จัดสรรสงเคราะห์ อนุเคราะห์ ให้ประชาชนหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับประโยชน์สุข ได้รับความสะดวกปลอดภัย ตลอดจนให้ ความช่วยเหลือแก่ผู้เดือดร้อน และให้ความสนับสนุนแก่ผู้บำเพ็ญคุณงามความดี เช่น ให้ รางวัล ให้เลื่อน ยศเลื่อนฐานะ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ทอดทิ้งดูดายยามทุกข์ยาก เข้าลักษณะที่ว่า “ยามปกติก็เรียกใช้ ยามเจ็บไข้ก็รักษา” ยามต้องการคำแนะนำปรึกษา ก็ช่วยให้แสงสว่าง แนะนำ คือบอก อูบายให้รู้ นำ คือทำให้ดูเป็นแบบอย่าง แม้หากผู้น้อยผิดพลาดไปบ้าง โดยมีได้ ตั้งใจ ผู้ใหญ่ก็ต้องรู้จักให้ โอกาสแก้ไข ให้อภัยให้น้ำใจ นี่เป็นเหตุนำมาซึ่งความสามัคคีในหมู่คณะ เพราะ “ถ้าไม่มีการให้อภัยผิด และไม่คิดที่จะลืมซึ่งความหลัง จะหาสามัคคียากลำบากยิ่ง ความพลาดพลั้งย่อมมีทั่วทุกตัวคน” นี่เป็น คุณสมบัติของผู้นำข้อที่ ๑

๒) ศีล ผู้ปกครอง ต้องมีความประพฤติดีงาม รู้จักรักษาความซื่อสัตย์สุจริต รักษาเกียรติคุณ ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างและเป็นทีเคารพนับถือของประชาชน มิมีข้อที่ผู้ใดจะดูหมิ่นดูแคลนได้ ก่อให้เกิดความไว้วางใจ เลื่อมใสในผู้นำ รวมความว่า การรักษาศีลโดยเฉพาะศีลห้า นั้น ความมุ่งหมาย ก็คือ รักษาตนเองไว้มิให้เสียหาย เป็นการปิดช่องทางที่จะนำความเสียหายมาสู่ตนได้ถึง ๕ ทางด้วยกัน คือ

ศีลข้อที่ ๑ ปองกันทางที่ตนจะเสียหายเพราะความโหดร้าย

ศีลข้อที่ ๒ ปองกันทางที่ตนจะเสียหายเพราะความใจอยาก

ศีลข้อที่ ๓ ปองกันทางที่ตนจะเสียหายเพราะความมากรัก

ศีลข้อที่ ๔ ปองกันทางที่ตนจะเสียหายเพราะความปากชู้

^{๘๑} พระชัยวัฒน์ ธรรมพจนโน, ๙๙ ธรรมวาที-ข้อคิด, (กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียงการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๗๒๐.

ศีลข้อที่ ๕ ปองกันทางที่ตนจะเสียหายเพราะความมัวเมา

หมายความว่า ชีวิตของผู้คนทั้งหลายไม่ว่าผู้ใหญ่หรือผู้น้อย มักจะพังทลายไปเพราะ ๕ เรื่อง เหล่านี้ คือ

ความโหดร้ายในสันดาน ๑

ความอยากได้ในทรัพย์สินของผู้อื่นในทางที่ผิด ๆ ๑

ความฟุ้งซ่านในทางกามเกี่ยวกับเพศตรงข้าม ๑

ความไม่มีสัจจะประจำใจ ๑

ความประมาทขาดสติสัมปชัญญะ ๑

รวมเรียกง่าย ๆ ว่า โหดร้าย ใจอยาก มากรัก ปากชั่ว มัวเมา หรือ โหดร้าย มือไว ใจเร็ว ชี้ปัดหมดสติ แต่ถ้ามีศีลกำกับควบคุมแล้ว กายกรรม วาจกรรม มโนกรรม ก็จักไม่นำความวิบัติเสียหายมาให้แก่ ตน ทั้งผู้นำและผู้ตาม นี่เป็นคุณสมบัติของผู้นำข้อที่ ๒

๓) บริจาค การบำเพ็ญกิจด้วยเสียสละ คือสามารถเสียสละความสุข ความสำราญเป็นต้นตลอดจนชีวิตของตนได้ เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง นักบริหาร และนักปกครองนั้น หากเห็นแต่ประโยชน์ตน ก็เป็นคนสกปรก ไม่สามารถทำงานเพื่อบ้านเมืองได้ กว้างขวาง เพราะคนเห็นแก่ตนแก่ตัวนั้น เป็นผู้ที่มีจิตใจคับแคบ ย่อมจักไม่ได้รับความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่าย และอำนาจความเสียหายมาสู่ประเทศชาติ สังคมได้มากแต่หากผู้มาเป็นนักเสียสละ มีภาวะธรรม ก็ย่อมสามารถที่จะเป็นผู้ที่บันดาลประโยชน์สุขให้เกิดได้อย่างไพศาล ฉะนั้นวิญญานของผู้นำ จึงได้แก่ ความเป็นนักเสียสละ สมเด็จพระบรมศาสดาได้ตรัสไว้ว่า “พึงสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ พึงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต พึงสละชีวิตเพื่อรักษาธรรม” นี่เป็นยอดของนักเสียสละ เป็นคุณสมบัติของผู้นำข้อที่ ๓

๔) อาชวะ การปฏิบัติภาระโดยซื่อตรง ไม่คด ไม่โกง ไม่กอบโกย ไม่โกงกิน ไม่เสแสร้งแก้งมายาหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ แต่ปฏิบัติโดยสุจริต ข้อนี้สมเด็จพระบรมพิตร ได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในการเสด็จออกมหาสมาคมรับการถวายพระพรชัยมงคล พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๒ ณ พระที่นั่งอัมรินทรวินิจฉัย ความตอนหนึ่งว่า “ความเจริญมั่นคง ทั้งนั้นจะสำเร็จผลเป็นจริงได้ ก็ด้วยทุกคนทุกฝ่ายในชาติ มุ่งที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตน ให้เต็มกำลัง ด้วยสติ รู้ตัว ด้วยปัญญา รู้คิด และด้วยความสุจริตจริงใจ โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าส่วนอื่น ๆ” ความ สะอาดในการปฏิบัติหน้าที่ก็ตีความซื่อตรงในการปฏิบัติหน้าที่ที่ดี ฝรั่ง เรียกว่า “คลีน” และ “เคลียร์” ได้แก่ สะอาดโปร่งใส และตรวจสอบได้ มีความจริงใจต่อประชาชนและประเทศชาติ อันว่าความซื่อสัตย์ ซื่อตรงที่ผู้นำทุกชั้นจะพึงระวังและปฏิบัติให้ได้โดยเคร่งครัดนั้น เช่น

(๑) ซื่อตรงต่อบุคคล ได้แก่ ไม่คิดคดทรยศต่อมิตร และผู้มีพระคุณ

(๒) ซื่อตรงต่อเวลา ได้แก่ การทำงานตรงกับเวลานาที ที่กำหนดหมาย ไม่เอาเวลาราชการไปเป็นประโยชน์ส่วนตัว

- (๓) ชื่อตรงต่อวาจา ได้แก่ รับปากรับคำไว้กับใครอย่างไร ก็พยายามปฏิบัติให้ได้ตามนั้น
- (๔) ชื่อตรงต่อหน้าที่ ได้แก่ ตั้งใจทำงานตามที่ได้รับมอบหมายให้เกิดผล ไม่ละทิ้งเสียกลางคัน
- (๕) ชื่อตรงต่อความดี ได้แก่ รักษาความดีที่เรียกว่า “ธรรม” ไว้มิให้เสียหายเช่น ความเที่ยง ธรรม ความยุติธรรม ความชอบธรรม และความเป็นธรรม
- (๖) ชื่อตรงต่อตนเอง ได้แก่ การไม่โกหกตนเอง ชื่อสัตย์สุจริตต่ออุดมการณ์ของตน เอาเหตุผล เข้าปรับปรุงกับเหตุการณ์อันเป็นแนวความคิดของตน ไม่ฝืนใจประพฤติปฏิบัติสิ่งที่ไม่ดีงาม ผิดจาก ปณิธานของตน นี่เป็นคุณสมบัติของผู้นำข้อที่ ๔
- ๕) มัทวะ การแสดงกิริยาอ่อนโยน อ่อนน้อม เป็นคนไม่แข็งกระด้าง ปราศจากมานะทิฐิ มี อหยาตย์ไม่เย่อหยิ่ง หรือหยาบคาย ไม่เป็น “ท้าวพระยาลืมนกัน ต้นไม้ลืมนดิน ปักฉิมลืมนไพร” นี่เป็นคุณสมบัติของผู้นำข้อที่ ๕
- ๖) ตบะ การใช้ความเพียรเพื่อเผาผลาญกิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำจิตเห็นผิดเป็นชอบ รู้จักระงับยับยั้งซึ่งใจได้ ไม่หลงไหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและการปรนเปรอ มีความเป็นอยู่อย่างสม่ำเสมอ มุ่งมั่นในอันที่จะบำเพ็ญเพียรทำกิจในหน้าที่ให้สมบูรณ์ นี่เป็นคุณสมบัติของผู้นำข้อที่ ๖
- ๗) อักโกธะ รู้จักใช้เหตุผล ไม่เกรี้ยวกราดปราศจากเหตุผล และไม่กระทำการด้วยอำนาจความโกรธ มีเมตตาธรรมประจําใจ รู้จักระงับความขุ่นเคืองแห่งจิต และมีวินิจฉัย ตลอดถึงการกระทำด้วย จิตอันสุขุม รอบคอบ เยือกเย็น นี่เป็นคุณสมบัติของผู้นำข้อที่ ๗
- ๘) อวิหิงสา ความเป็นผู้ไม่หลงระเรีงในอำนาจ ไม่บีบบังคับกดขี่ มีความกรุณา ไม่หาเหตุเบียดเบียนลงโทษด้วยอาชญาแก่ผู้ได้บังคับบัญชา หรือประชาราษฎร์ ด้วยอำนาจความอาฆาตเกลียดชังนี้ เป็นคุณสมบัติของผู้นำข้อที่ ๘
- ๙) ขันติ ความเป็นผู้อดทนต่อกระแสอกุศลที่มากกระทบ ตลอดถึงอดทนต่องานที่ตรากตรำต่อความเหนื่อยยาก ถึงจะลำบากกายเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อแท้ ไม่ท้อถอยไม่หมดกำลังใจ ไม่ละทิ้ง กิจการงานที่ทาโดยชอบธรรม นี่เป็นคุณสมบัติของผู้นำข้อที่ ๙
- ๑๐) อวิโรธนะ ความเป็นผู้ประพฤติมิให้ผิดพลาดจากศีลธรรม กฎหมาย ระเบียบวินัย ขนบประเพณี อันดีงามของบ้านเมือง ถือประโยชน์สุขความดีงามของรัฐและประชาราษฎร์เป็นที่ตั้ง สติ มั่นในธรรมทั้งส่วนยุติธรรม คือความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรม คือระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามดังกล่าวแล้วก็ดี ไม่ประพฤติให้พลาด ไม่ปฏิบัติให้เคลื่อนจน กลายเป็นวิปริตผิดเพี้ยนไปนี้เป็นคุณสมบัติของผู้นำข้อสุดท้าย

สุเมธ ต้นติเวชกุล กล่าวว่า ทศพิธราชธรรม เป็นธรรมะสำหรับพระราชอาเพื่อทรงปฏิบัติพระราชกิจซึ่งเป็นธรรมะที่ข้าราชการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพึงเจริญรอยเบื้องพระยุคลบาทได้แก่^{๘๒}

๑) ทาน หรือการให้ หมายถึงการพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ การทรงเสียสละพระกำลังในการปกครองแผ่นดิน การพระราชทานพระราชดำริอันก่อให้เกิดสติปัญญาและพัฒนาชาติ การพระราชทานเสรีภาพอันเป็นหัวใจแห่งมนุษย์

๒) ศิล หรือการตั้งและทรงประพฤติพระราชจริยานุวัตรพระกายพระวาจาให้ปราศจากโทษทั้งในการปกครอง อันได้แก่กฎหมายและนิติราชประเพณี และในทางพระศาสนาอันได้แก่เบญจศีลมาเสมอ

๓) ปริจาคะ หรือการบริจาคน อันได้แก่การที่ทรงสละสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์หรือมีประโยชน์น้อย เพื่อสิ่งที่ดีกว่า คือเมื่อถึงคราวก็สละได้แม้พระราชทรัพย์ไปจนพระชนม์ชีพ พระโลหิต เพื่อรักษาธรรมตาม หน้าที่ของพระองค์

๔) อาชชว หรือความซื่อตรง อันได้แก่การที่ทรงซื่อตรงในฐานะที่เป็นผู้ปกครองดำรงอยู่ในสัตย์สุจริต ซื่อตรงต่อพระราชสัมพันธมิตรและอาณาประชาราษฎร์

๕) มททว หรือทรงเป็นผู้มีอัธยาศัยอ่อนโยน เคารพในเหตุผลที่ควร ทรงมีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโสและอ่อนโยนต่อบุคคลที่เสมอกันและต่ำกว่า

๖) ตป หรือความเพียรที่แผดเผาความเกียจคร้าน คือการที่พระมหากษัตริย์ทรงตั้งพระราชอุตสาหะปฏิบัติพระราชกรณียกิจให้เป็นไปด้วยดี โดยปราศจากความเกียจคร้าน

๗) อุกโธ หรือความไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ ไม่พยายามมุ่งร้ายผู้อื่น แม้จะลงโทษผู้ทำผิดก็ทำตามเหตุผล และสำหรับพระมหากษัตริย์นั้น ต้องทรงมีพระเมตตาไม่ทรงก่อเวรแก่ผู้ใด ไม่ทรงพระพิโรธโดยเหตุที่ไม่ควร และแม้จะทรงพระพิโรธก็ทรงข่มเสียให้สงบได้

๘) อวิหิงสา คือทรงมีพระราชอัธยาศัย กอปรด้วยพระมหากษัตริย์ไม่ทรงก่อทุกข์หรือเบียดเบียนผู้อื่น ทรงปกครองประชาชนตั้งบิดาปกครองบุตร

๙) ขนติ คือการที่ทรงมีพระราชจริยานุวัตรอันอดทนต่อสิ่งทั้งปวง รักษาพระราชหฤทัย และพระอาการ พระกาย พระวาจาให้เรียบร้อย

๑๐) อวิโรธน คือการที่ทรงตั้งอยู่ในชาติติราชประเพณี ไม่ทรงประพฤติผิดจากพระราชจริยานุวัตร นิติศาสตร์ ราชศาสตร์ ไม่ประพฤติให้คลาดจากความยุติธรรม อุปถัมภ์ยกย่องคนที่มีความชอบ ทรงกำราบคนที่มีความรับผิดโดยปราศจากอานาจอคติ ๔ ประการและไม่ทรงแสดงให้เห็นด้วย พระราชหฤทัยยินดี ยินร้าย

^{๘๒} สุเมธ ต้นติเวชกุล, ใต้เบื้องพระยุคลบาท, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๕๓), หน้า ๒๗๒-๒๗๓.

กมล ฉายาวัดฉนะ กล่าวว่า ทศพิธราชธรรมเป็นธรรมปฏิบัติ ๑๐ ประการ ของผู้ที่จะเป็น พระราชาที่ดี ตามแนวการบริหารในปัจจุบัน อาจนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวปฏิบัติที่พึงประสงค์ ๑๐ ประการ สำหรับการเป็นผู้นำหรือผู้บริหารที่ดี แนวปฏิบัติทั้ง ๑๐ ประการ ดังกล่าวมีสาระสำคัญ คือ ทศพิธราชธรรม เป็นสิ่งจะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง ความสงบสุข สันติภาพความเป็นผู้มีอิสระเหนือ ความทุกข์และเหนือปัญหาทุกอย่างทุกประการ^{๘๓}

๑) ทาน คือการให้ การให้ในที่นี้หมายถึงให้วัตถุภายนอกเป็นสิ่งของต่าง ๆ โดยต้องมีผู้รับ โดยตรง จึงจะเป็นการให้ที่เรียกว่า ทานัง คือทาน ซึ่งให้แล้วมีผลเป็นความผูกพัน เป็นการสร้างสรรค์ ความ สงบสุข

๒) สีสัง คือภาวะปกติ สีละแปลว่าปกติ ภาวะปกติไม่มีอะไรรบกวนวุ่นวาย รวมทั้งการปฏิบัติเพื่อให้ เกิดภาวะเช่นนั้นด้วย

๓) ปริจจาคัง คือการบริจาค เป็นการให้ แต่เป็นการให้ภายในทางจิตใจ ไม่ต้องมีผู้รับก็ได้ จึง แตกต่างจากทานัง เป็นการบริจาคสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตน อะไรที่ไม่ควรมีอยู่ในตนบริจาคออกไป เป็น การ บริจาคที่เรียกว่า สละสิ่งที่ไม่ต้องมีผู้รับ ไม่ซ้ำกับคำว่าทาน

๔) อาชชะวัง คือความซื่อตรง ความเปิดเผย ไม่เกิดโทษเกิดภัย ไม่เกิดอันตรายใดๆเป็นที่ไว้ใจ ได้ ซื่อตรงตั้งแต่ตนเอง คือความเป็นมนุษย์ของตนเอง และซื่อตรงต่อผู้อื่นซึ่งเกี่ยวข้องโดยสรุปคือ ความ ซื่อตรงต่อหน้าที่ที่จะต้องทำหน้าที่ให้ถูกต้อง ให้ซื่อตรง ให้เพียงพอให้สมกับความเป็นมนุษย์

๕) มัททะวัง มัทวะแปลว่า ความอ่อนโยน ความอ่อนโยนภายนอกคืออ่อนโยนต่อบุคคล ซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เป็นการสร้างสรรค์ซึ่งความรัก ความสามัคคี ส่วนความอ่อนโยนภายในคือ ความ อ่อนโยนของจิตใจ จิตที่อบรมไว้ดีแล้วมีความถูกต้องเหมาะสมอ่อนโยน พร้อมทั้งจะใช้ทำหน้าที่ ไต ๆ ก็ได้ เหมือนขี้ผึ้งที่อ่อนดีแล้วจะปั้นเป็นอะไรก็ได้ จิตใจที่อ่อนโยนแล้วเหมาะสมที่จะปฏิบัติธรรม อันสูงขึ้นไปได้ ทุกอย่างทุกประการจนสำเร็จประโยชน์

๖) ตะปัง ตะปะ ตะบะ โดยปกติหมายถึงวิริยะ ความพากเพียร ความบากบั่นความก้าวหน้า ความไม่ถอยหลัง ความไม่หยุดอยู่กับที่ มีคุณสมบัติเผาผลาญกิเลสและความชั่วทั้งปวง ในที่นี้จะระบุ ไปยัง อิทธิบาท ๔ ก็ได้ เป็นตะบะเผาผลาญกิเลส

๗) อักโกธัง ไม่โกรธหรือไม่กำเริบ ไม่มีความกำเริบภายใน คือ กลุ่มอยู่ในใจ ไม่มีความกำเริบ ภายนอกอันจะทำให้ประทุษร้ายคนอื่น ไม่กำเริบทั้งภายใน ไม่กำเริบทั้งภายนอกเรียกว่า อักโกธัง

๘) อวิหิงสา คือไม่เบียดเบียน ไม่มีการกระทำอันเบียดเบียนอันกระทบกระทั่งตนเองหรือ ผู้อื่น การเบียดเบียนตนเอง คือการทำตนเองให้ลำบาก ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องทำไม่จำเป็นต้องทำ

^{๘๓} กมล ฉายาวัดฉนะ, บริหารคนและงานตามหลักการของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร: ขบพาลัทธิขิงเวร์กส, ๒๕๕๙), หน้า ๔๒-๔๖.

ให้ตนเอง ลำบาก เหมือนที่ทำกันเกินกว่าเหตุ ทำแต่พอดีก็ไม่ต้องมีความลำบากถึงจะมีความลำบากก็
ใช้ว่าเป็นความลำบากที่เหนือจะทนทานหรือจะกระทำได้

๙) ขันติ คืออดทน รอได้ คอยได้ คำนี้บางทีก็แปลว่า ความสมควร เพราะอดทนได้คอยได้ ก็
สมควรแก่ความเป็นผู้ที่จะทำอะไรได้สำเร็จ ถ้าไม่อดทน รอไม่ได้ คอยไม่ได้ ก็เป็นบ้าตลอดเวลา ยิ่ง
เป็น ผู้ใหญ่เท่าไรยิ่งต้องอดทนเท่านั้น อย่าเข้าใจว่าจะต้องเอาความอดทนหรือการจำต้องอดทนนั้นไป
ไว้แก่ฝ่ายผู้น้อยเพราะไม่ถูก ยิ่งเป็นผู้ใหญ่ก็ยิ่งต้องอดทนต่อความโง่ของผู้น้อย เพราะผู้น้อยมักจะเป็น
คนโง่ เป็นคนโง่ที่ไม่สมประกอบ หรือไม่สมารถใด ๆ ทำให้เกิดปัญหาขึ้น ฝ่ายผู้ใหญ่จึงต้องอดทน

ความอดทนจึงเป็นเรื่องของฝ่ายผู้ใหญ่ ไม่ใช่ฝ่ายผู้น้อย ยิ่งเป็นผู้ใหญ่มากเท่าไรยิ่งจะต้อง
อดทนมากขึ้นเท่านั้น ยังมีผู้อยู่ในบังคับบัญชามากเท่าไรยิ่งจะต้องมีความอดทนมากขึ้นเท่านั้น

๑๐) อวิโรธนะ อวิโรธนะ แปลว่า ความไม่มีอะไรพิรุณ คือผิดไปจากทางที่ควรจะเป็น คำว่า
ไม่มีอะไรพิรุณนี้อาจขยายความออกไปได้เป็นความถูกต้อง ๑๐ ประการ ได้แก่ อริยมรรค ซึ่งมีองค์ ๘
คือ ถูกต้องในความคิด ความเห็น ถูกต้องในความปรารถนา ถูกต้องในการพูดจา ถูกต้องในการทำงาน
ถูกต้องในการดำรงชีพ ถูกต้องในการพากเพียร ถูกต้องในการมีสติความคุมตัว ถูกต้องในความมีสมาธิ
คือจิตอัน มั่นคงและในที่สุดก็มีความถูกต้องในเรื่องของความรู้ขั้นสุดท้ายและถูกต้องในผล คือความ
หลุดพ้นจาก ความทุกข์อย่างถูกต้อง

ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ จัดได้ว่าเป็นธรรมที่สุดยอดของการบริหาร ถ้าบุคคลใดสามารถ
นำเอาไปใช้ได้ครบทุกข้อ หรือว่าข้อใดข้อหนึ่ง ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งส่วนรวมและส่วนของ แต่
ละบุคคล และยังเป็นธรรมที่ส่งเสริมให้บุคคลเป็นคนดีทั้งของชาติและคนดีของสังคมอีกด้วย

หลักทศพิธราชธรรม เป็นกระบวนการและขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์
และเป้าหมายขององค์การผ่าน กระบวนการ การปฏิบัติงานตามหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารการ
ปกครอง โดยแบ่งออกเป็น ๑๐ ด้าน คือ

๑) ด้านทาน หมายถึง รู้จักสงเคราะห์อนุเคราะห์ประชาชนให้ได้รับความสุขเพื่อกำจัดความ
โลภในตน ช่วยเหลือเกื้อกูลและสนับสนุนให้เกิดความสามัคคีของประชาชน ช่วยเหลือแบ่งปันให้
คำปรึกษาประชาชนให้ได้รับประโยชน์สุขอย่างเต็มที่

๒) ด้านศีล หมายถึง เป็นคนมีศีลธรรม มีประพฤติที่ดีทั้งทางกาย วาจา รักษาความสุจริตต่อ
หน้าที่ มีศีลกำกับในการบริหารงานปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามกฎหมาย

๓) ด้านปริจาคะ หมายถึง มีความเสียสละเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ให้บริการแก่
ประชาชนโดยไม่มุ่งหวังสิ่งของประโยชน์ตอบแทน พัฒนาตนให้เป็นผู้มีความสามารถและความ
ชำนาญในการปฏิบัติงาน

๔) ด้านอาชชวะ หมายถึง มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อหน้าที่ ไม่หลอกลวงประชาชน ปฏิบัติหน้าที่อย่างสุจริต ไม่มุ่งหวังหรือแสวงหาประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่ ให้บริการแก่ประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียม

๕) ด้านมัททวะ หมายถึง มีอัธยาศัยที่อ่อนโยน และอ่อนน้อมถ่อมตนไม่ลบหลู่เหยียดหยามประชาชน มีจิตสำนึกในการให้บริการแก่ประชาชนอย่างเต็มที่ รวดเร็ว และถูกต้อง วางตนเป็นผู้มีเหตุผล และมีมนุษยสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบ ไม่เจ้าอารมณ์

๖) ด้านตปะ หมายถึง ปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อความสุสุขของประชาชน รักษาความสัตย์สุจริตไม่รับปากเพียงให้พ้นตัว โดยไม่สนใจว่าจะทำได้ตามที่รับปากหรือไม่ อันจะทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือ ปฏิบัติและพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ยึดมั่นในคุณงามความดี ความถูกต้อง และชอบธรรม

๗) ด้านอักโกธะ หมายถึง มีความเมตตาประจําใจไว้ระงับความขุ่นเคืองแห่งตน เมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ ก็แก้ปัญหาต่างๆ ด้วยความสุชุมรอบคอบจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เมื่อมีปัญหาก็พยายามชี้แจงเหตุผลทำความเข้าใจหาทางแก้ปัญหาโดยไม่ใช้อารมณ์

๘) ด้านอวิหิงสา หมายถึง มีความกรุณา ไม่ทารุณเบียดเบียนและกลั่นแกล้งให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน ทำงานในหน้าที่ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน รวดเร็วถูกต้อง ด้วยการมีสมานิติที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์กับประชาชนที่มาติดต่อด้วยความจริงใจมีความพร้อมที่จะให้บริการ

๙) ด้านขันติ หมายถึง มีความอดทนต่อความเหนื่อยยากต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ทำงานในหน้าที่โดยมีจิตสำนึกและหลักการในการรักษาผลประโยชน์ของประชาชน โดยส่วนรวม ให้บริการประชาชนด้วยความมุ่งมั่น และเข้าใจประชาชน

๑๐) ด้านอวิโรธนะ หมายถึง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้องเที่ยงธรรมและดำรงตนบนหลักแห่งธรรม ปฏิบัติหน้าที่อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ยึดผลประโยชน์ประชาชนเป็นที่ตั้ง ไม่เอาความต้องการ ของตนเองเป็นที่ตั้ง ให้บริการแก่ประชาชนที่มาติดต่ออย่างยุติธรรมทุกคน

๒.๔.๓ หลักอภิธานิยธรรม

หลักอภิธานิยธรรม ๗ พระองค์มุ่งเน้นที่จะย้าเตือนทั้งวิสสการพราหมณ์และประชาชน ในแคว้นวัชชีให้ตระหนัก รู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของอภิธานิยธรรมว่าเป็นหลักการที่จะนำไปสู่สันติสุขแก่มนุษย์และสังคมที่อาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างไร ซึ่งพระพุทธเจ้าได้สอบถามกับ พรอานนท์เกี่ยวกับอภิธานิยธรรม ๗ ที่ทำให้สังคมหรือหลักการที่ร้อยรัดของชาววัชชี สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เพราะหลักการนี้เป็นหลักการที่ทำให้สังคมไม่ต้องเผชิญหน้า กับความเสื่อม หากกลุ่มบุคคลมีความประพฤติและปฏิบัติร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพราะเป็นหลักการที่จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีความปรองดองระหว่างกันและกัน ซึ่งพระพุทธเจ้าจะสื่อสารให้เห็นถึงความสำคัญ ของสามัคคีธรรมตามหลักของอภิธานิยธรรม ๗ โดยเฉพาะ พระองค์ได้อาศัยตัวอย่างของชาววัชชี ที่

ปฏิบัติตามครรลองของอภิธานิยธรรมให้พระสงฆ์ ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของพระองค์ได้ ปฏิบัติตนตามแนวของอภิธานิยธรรมเช่นเดียวกัน

อภิธานิยธรรม^{๘๔} จึงหมายถึงธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อมเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี ๗ อย่างที่ตรัสสำหรับภิกษุ (ภิกขุอภิธานิยธรรม) จะยกมาแสดงหมวดหนึ่ง อภิธานิยธรรม ๗ ของกษัตริย์วัชชี หรือวัชชีอภิธานิยธรรม ๗ (ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง

๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ข้อนี้แปลอีกอย่างหนึ่งว่า พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีบัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม ตามที่วางไว้เดิม

๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๕) บรรดาภคินีภคินีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหงหรืออุคคร่า

๖) เคารพสักการะบูชาสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดจนอนุสาวรีย์ทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกไม่ปล่อยให้เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทราม

๗) จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย

อภิธานิยธรรม ๗ ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม (republic) เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะใช้การเกลี้ยกล่อมหรือยุแยงให้แตกสามัคคี ในการปกครององค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรขนาดเล็กหรือองค์กรขนาดใหญ่ จะต้องมีการระเบียบข้อบังคับ และกฎหมายเป็นหลัก แต่การบังคับใช้กฎหมายจะได้ผลอย่างจริงจัง จะต้องนำกติกาทางสังคมรูปแบบอื่น ซึ่งเกิดขึ้นและดำรงอยู่ก่อนที่กฎหมายจะออกมาบังคับใช้มาพิจารณาร่วมด้วย และกติกาทางสังคมที่วางไว้ได้แก่ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี รวมไปถึงคำสอนของศาสนาซึ่งคนส่วนใหญ่ นับถือ จึงจะทำให้สังคมได้รับความเป็นธรรม และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้

การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักอภิธานิยธรรม หมายถึง กิจกรรมที่ ประชาชนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมทางการเมือง ประกอบด้วย

^{๘๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่

๑๒,(กรุงเทพฯมหายานนคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

- ๑) การหมั่นประชุมปรึกษาหารือกันทางการเมือง
- ๒) ความพร้อมเพรียงในการลุกขึ้นมาปกป้องบ้านเมืองหรือออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง
- ๓) การยึดมั่นในหลักการและอุดมการณ์การเมือง
- ๔) การให้ความสำคัญต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์
- ๕) การก่อนโยบายเกี่ยวกับความเป็นธรรม ความเสมอภาค
- ๖) การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีงาม
- ๗) การยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

หลักอภิธานิยธรรม ๗ เป็นหลักธรรมอันนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคม เป็นหลักธรรมแห่งการอยู่ร่วมกัน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในด้านการบริหารงาน เพราะเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของพระภิกษุอย่างแท้จริง ทั้งยังเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลรอบข้างอีกด้วย และหลักธรรมนี้ยังสามารถนำไปสู่วิถีทางแห่งการบริหารบุคลากรของหน่วยงานได้ ๕ ด้าน คือ ด้านการวางแผน อัตรากำลัง ด้านการสรรหาและการบรรจุ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ด้านวินัยและรักษาวินัย ด้านการออกจากงาน

สรุป หลักอภิธานิยธรรม มุ่งเน้นหลักการที่จะนำไปสู่สันติสุขและสังคมที่อาศัยอยู่ร่วมกันได้ หลักการนี้เป็นหลักการที่ทำให้สังคมไม่ต้องเผชิญหน้ากับความเสื่อม หากกลุ่มบุคคลมีความประพฤติและปฏิบัติร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เป็นหลักการที่จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีความปรองดองระหว่างกันและกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักอภิธานิยธรรมประกอบด้วย การหมั่นประชุมปรึกษาหารือกันทางการเมือง ความพร้อมเพรียงในการลุกขึ้นมาปกป้องบ้านเมืองหรือออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง การยึดมั่นในหลักการและอุดมการณ์การเมือง การให้ความสำคัญต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ การก่อนโยบายเกี่ยวกับความเป็นธรรม ความเสมอภาค การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีงาม การยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

๒.๕ บริบทเรื่องที่วิจัย

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎร มีจำนวน ๕๐๐ คน ประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จำนวน ๓๕๐ คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง จำนวน ๑๕๐ คน จากเดิมที่รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จำนวน ๓๗๕ คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ จำนวน ๑๒๕ คน ทำให้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งที่มีขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ลดลงจากสนามการเลือกตั้งไป ๒๕ คน จาก ๒๓ จังหวัด สืบเนื่องมาจากประกาศ

คณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัดจะมี และจำนวนเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด ได้กำหนดให้ใช้จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๐ ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ เป็นประกาศในที่สุดทำก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง โดยมีจำนวนราษฎร ๖๖,๑๘๘,๕๐๓ คน คิดเป็นเฉลี่ยจำนวนราษฎร ๑๘๘,๑๑๐ คน มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ๑ คน

การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน เป็นการศึกษาและสังเคราะห์แบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนต้นแบบ ส่งเสริมจากแบบแผนที่ได้จากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในชุมชน และส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนในจังหวัด กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดสมุทรปราการ มีรายละเอียดดังนี้

๒.๕.๑ บริบทจังหวัดกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงและนครที่มีประชากรมากที่สุดของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การเงินการธนาคาร การพาณิชย์ การสื่อสาร และความเจริญของประเทศ ตั้งอยู่บนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านและแบ่งเมืองออกเป็น ๒ ฝั่ง คือ ฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานครมีพื้นที่ทั้งหมด ๑,๕๖๘.๗๓๗ ตารางกิโลเมตร มีประชากรตามทะเบียนราษฎรกว่า ๖ ล้านคน ทำให้กรุงเทพมหานครเป็นเอกนคร (Primate City) กรุงเทพมหานครเป็น “เอกนครที่สุดในโลก” เพราะมีประชากรมากกว่านครที่มีประชากรมากเป็นอันดับ ๒ ถึง ๔๐ เท่า

๑) สภาพทั่วไป

กรุงเทพมหานครเป็นเขตปกครองพิเศษของประเทศไทย มิได้มีสถานะเป็นจังหวัด คำว่า "กรุงเทพมหานคร" นั้นยังใช้เรียกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของกรุงเทพมหานครอีกด้วย กรุงเทพมหานครมีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง ในสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงเทพมหานครยังเป็นเพียงสถานีการค้าขนาดเล็กอยู่ที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อมา มีขนาดเพิ่มขึ้นและเป็นที่ตั้งของเมืองหลวง ๒ แห่งคือ กรุงธนบุรี ในปี พ.ศ. ๒๓๑๑ และกรุงรัตนโกสินทร์ใน พ.ศ. ๒๓๑๕

กรุงเทพมหานครเป็นหัวใจของการทำให้ประเทศทันสมัยและเป็นเวทีกลางของการต่อสู้ทางการเมืองของประเทศตลอดคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ นครเติบโตอย่างรวดเร็วและปัจจุบันมีผลกระทบสำคัญต่อการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา สื่อและสังคมสมัยใหม่ของไทย ในช่วงที่การลงทุนในเอเชียรุ่งเรืองทำให้บริษัทข้ามชาติจำนวนมากเข้ามาตั้งสำนักงานใหญ่ภูมิภาคในกรุงเทพมหานคร ทำให้กรุงเทพมหานครเป็นกำลังหลักทางการเงินและธุรกิจในภูมิภาค นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางการขนส่งและสาธารณสุขระหว่างประเทศและกำลังเติบโตเป็นศูนย์กลางศิลปะ แฟชั่น และการบันเทิงในภูมิภาค

๒) การเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ออกระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการแบ่งเขตเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ และประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง จำนวน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัดจะมี และจำนวนเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด โดยประกาศจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของกรุงเทพมหานครให้มีจำนวน ๓๐ คน แบ่งออกเป็น ๓๐ เขตเลือกตั้ง

๒.๕.๒ บริบทจังหวัดนนทบุรี

นนทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางของประเทศไทย ปัจจุบันจังหวัดนนทบุรีจัดเป็นพื้นที่ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร มีขนาดเนื้อที่ใหญ่เป็นอันดับที่ ๗๕ ของประเทศ แต่มีประชากรหนาแน่นที่สุด เป็นอันดับที่ ๒ รองจากกรุงเทพมหานคร

๑) สภาพทั่วไป

ในอดีตจังหวัดนนทบุรีเมื่อบ้านเมืองได้รับการฟื้นฟูกลับสู่สภาพปกติในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวเมืองจึงค่อย ๆ ย้ายกลับสู่ถิ่นฐานเดิม พร้อมทั้งมีผู้คนจากถิ่นอื่นเข้ามาในพื้นที่ด้วย ได้แก่ ชาวมอญที่อพยพเข้ามาในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โปรตเกล้าฯ ให้ตั้งถิ่นฐานที่ปากเกร็ดและอีกครั้งหนึ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรตเกล้าฯ ให้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองนนทบุรี เมืองปทุมธานี และเมืองนครเขื่อนขันธ์ นอกจากนี้ยังมีชาวไทยมุสลิมเมืองปัตตานีที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาใน รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และชาวไทยมุสลิมเมืองไทรบุรีที่เข้ามาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนสร้อยชื่อเมืองจากเดิมคือ เมืองนนทบุรีศรีมหาสมุทร เป็น เมืองนนทบุรีศรีมหาอุทยานและต่อมาเปลี่ยนเป็น เมืองนนทบุรีศรีเกษตราราม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้ เมืองนนทบุรีมีฐานะเป็นหัวเมืองชายทะเล สังกัดกรมท่าในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงปฏิรูปการปกครองหัวเมืองต่าง ๆ เป็นการปกครองส่วนภูมิภาค เมืองนนทบุรี จึงจัดอยู่ในมณฑลกรุงเทพ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๔ อำเภอ ได้แก่ อำเภอดลาดชวัญ อำเภอบางใหญ่ อำเภอบางบัวทอง และอำเภอปากเกร็ด ส่วนศาลากลางเมืองนนทบุรีนั้น โปรตเกล้าฯ ให้ย้ายจากปากคลองอ้อมบ้านบางศรีเมือง มาตั้งอยู่ที่ปากคลองบางชื่อใกล้วัดท้ายเมือง จนกระทั่งปี พ.ศ.๒๔๕๙ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนคำว่าเมืองเป็น "จังหวัด" เมืองนนทบุรีจึงเปลี่ยนชื่อเรียกเป็น จังหวัดนนทบุรี

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายศาลากลางจังหวัดนนทบุรีมาตั้งที่โรงเรียนราชวิทยาลัย ศาลากลางจังหวัดแห่งนี้ตั้งอยู่ห่างจากที่ทำการเมืองและศาลากลางจังหวัดนนทบุรีในอดีตลงมาทางทิศใต้ ปัจจุบันก็คือศาลากลางจังหวัดหลังเก่าบริเวณทำนายนนท์บุรี ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ทางราชการได้ตัดถนนพระราชราษฎร์ขึ้นเป็นเส้นทางเชื่อมการคมนาคมระหว่างจังหวัดนนทบุรีกับจังหวัดพระนครสายแรกและต่อมาจึงตัดถนนพิบูลสงครามเลียบบแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นเป็นสายที่สอง ในท้องที่ตำบลสวนใหญ่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๖ เกิดสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทางราชการจึงยุบจังหวัดนนทบุรีลงเพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณ โดยโอนอำเภอเมืองนนทบุรีและอำเภอปากเกร็ดไปขึ้นกับจังหวัดพระนคร และโอนอำเภอบางกรวย อำเภอบางใหญ่ และอำเภอบางบัวทองไปขึ้นกับจังหวัดธนบุรี

นนทบุรีได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดอีกครั้งในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ อำเภอต่าง ๆ จึงกลับมาอยู่ในเขตการปกครองของทางจังหวัดตามเดิม ปี พ.ศ. ๒๔๙๙ กระทรวงมหาดไทยได้ยกกิ่งอำเภอไทรน้อยซึ่งแยกพื้นที่ปกครองจากอำเภอบางบัวทองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ให้มีฐานะเป็นอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรีจึงมีเขตการปกครองรวม ๖ อำเภอจนถึงปัจจุบัน ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ กระทรวงมหาดไทยย้ายศาลากลางจังหวัดนนทบุรีและหน่วยงานราชการอื่น ๆ ไปตั้งอยู่ที่ศูนย์ราชการจังหวัดนนทบุรี ถนนรัตนวิบูลย์ ตำบลบางกระสอ และใช้เป็นที่ทำการมาจนถึงทุกวันนี้

๒) การเลือกตั้ง

จังหวัดนนทบุรีในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. ๒๕๖๒ กำหนดให้มีขึ้นในวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ โดยแบ่งเขตการเลือกตั้งใหม่ออกเป็น ๖ เขตเลือกตั้ง ลดลงจากเดิม ๗ เขตเลือกตั้ง ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ แต่เท่ากับจำนวนเขตเลือกตั้งเดิมในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ โดยแต่ละเขตเลือกตั้งจะมีสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรได้เขตละ ๑ คน

๒.๕.๓ บริบทจังหวัดสมุทรปราการ

สมุทรปราการเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางของประเทศไทย และยังเป็นจังหวัดในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ในสมัยอยุธยาชื่อเมืองสมุทรปราการในกฎหมายซึ่งตราขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๘ แต่ตัวเมืองจะตั้งอยู่ที่ใดในเวลานั้นไม่ปรากฏชัด มีหลักฐานแต่เพียงว่า ที่ปากคลองบางปลากดฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา มีพ่อค้าชาวฮอลันดามาตั้งห้างพักสินค้าอยู่ ณ ที่นั้นและเมื่อสมเด็จพระเจ้าบรมโกศทรงแต่งสมณทูตไปลังกากล่าวว่าออกเรือจากเมืองธนบุรีไปถึงตีกลองลั่นดาที่ตำบลบางปลากดแสดงว่าที่นั่นคงมีผู้คนอาศัยอยู่มากอาจเป็นตัวเมืองสมุทรปราการในครั้งนั้นก็ได้ ต่อมาเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าใน พ.ศ. ๒๓๑๐ ปรากฏหลักฐานว่าพม่าได้มาปล้นบ้านเรือนราษฎรที่ตำบลบางเมืองในเขตเมืองสมุทรปราการในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองสมุทรปราการบัดนี้ที่ตำบลบางเมืองเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๒ พร้อมกับสร้างป้อมป้องกันเรือของข้าศึกรวม ๖ ป้อมและใน พ.ศ. ๒๓๖๖ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระสมุทรเจดีย์บนเกาะกลางน้ำด้วย อนึ่ง สมุทรปราการ เรียกกันเป็นสามัญว่า "ปากน้ำ" เพราะตัวเมืองตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งซ้าย ห่างจากปากแม่น้ำเจ้าพระยา ๖ กิโลเมตร

๑) สภาพทั่วไป

จังหวัดสมุทรปราการเป็นเขตปริมณฑล จังหวัดสมุทรปราการมีเนื้อที่ ๑,๐๐๔ ตารางกิโลเมตร อาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับกรุงเทพมหานคร และจังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศใต้จรดอ่าวไทย และทิศตะวันตกติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มทั้งหมดมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านทางทิศตะวันตกของจังหวัด จากทิศเหนือไปทิศใต้ลงสู่อ่าวไทย มีชายฝั่งทะเลยาว ๔๗.๕ กิโลเมตร เดิมชายฝั่งทะเลมีป่าชายเลนกว้างขวางเนื่องจากมีตะกอนที่แม่น้ำเจ้าพระยา นำพามาทับถมกันที่บริเวณปากน้ำแต่ปัจจุบันมีการบุกรุกป่าชายเลน ทำให้เกิดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งเป็นบริเวณกว้าง

ในด้านเศรษฐกิจ จังหวัดสมุทรปราการมีการทำนา ประมง และอุตสาหกรรม แหล่งท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญ เช่น ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ พระสมุทรเจดีย์กลางน้ำ วัดอโศการาม วัดบางพลีใหญ่ วัดไพชยนต์พลเสพราชวรวิหาร วัดโปรดกศเชษฐาราม ศาลพระเสือเมือง พิพิธภัณฑ

ทหารเรือ เมืองโบราณ สถานตากอากาศบางปู ป้อมพระจุลจอมเกล้า สวางคนิวาส ป้อมแผลงไฟฟ้า ฟาร์มจระเข้ ฯลฯ การคมนาคมจากกรุงเทพมหานคร โดยทางหลวงหมายเลข ๓ (ถนนสุขุมวิท ตอน กรุงเทพมหานคร-สมุทรปราการ) ระยะทาง ๒๕ กิโลเมตร

๒) การเลือกตั้ง

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นส่วนหนึ่งของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. ๒๕๖๒ กำหนดให้มีขึ้นในวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยแบ่งเขตการเลือกตั้งออกเป็น ๗ เขตเลือกตั้ง เท่าเดิมจากการเลือกตั้งครั้งก่อนเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๔ แต่ละเขตเลือกตั้งจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละ ๑ คน

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

พระพงศ์ สุจริตพันธ์ ได้เขียนบทความเรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในอำเภอสิชล จังหวัด นครศรีธรรมราช” เพื่อศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ของประชาชน เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับ ท้องถิ่น ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่พักอาศัยในพื้นที่ สิชล จังหวัด นครศรีธรรมราช จำนวน ๔๐๐ คน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ สูตรของ Taro Yamane และใช้การสุ่มแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน (Stratified Sampling) สถิติ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติทดสอบการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์โดยใช้สถิติ t-test และ F-test ผลการวิจัยพบว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๔ อายุ ๓๑-๔๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๑ ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๘ รายได้ ต่ำกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๑ วัฒนธรรมทางการเมืองด้านความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับมาก ($x = ๔.๒๖$) และด้านพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ($x = ๔.๑๔$)^{๘๕}

วิรัช เพียรชอบ ได้เขียนบทความเรื่อง “พฤติกรรมการใช้สิทธิทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งควายกิน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง” ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการใช้สิทธิทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งควายกิน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้สิทธิทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งควายกิน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง พบว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีอายุ อาชีพ

^{๘๕} **พระพงศ์ สุจริตพันธ์**, “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในอำเภอสิชล จังหวัด นครศรีธรรมราช”วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ ๒๕๖๑

รายได้ สมาชิกองค์กรหรือกลุ่มต่าง ๆ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้สิทธิทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีเพศและระดับการศึกษาต่างกันมีพฤติกรรมการใช้สิทธิทางการเมืองไม่แตกต่างกัน^{๘๖}

สิทธิพร พิพัฒน์กุล ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนต่อการเลือกตั้งผู้บริหารเทศบาลตำบลบางวัว อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการศึกษาพบว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่คิดว่าคุณสมบัติของนายกเทศมนตรีตำบลบางวัว คือ การมีวิสัยทัศน์กว้างไกลเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาของเทศบาลได้อย่างรวดเร็ว ซึ่ง “เงิน” ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเลือกนายกเทศมนตรีตำบลบางวัว แต่ต้องให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้รับประโยชน์จากโครงการดังกล่าวทั้งทางตรง และทางอ้อม โดยชอบนโยบายหาเสียงในประเด็นการปรับปรุงยอภาศีที่ต้องชำระในเกณฑ์ที่พึงพอใจ

ผู้ที่เลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีตำบลบางวัวนั้นจำเป็นต้องมีผลงานปรากฏเห็นเป็นรูปธรรม ได้แก่ ด้านการรักษาความสงบ เรียบร้อย ผู้มีสิทธิเลือกตั้งใช้เกณฑ์การตัดสินใจเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบลบางวัว จากการพบปะใกล้ชิดเข้าถึงง่าย ไม่ถือตัว ควรมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีและต้องมีประสบการณ์ด้านการงานผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่คิดว่าควรมีการเปลี่ยนแปลงนายกเทศมนตรีตำบลบางวัว ทุกสมัย เพื่อไม่ก่อให้เกิดการครองอำนาจอย่างถาวร ในการหาเสียงเลือกตั้งที่ผ่านมา ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีตำบลบางวัว จำเป็นต้องลงพื้นที่ด้วยตนเอง สำหรับข้อเสนอแนะในการเลือกตั้งเทศบาลต้องให้ข้อมูลการเลือกตั้ง โดยเฉพาะผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกเทศมนตรีมากกว่านี้ ในกลุ่มของประชาชนและพนักงานเทศบาล^{๘๗}

ลัดดา งามโสภา ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตอำเภอกาญจนวนครบุรี จังหวัดกำแพงเพชร” ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมเกี่ยวกับการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตอำเภอกาญจนวนครบุรี จังหวัดกำแพงเพชร ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองส่วนใหญ่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยเหตุผลที่ใช้สิทธิเลือกตั้ง (เฉพาะผู้ที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง) พบว่า ส่วนใหญ่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพราะเป็นหน้าที่ของประชาชน เหตุผลที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (เฉพาะผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง) พบว่า ส่วนใหญ่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพราะเบื่อหน่ายการเลือกตั้งประชาชนส่วนใหญ่ไม่

^{๘๖} วิรัช เพียรชอบ, “พฤติกรรมการใช้สิทธิทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลทุ่งควายกิน อำเภอกาญจนวนคร จังหวัดระยอง” วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ ๒๕๕๒

^{๘๗} สิทธิพร พิพัฒน์กุล, “พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนต่อการเลือกตั้งผู้บริหารเทศบาลตำบลบางวัว อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๓).

เป็นสมาชิกกลุ่มการเมือง ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่ใช่เป็นการการเลือกตั้งหรือช่วยประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งซึ่งจากที่ผ่านมาประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยแสดงความคิดเห็นหรือประสบการณ์ร้องเรียนเกี่ยวกับการเลือกตั้ง รวมทั้งไม่เคยพบเห็นการกระทำผิดพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สำหรับการรับข่าวการเลือกตั้งจากสื่อต่างๆ พบว่า ส่วนใหญ่ได้รับข่าวการเลือกตั้งจากสื่อ ประเภท ป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์

ด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยส่วนใหญ่พิจารณาการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จากตัวบุคคล และส่วนใหญ่มีการเชิญชวนไปเลือกตั้งภายในครอบครัว หรือเครือญาติ ด้านระบบอุปถัมภ์ สรุปได้ว่าส่วนใหญ่เลือกผู้สมัครที่เป็นเครือญาติ และชอบกับผู้รับสมัครเลือกตั้งเป็นการส่วนตัว ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตอำเภอขานูร์ลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร รวบรวมรายด้าน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งมากที่สุดคือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร รองลงมา คือ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและข้อที่มีปัญหาน้อยที่สุดคือ ระบบอุปถัมภ์^{๘๘}

ภานุพล ภูษา ได้วิจัยเรื่อง “ทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มี ความคิดเห็นว่า ทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า อยู่ใน ระดับปานกลาง

การเปรียบเทียบทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพต่างกัน มีทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕

ปัญหา เกี่ยวกับทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอ บางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การให้การช่วยเหลือไม่ทั่วถึง การส่งเสริมด้านการศึกษา ยังไม่เพียงพอ เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านไม่มีอุปกรณ์กีฬา ขาด การสนับสนุนสตรี และเด็กในหมู่บ้าน

^{๘๘} ลัดดา งามโสภาน, “แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตอำเภอขานูร์ลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร”, (มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๕๓).

การบริการไม่รวดเร็ว ชาวคนที่จะมาทำงานเพื่อชาวบ้าน เข้าไม่ถึงปัญหา ใช้งบประมาณไม่ตรงกับความต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริง ชาวบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ การทำงานไม่ต่อเนื่อง ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทศพิธราชธรรม พบว่า ควรที่จะช่วยให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ส่งเสริมด้านการศึกษาให้เพียงพอและทั่วถึง สนับสนุนอุปกรณ์กีฬาประจำหมู่บ้านเพื่อเด็กๆจะได้ใช้ออก กำลังกาย ภารกิจกรมให้เด็กๆ ทำเพื่อจะได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ห่างไกลจากยาเสพติด รวมถึง สนับสนุนให้สตรีและเด็กมีงานทำหรืออาชีพเสริม ควรจัดระเบียบการดำเนินการให้เป็นระเบียบ ควรเลือกคนที่ทำงานเพื่อชาวบ้านและหมู่บ้านจริงๆ ควรเข้าไปรับรู้ปัญหาจริงๆ ^{๘๙}

พระครูวินัยธรรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ ได้เขียนบทความเรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองกับประชาธิปไตย” วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเกิดการทำหน้าที่ ของการเป็นพลเมือง(Citizenship) ในกลุ่มคนส่วนใหญ่ของประเทศจนกลายเป็นค่านิยม ของประชาชน อยู่มากในสังคม เช่น การมีระเบียบวินัย การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าส่วนตน การออกมา วิพากษ์วิจารณ์นโยบายของรัฐบาลของปัจเจกชน เกิดจิตสำนึก ในการรวมกลุ่มเพื่อปกป้อง ผลประโยชน์ของสังคมและชุมชน หรืออาจมีการรวมตัวกัน คัดค้านโครงการที่อาจส่งผลกระทบต่อ ชุมชนท้องถิ่นในด้านต่างๆ การปฏิรูปการเมือง ต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาให้ประชาชนมี “จิตสำนึก ของความเป็นพลเมือง” ทว่าจิตสำนึก ของความเป็นพลเมืองที่แท้จริงต้องสะท้อนออกมาในตัวคน ดังต่อไปนี้ประการแรก คือ การมองสังคมอย่างที่ตนเป็นเจ้าของ มีความรู้สึกร้อนรนหวาดกับปัญหาทาง สังคมและ ประเทศชาติที่เกิดขึ้นเหล่านั้น รวมถึงการมองเห็นปัญหาสังคมประเทศชาติที่เกิดขึ้นว่า เป็นปัญหาของตัวเองที่จะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขด้วย ประการที่สองเชื่อว่าตนเองมี ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้และต้องเข้าไป มีส่วนร่วมใน การช่วยพัฒนาแก้ไขเปลี่ยนแปลงปัญหาทางสังคมและประเทศชาติที่เกิดขึ้น เหล่านั้น^{๙๐}

พระอธิการปณิธิ อธิปัญโญ (แก้วบุตตี) ได้วิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนต่อการ ให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น พบว่าระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ใน ภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านอรรถ จริยา ด้านสมานัตตตา ด้านปิยวาจา และด้านทาน ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความ พึงพอใจต่อการให้บริการตามหลักสังคหวัตถุขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอ

^{๘๙} ภาณุพล ภูษา, “ทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๙๐} พระครูวินัยธรรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ, “วัฒนธรรมทางการเมืองกับประชาธิปไตย”, วารสารวิชาการแพรว วาภาพลิตินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๑

หนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกันไป จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มี เพศ อายุ และ อาชีพต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการตามหลัก สังกะหัตถ์ ขององค์การบริหารส่วน ตำบล หนองไผ่ล้อม อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่นไม่แตกต่างกัน

สำหรับแนวทางการพัฒนาความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังกะหัตถ์ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น คือ ผู้บริหารและ เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลควรคำนึงถึงหลักสังกะหัตถ์มาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชน โดยการสนับสนุนและส่งเสริมในการใช้หลักธรรม ให้ เกิดขึ้นภายในองค์กรอย่างแท้จริง โดยหัวหน้าส่วนงานต้องทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง กระตุ้น เจ้าหน้าที่ให้ เกิดความร่วมมือร่วมใจในการให้ความช่วยเหลือประชาชน พัฒนาในการให้บริการ ด้วยความเต็มใจ มีการพัฒนาด้านการบริการอย่างมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น มีการ อบรมด้านคุณธรรม นำมาใช้ในการพัฒนาเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อมีความยึดหยุ่นในการให้บริการ รวมทั้งเน้น การบริการที่ สามารถนำมาซึ่งความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการและส่งผลย้อนกลับไปยังผู้ให้บริการ โดยทำให้ประชาชนผู้รับบริการรู้สึกประทับใจในการให้บริการ^{๙๑}

วรเชษฐ์ ไชยวงศ์ ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรม การเลือกตั้งของประชาชนในระดับท้องถิ่น: กรณีศึกษา การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตรงขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองด้านอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเข้าร่วมประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล การตรวจสอบการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้าง การร่วมแสดงความคิดเห็นในการออกข้อบัญญัติตำบล

การแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานและการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ในด้านพฤติกรรมต่อการเลือกตั้งของประชาชนพบว่าประชาชนยังขาดความสนใจ และความกระตือรือร้นที่จะรับทราบข้อมูลข่าวสารในทางการเมือง และไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกตั้งอย่างเปิดเผย^{๙๒}

ณัฐดิฐ อิศระเสนีย์ ได้เขียนบทความเรื่อง “พฤติกรรม การเลือกตั้งและความพึงพอใจของประชาชนในการปฏิบัติงานของนายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอกำแพงแสน

^{๙๑} พระอธิการปณิธิ อธิปัญญา (แก้วบุตตี), “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการตามหลักสังกะหัตถ์ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ล้อม อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (รัฐประศาสนศาสตร์), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

^{๙๒} วรเชษฐ์ ไชยวงศ์, “พฤติกรรม การเลือกตั้งของประชาชนในระดับท้องถิ่น: กรณีศึกษา การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตรงขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่” (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๙).

จังหวัดนครปฐม” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีความสนใจในการเมืองท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง ไปใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ ๙๖.๙๐ เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาตัดสินใจเลือกนายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลใน ๓ ลำดับแรกคือความซื่อสัตย์สุจริต ความมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูล และการมีผลงานทำประโยชน์ต่อชุมชน และประชาชนมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของนายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในระดับปานกลาง ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ปัญหาเร่งด่วน ๓ ลำดับแรกที่ประชาชนต้องการให้นายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการแก้ไข ได้แก่ ๑) ปัญหาความยากจน ๒) ปัญหาการศึกษา และ ๓) ปัญหายาเสพติด สำหรับด้านพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งพบว่าอาชีพนักการเมืองมีความสนใจการเมืองท้องถิ่นสูงกว่าอาชีพอื่น และผู้มีการศึกษาตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ ๖ ขึ้นไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาต่ำกว่า แต่ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ประชาชนมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของนายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน^{๙๓}

^{๙๓} ญัฐดิฐ อิศระเสนีย์, “พฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งและความพึงพอใจของประชาชนในการปฏิบัติงานของนายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม”, วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๑

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งมาจากความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองที่ได้รับการถ่ายทอดปลูกฝังโดยสืบทอดจวบจนบุคคลให้การยอมรับและยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ วัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจากกระบวนการปลูกฝังอบรมหล่อหลอม เกลาทางการเมืองจนทำให้บุคคลในสังคมมีความรับรู้ทางการเมือง ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมและเมื่อบุคคลในสังคมมีพฤติกรรมทางการเมืองที่เป็นแบบแผน พฤติกรรมนั้นก็จะกลายเป็น วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคม หลักสำคัญของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เพื่อแสดงออกถึงอำนาจในการปกครองของประชาชน จะแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของโดยใช้อำนาจในการเลือกตั้งผู้แทนของตนผ่านกระบวนการเลือกตั้งของประชาชน การศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน” เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนต้นแบบ สร้างชุดปฏิบัติการวิจัยนำไปส่งเสริมในชุมชนเป้าหมาย และสังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นลักษณะหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ใช้กระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ มุ่งพัฒนาทางเลือกหรือวิธีการใหม่เพื่อใช้ในการยกระดับคุณภาพงานหรือคุณภาพชีวิต รวมถึงเป็นการวิจัยที่มีมีการพัฒนาต้นแบบ และมีการใช้เพื่อตรวจสอบคุณภาพจากการวิจัยและพัฒนาที่สามารถนำไปเผยแพร่ต่อไปได้ รวมทั้งเป็นการแสวงหาหรือสร้างความรู้ใหม่แล้วทำการพัฒนา โดยการนำความรู้หรือความเข้าใจใหม่ที่สร้างขึ้นมาพัฒนาเป็นต้นแบบใช้งาน ต้นแบบจากการพัฒนาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในวงกว้างได้ตอบสนองความต้องการของสังคม เกิดจากการกระทำอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องมีการดำเนินงานเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการวิจัยและพัฒนาด้วยวิธีการที่เชื่อถือได้ การดำเนินการวิจัยที่ตอบสนองความต้องการของสังคมเพื่อประกอบการแก้ปัญหาที่มีอยู่ โดยรูปแบบการวิจัยมีดังนี้

๓.๑.๑ ศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน

โดยการศึกษาระบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลวัฒนธรรมการเมือง

แบบประชาธิปไตยจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ที่มีที่มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายที่ได้มีการจัดพิมพ์เผยแพร่ไว้อยู่แล้วผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่มีผู้ทำไว้แล้วมาใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยสำรวจสภาพความเป็นจริงของเหตุการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมายระหว่างนักวิจัยและผู้ให้ข้อมูลภายใต้บรรยากาศของการมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน

การสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) มีการวางแผนการสัมภาษณ์ไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอนและมีข้อคำถามในการสัมภาษณ์มีโครงสร้างแบบหลวม (Loosely structure) โดยสัมภาษณ์จากกลุ่มต่างๆ ดังนี้ กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ และกลุ่มนักวิชาการด้านประชาธิปไตย จำนวน ๑๐ ท่าน เพื่อได้แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย

๑) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ๒ รูป

พระครูปลัดชัชวาลย์ อนุโลโย,ดร.	เจ้าอาวาสวัดแหลม
พระปลัดสมนึก ธีรปญโญ,ดร.	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดชลอ

๒) ผู้นำชุมชน ๒ ท่าน

นายประสิทธิ์ ชมชื่น	ผู้นำชุมชนวังทองกลาง
นายวินัย พลเยี่ยม	ผู้นำชุมชนอู้อังเจ้า

๓) นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ ๓ ท่าน

รศ.ประณต นันทิยะกุล	อดีตกรรมการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร
รศ.พงศ์สันต์ ศรีสมทรัพย์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อาจารย์ ดร.เกสรี พงษ์สังข์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๔) นักวิชาการด้านประชาธิปไตย ๓ ท่าน

อาจารย์ ดร.เลิศพร อุดมพงษ์	สถาบันพระปกเกล้า
อาจารย์ ดร.ชลัท ประเทืองรัตนนา	สถาบันพระปกเกล้า
นายนิทัศน์ ประทักษ์ใจ	ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพรรคการเมือง

๓.๑.๒ ส่งเสริมแบบแผนจากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

โดยการสร้างชุดปฏิบัติการวิจัย (Action Research) ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาที่ควบคู่ไปกับการวิจัย โดยการแสวงหาความรู้ความจริงหรือข้อสรุปวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจากนั้นจึงนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนางาน เป็นการวิจัยที่มีเป้าหมายที่จะแก้ปัญหาพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยโดยการปรับปรุง

เปลี่ยนแปลงการทำ ความเข้าใจในการปรับปรุงสถานการณ์เพื่อต้องการพัฒนา ในงานวิจัยนี้ นำแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ ไปส่งเสริมการเรียนรู้จากแบบแผนที่ได้จากการศึกษา จำนวน ๔ ชุมชน รวม ๔๐ ท่าน ดังนี้

๑) จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน ๒ ชุมชน	
ชุมชนร่วมกันสร้าง เขตบางกะปิ	คณะกรรมการชุมชน จำนวน ๑๐ ท่าน
ชุมชนโรงพยาบาลเจริญกรุง เขตบางคอแหลม	คณะกรรมการชุมชน จำนวน ๑๐ ท่าน
๒) จังหวัดนนทบุรี จำนวน ๑ ชุมชน	
ชุมชนบางอ้อยข้าง อำเภอบางกรวย	คณะกรรมการชุมชน จำนวน ๑๐ ท่าน
๓) จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๑ ชุมชน	
ชุมชนพิทักษ์ธรรม อำเภอกระประแดง	คณะกรรมการชุมชน จำนวน ๑๐ ท่าน

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยใช้วิธีการเดียวกันกับข้อ ๓.๑.๑ เพื่อทราบผลการนำแบบแผนที่ได้จากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไปใช้ในการปฏิบัติ โดยสัมภาษณ์จากกลุ่มต่างๆ ดังนี้ กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ และกลุ่มนักวิชาการด้านประชาธิปไตย จำนวน ๑๐ ท่าน ประกอบด้วย

๑) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ๒ รูป	
พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.	เจ้าอาวาสวัดบางอ้อยข้าง
พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร.	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบึงทองหลาง
๒) ผู้นำชุมชน ๒ ท่าน	
นายวีระ โชควิบุรณ์	ผู้นำชุมชนพิทักษ์ธรรม
นางสาววาสนา เขียวประพัทธ์สร	ผู้นำชุมชนโรงพยาบาลเจริญกรุง
๓) นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ ๓ ท่าน	
ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง	อดีตสมาชิกวุฒิสภา
รศ.ดร.สมาน งามสนิท	อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ผศ.พิมล พุพิพิธ	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
๔) นักวิชาการด้านประชาธิปไตย ๓ ท่าน	
นายพงษ์พันธ์ สายช่างทอง	ผู้อำนวยการสำนักงานการเลือกตั้ง
นายอมร รัชตังกุล	ผู้อำนวยการฝ่ายข้อมูลพรรคการเมือง
นายชาญพล สุขดี	ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาเครือข่าย

เลือกตั้ง

๓.๑.๓ สัเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นบุคคลที่สามารถให้คำตอบในประเด็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้ และมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้งผู้วิจัยทำการจดบันทึกเป็นผู้จดย่อเนื้อหาการสนทนา และมีเทปบันทึกเสียงบันทึกรายละเอียดของการพูดคุย เมื่อเสร็จสิ้นการสนทนาผู้บันทึกจะถอดรายละเอียดจากเทปที่บันทึกไว้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบและรับฟังความคิดเห็นในการสังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน จำนวน ๑๐ ท่าน ประกอบด้วย

๑) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ๒ รูป

พระมหาสุภันท์ สุภนโท, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
------------------------------	------------------------------------

พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
----------------------------------	------------------------------------

๒) ผู้นำชุมชน ๒ ท่าน

นายวีระ โชควิบูลย์	ผู้นำชุมชนพิทักษ์ธรรม
นางสาววาสนา เขียวประพัทธ์สร	ผู้นำชุมชนโรงพยาบาลเจริญกรุง

๓) นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ ๓ ท่าน

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง	อดีตสมาชิกวุฒิสภา
รศ.ดร.สมาน งามสนิท	อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
รศ.ประณต นันทิยะกุล	อดีตกรรมการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร

๔) นักวิชาการด้านประชาธิปไตย ๓ ท่าน

นายพงษ์พันธ์ สายช่างทอง	ผู้อำนวยการสำนักงานการเลือกตั้ง
นายอมร รัชต์งกุล	ผู้อำนวยการฝ่ายข้อมูลพรรคการเมือง
นายนิทัศน์ ประทักษ์ใจ	ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพรรคการเมือง

๓.๒ พื้นที่การวิจัยและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

การวิจัย “การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน” เป็นการศึกษา แบบแผน ส่งเสริมแบบแผนและสังเคราะห์แบบแผน มีพื้นที่การวิจัย และผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ดังนี้

๓.๒.๑ พื้นที่การวิจัย

การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน โดยการศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนต้นแบบ สร้างชุดปฏิบัติการวิจัย นำไปส่งเสริมจากแบบแผนที่ได้จากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในชุมชนต้นแบบ และสังเคราะห์การเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนต้นแบบที่มีการรวมกลุ่มกันจัดกิจกรรมในโอกาสที่สำคัญอยู่เสมอในจังหวัดต่างๆ ดังนี้

- ๑) จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน ๒ ชุมชน คณะกรรมการชุมชน ๒๐ ท่าน ได้แก่
 - ชุมชนร่วมกันสร้าง เขตบางกะปิ วันที่ ๑๒ - ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๔
 - ชุมชนโรงพยาบาลเจริญกรุง เขตบางคอแหลม วันที่ ๑๙ - ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๔
- ๒) จังหวัดนนทบุรี จำนวน ๑ ชุมชน คณะกรรมการชุมชน ๑๐ ท่าน ได้แก่
 - ชุมชนบางอ้อยช้าง อำเภอบางกรวย วันที่ ๒๖ - ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๔
- ๓) จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๑ ชุมชน คณะกรรมการชุมชน ๑๐ ท่าน ได้แก่
 - ชุมชนพิทักษ์ธรรม อำเภอบางพลี วันที่ ๒ - ๔ เมษายน ๒๕๖๔

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ และกลุ่มนักวิชาการด้านประชาธิปไตย

การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	จำนวน ๒๐ รูป/คน
การสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	จำนวน ๑๐ รูป/คน
การทดลองส่งเสริมจากชุดปฏิบัติการวิจัย	จำนวน ๔๐ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยในเรื่องนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ “การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน” จากการศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนต้นแบบ การวิจัยเอกสาร ค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีส่วนร่วมในการวิจัย สร้างชุดปฏิบัติการวิจัย ซึ่งเป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย นำไปส่งเสริมจากแบบแผนที่ได้จากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย สังเคราะห์การส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน โดยการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบและรับฟังความคิดเห็นในการ

พัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

๓.๓.๑ แบบสัมภาษณ์

ศึกษาและสังเคราะห์แบบแผนของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน โดยการวิจัยเอกสาร ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก ตามแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่ง

วัน เดือน ปี ที่ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน

๒.๑ ลักษณะแบบแผนวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยในชุมชน

๒.๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ตอนที่ ๓ ส่งเสริมแบบแผนจากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

๓.๑ การส่งเสริมแบบแผนวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

๓.๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ตอนที่ ๔ สังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

๔.๑ การสังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

๔.๒ หลักการบริหารนิยธรรมกับการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ

ประชาธิปไตย

๔.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

๓.๓.๒ ชุดกิจกรรม

สร้างชุดปฏิบัติการวิจัยและส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจากแบบแผนที่ได้จากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในชุมชน ต้นแบบ เริ่มกิจกรรมตั้งแต่การวางแผน (planning) การปฏิบัติ (acting) การสังเกตผล (observing) และการประเมิน (reflecting) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดผู้เข้าร่วมเป็นศูนย์กลาง ผู้เข้าร่วมจะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสามารถของแต่ละบุคคล รูปแบบของกิจกรรมจะเป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในทุกๆ กิจกรรม ใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม เน้นความร่วมมือโดยเสมอภาค สร้างความรู้เพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสังคมที่ดีขึ้น โดยพัฒนาให้ครบทั้งสามด้าน ได้แก่

๑) พุทธิพิสัย ด้านความรู้เน้นความสามารถทางสมอง หรือความรู้ พฤติกรรมตามระดับการเรียนรู้ด้านความจำ ความสามารถในการเก็บรักษาผลประสพการณ์ต่าง ๆ จากการที่ได้รับรู้ไว้และระลึกสิ่งนั้นได้ ความเข้าใจเป็นความสามารถในการจับใจความสำคัญของสื่อ และสามารถแสดงออกมาในรูปของการแปลความ ตีความ คาดคะเน ขยายความ หรือ การกระทำอื่น ๆ การนำความรู้ไปใช้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ประสพการณ์ไปใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ จึงจะสามารถนำไปใช้ได้ ผู้เรียนสามารถคิด หรือ แยกแยะเรื่องราวสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญได้ และมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ความสามารถในการวิเคราะห์จะแตกต่างกันไปแล้วแต่ความคิดของแต่ละคน ความสามารถในการที่ผสมผสานส่วนย่อย ๆ เข้าเป็นเรื่องราวเดียวกันอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่สมบูรณ์และดีกว่าเดิม อาจเป็นการถ่ายทอดความคิดออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย การกำหนดวางแผนวิธีการดำเนินงานชิ้นใหม่ หรือ อาจจะทำให้เกิดความคิดในอันที่จะสร้างความสัมพันธ์ของสิ่งที่เป็นนามธรรมขึ้นมาในรูปแบบ หรือ แนวคิดใหม่ การประเมินค่า เป็นความสามารถในการตัดสิน สรุปเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ออกมาในรูปของคุณธรรมอย่างมีกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม ซึ่งอาจเป็นไปตามเนื้อหาสาระในเรื่องนั้น

๒) จิตพิสัย ด้านคุณธรรมเน้นหนักในด้านความสนใจ เจตคติ ค่านิยม อารมณ์ การรับรู้ การยอมรับความคิด กระบวนการ หรือสิ่งเร้า การตอบสนอง ความเต็มใจที่จะตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้ การเห็นคุณค่า ความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์ หรือสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้า นั่นก็คืออะไร แล้วจะแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกที่เกิดขึ้น ความเต็มใจยินยอม และพอใจต่อสิ่งเร้า นั้น ซึ่งเป็นการตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว การเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม การยอมรับนับถือในคุณค่านั้น ๆ หรือปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกลายเป็นความเชื่อแล้วจึงเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น การสร้างแนวคิด จัดระบบของค่านิยมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ การนำค่านิยมที่ยึดถือมาแสดงพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ให้ประสพปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงามพฤติกรรมด้านนี้ จะเกี่ยวกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการได้รับรู้จากสิ่งแวดล้อม แล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่าง ๆ จนกลายเป็นค่านิยม และยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิด อุดมคติ

๓) ทักษะพิสัย ด้านทักษะ เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางกาย หรือการปฏิบัติออกมาเป็นพฤติกรรม ซึ่งสังเกตได้จากการรับรู้ในสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ การให้ผู้เรียนได้รับรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง หรือเป็นการเลือกหาตัวแบบที่สนใจ พยายามฝึกตามแบบที่ตนสนใจและพยายามทำซ้ำ เพื่อที่จะให้เกิดทักษะตามแบบที่ตนสนใจให้ได้ หรือสามารถปฏิบัติงานได้ตามข้อแนะนำ การหาความถูกต้อง พฤติกรรมสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องชี้แนะเมื่อได้กระทำซ้ำแล้ว ก็พยายามหาความถูกต้องในการปฏิบัติ การกระทำอย่างต่อเนื่องหลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เป็น

ของตัวเองจะกระทำตามรูปแบบนั้นอย่างต่อเนื่อง จนปฏิบัติงานที่ยุ่งยากซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง คล่องแคล่ว การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ พฤติกรรมที่ได้จากการฝึกอย่างต่อเนื่องจนสามารถปฏิบัติได้คล่องแคล่ว เป็นไปอย่างธรรมชาติ ชุดปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย คณะกรรมการ ชุมชน ๔๐ ท่าน จำนวน ๔ ชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

ชุดปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

วันแรก

เวลา	กิจกรรม
๐๘.๓๐ - ๐๙.๐๐	ลงทะเบียนรับรายงานตัว
๐๙.๐๐ - ๐๙.๓๐	พิธีเปิด โครงการ “ส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย”
๐๙.๓๐ - ๑๐.๐๐	การประชุมนิเทศเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่โครงการ
๑๐.๐๐ - ๑๑.๐๐	หลักธรรมกับระบอบประชาธิปไตย/กิจกรรมเสริม
๑๑.๐๐ - ๑๓.๐๐	รับประทานอาหารกลางวัน
๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐	การดำเนินชีวิตในระบอบประชาธิปไตย/กิจกรรมเสริม
๑๖.๐๐ - ๑๖.๓๐	สรุปความรู้ที่ได้จากการอบรม

วันที่สอง

เวลา	กิจกรรม
๐๘.๓๐ - ๐๙.๐๐	ลงทะเบียน
๐๙.๐๐ - ๑๑.๐๐	พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง/กิจกรรมเสริม
๑๑.๐๐ - ๑๓.๐๐	รับประทานอาหารกลางวัน
๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐	พลเมืองที่มีคุณภาพ/กิจกรรมเสริม
๑๖.๐๐ - ๑๖.๓๐	สรุปความรู้ที่ได้จากการอบรม

วันที่สาม

เวลา	กิจกรรม
๐๘.๓๐ - ๐๙.๐๐	ลงทะเบียน
๐๙.๐๐ - ๑๑.๐๐	การมีส่วนร่วมทางการเมือง/กิจกรรมเสริม

๑๑.๐๐ – ๑๓.๐๐	รับประทานอาหารกลางวัน
๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐	การตรวจสอบการเลือกตั้ง/กิจกรรมเสริม
๑๖.๐๐ – ๑๖.๓๐	สรุปกิจกรรมและพิธีปิดการฝึกอบรม

๓.๓.๓ การสนทนากลุ่ม

พัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนต้นแบบและนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการพัฒนาในระดับประเทศ โดยการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบและรับฟังความคิดเห็นในการพัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเสริมสร้างประชาชนในชุมชนและนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการพัฒนาในระดับประเทศ จากกลุ่มต่างๆ ดังนี้ กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ และกลุ่มนักวิชาการด้านประชาธิปไตย ดังนี้

ลำดับที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
๑	พระมหาสุวัฒน์ สุนนโท, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒	พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓	นายวิระ โชควิบูรณ์	ผู้นำชุมชนพิทักษ์ธรรม
๔	นางสาววาสนา เขียวประพัทธ	ผู้นำชุมชนโรงพยาบาลเจริญกรุง
๕	ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง	อดีตสมาชิกวุฒิสภา
๖	รศ.ดร.สมาน งามสนิท	อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
๗	รศ.ประณต นันทิยะกุล	อดีตกรรมการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร
๘	นายพงษ์พันธ์ สายช่างทอง	ผู้อำนวยการสำนักงานการเลือกตั้ง
๙	นายอมร รัชตังกุล	ผู้อำนวยการฝ่ายข้อมูลพรรคการเมือง
๑๐	นายนิทัศน์ ประทักษ์ใจ	ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพรรคการเมือง

การสังเกตเพื่อบันทึกผลการปฏิบัติ โดยอาจใช้เทคนิควิธีและเครื่องมือต่างๆ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างผสมกันตามสถานการณ์และความเหมาะสม เช่น การสังเกต แบบมีส่วนร่วมและการบันทึก การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ แบบสอบถามความเห็น ประเด็นในการสังเกตเพื่อบันทึกผลการปฏิบัตินั้น นอกจากจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับ ความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับผลที่เกิดจากการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในผลลัพธ์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนต้นแบบ สร้างชุดปฏิบัติการวิจัยนำไปส่งเสริมจากแบบแผนที่ได้จากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และสังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้

๑. ศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนต้นแบบ จากการรับรู้ (Perception) สร้างมโนทัศน์ (conception) การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ (critical thinking) จนเป็นความรู้ (emergence) จากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ที่มีที่มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายมาใช้เป็นข้อมูลในการวิจัย สำนวจสภาพความเป็นจริงของเหตุการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมายระหว่างนักวิจัยและผู้ให้ข้อมูลภายใต้บรรยากาศของการมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน

การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) วางแผนการสัมภาษณ์ไว้ก่อน มีข้อคำถามในการสัมภาษณ์มีโครงสร้างแบบหลวม (Loosely structure) โดยสัมภาษณ์จากกลุ่มต่างๆ ดังนี้ กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ และกลุ่มนักวิชาการด้านประชาธิปไตย จำนวน ๑๐ ท่าน

๒. ส่งเสริมแบบแผนจากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยการสร้างชุดปฏิบัติการวิจัย (Action Research) นำไปส่งเสริมการเรียนรู้จากแบบแผน จำนวน ๔ ชุมชน มีขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ ๑ การทบทวนความรู้เดิม ขั้นที่ ๒ การเพิ่มความรู้ใหม่ ขั้นที่ ๓ การศึกษาทำความเข้าใจ ขั้นที่ ๔ การแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ ขั้นที่ ๕ การสรุปและจัดระเบียบความรู้ ขั้นที่ ๖ การปฏิบัติ ขั้นที่ ๗ การประยุกต์ใช้

ชุดปฏิบัติการวิจัยเป็นการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาที่ควบคู่ไปกับการวิจัย โดยหาความรู้ความจริงหรือข้อสรุปวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจากนั้นจึงนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนางาน เป็นการศึกษาวิจัยที่มีเป้าหมายที่จะแก้ปัญหาพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยโดยการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการทำความเข้าใจในการปรับปรุงสถานการณ์เพื่อต้องการพัฒนา ในงานวิจัยนี้ นำแบบแผนส่งเสริมการเรียนรู้ไปส่งเสริมการเรียนรู้จากแบบแผนที่ได้จากการศึกษา จำนวน ๔ ชุมชน รวม ๔๐ คน

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อทราบผลการนำแบบแผนที่ได้จากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ไปใช้ในการปฏิบัติ โดยสัมภาษณ์จากกลุ่มต่างๆ ดังนี้

กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ และกลุ่มนักวิชาการด้านประชาธิปไตย จำนวน ๑๐ คน

๓. สังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน จากกรณีวิเคราะห์ กำหนด และออกแบบชุดการเรียนรู้ ออกแบบสื่อเสริม ลงมือทำ ตรวจสอบปรับปรุง และพัฒนา โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นบุคคลที่สามารถให้คำตอบในประเด็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้ และมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างกว้างขวาง ละเอียดลึกซึ่งผู้วิจัยทำการจดบันทึกเป็นผู้จดย่อเนื้อหาการสนทนา และมีเทปบันทึกเสียงบันทึกรายละเอียดของการพูดคุย เมื่อเสร็จสิ้นการสนทนาผู้บันทึกจะถอดรายละเอียดจากเทปที่บันทึกไว้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบและรับฟังความคิดเห็นในการสังเคราะห์ แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน จำนวน ๑๐ คน จากกลุ่มต่างๆ ดังนี้ กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ กลุ่มนักวิชาการด้านประชาธิปไตย จำนวน ๑๐รูป/คน

๓.๕ ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ความน่าเชื่อถือของงานวิจัยนั้นเป็นการตรวจสอบความสอดคล้องที่เกี่ยวกับความเป็นจริง และการตีความของผู้วิจัยซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินขั้นตอนการวิจัยที่แสดงถึงความน่าเชื่อถือของการวิจัย ดังนี้

๓.๕.๑ ความเชื่อถือได้ (Credibility) หมายถึง ความถูกต้องและความเชื่อถือได้ของข้อมูล ประกอบด้วย

๑) ผู้วิจัยมีการให้ผู้ให้ข้อมูล ตรวจสอบขั้นตอนของการวิจัย โดยการสอบถามกลับไปยังผู้ให้ข้อมูลในแต่ละประเด็นว่าความคิดเห็นมีความถูกต้องกับข้อมูลเบื้องต้นหรือไม่

๒) ได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประชาธิปไตย

๓) ภายหลังจากสิ้นสุดการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้กลับไปตรวจสอบเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

๓.๕.๒ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัย (Research Method) ในการทำการวิจัยอย่างมีขั้นตอน ประกอบกับมีการนำเสนอข้อมูลที่ละเอียด ครบถ้วน และครอบคลุม มีการตรวจสอบกับที่ปรึกษาโครงการวิจัย

๓.๕.๓ การยืนยันผลการวิจัย (Confirm Ability) เป็นการยืนยันผลที่ได้จากข้อมูลประกอบด้วย

- ๑) การบันทึกเทปขณะการสนทนา
- ๒) การจดบันทึกรายละเอียดข้อมูล
- ๓) การถอดเทปแบบคำต่อคำ
- ๔) การอ้างคำพูดของผู้ให้ข้อมูลในการเสนอผลงานวิจัย

๓.๕.๔ การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) งานวิจัยนี้ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบ สามเส้า ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยเชิงคุณภาพที่เชี่ยวชาญตรวจสอบโดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมควบคู่กับการซักถาม

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖.๑ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มจากการถอดเทป และตรวจสอบความถูกต้องจากการถอดเทปและข้อมูลที่ได้จากการบันทึกการสังเกต

๓.๖.๒ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ดังนี้

๑) หลังการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มผู้วิจัยจัดบันทึกข้อมูลไว้เป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเทปการบันทึกเสียงมาถอดเทปแบบคำต่อคำ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล

๒) หลังจากอ่านบทสนทนาแบบบรรทัดต่อบรรทัดแล้วนำมาจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้ นำข้อมูลที่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายกันมาไว้กลุ่มเดียวกัน

๓.๖.๓ ให้นักวิจัยคุณภาพท่านอื่นซึ่งมิใช่ผู้วิจัย จัดหมวดหมู่ของข้อมูลอย่างเป็นอิสระและไม่ดูตามแบบของผู้วิจัย เพื่อความเที่ยงตรงของวิธีการรวบรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่ของข้อมูลรวมทั้ง ป้องกันอคติ

๓.๖.๔ ผู้วิจัยจัดประเด็นย่อย มารวบรวมเป็นเรื่องหรือกลุ่มเรื่องเดียวกัน ซึ่งเรียกว่าการสรุปประเด็นหลัก (Theme) เขียนอธิบายประเด็นให้เป็นความเรียง ให้มีความต่อเนื่องและกลมกลืนจากการสนทนากลุ่ม

๓.๖.๕ ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและความน่าเชื่อถือของข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล

๓.๖.๖ เขียนสรุปรายงานวิจัย อธิบาย เชื่อมโยง ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้กับวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้อง

๓.๗ จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยในเรื่องนี้ผู้วิจัยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ว.๖๖/๒๕๖๔ โดยก่อนจะดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้อธิบายแก่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยก่อนลงนามให้ความยินยอม ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัย ได้แก่ หลักความเคารพในบุคคล (Respect for person) โดยขอความยินยอมจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย หลักการให้ประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดอันตราย (Beneficence/Non-maleficence) โดยระบุว่าผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยจะได้รับประโยชน์หรือไม่เกิดความเสียหายอะไร ผู้วิจัยจะเก็บรักษาความลับ และหลักความยุติธรรม (Justice) มีเกณฑ์การคัดเลือกและออกอย่างชัดเจนไม่มีอคติ

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองเกิดจากกระบวนการปลูกฝังอบรมกลุ่มเกลาทางการเมือง ทั้งทางตรงและทางอ้อมจนทำให้บุคคลในสังคมมีความรับรู้ทางการเมือง ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมและเมื่อบุคคลในสังคมมีพฤติกรรมทางการเมืองที่เป็นแบบแผน พฤติกรรมทางการเมืองที่เป็นแบบแผนก็จะกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคม สำหรับการศึกษาศึกษาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน มีผลการวิจัยดังนี้

๔.๑ ศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน

สภาพในปัจจุบันของประเทศไทยมีโครงสร้างทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ไม่เข้มแข็ง บางส่วนมีความแตกแยกทางความคิดในกลุ่มประชาชน การเมืองของประเทศไทยมีหลายปัจจัยที่ทำให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเกิดปัญหา สืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมทางการเมืองในชุมชน ยังไม่เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ เนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมืองนั้นจะมีลักษณะเฉพาะดังนี้

๔.๑.๑ วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนจากการศึกษาเอกสาร

วัฒนธรรมที่ประกอบเป็นระบอบประชาธิปไตยอย่างแข็งแรงประกอบด้วย การมีฐานของชนชั้นกลางมากเพียงพอ การคงอยู่และรุ่งเรืองของสังคมอารยะ ความมีเสรีภาพทางเศรษฐกิจ การให้มีความหลากหลายทางการเมือง มีระบบพรรคการเมืองหลายพรรค การปกครองด้วยกฎหมาย สิทธิในการเลือกตั้งอย่างสากล การมีกลไกตรวจสอบที่เป็นอิสระ และการเลือกตั้งเสรีที่บริสุทธิ์ยุติธรรม ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องควรประกอบด้วย

๑) ความเชื่อมั่นในการปกครอง

ประชาชนในชุมชนจะต้องมีจิตใจสนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย มีหลักการที่ถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เพราะยึดมั่นในความสำคัญความเสมอภาค และเสรีภาพของบุคคลให้ประชาชนใช้อำนาจโดยมีข้อกำหนด เช่น รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง รวมทั้งมีวัตถุประสงค์การปกครองเพื่อประโยชน์ประชาชน จากการศึกษาความเชื่อมั่นในการปกครองประกอบด้วย

เคารพหลักสิทธิเสรีภาพ การเคารพหลักสิทธิเสรีภาพ ศรัทธาต่อระบบประชาธิปไตยเป็นเรื่องสำคัญเพราะศรัทธาจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นว่า แม้จะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม ระบบประชาธิปไตยก็จะเป็นระบบการเมืองที่ต้องคงไว้ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นระบบที่ทำงานได้ผล และก่อความเสียหายน้อยที่สุด

เป็นระบบที่มีการประชุมต่อรองหาข้อยุติ และเคารพในหลักการแห่งสิทธิเสรีภาพ ด้วยเหตุนี้จึงสำนึก และศรัทธาในระบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะในหมู่ผู้นำเป็นตัวแปรสำคัญอย่างยิ่ง^๑

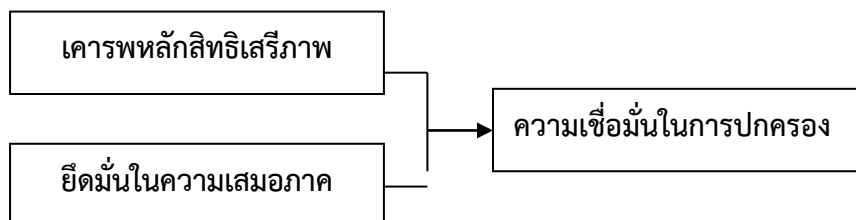
ยึดมั่นในความเสมอภาค การยึดมั่นในความเสมอภาค และการเชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตย โดยเชื่อว่าประชาธิปไตยสามารถแก้ปัญหาของชาติได้แม้จะวิกฤตขนาดไหน การจะให้ประชาชนมีศรัทธาต่อประชาธิปไตย ผู้นำและนักการเมืองก็ต้องมีความชอบธรรมในการปกครอง มีความแตกต่างกันอยู่ระหว่างความถูกต้องตามกฎหมายกับความชอบธรรมแห่งอำนาจปกครองความชอบธรรมแห่งอำนาจปกครอง เป็นเรื่องของความเชื่อหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการได้มาซึ่งอำนาจ การมีอำนาจ และการใช้อำนาจในการปกครอง ซึ่งจะขึ้นอยู่กับการอ้างสิทธิในการปกครองของฝ่ายปกครอง หรือฝ่ายเจ้าหน้าที่บ้านเมือง และขึ้นอยู่กับการยอมรับ

ความยุ่งยากจะเกิดขึ้นเมื่อรัฐบาลใดก็ตาม ทำให้ประชาชนรู้สึกว่ ความชอบธรรมแห่งอำนาจปกครองได้หมดสิ้นไป เมื่อนั้นประชาชนจะแข็งขันต่อการเคารพต่อกฎหมาย เพราะตัวรัฐบาลเองก็ให้ภาพกับประชาชนในความรู้สึกเช่นเดียวกันนั้น และเมื่อความชอบธรรมในการปกครองหมดลงแล้ว ความพยายามที่จะใช้กำลังในการควบคุมฝูงชนที่ไร้ระเบียบยิ่งจะทำให้สถานการณ์เลวร้ายมากยิ่งขึ้น รัฐบาลในทุกประเทศจะพยายามอ้างความชอบธรรมโดยใช้สัญลักษณ์ของชาติ มาประกอบเพื่อให้ดูหนักแน่นมั่นคงขึ้น เช่น ธงชาติ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ สุนทรพจน์โดยมีเป้าหมายที่จะพยายามโน้มน้าวประชาชน^๒

สรุป ประชาชนในชุมชนจะต้องมีจิตใจสนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย มีหลักการที่ถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เพราะยึดมั่นในความสำคัญความเสมอภาค และเสรีภาพของบุคคล ศรัทธาต่อระบบประชาธิปไตยเป็นเรื่องสำคัญเพราะศรัทธาจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นว่า แม้จะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม ระบบประชาธิปไตยก็จะเป็นระบบการเมืองที่ต้องคงไว้ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นระบบที่ทำงานได้ผล และก่อความเสียหายน้อยที่สุด เป็นระบบที่มีการประชุมต่อรองหาข้อยุติ และเคารพในหลักการแห่งสิทธิเสรีภาพ การเชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตย โดยเชื่อว่าประชาธิปไตยสามารถแก้ปัญหาของชาติได้ แม้จะวิกฤตขนาดไหนการจะให้ประชาชนมีศรัทธาต่อประชาธิปไตย ผู้นำและนักการเมืองก็ต้องมีความชอบธรรมในการปกครอง มีความแตกต่างกันอยู่ระหว่างความถูกต้องตามกฎหมายกับความชอบธรรมแห่งอำนาจปกครอง ดังแผนภาพที่ ๔๑

^๑ นิตยา บุญสิงห์, วัฒนธรรมการเมือง., (กรุงเทพมหานคร : แสงเรืองการพิมพ์, ๒๕๕๖) หน้า ๒๑.

^๒ จิราภรณ์ สถาปนาวรรณ., เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน., (กรุงเทพมหานคร:เอ็ดิชั่นเพรส, ๒๕๕๖) หน้า ๒๕.

แผนภาพที่ ๔.๑ ความสัมพันธ์ของความเชื่อมั่นในการปกครอง

๒) การให้ความสำคัญในปัจเจกชน

เชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ทั้งผู้นำและประชาชนจะต้องยึดมั่นในความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคลจะต้องมีความเชื่อมั่นในความเสมอภาคของบุคคลรวมทั้งรู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นในการพูดแสดงความคิดเห็น และในการแสดงออก แม้สิ่งนั้นจะขัดแย้งกับความคิดเห็นหรือรสนิยมของตนก็ตาม คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จะต้องยอมรับหรือมีความอดกลั้นในเรื่องของความแตกต่างในการประพฤติ トラบใดที่บุคคลนั้นไม่ละเมิดศีลธรรมหรือสิทธิเสรีภาพจากการศึกษาการให้ความสำคัญในปัจเจกชนประกอบด้วย

เชื่อถือในศักดิ์ศรีของบุคคล การเชื่อถือในศักดิ์ศรีของบุคคลปัจเจกชนเป็นแนวคิดแบบมนุษยนิยมแบบหนึ่งที่มีมองว่าตัวบุคคลหนึ่งคนสำคัญเท่ากันอย่างเสมอภาค ไม่มีใครสูง ต่ำ ดีเลวไปกว่ากัน ลัทธิปัจเจกชนนิยมเป็นลัทธิทางสังคมที่เกิดขึ้นในยุคกลางที่เชื่อมั่นในศักยภาพของความเป็นมนุษย์ที่อยู่เหนือชะตาชีวิตและยังเคารพเพื่อนมนุษย์ด้วยตัวเอง แนวคิดนี้เป็นรากฐานการปกครองแบบประชาธิปไตยเสรีนิยม และยังเป็นฐานคติแบบสิทธิมนุษยชน^๓

การรักษาและเคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ต่อครอบครัว ชุมชน สังคม ทุกครอบครัว มีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญในหลายประเด็นด้วยกัน โดยเฉพาะเรื่องการใช้ความรุนแรง และการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม จะต้องไม่ใช่ความรุนแรงหรือปฏิบัติต่อกันอย่างไม่เป็นธรรม กรณีระหว่างสามีภรรยาจะต้องเคารพและรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ไม่ตัดสินปัญหาโดยใช้กำลัง กรณีระหว่างบุตรกับบิดามารดา บุตรต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา บิดามารดาจะต้องอบรมสั่งสอนบุตรโดยใช้เหตุผล สมาชิก ทุกคนในสังคมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการดำรงชีวิตในสังคมโดยสิทธิดังกล่าวจะต้องไม่ละเมิดสิทธิของสมาชิกคนอื่นในสังคมสิทธิของตนเองที่มีต่อชุมชน^๔

^๓ อนุชาติ วงศ์สำศรี, วัฒนธรรมประชาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๖๑) หน้า ๒๖.

^๔ Kim, Uichol, Culture, science and indigenous psychologies. (Oxford: Oxford University Press, 2001). pp.55-56.

ความเท่าเทียมในการดำรงชีวิต ชาวไทยทุกคนย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน ที่จะสามารถอาศัยและครอบครองเคหสถานของตนโดยปกติสุข ไม่ว่าจะเกิดจากการเช่าหรือเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ซึ่งบุคคลอื่นจะต้องให้ความเคารพในสิทธินี้ แม้แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐหากจะต้องเข้าไปดำเนินการตามกฎหมายใด ๆ เช่น การตรวจค้นเคหสถานของประชาชนก็จะทำการมิได้ เว้นแต่จะมีหมายค้นที่ออกโดยศาลเท่านั้น การเดินทางและการติดต่อสื่อสาร ชาวไทยทุกคนมีเสรีภาพที่จะเดินทางไปในที่ต่าง ๆ บนผืนแผ่นดินไทยได้ทุกพื้นที่ของประเทศไทย และสามารถเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย ณ ที่ใดก็ได้ในประเทศไทย รวมทั้งชาวไทยทุกคนสามารถที่จะติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นทางจดหมาย โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต^๕

สมาชิกทุกคนในสังคมมีสิทธิ เสรีภาพที่จะนับถือศาสนาแตกต่างกันได้ ซึ่งบุคคลอื่นในสังคมรวมทั้งรัฐจะต้องให้ความเคารพสิทธิเสรีภาพในเรื่องนี้ด้วย เยาวชนไทยทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังมีสิทธิในการที่จะศึกษาค้นคว้าตามที่ต้องการ โดยไม่ขัด ต่อกฎหมาย^๖

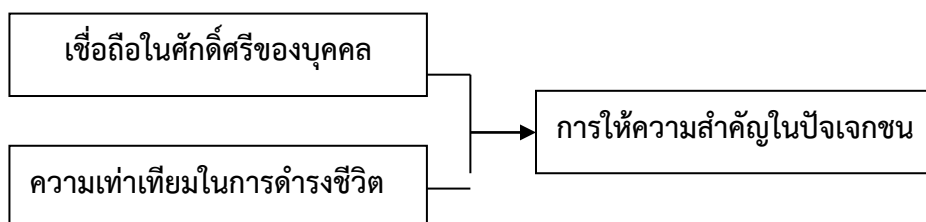
การชุมนุมอย่างสงบโดยปราศจากอาวุธ ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมแต่ต้องเป็นไปโดยสงบ ปราศจากอาวุธ และต้องไม่รบกวนสิทธิของผู้อื่น ห้ามทุกคนที่มาร่วมชุมนุมพกพาอาวุธเข้ามาในที่ชุมนุมเด็ดขาด บุคคลใดพกพาอาวุธเข้ามาในที่ชุมนุม บุคคลนั้นจะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ การอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุกคนย่อมมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และร่วมสืบสานศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของประเทศชาติเพื่อให้ดำรงอยู่ การประกอบอาชีพ โดยเสรีภาพในหารประกอบอาชีพจะต้องไม่เอาเปรียบผู้อื่น ผู้ประกอบการจะต้องเคารพและซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภคและไม่เอาเปรียบผู้บริโภค^๗

สรุป การให้ความสำคัญในปัจเจกชนจะต้องมีความเชื่อมั่นในความเสมอภาคของบุคคลรวมทั้งรู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นในการพูดแสดงความคิดเห็น และในการแสดงออก แม้สิ่งนั้นจะขัดแย้งกับความคิดเห็นหรือรสนิยมของตนก็ตาม ปัจเจกชนเป็นแนวคิดแบบมนุษยนิยมแบบหนึ่งที่มีมองว่าตัวบุคคลหนึ่งคนสำคัญเท่ากันอย่างเสมอภาค การรักษาและเคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ต่อครอบครัว ชุมชน สังคม มีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ดังแผนภาพที่ ๔๒

^๕ จิราภรณ์ สถาปนาวรรณ.,เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน.,(กรุงเทพมหานคร:เอ็ดสันเพรส, ๒๕๕๖) หน้า ๒๘.

^๖ นิติญา บุญสิงห์.,วัฒนธรรมการเมือง., (กรุงเทพมหานคร : แสงเรืองการพิมพ์, ๒๕๕๖) หน้า ๒๓.

^๗ อนุชาติ วงศ์สำศรี.,วัฒนธรรมประชาสังคม.,(กรุงเทพมหานคร : สถาบันท้องถิ่นพัฒนา.๒๕๖๑) หน้า ๒๙.

แผนภาพที่ ๔.๒ ความสัมพันธ์ของการให้ความสำคัญในปัจเจกชน

๓) การเคารพกติกาในการปกครอง

การเคารพกติกาในการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยต้องใช้กติกา หรือ กฎหมายในการปกครองทุกคนต้องเสมอภาคกันภายใต้กติกา แต่ถึงแม้จะมีกฎหมายหรือมีกติกา แต่หากประชาชนไม่เคารพหรือไม่ปฏิบัติตาม กติกาก็ไม่มีประโยชน์อันใดไม่ จากการศึกษาการเคารพกติกาในการปกครองประกอบด้วย

การปฏิบัติอย่างยุติธรรม ระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ต่อเมื่อมีพลเมืองที่เคารพกติกา และยอมรับผลของการละเมิด กติกาพลเมืองจึงต้องเคารพกติกาถ้ามีปัญหาหรือมีความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ต้องใช้วิถีทางประชาธิปไตยและใช้กติกาในการแก้ไข ไม่ใช่ความรุนแรงหลักการตัดสินด้วยเสียงข้างมาก จะถือเป็นฝ่ายตรงข้ามหรือขจัดออกจากสังคมไม่ได้ เช่น จะห้ามการวิพากษ์วิจารณ์ไม่ได้มีการปฏิบัติต่อกันอย่างยุติธรรม ความชอบธรรมมิใช่เพียงความถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น แต่หมายถึงการถูกต้องในแง่ของความคิดความอ่านของประชาชนควบคู่ไปด้วยอาจจะมีความชอบด้วยกฎหมายแต่ไม่ถูกต้องกับความรู้สึกของประชาชน ความถูกต้องตามกฎหมายต้องสอดคล้องกับความคิดของประชาชนด้วย ความชอบธรรมกับวัฒนธรรมทางการเมืองจึงต้องสอดคล้องกัน^๘

วัฒนธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต สิ่งที่จะช่วยทำให้สังคมไทยมีความสุข และมีสันติสุข คือการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยจะต้องยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนา มีหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมายดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพมีอิสระที่กระทำใดภายใต้ขอบเขตกฎหมาย โดยไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้นั้น ชุมชนในสังคมไทยจะต้องมีประชาชนที่เป็นพลเมืองและเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทำให้ประเทศพัฒนาก้าวหน้า และมีความมั่นคงอย่างยั่งยืน ความชอบธรรมการมีรัฐบาลที่ชอบด้วยกฎหมายเพราะมีรัฐธรรมนูญรองรับ แต่รัฐบาลเหล่านั้นก็มีปัญหาทั้งสิ้น เพราะรัฐบาลนั้นอาจจะไม่ได้

^๘ จำรูญ พรหมมา, สังคมและวัฒนธรรมไทย., (กรุงเทพมหานคร : โอเดียน, ๒๕๖๐) หน้า ๒๘.

บริหารโดยประชาชน ดังนั้นความชอบธรรมก็น้อยลง เมื่อเรามีรัฐบาลประชาธิปไตย แต่ก็เชื่อว่ารัฐบาลนั้นจะชอบธรรมโดยทันที แต่เชื่อว่าปัญหานี้จะทำให้เรายุบเลิกกระบบทุนนิยม ยกเลิกระบอบประชาธิปไตย เราต้องแก้ปัญหในครรลองของประชาธิปไตย ภายใต้การบริหารจัดการที่ดี และกรอบของรัฐธรรมนูญ^๙

เคารพความเท่าเทียมกัน ชุมชนจะต้องรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในประเทศ ประชาชนในประเทศจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เมื่อประชาชนในชุมชนเป็นเจ้าของประเทศจึงมีสิทธิเสรีภาพในประเทศของตนเอง มีสิทธิเสรีภาพในบ้านของตนในชุมชนของตน ระบอบประชาธิปไตยจึงทำให้ในระบอบประชาธิปไตยคนในชุมชนจึงเป็นอิสระชนที่พึ่งตนเองและสามารถมีความรับผิดชอบ เคารพหลักความเสมอภาค และเท่าเทียมกัน คือ คนในชุมชนเห็นตนเท่าเทียมกับคนอื่นและเห็นคนอื่นเท่าเทียมกับตน ล้วนมีศักดิ์ศรีของความเป็นเจ้าของประเทศอย่างเสมอกัน ถึงแม้จะมีการพึ่งพา^{๑๐}

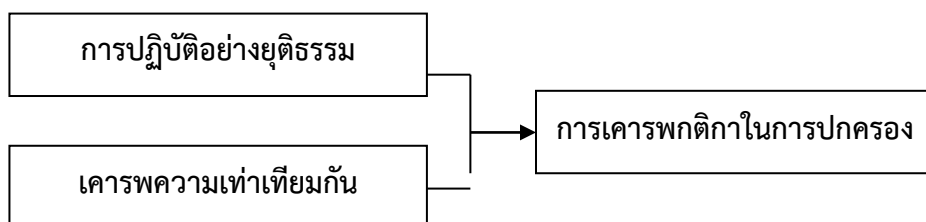
ในระบอบประชาธิปไตยทุกคนในชุมชนเป็นเจ้าของประเทศทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพ มีสิทธิและใช้สิทธิได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิ ระบอบประชาธิปไตยคนในชุมชนจึงต้องเคารพสิทธิผู้อื่น และจะต้องไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น ประชาธิปไตยต้องใช้กติกาในการปกครองทุกคนในชุมชนต้องเสมอภาคกันภายใต้กติกาที่นั่น แต่ถึงแม้จะมีกฎหมายหรือมีกติกาหากว่าประชาชนไม่เคารพหรือไม่ปฏิบัติตาม ระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อมีคนในชุมชนที่เคารพกติกาและยอมรับผล^{๑๑}

สรุป การเคารพกติกาในการปกครอง กติกาถ้ามีปัญหาหรือมีความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ต้องใช้วิธีทางประชาธิปไตยและใช้กติกาในการแก้ไขไม่ใช่ความรุนแรงหลักการตัดสินด้วยเสียงข้างมากมีการปฏิบัติต่อกันอย่างยุติธรรม ความถูกต้องตามกฎหมายต้องสอดคล้องกับความคิดของประชาชน สิ่งที่จะช่วยทำให้สังคมไทยมีความสุข และมีสันติสุข คือ การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยจะต้องยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรม เมื่อประชาชนในชุมชนเป็นเจ้าของประเทศจึงมีสิทธิเสรีภาพในประเทศของตนเอง มีสิทธิเสรีภาพในบ้านของตนในชุมชนของตน ระบอบประชาธิปไตยจึงทำให้ในระบอบประชาธิปไตยคนในชุมชนจึงเป็นอิสระชนที่พึ่งตนเองและสามารถมีความรับผิดชอบ เคารพหลักความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ดังแผนภาพที่ ๔๓

^๙ นิตยา บุญหลังท., **วัฒนธรรมการเมือง.**, (กรุงเทพมหานคร : แสงเรืองการพิมพ์, ๒๕๕๖) หน้า ๑๕.

^{๑๐} จิราภรณ์ สถาปนาวรรณ., **เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน.**, (กรุงเทพมหานคร:เอ็ดดิสันเพรส, ๒๕๕๖) หน้า ๓๐.

^{๑๑} อนุชาติ วงศ์สำศรี., **วัฒนธรรมประชาสังคม.**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๖๑) หน้า ๓๐.

แผนภาพที่ ๔.๓ ความสัมพันธ์ของการเคารพกติกาในการปกครอง

๔) การวิจารณ์อย่างมีเหตุผล

การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของประชาชนในชุมชนเป็นการคิดที่ใช้เหตุผลในการคิดแบบไตร่ตรองเพื่อตัดสินใจเชื่อหรือกระทำในด้านต่าง ๆ การใช้เหตุผลเชิงตัดสินรวมความคติเห็นของคนในชุมชนแล้วมาสรุปใช้เหตุผลพิจารณาความน่าเชื่อถือ และวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน จากการศึกษาการวิจารณ์อย่างมีเหตุผลประกอบด้วย

ความน่าเชื่อถือ การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณเป็นกระบวนการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบความน่าเชื่อถือเกี่ยวกับข้อมูล หรือสถานการณ์ที่ปรากฏในชุมชน โดยใช้ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของคนในชุมชนในการสำรวจหลักฐานอย่างรอบคอบเพื่อไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล เป็นความสามารถของบุคคลที่แสดงออกมาโดยใช้กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและตรรกะอย่างรอบคอบ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจที่จะเชื่อ ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลในชุมชนและการสังเกต ความสามารถในการนิรนัย ความสามารถในการอุปนัย ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้นของชุมชน^{๑๒}

การวิจารณ์ของคนในชุมชนในสิ่งใดจะต้องผ่านขั้นตอนและกระบวนการของการวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้น และประเมินค่าให้ชัดเจนเสียก่อนแล้ว จึงมีการวิจารณ์แสดงความเห็นออกมาอย่างมีเหตุมีผลให้น่าคิด น่าฟังและเป็นคำวิจารณ์ที่เชื่อถือได้สารข้อมูลในชุมชน การที่คนในชุมชนได้รับจากการฟังมีมากมาย การวิจารณ์สร้างสรรค์โดยเฉพาะต่อการใช้อำนาจ หน้าที่และการปฏิบัติ เพราะการปล่อยให้ทำอะไรโดยไม่มีการคัดค้านอาจทำให้มีการปฏิบัติตามใจ และความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ง่าย วิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ชุมชนช่วยพัฒนาพฤติกรรมของผู้คนในชุมชนและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในชุมชนขณะที่คำวิจารณ์เชิงทำลายนั้นบั่นทอนกำลังใจของคน คำวิจารณ์เชิงทำลายนั้นลดคุณค่าทำลายชื่อเสียงและทำร้ายในทางกลับกัน คำวิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ในชุมชนช่วยพัฒนาพฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจงโดยปราศจากการโจมตีส่วนตัว โดยความเชื่อมั่นในตัวเองยังคงมีเท่าเดิม^{๑๓}

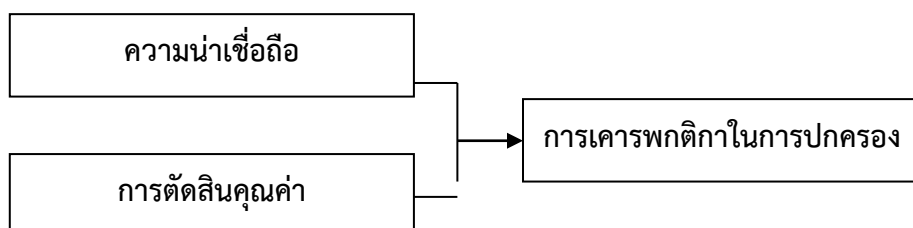
^{๑๒} จิราภรณ์ สถาปนาวรรณ.,*เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน*.,(กรุงเทพมหานคร:เอ็ดดิสันเพรส, ๒๕๕๖) หน้า ๒๘.

^{๑๓} อนุชาติ วงศ์สำศรี.,*วัฒนธรรมประชาสังคม*.,(กรุงเทพมหานคร : สถาบันท้องถิ่นพัฒนา.๒๕๖๑) หน้า ๑๙.

การตัดสินคุณค่า การวิจารณ์อย่างมีเหตุผลการสื่อสารในชุมชนจะต้องมีการจับใจความของสารเข้าใจความหมายของคำสำนวนประโยคและข้อความที่บรรยายหรืออธิบาย สารที่ฟังและดูมีหลายประเภท ต้องรู้จักตัดสินคุณค่าและแยกประเภทของสารต้องตีความในสารได้ตรงตามเจตนาของผู้พูด ซึ่งมีเจตนาที่จะส่งสารกับบางคนต้องการให้ความรู้ โน้มน้าวใจ และต้องการส่งสารเพื่อสื่อความหมายอื่นผู้ฟังและดูต้องจับเจตนาให้ได้เพื่อจะได้จับสารและใจความสำคัญได้ การคิดใคร่ครวญโดยใช้เหตุผล วิจารณ์ญาณในการฟังและดู เข้าใจเนื้อหาสาระใช้ปัญญาคิดใคร่ครวญโดยอาศัยความรู้ ความคิด เหตุผล และประสบการณ์ของคนในชุมชนประกอบแล้วสามารถนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสม ย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ของคนในชุมชนและความยุ่งยากซับซ้อนของเรื่องหรือสารที่ฟัง^{๑๔}

สรุป การวิจารณ์ของประชาชนในชุมชนเป็นการคิดที่ใช้เหตุผลในการคิดแบบไตร่ตรองเพื่อตัดสินใจเชื่อหรือกระทำในด้านต่าง ๆ การใช้เหตุผลเชิงตัดสินรวมความคิดเห็นของคนในชุมชนแล้วมาพิจารณาความน่าเชื่อถือ การตัดสินคุณค่า และกลวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจที่จะเชื่อ ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลในชุมชนและการสังเกต การวิจารณ์แสดงความเห็นออกมาอย่างมีเหตุผลให้แนวคิด นำฟังและเป็นคำวิจารณ์ที่เชื่อถือได้สารข้อมูลในชุมชน

การที่คนในชุมชนได้รับจากการฟังมีมากมาย การวิจารณ์สร้างสรรค์โดยเฉพาะต่อการใช้อำนาจ หน้าที่และการปฏิบัติ เพราะการปล่อยให้ทำอะไรโดยไม่มีการคัดค้านอาจทำให้มีการปฏิบัติตามใจ และความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ง่าย วิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ชุมชนช่วยพัฒนาพฤติกรรมของผู้คนในชุมชนและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก ดังแผนภาพที่ ๔.๔

แผนภาพที่ ๔.๔ ความสัมพันธ์ของการวิจารณ์อย่างมีเหตุผล

^{๑๔} นิติญา บุญหลิ่งห., วัฒนธรรมการเมือง., (กรุงเทพมหานคร : แสงเรืองการพิมพ์, ๒๕๕๖) หน้า ๑๕.

๔.๑.๒ วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนจากการสัมภาษณ์

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งมาจากความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง ที่ได้รับการถ่ายทอดปลูกฝัง วัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจาก กระบวนการปลูกฝัง ทั้งทางตรงและทางอ้อม จนทำให้บุคคลในสังคมมีความรับรู้มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของคนในชุมชน

๑) ความเชื่อถือกันในกลุ่ม

ประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่มีต่อวัฒนธรรมทางการเมืองไทยเป็นวิถีชีวิต วิถีความคิด และ ค่านิยม ของสังคมที่กำหนดว่าบุคคลและสถาบันมีความสัมพันธ์กันในเชิงอำนาจในชุมชนจะเป็นความ ไว้นื้อเชื่อใจกัน และวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นระบบความคิดว่าอะไรคือทรัพยากรที่ต้องจัดสรรและ แบ่งปันกัน ในเงื่อนไขใดจึงจะทำให้กลุ่มคนยอมรับได้ ความคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ทางสังคมที่เกี่ยวกับการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากร จากการศึกษาความเชื่อถือกันในกลุ่มประกอบด้วย

ลดสภาพความขัดแย้ง ประเทศไทยนั้นมีต้นทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการเป็นประชาธิปไตย พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่แสดงออกโดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีการแสดงออกมากมาย ได้สะท้อนคุณลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม การมีเหตุผล ความอดทน ความยินยอม และความเชื่อใจ แต่ประเทศไทยมีประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่ยาวนานพร้อม ระบบอุปถัมภ์ ระบบ อำนาจนิยมที่ลงมาสู่ชุมชนซึ่งขัดแย้งกันน้อย^{๑๕}

ในอดีตประเทศไทยมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้ามากกว่าแบบมีส่วนร่วม จึงทำให้การเมืองไทยถูกครอบงำด้วยข้าราชการติดต่อกันมา แต่จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทำให้เกิดคน กลุ่มใหม่ในสังคมไทย เป็นกลุ่มคนที่เติบโตมากับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีความมั่นใจในตัวเอง และติดต่อกับชาติที่เป็นประชาธิปไตย ทั้งอิทธิพลจากสื่อมวลชนและสื่อสังคมที่ทำให้ได้รับรู้รับทราบ ถึงความเป็นไปในโลกกว้าง ทำให้เกิดความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น^{๑๖}

การเปลี่ยนของชุมชนชนบทไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก อาชีพชาวนาถูกแปรสภาพ ไปเป็น ผู้รับจ้างทำนาหรือเป็นผู้ประกอบการรายย่อยที่ทำนาผ่านโทรศัพท์มือถือ วัฒนธรรมทางการเมืองของชนบทได้เปลี่ยนแปลงไปตามการขยายตัวของเมือง การติดต่อสื่อสาร การเข้ามาทำงาน ในเมืองของคนจากชนบทและกลับไปบ้านทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองในชนบทเกิดการสำนึกในการ ปกครองท้องถิ่น ปัจจุบันวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยกำลังเคลื่อนจากวัฒนธรรมทางการเมืองไปสู่ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม^{๑๗}

^{๑๕} สัมภาษณ์ อาจารย์ ดร.เลิศพร อุดมพงษ์, สถาบันพระปกเกล้า, ๔ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๑๖} สัมภาษณ์ รศ.พงศ์สิทธิ์ ศรีสมทรัพย์, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๓ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๑๗} สัมภาษณ์ อาจารย์ ดร.เกสรี พงษ์สังข์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๓ มีนาคม ๒๕๖๔

วัฒนธรรมทางการเมืองช่วยให้เข้าใจได้ถึงปัญหาการเมืองไทยที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตย นั้นเพราะวัฒนธรรมทางการเมืองสะท้อนถึงโครงสร้างที่ร่วมกันหล่อหลอมให้ผู้คนมีความโน้มเอียงทางการเมือง และแสดงออก ในแบบที่ไม่เป็นประชาธิปไตย^{๑๘} โครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา ได้ทำให้คนมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับประชาธิปไตย^{๑๙} จากความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ ทำให้คนบางกลุ่มสามารถเข้าถึงอำนาจทางการเมือง ในขณะที่คนในชุมชนจะถูกกีดกัน คนในชุมชนจึงมีการไว้วางใจกันเองเชื่อถือกันเองได้มากกว่า^{๒๐}

ปรากฏการณ์ทางการเมือง พฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในประเทศ ต่อความเป็นประชาธิปไตยและบทบาทของประชาชนต่อกระบวนการการเป็นประชาธิปไตยในสถานการณ์ทางการเมือง การทำความเข้าใจประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน และกลายเป็นการปะทะกันทางวาทกรรมและความคิดโครงสร้างหน้าที่การเมืองไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจสถานการณ์ วัฒนธรรมทางการเมืองจะเข้ามามีบทบาทช่วยให้เกิดความเข้าใจ อันจะนำไปสู่การหาทางออกจากการเมือง^{๒๑}

วัฒนธรรมครอบคลุมทั้งความคิดและการกระทำลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็น สิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง เพราะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองไทยในปัจจุบันเป็นสิ่งที่สืบทอดมาจากอดีต วัฒนธรรมทางการเมืองชุมชนมีลักษณะเป็น ความสัมพันธ์ แบบประชาธิปไตยของชุมชน วัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชนมีมานานแล้ว เนื่องจากการเมืองไทยสมัยโบราณพระเจ้าแผ่นดินมีอำนาจจำกัดชาวบ้านจึงผูกพันกับผู้นำของหมู่บ้านมากกว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของชาวบ้านจึงเกิดจากเงื่อนไขของวิถีชีวิตในชนบท^{๒๒}

ความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน ชุมชนดำรงชีวิตภายใต้เศรษฐกิจแบบแลกเปลี่ยน ดังนั้นจึงมีการใช้ทรัพยากรอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันทำให้โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งมีอยู่น้อย การแลกเปลี่ยน การเพาะปลูกเพื่อให้ได้ผลผลิตที่พอเพียง ต้องใช้ทรัพยากรกลางของชุมชนที่ไม่ใช่กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล แต่เป็นกรรมสิทธิ์ของส่วนรวม จึงทำให้ชุมชนแต่ละแห่งต้องมีแนวทางบางอย่างเพื่อให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกัน การที่ชาวบ้านเข้าถึงทรัพยากรได้ต่างกัน นำไปสู่การเกิดความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ ระบบอุปถัมภ์ในหมู่บ้านจึงเป็นความสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกันไว้วางใจกัน โดยแลกเปลี่ยนการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เรียกว่า ความสัมพันธ์ในเชิง

^{๑๘} สัมภาษณ์ อาจารย์ ดร.ชลัท ประเทืองรัตนนา, สถาบันพระปกเกล้า, ๔ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายวินัย พลเยี่ยม, ผู้นำชุมชนอุ้ว้งเจ้า, ๗ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ ชมชื่น, ผู้นำชุมชนบึงทองหลาง, ๖ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายนิทัศน์ ประทักษ์ใจ, ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพรรคการเมือง, ๕ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๒๒} สัมภาษณ์ รศ.ประณต นันทิยะกุล,อดีตกรรมการการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร, ๒ มีนาคม ๒๕๖๔

ประชาธิปไตยก่อให้เกิดระบอบประชาธิปไตยชุมชน ซึ่งจะต่างจากวัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นผู้นำที่มีศูนย์กลางอยู่ที่พระมหากษัตริย์ โดยพัฒนามาจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งเป็นผลผลิตจากการขยายตัวของจักรวรรดินิยมในรูปลัทธิล่าอาณานิคม โดยสร้างรัฐสมัยใหม่ กลายมาเป็นวัฒนธรรมที่ครอบงำประเทศไทยได้โดยอาศัยการรวมศูนย์เข้าสู่ส่วนกลาง อำนาจซึ่งเคยกระจายอยู่อย่างหลากหลายในสังคมไทยจึงมาอยู่ที่ส่วนกลาง^{๒๓}

ปัจจุบันประเทศต่างๆ ได้ยึดถือทฤษฎีเกี่ยวกับการออกเสียงเลือกตั้งที่ว่า การออกเสียงเลือกตั้งเป็นสิทธิ และทฤษฎีที่ว่า การออกเสียงเลือกตั้งเป็นหน้าที่ โดยทฤษฎีที่ว่า การออกเสียงเลือกตั้งเป็นหน้าที่ กำหนดให้มีการบังคับให้ไปเลือกตั้งนั้น อยู่บนหลักการที่ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของชาติ มิใช่ของประชาชนหรือราษฎร^{๒๔} ประเทศที่ถือว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของชาติก็ไม่ได้มีการบังคับให้ไปออกเสียงเลือกตั้งเสมอไป สาเหตุที่แท้จริงของการบังคับให้ไปออกเสียงเลือกตั้งอยู่ที่ความไม่สนใจในการเลือกตั้งของประชาชนซึ่งมีจำนวนมากและเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งให้มากที่สุด รวมทั้งเหตุผลที่ว่า การบังคับให้ไปออกเสียงเลือกตั้งจะเป็นการช่วยเพิ่มการศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน ตลอดจนความรู้สึกที่ว่า สิ่งใดที่เป็นเรื่องของส่วนรวมหรือของประเทศชาติ ประชาชนต้องถือเป็นภาระหน้าที่^{๒๕}

การขยายขอบเขตบทบาทในการรณรงค์ให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง มีการตรวจสอบติดตามพฤติกรรมนักการเมือง ร่วมสังเกตการณ์การเลือกตั้งในทุกระดับ ควรมีการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงที่ต่อเนื่อง เป็นไปโดยมีการจัดทำแผนที่ชัดเจนและเป็นการร่วมมือกันของทุกฝ่ายรวมถึงการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพื่ออำนวยความสะดวกตรวจสอบ ติดตาม และปราบปรามการทุจริตในการเลือกตั้ง ซึ่งนับวันการทุจริตจะมีการพัฒนาเป็นระบบ ก่อปัญหาสำคัญและส่งผลกระทบต่อความแข็งแรงด้วยวิธีการอันแยบยล อันจะก่อผลเสียต่อการพัฒนาประเทศในทุกด้าน จึงเป็นหน้าที่ที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาเพื่อมิให้เกิดขึ้นกับระบบการเลือกตั้งอีกต่อไปในอนาคต มาตรการทางกฎหมายเพื่อช่วยลดการซื้อสิทธิขายเสียงเลือกตั้งด้วยในลักษณะเพิ่มโทษ จำกัดสิทธิเลือกตั้งตลอดชีพ ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นผู้เสียหาย ให้มีสินบนนำจับ ให้การซื้อเสียงเป็นความผิด ส่วนการขายเสียงไม่เป็นความผิดให้ผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้รับการลดหย่อนภาษี^{๒๖}

^{๒๓} สัมภาษณ์ อาจารย์ ดร.ชลัท ประเทืองรัตนนา, สถาบันพระปกเกล้า, ๔ มีนาคม ๒๕๖๔

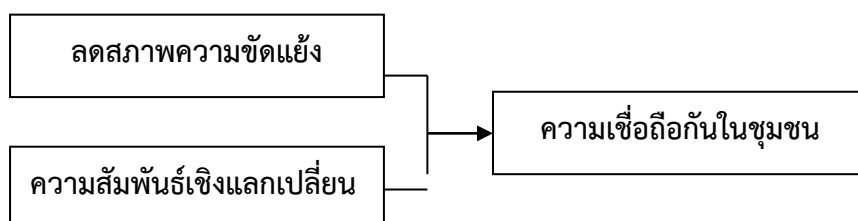
^{๒๔} สัมภาษณ์ นายพงษ์พันธ์ สายช่างทอง, ผู้อำนวยการสำนักงานการเลือกตั้งสมุทรสาคร, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๒๕} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมาน งามสนิท, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๒๖} สัมภาษณ์ ผศ.พิมล พุทธิพิธ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๔

การมีความเคารพซึ่งกันและกัน การประพฤตินเคารพบุคคลที่เกี่ยวข้อง บิดา มารดา เคารพ ญาติผู้ใหญ่ เคารพครูอาจารย์ ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคมปฏิบัติตาม กฎหมายของประเทศ^{๒๗} ไม่ทำร้ายผู้อื่นโดยเจตนา ไม่เอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ทำให้ผู้อื่น เสื่อมเสียชื่อเสียง เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความตั้งใจและไตร่ตรอง ก่อนตัดสินใจจะเชื่อหรือไม่เชื่อ และ ไม่ควรยึดถือความคิดเห็นของตนว่าถูกเสมอไป เคารพและ เทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งถือเป็นสถาบันที่สำคัญสูงสุดของประเทศ^{๒๘}

สรุป ภายในชุมชนเชื่อมั่นในสิทธิเสรีภาพของคน ซึ่งมีความขัดแย้งมีอยู่น้อย และมีความสัมพันธ์ เชิงแลกเปลี่ยน ดังนั้นกิจกรรมจะเกิดขึ้นจากความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน คนในชุมชนเป็น ผู้ริเริ่มและรับผิดชอบ ชุมชนมีศักยภาพ และความสามารถในการพัฒนา การเสริมสร้าง ชีตความสามารถของคนในชุมชนนั้น ทำให้คนสามารถที่จะเชื่อมั่นคนในชุมชนด้วยตนเอง สามารถสร้างวัฒนธรรม ชุมชนให้มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ตามความต้องการของชุมชนเอง ดังแผนภาพที่ ๔.๕

แผนภาพที่ ๔.๕ ความสัมพันธ์ของความเชื่อถือนกันภายในชุมชน

๒) ความรักและสามัคคี

การเมืองการปกครองของประเทศไทยผสมผสานกันอยู่ในชุมชนอย่างแยกกันไม่ออก เพราะ วัฒนธรรมทางการเมืองได้หล่อหลอมเป็นวิถีชีวิตกลายเป็นเอกลักษณ์ที่แยกไม่ออกในชุมชน ความรัก และสามัคคีมีความจำเป็นต่อความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะการเมืองเป็นเรื่อง ของความร่วมมือร่วมใจกัน จากการศึกษาความรักและสามัคคีประกอบด้วย

ความร่วมมือร่วมใจ ชุมชนจะมีความพร้อมเพรียง ความกลมเกลียว ความปรองดอง ร่วมใจ กันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอาไรต์เอาเปรียบกันยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความ หลากหลายในเรื่องเชื้อชาติ ความกลมเกลียว มีความสมานฉันท์การเปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็น

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูปลัด ชัชวาลย์ อนุโลโย,ดร. เจ้าอาวาสวัดแหลม, ๑ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระปลัดสมนึก ธีรปณฺโญ,ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดชลอ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๔

ของผู้อื่น รัฐบาลของตน ทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นร่วมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วง แก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งเป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่าง หลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ^{๒๙}

วัฒนธรรมทางการเมืองในชุมชนต้องอาศัยความไว้วางใจซึ่งกันและกัน แนวทางในการแก้ไข ปัญหาการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตย การสร้างและการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล สามารถขับเคลื่อนในทิศทางเดียวกัน^{๓๐}

การเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนแสดงความคิดเห็น แต่การแสดงความคิดเห็นถ้าเป็นไปได้ใน ลักษณะรุนแรง ไม่ให้ความเคารพในความคิดของผู้อื่นก็จะนำไปสู่การขัดแย้งที่รุนแรง ต้องให้เกียรติแก่ ความคิดทุกคน ไม่ว่ามีฐานะใดหรือแม้แต่นั้นจะเป็นผู้คัดค้านความคิดเห็น ความรักและสามัคคีใน ชุมชนมีการสร้างกำลังใจด้วยตนเองหรือคนรอบข้างมีความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค มีการ รวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งและหลากหลาย มีการช่วยเหลือระหว่างกันส่งเสริมให้เป็นชุมชนที่มีพลัง เข้มแข็งและสมานฉันท์^{๓๑}

การยอมรับความแตกต่าง ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นได้ เคารพใน สิทธิของคนส่วนน้อย และส่งเสริมให้เกิดฝ่ายค้าน^{๓๒} การให้โอกาสแก่ทุกคนที่จะแสดงความคิดเห็น แตกต่างกันการปฏิบัติย่อมจะแยกจากกันชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้การยอมรับความแตกต่าง ระหว่างบุคคล ส่งผลให้ชุมชนมีความสามัคคีและอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น การเสริมสร้าง พลังชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน^{๓๓}

ความคิดใดเป็นที่ยอมรับของคนส่วนมากในที่ประชุมหรือในสังคมและได้ผ่านออกมา ในรูป ของระเบียบต่างๆ ย่อมถือได้ว่าเป็นแนวทางที่จะต้องยึดถือปฏิบัติเคร่งครัด ตามหลักของการปกครอง ของเสียงส่วนมาก และการรักษาสิทธิของคนส่วนน้อย การยึดถือเหตุผลเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ เป็นหลักมูลฐานของชุมชน การไม่ยึดถือเหตุผลเป็นหลักก็จะกลับไปอยู่ในสภาวะธรรมชาติ ความ สามัคคีจึงเป็นวิถีทางที่จะไกล่เกลี่ยความขัดแย้งของชุมชน^{๓๔}

สรุป ความรักและสามัคคีในชุมชนความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีการสร้างกำลังใจด้วยตนเอง หรือคนรอบข้างมีความ สามารถในการเอาชนะอุปสรรค มั่นใจและพร้อมที่จะจัดการปัญหาอุปสรรคที่

^{๒๙} สัมภาษณ์ รศ.พงศ์สัมพันธ์ ศรีสมทรัพย์,คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๓ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๓๐} สัมภาษณ์ รศ.ประณต นันทิยะกุล,อดีตกรรมการการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร, ๒ มีนาคม ๒๕๖๔

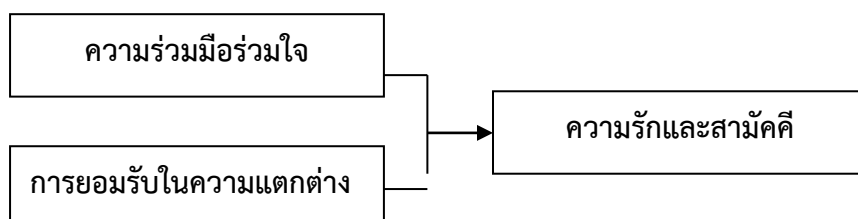
^{๓๑} สัมภาษณ์ อาจารย์ ดร.เลิศพร อุดมพงษ์, สถาบันพระปกเกล้า, ๔ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายวินัย พลเยี่ยม, ผู้นำชุมชนอู๋วังเจ้า, ๗ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๓๓} สัมภาษณ์ อาจารย์ ดร.ชลัท ประเทืองรัตนนา, สถาบันพระปกเกล้า, ๔ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายนิทัศน์ ประทักษ์ใจ, ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพรรคการเมือง, ๕ มีนาคม ๒๕๖๔

เกิดขึ้น ในการเผชิญและผ่านพ้นปัญหาในชุมชน มีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งและหลากหลาย มีการยอมรับความแตกต่างหลากหลายชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งผลให้ชุมชนมีความสามัคคีและอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น การเสริมสร้างพลังชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นผ่านการจัดกิจกรรมในชุมชน ดังแผนภาพที่ ๔.๖

แผนภาพที่ ๔.๖ ความสัมพันธ์ของความรักและสามัคคี

๓) การร่วมกิจกรรม

คนในชุมชนจะมีการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ พุดคุยถึงปัญหาในทางสร้างสรรค์และพยายามมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การร่วมกิจกรรมในชุมชนการแสวงหาความรู้ของชุมชนจะได้รับการส่งเสริมและถ่ายทอดสืบต่อกันมาการจัดกลุ่มร่วมกิจกรรมแตกต่างกันของแต่ละบุคคล เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตด้วย จากการศึกษาการร่วมกิจกรรมประกอบด้วย

ความเต็มใจร่วมกิจกรรม ความต้องการแสดงความคิดเห็นโดยการพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์อย่างเสรีและ เป็นประชาธิปไตย ในส่วนของกิจกรรมด้านศาสนาและวัฒนธรรมเป็นรูปแบบพิธีการที่กระทำสืบทอดมาเป็นเวลานานจนกลายเป็นจารีตประเพณีและอนุรักษ์ต่อกันไป เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน^{๓๕}

การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองของชุมชนเป็นโดยความเต็มใจไม่ว่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ และไม่ว่าจะมีการจัดการอย่างไรเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการบริหารงานของรัฐบาล หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาล ไม่ว่าจะ เป็นในระดับชุมชนหรือระดับชาติ^{๓๖}

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายนิทัศน์ ประทักษ์ใจ, ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพรรคการเมือง, ๕ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๓๖} สัมภาษณ์ อาจารย์ ดร.ชลัท ประเทืองรัตนนา, สถาบันพระปกเกล้า, ๔ มีนาคม ๒๕๖๔

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง จะต้องมีการจัดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา การรวมตัวกันของบุคคลในชุมชนอาจมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มคนเท่านั้น โดยไม่มีเป้าหมายที่จะเข้าไปบริหารประเทศแต่อย่างใด สำหรับเป้าหมายของแต่ละกลุ่มชุมชนจะแตกต่างกันไป บางกลุ่มอาจเรียกร้องให้ทำตามสิ่งที่กลุ่มคนต้องการ เช่น การเรียกร้องให้แก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน ราคาพืชผลการเกษตร หรือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชนของตน หรืออาจเรียกร้องให้จัดทำนโยบายหรือโครงการที่ชุมชนจะได้เป็น การรวมกลุ่มของชุมชนที่มีความเชื่อทางการเมืองคล้ายคลึงกัน อาจมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อไปทำหน้าที่แต่ยังมีเป้าหมายอื่นอีก เช่น การให้การศึกษา การดูแลและรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม การสร้างผู้นำ การควบคุมและติดตามตรวจสอบทางการเมือง^{๓๓๗}

ความรับผิดชอบร่วม การร่วมกิจกรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยทำให้ได้มีโอกาสทราบความต้องการของกันและกันอย่างแท้จริง การดำเนินนโยบายของรัฐควรตอบสนองต่อประชาชนในชุมชนในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม บุคคลในชุมชนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเขียน การพูด การโฆษณา การพิมพ์ซึ่งการแสดงออกเหล่านี้อาจอยู่ในรูปแบบของการวิพากษ์วิจารณ์ตามสื่อต่าง ๆ รัฐบาลต้องไม่ขัดขวางหรือห้ามปรามการแสดงออกของประชาชนในชุมชน รัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นก่อนลงมือดำเนินการทำกิจการใดที่มีผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนและชุมชน รวมทั้งความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารประเทศตามระบอบประชาธิปไตย ประชาชนต้องตระหนักว่า ตนเป็นเจ้าของประเทศและต้องเข้าไปรับผิดชอบในกิจการของบ้านเมืองในทุกโอกาสที่สามารถกระทำได้^{๓๓๘}

สำหรับชุมชนการไปลงคะแนนเลือกตั้งเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ประชาชนในชุมชนของไทยรู้จักดีมากที่สุด การเลือกตั้งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญถ้าไม่มีการเลือกตั้งก็มีใช้ประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย การร่วมกิจกรรมของคนในชุมชนเป็นลักษณะของการทำงานร่วมกันที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วมมีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทั้งทางตรงหรือทางอ้อม หรือการ ดำเนินการเพื่อให้เกิดการต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน^{๓๓๙} เมืองไทยในอดีตมีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรแต่เป็นการ

^{๓๓๗} สัมภาษณ์ อาจารย์ ดร.เกสรี พงษ์สังข์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๓ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๓๓๘} สัมภาษณ์ พระปลัดสมนึก ธีรปญโญ,ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดชลอ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๓๓๙} สัมภาษณ์ รศ.ประณต นันทิยะกุล,อดีตกรรมการการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร, ๒ มีนาคม ๒๕๖๔

เลือกตั้งทางอ้อมเพราะประชาชนต้องเลือกผู้แทนในระดับชุมชน และให้ผู้แทนท้องถิ่นไปเลือกผู้แทนราษฎรอีกทีหนึ่ง ปัจจุบันนอกจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้วในชุมชนยังมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาจังหวัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกสภาเขต และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร^{๔๐}

การรณรงค์หาเสียงในชุมชนอาจแบ่งเป็นในระยะเวลาที่ไม่มีพรรคการเมือง และการรณรงค์หาเสียงในระบอบมีพรรคการเมือง ในระยะที่ไม่มีพรรคการเมืองจะใช้บุคลิกและความสามารถตลอดจนชื่อเสียงส่วนตัว จนกระทั่งการเลือกตั้งพรรคการเมืองจึงได้เป็นรูปเป็นร่างมีการรณรงค์หาเสียงอย่างกว้างขวาง การให้และรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผล ความเสมอภาคในการเข้าร่วมกิจกรรมทุกคนที่เข้าร่วมต้องมีสิทธิเท่าเทียมกัน ผู้เข้าร่วมต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรม มีความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ และต้องมีการพัฒนาศักยภาพให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ ^{๔๑}

ความพยายามสร้างระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยแต่การสร้างพรรคการเมืองปัจจุบันนี้มีเวลาน้อยมาก พรรคการเมืองนั้นมีบทบาทที่สำคัญไม่ได้มีฐานอยู่ที่ประชาชนเมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อไรจึงค่อยมีการตั้งพรรคการเมืองกันขึ้นมา พรรคการเมืองจึงอ่อนแอเนื่องจากการได้อำนาจของผู้ปกครอง ที่ผ่านมาในประเทศไทยไม่ได้อาศัยพรรคการเมืองเป็นฐาน พรรคการเมืองเองก็ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การเข้าไปรวมกลุ่มอยู่ในพรรคการเมืองในความเป็นจริงมีความสำคัญมากกว่ากลุ่มอื่น การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง จึงยังจัดว่าไม่น่าพอใจ และมีประสิทธิภาพเท่าที่ควรจะเป็น โครงสร้างของรัฐธรรมนูญมีส่วนช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมแห่งอำนาจปกครอง ถ้าประชาชนรู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมในการปกครอง และมีสิทธิมีเสียง^{๔๒}

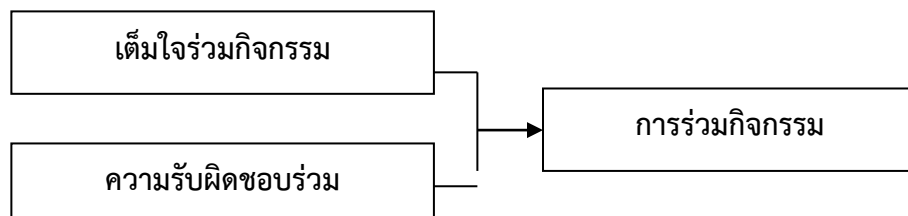
สรุป การร่วมกิจกรรมของคนในชุมชนเป็นลักษณะของการทำงานร่วมกันที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วมมีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทาง เศรษฐกิจและสังคม หรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทั้งทางตรงหรือทางอ้อม หรือการ ดำเนินการเพื่อให้เกิดการต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน การให้และรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผล ความเสมอภาคในการเข้าร่วมกิจกรรมทุกคน

^{๔๐} สัมภาษณ์ อาจารย์ ดร.เลิศพร อุตมพงษ์, สถาบันพระปกเกล้า, ๔ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๔๑} สัมภาษณ์ รศ.พงศัสมันท์ ศรีสมทรัพย์,คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๓ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๔๒} สัมภาษณ์ รศ.ประณต นันทิยะกุล,อดีตกรรมการการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร, ๒ มีนาคม ๒๕๖๔

ที่เข้า ร่วมต้องมีสิทธิเท่าเทียมกัน ผู้เข้าร่วมต้องมีความสามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรม มีความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ และต้องมีการพัฒนาศักยภาพให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ ดังแผนภาพที่ ๔๗

แผนภาพที่ ๔.๗ ความสัมพันธ์ของการร่วมกิจกรรม

๔) จิตสำนึกสาธารณะ

คนในชุมชนจะมีจิตสำนึกสาธารณะการสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน และมีความเชื่อมั่นสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ชุมชนไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีต่างๆ ได้เข้ามามีบทบาทในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ผู้คนก็ยึดติดวัตถุนิยมอย่างมากเสียจนบางครั้งเราลืมให้ความสำคัญในด้านจิตใจ ด้วยสาเหตุนี้เองจึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นมามากมายซึ่งพบเห็น อยู่บ่อยๆ เช่น การทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลอง ปัญหาเรื่องยาเสพติด ฯ ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดจิตสำนึกที่ดีทั้งต่อตนเองและชุมชน จากการศึกษาจิตสำนึกสาธารณะประกอบด้วย

ความช่วยเหลือกัน จิตสำนึกสาธารณะในชุมชนเป็นจิตสำนึกที่ดีในการรู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ เสียสละเพื่อประโยชน์ของชุมชน ยึดมั่นทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย ลักษณะของผู้ที่มีจิตสาธารณะในชุมชนจะต้องเป็นผู้ที่ให้และคอยช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อนในชุมชนด้วยความเต็มใจ ไม่หวังผลตอบแทน ไม่เห็นแก่ตัว เข้าใจผู้อื่น ไม่เป็นคนใจแคบ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น^{๔๓}

ความมีสำนึกในการร่วมการกำหนดนโยบายของรัฐบาลการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เนื่องจากการปฏิบัติเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม การสร้างจิตสาธารณะในชุมชนเป็นการสร้างความรับผิดชอบในคนในชุมชน หากเราขาดหรือบกพร่อง ก็จะส่งผลกระทบต่อปัญหาต่างๆตามมามากมาย การสร้างจิตสาธารณะในชุมชนสามารถทำได้ง่ายๆ โดยเริ่มจากตัวเรา การสร้างวินัยในตัวเองต้องรู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในสังคมด้วยความ

^{๔๓} สัมภาษณ์ อาจารย์ ดร.ชลัท ประเทืองรัตนนา, สถาบันพระปกเกล้า, ๔ มีนาคม ๒๕๖๔

เต็มใจ มองผู้อื่นในแง่ดีให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม ต้องคิดเสมอว่าชุมชนคือส่วนหนึ่งของสังคมต้องรู้จักรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ดีที่สุดเท่าที่สามารถทำได้ การคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนทั้งในด้านที่ดีและไม่ดี ให้ความร่วมมือในชุมชนด้านต่างๆ ช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเต็มที่^{๔๔}

ความร่วมมือกัน พลเมืองในชุมชนได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นหลังจากที่การปกครองระบอบประชาธิปไตยเริ่มมีปัญหาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในสังคมได้ ขณะที่การกำหนดนโยบายสาธารณะหลายครั้งภาคประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ทำให้นโยบายหลายเรื่องนำมาสู่ปัญหาจะนำมาซึ่งการแก้ไข ชุมชนมีการรวมตัวกันทำกิจกรรมมากขึ้นและมีการร่วมกันลุกขึ้นเพื่อปกป้องสิทธิของตนในฐานะพลเมืองในชุมชน จิตสำนึกสาธารณะเป็นจิตของคนที่รู้จักความเสียสละ ความร่วมมือร่วมใจ ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม จะช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม เช่น การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การไม่ทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำ การดูแลรักษาสาธารณสุขสมบัติ แม้แต่การประหยัดน้ำ ประปา หรือไฟฟ้า ที่เป็นของชุมชนโดยใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ตลอดจนช่วยดูแลรักษา ให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากในชุมชน หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนร่วมมือกันกระทำเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา หรือช่วยกันแก้ปัญหาเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม^{๔๕}

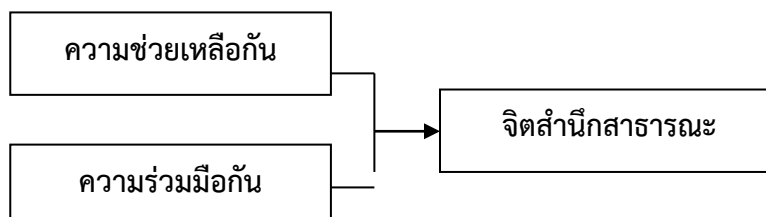
คุณลักษณะของพลเมืองในชุมชนจะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิเสรีภาพ หน้าที่และความรับผิดชอบ จิตสำนึกสาธารณะส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การดำเนินชีวิตตามหลักธรรมะ ทุกศาสนาต่างสอนให้เป็นคนดี ถ้าเราสามารถปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนได้ นอกจากตัวเราจะมีความสุขแล้ว ยังทำให้ชุมชนน่าอยู่ขึ้นอีกด้วย นอกจากการสร้างจิตสาธารณะแล้วเรายังจำเป็นต้องมีการพัฒนาจิตสาธารณะด้วย ซึ่งต้องเริ่มต้นจากเด็ก โดยเราควรปลูกฝังให้เขาได้มีความรู้ ความเข้าใจ และนี่ก็ถึงความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ ปลูกฝังให้มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบในหน้าที่ รู้จักการเสียสละ การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การพัฒนาชุมชนหนึ่งให้มีคุณภาพจึงจำเป็นที่จะต้องยกระดับความรู้ความสามารถทักษะ และเจตคติ ของผู้คนในชุมชน และสังคมไปสู่คนในชุมชนที่เป็นเพียงผู้เฝ้าดูยืนมองเฉยๆ ให้กลายเป็นชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถ ตระหนักในศักยภาพของตน มีความกระตือรือร้นที่จะใช้สิทธิเสรีภาพ ตามกฎหมายการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ร่วมกันคิด ช่วยกันวางแผน และร่วมกันทำงาน^{๔๖}

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายนิทัศน์ ประทักษ์ใจ, ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพรรคการเมือง, ๕ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๔๕} สัมภาษณ์ รศ.พงศ์สัมพันธ์ ศรีสมทรัพย์, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๓ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๔๖} สัมภาษณ์ ผศ.พิมล พุทธิพิธ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๔

สรุป จิตสำนึกสาธารณะในชุมชนเป็นจิตสำนึกที่ดีในการรู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ เสียสละ เพื่อประโยชน์ของชุมชน ยึดมั่นทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย ลักษณะของผู้ที่มีจิตสาธารณะในชุมชนจะต้องเป็นผู้ที่ให้และคอยช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อนในชุมชนด้วยความเต็มใจ ไม่หวังผลตอบแทน ไม่เห็นแก่ตัว เข้าใจผู้อื่น ไม่เป็นคนใจแคบ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ชุมชนไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้คนก็ยึดติดวัตถุนิยมอย่างมากเสียจนบางครั้งเราลืมให้ความสำคัญในด้านจิตใจทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นมามากมาย จิตสำนึกสาธารณะในชุมชนเป็นจิตสำนึกที่ดีในการรู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ เสียสละเพื่อประโยชน์ของชุมชน ยึดมั่นทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย ลักษณะของผู้ที่มีจิตสาธารณะในชุมชนจะต้องเป็นผู้ที่ให้และคอยช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อนในชุมชนด้วยความเต็มใจ ไม่หวังผลตอบแทน ไม่เห็นแก่ตัว เข้าใจผู้อื่น ไม่เป็นคนใจแคบ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การดำเนินชีวิตตามหลักธรรมะ ทุกศาสนาต่างสอนให้เป็นคนดี ถ้าเราสามารถปฏิบัติตามหลักธรรม คำสั่งสอนได้ นอกจากตัวเราจะมีความสุขแล้ว ยังทำให้ชุมชนน่าอยู่ขึ้น ดังแผนภาพที่ ๔.๘

แผนภาพที่ ๔.๘ ความสัมพันธ์ของจิตสำนึกสาธารณะ

๔.๒ ส่งเสริมแบบแผนจากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

ชุมชนในสังคมการเมืองของประเทศไทยที่ใช้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะต้องมีการพัฒนาและให้ศึกษาอบรมประชาชนในชุมชนและท้องถิ่นจนวัฒนธรรมทางการเมืองสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนของประเทศ จากการส่งเสริมประชาชนในชุมชนที่มีความปรารถนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย พบว่ามีองค์ประกอบของการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนมีดังนี้

๔.๒.๑) ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

สังคมการเมืองที่ใช้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถทำให้ประชาชนในประเทศมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แท้จริงได้ทันทีแต่ต้องมีการพัฒนาและศึกษาอบรม จากการศึกษาความไว้วางใจซึ่งกันและกันประกอบด้วย

ความศรัทธา ความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยชุมชนเมื่อมีความศรัทธา จะมีความมุ่งไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ประเทศไทยนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประเพณีทัศนคติและความเชื่อแบบประชาธิปไตยซึ่งมีผลต่อระบอบประชาธิปไตยการเป็นประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับความศรัทธาของคนในชุมชนที่ประสงค์จะมีการปกครองและมีชีวิตแบบประชาธิปไตย ถึงแม้จะมีการเลือกตั้งทั่วไปเกิดขึ้นหลายครั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายชุด มีรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชนเข้าไปบริหารประเทศมาแล้วหลายรัฐบาล การที่ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยจนวัฒนธรรมทางการเมืองสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนของประเทศ ประชาชนต้องปรารถนาในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และมีวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย^{๔๗}

ในปัจจุบันชนชั้นที่อยู่ในระดับบนของสังคมจะเป็นคนกลุ่มน้อยแต่มีทรัพยากรในจำนวนมาก และมีอิทธิพลของคนในสังคม ซึ่งมีอำนาจผูกขาดทางเศรษฐกิจและการเมืองสูงในสังคม เป็นกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลต่อระบบการปกครองของประเทศ โดยเฉพาะระบบการเมืองไทยจะมีการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยก็ก้าวไม่พ้นไปจากระบบนี้ การเปลี่ยนแปลงการปกครองในอดีตประชาชนไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการเปลี่ยนแปลงของชนชั้นนำ ต่อมาชนชั้นนำได้มีอำนาจทางการเมืองด้วย บางคนได้เข้ารับราชการในตำแหน่งสำคัญของประเทศไทย ดังนั้นการร่วมมือของคนในชุมชน และการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันนั้นจะเป็นการสร้างการต่อรองต่อการปกครองส่วนกลาง ถ้าหากมีอะไรเกิดขึ้นประชาชนในชุมชนก็ต้องออกมาปกป้องประชาธิปไตยมีความไว้วางใจที่ต้องรักษาเอาไว้คือระบอบประชาธิปไตยเพราะมีหลักการ เคารพในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยจะมีต้องมีขึ้นในประชาชน และผู้นำทางการเมืองจึงทำให้ระบอบประชาธิปไตยประสบความสำเร็จ^{๔๘}

ความเชื่อมั่น ผู้ที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยในชุมชนต้องมีความเชื่อมั่นในการพัฒนาชุมชน และนำไปสู่ความไว้วางใจซึ่งกันและกันพร้อมต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองอันชอบธรรม ในระบบราชการของประเทศไทยมีลักษณะของการใช้อำนาจนิยม เล่นพรรคเล่นพวก หรือการปฏิบัติงานที่ล่าช้า เนื่องจากกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และสายการบังคับบัญชา จึงไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง จึงเป็นอุปสรรคในการพัฒนาไปสู่ระบอบประชาธิปไตยตามแบบประเทศที่เจริญแล้ว ระบบราชการเป็นระบบที่ครอบงำสังคมไทยมาโดยตลอด^{๔๙} ถ้าตนเองถูกกีดกันไม่ให้ลงคะแนนเสียงใช้สิทธิเลือกตั้ง จะต้องต่อสู้ให้ได้สิทธิของตนเองกลับคืนมาซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน

^{๔๗} สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตสมาชิกวุฒิสภา, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๔๘} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมาน งามสนธิ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๔๙} สัมภาษณ์ นายชาญพล สุขดี, ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้ง, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๔

ปัญหาของระบบราชการทำให้ประชาธิปไตยเจริญเติบโตไม่เต็มที่ เพราะระบบราชการไทยมีปัญหาการบริหารงานแบบรวมศูนย์ การบริหารงานและการตัดสินใจมีลักษณะรวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลาง เป็นโครงสร้างสืบทอดมายาวนาน ระบบราชการมีการวางแผนในระดับกระทรวง ทบวง กรม ประเทศไทยเป็นรัฐราชการเป็นระบบที่สืบทอดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ระบบราชการจะทำหน้าที่หลักของสถาบันทางการเมือง การต่อสู้เพื่อสิทธิอันชอบธรรมถือเป็นหลักการของประชาธิปไตย แต่ในการต่อสู้ของตนเองต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นด้วย และต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น หากเป็นการได้เพื่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงสิทธิผู้อื่น เป็นการแสดงว่าผู้นั้นขาดจิตสำนึกในระบอบประชาธิปไตย^{๕๐}

ความไว้วางใจสำคัญต่อระบอบประชาธิปไตย หลักสิทธิเสรีภาพก็มีความสำคัญในพื้นฐานของระบบเสรีประชาธิปไตย ระบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีสถานภาพทางสังคมไม่เท่าเทียมกัน แต่ยังอยู่ร่วมกันได้เพราะมีลักษณะต่างตอบแทนฝ่ายผู้อุปถัมภ์มีทรัพยากรในครอบครองมากกว่า คือทรัพย์สินเงินทอง อำนาจจึงสามารถให้การอุปการะ และคุ้มครองแก่ผู้รับการอุปถัมภ์^{๕๑} การรับรองสิทธิของเสรีชนหรือประชาชนในเรื่องการแสดงความเห็น การชุมนุม การเลือกที่อาศัย การเลือกประกอบอาชีพ การได้รับการศึกษา การรู้ข่าวสาร^{๕๒} การเชื่อในเสียงส่วนใหญ่และให้ความสำคัญกับเสียงส่วนน้อย การออกเสียงลงคะแนน ใช้เสียงข้างมากและเสียงส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ ในการตัดสินใจ แต่การใช้เสียงส่วนใหญ่จะต้องไม่ขัดต่อสิทธิของเสียงส่วนน้อย ต้องเคารพรับฟังเสียงส่วนน้อยในขณะเดียวกันเสียงส่วนใหญ่จะมาลงคะแนนไปจำกัดสิทธิของเสียงส่วนน้อยไม่ได้^{๕๓}

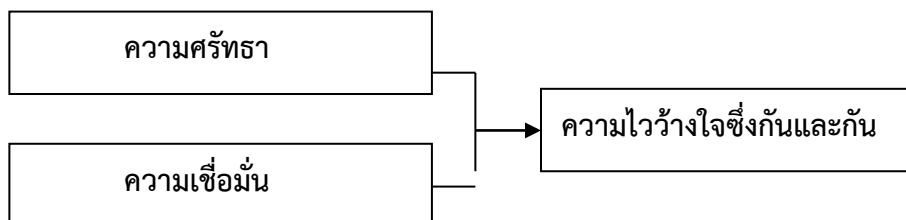
สรุป ความไว้วางใจเป็นหลักที่มีความสำคัญในพื้นฐานของประชาธิปไตย ความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยชุมชนเมื่อมีความศรัทธาจะมีความมุ่งไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ผู้ที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยในชุมชนต้องมีความเชื่อมั่นในการพัฒนาชุมชนและนำไปสู่ความไว้วางใจซึ่งกันและกันพร้อมต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองอันชอบธรรม การที่ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยจนวัฒนธรรมทางการเมืองสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนของประเทศ ประชาชนต้องปรารถนาในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และมีวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยดังแผนภาพที่ ๔๙

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระปลัดระพี นพวิธาน, ผศ.ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบึงทองหลาง, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายวีระ โชควิบุรณ์, ผู้นำชุมชนพิทักษ์ธรรม, ๒ เมษายน ๒๕๖๔

^{๕๒} สัมภาษณ์ นางวาสนา เขียวประพัสสร, ผู้นำชุมชนโรงพยาบาลเจริญกรุง, ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๕๓} สัมภาษณ์ ผศ. พิมล พุทธิพิธ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๔

แผนภาพที่ ๔.๙ ความสัมพันธ์ของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

๔.๒.๒) ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

ความเสมอภาคกันความไว้วางใจซึ่งกันและกันมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ประชาชนไม่ว่าจะเป็นใครชายหรือหญิงนั้นมีสิทธิเท่าเทียมกัน ประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันใช้บังคับกับทุกคนในสังคม จากการศึกษาความเสมอภาคเท่าเทียมกันประกอบด้วย

การเคารพกติกา ในการเลือกตั้งประชาชนผู้มีสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตัวแทนของตนเองเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารประชาชนหนึ่งคนก็มีหนึ่งเสียง ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยต้องมีหัวใจเป็นนักกีฬา เพราะข้อขัดแย้งในระบอบประชาธิปไตยต้องใช้หลักความยุติธรรมเป็นเครื่องมือตัดสินให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน และการดำเนินการต้องปราศจากอคติ หากประชาชนในสังคมประชาธิปไตยไม่เคารพกติกาจะยุติปัญหาไม่ได้^{๕๔}

จากความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่อุปการะเด็ก และเด็กต้องอยู่ในโอวาทเชื่อฟัง ผู้ใหญ่เป็นความสัมพันธ์ในระบบครอบครัว ถ้าเป็นความสัมพันธ์ในระดับสังคมมีประชาชนอยากจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เพราะนำความภูมิใจมาสู่ตนเองมีความรู้สึกว่าเป็นเกียรติเมื่อมีการจัดงานก็จะได้รับเกียรติให้เป็นประธาน ในพิธีและมีความภูมิใจที่ได้มีลูกบ้านเป็นลูกน้องจะต้องให้ความคุ้มครองสภาพสังคมไทยผู้นำท้องถิ่นใช้คุณงามความดีโดยผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันต้องเป็นคนดีมีฐานะ ใช้คุณความดีซื้อใจ ลูกบ้านเอาไว้เรียกว่า ใจนักเลง จึงได้ใจของลูกบ้านเพราะความดี ลูกน้องจึงพร้อมใจช่วยเหลือลูกพี่เพื่อตอบแทนบุญคุณได้ในทุกเรื่อง ลักษณะสังคมไทยจึงเห็นความสำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน^{๕๕}

การเลือกตั้งประชาชนตัดสินใจล่วงหน้าตั้งแต่ที่ยังไม่มีการประกาศวันเลือกตั้งแล้วว่าจะเลือกพรรคการเมืองฝ่ายใด การเลือกตั้งอาจการทำข้อผูกพันกันในอนาคตที่จะช่วยเหลือซึ่งกันต่อไป ไม่ใช่ปัจจัยการลงคะแนน โคร่งข่ายการพึ่งพาทางสังคมของการเลือกตั้งมีศูนย์กลางอยู่ที่ตัว

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายพงษ์พันธ์ สายช่างทอง, ผู้อำนวยการสำนักงานการเลือกตั้งสมุทรสาคร, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายอมร รัชตังกุล, ผู้อำนวยการฝ่ายข้อมูลพรรคการเมือง, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๔

นักการเมือง แต่หากเกิดความขัดแย้งศูนย์กลางระดับรองลงมาแตกออกไปก็จะเกิดโครงข่ายใหม่ขึ้นทดแทน การทำงานอย่างต่อเนื่องจากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูกจึงเป็นเรื่องสำคัญ พรรคการเมืองเฉพาะกิจที่เพิ่งตั้งขึ้นไม่นานหวังผลเร็วจึงต้องดูตัวนักการเมืองเข้าพรรค โครงข่ายการพึ่งพาทางสังคมของการเลือกตั้งยังคงมีผลต่อการเลือกตั้ง^{๕๖}

การเลือกตั้งปรากฏโครงข่ายรูปแบบใหม่ให้เห็นอย่างชัดเจน เป็นการเกิดขึ้นของโครงข่ายเงินตรรกกรรมของปัจเจกประชาชน ซึ่งแตกต่างกันอย่างหลากหลาย ทั้งประสบการณ์การเมือง อายุ อาชีพ สถานะทางสังคม แต่คนเหล่านี้เชื่อมโยงสร้างเครือข่ายขึ้นจากสำนึกร่วม ซึ่งเริ่มก่อตัวขึ้นชัดเจนเป็นกลุ่มก้อน^{๕๗} ปัจเจกประชาชนเป็นการเจตจำนงเสรีในเชิงปัจเจก ในการตัดสินใจเลือกลงคะแนนเสียง นโยบาย รูปแบบวิธีการหาเสียงเลือกตั้ง ตัวบุคคล ไม่ใช่เกณฑ์ในการตัดสินใจว่าจะเลือกใครพรรคการเมืองแต่สิ่งเหล่านี้คือตัวชี้ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่จะยืนยันสำนึกร่วมที่เกิดขึ้น สำนึกร่วมดังกล่าวนี้ได้แก่ เสรีภาพ ประชาธิปไตย ความเท่าเทียมกันและความยุติธรรมทางสังคม ดังนั้นโครงข่ายการพึ่งพาทางสังคมของการเลือกตั้งจึงไม่มีผลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงสำหรับคนกลุ่มนี้ แต่การแสดงให้เห็นถึงจุดยืน ผ่าน นโยบาย ตัวบุคคล รูปแบบวิธีการหาเสียง สัญลักษณ์ต่างๆ ของพรรคการเมือง ถูกใช้เป็นระบบที่จะถูกตีความความหมายที่สอดคล้องเด่นชัดว่าพรรคการเมืองดังกล่าวยืนอยู่ฝ่ายใด สำนึกร่วมของปัจเจกประชาชนจึงกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการตัดสินใจว่า พรรคการเมืองนั้นๆ มีสำนึกร่วมที่สอดคล้องกับผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งหรือไม่ การหาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมืองสำนึกใหม่ จึงไม่จำเป็นต้อง สร้างโครงข่ายระบบอุปถัมภ์ ใช้เงินซื้อเสียง ใช้ระบบหัวคะแนน แต่เป็นการสร้างระบบผ่านการสื่อสารสาธารณะ ผ่านถ้อยคำหนักแน่น ตรงไปตรงมา ไม่แอบแฝง เพื่อแสดงให้เห็นสำนึกร่วมอันเป็นความต้องการของการเมืองใหม่ที่ก่อตัวขึ้น^{๕๘}

ในสังคมประชาธิปไตยประชาชนต้องปฏิบัติตามระเบียบมีความเท่าเทียมกัน^{๕๙} ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์โดยไม่ยอมให้ผู้ใดมาละเมิดหรือกระทำการตามอำเภอใจได้ถ้าหากมีกฎหมายที่ละเมิดสิทธิหรือไม่เป็นธรรมก็ต้องเสนอข้อเรียกร้องให้แก้ไขให้เป็นธรรม ไม่ใช่ฝ่าฝืนไม่ยอมรับ เพราะการกระทำจะทำให้ผู้อื่นฝ่าฝืนหรือละเมิดกฎหมายได้เช่นกัน จะทำให้เกิดความสับสนในสังคม ประชาชนสามารถใช้สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลตราบเท่าที่ไม่

^{๕๖} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมาน งามสนธิ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายชาญพล สุขดี, ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้ง, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๕๘} สัมภาษณ์ ผศ.พิมล พุทธิพิช, คณบดีรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. เจ้าอาวาสวัดบางอ้อยช้าง, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๔

เกินขอบเขตกฎหมาย เพราะถ้าประชาชนใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองเกินขอบเขต ก็จะไปละเมิดสิทธิเสรีภาพผู้อื่นจะทำให้สังคมประชาธิปไตยขาดความสงบ^{๖๐}

เคารพเสียงส่วนน้อย การเชื่อในเสียงส่วนใหญ่และให้ความสำคัญกับเสียงส่วนน้อย มีความเสมอภาคกันในทางกฎหมาย ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันใช้บังคับกับทุกคนในสังคม และหลักเสมอภาคในทางการเมือง การเลือกตั้งทั่วไป ประชาชนผู้มีสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งตัวแทนของตนเองเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารประชาชนหนึ่งคนก็มีหนึ่งเสียง การตัดสินใจขัดแย้งในระบอบประชาธิปไตย โดยการออกเสียงลงคะแนน ใช้เสียงข้างมากและเสียงส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ การใช้เสียงส่วนใหญ่จะต้องไม่ขัดต่อสิทธิของเสียงส่วนน้อย ต้องเคารพฟังเสียงส่วนน้อย ในขณะเดียวกันเสียงส่วนใหญ่จะมาลงคะแนนไปจำกัดสิทธิของเสียงส่วนน้อยไม่ได้^{๖๑}

ความเป็นเมืองและต่างจังหวัดไม่ได้มีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมือง แต่ก็มีลักษณะบางอย่างที่แตกต่างกันมหาวิทยาลัยในเมืองและต่างจังหวัด นักศึกษาจะมีรูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันจึงส่งผลให้ความคิดเห็นวัฒนธรรมทางการเมืองต่างกันไปในหอพักอาจไม่มีทีวีหรือไม่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต ทำให้นักศึกษาไม่ค่อยได้ติดตามข่าวสารบ้านเมือง^{๖๒}

เมื่อวิถีชีวิตแตกต่างกันก็อาจทำให้วิถีคิดหรือวัฒนธรรมทางการเมืองแตกต่างกันไป ความแตกต่างตรงนี้อาจจะมีผล คนที่ไม่ได้ติดตามข่าวสารก็อาจหลงไปกับกระแสมากกว่าคนที่ติดตามข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ เปรียบเทียบกับคนที่ติดตามข่าวสารก็จะมีสนิมอยู่ในใจแล้วว่าจะเลือกพรรคการเมืองไหน จึงไม่ถูกโน้มน้าวไปกับกระแสการเมืองในช่วงนั้นๆ ส่วนเนื้อหาในการสื่อสารก็ต้องตรงใจกับคนรุ่นใหม่ด้วย^{๖๓}

เด็กไทยที่เติบโตมาในสังคมปัจจุบันวัฒนธรรมทางการเมืองจะเริ่มสนใจการเมืองเมื่ออายุเท่าไร? อาจเริ่มสนใจเมื่ออยู่ในมหาวิทยาลัย เพราะเริ่มทำกิจกรรม เริ่มเปิดประตูเข้าสู่สังคมที่กว้างขึ้น เริ่มสนใจข่าวสารบ้านเมือง รวมทั้งสนใจสิ่งต่างๆ รอบตัวมากกว่าตำราเรียนคนรุ่นใหม่อาจเป็นคนเบื่อหน่ายทางการเมืองหรือการเมืองเป็นเรื่องไกลตัวที่น่ารังเกียจ จนทำให้ไม่อยากเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองวันเลือกตั้งก็จะมีรู้สึกเฉยๆ หรือถ้าต้องกลับบ้านต่างจังหวัดเพื่อไปเลือกตั้งก็จะเสียทั้งเงินและเวลา ดังนั้นจึงต้องรณรงค์ว่าการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของคนไทย อีกทั้งต้องลงลึกไปถึงระดับ

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายชาญพล สุขดี, ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้ง, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๖๑} สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตสมาชิกวุฒิสภา, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, ผศ.ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบึงทองหลาง, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๖๓} สัมภาษณ์ ผศ. พิมล พุทธิพิธ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๔

สถานศึกษาเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ไปให้ความรู้หรือประชาสัมพันธ์แบบจริงจังถึงวิธีการใช้สิทธิเลือกตั้งว่า จะต้องทำอย่างไร จึงจะทำให้คนรุ่นใหม่ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งกันมากขึ้น แต่ก็ต้องคำนึงถึงเสียงส่วนน้อยของเยาวชนด้วย รวมถึงต้องใช้สื่อออนไลน์ให้มากขึ้น เพื่อให้กระชับ เข้าใจง่าย และสะดวกต่อการให้ความรู้^{๖๔}

ความอดทนอดกลั้นเมื่อผู้ใดใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออก แม้จะไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบก็ต้องอดทนรับฟังในความเห็นต่าง トラบโดที่ผู้ใช้นั้นยังใช้สิทธิของตนเองภายใต้ขอบเขตแห่งกฎหมาย เป็นเสรีภาพอันชอบธรรมของบุคคลตราบเท่าที่ไม่ได้ทำผิดกฎหมาย^{๖๕}เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ ไม่ใช่เรื่องเฉพาะของบางวัฒนธรรมหรือเฉพาะของบางสถานที่หรือบางเวลา หากแต่เป็นมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติมนุษย์ และเป็นความจำเป็นของมนุษย์ที่บุคคลสามารถรวมตัวกันเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของตนได้ การชุมนุมเป็นการรวมตัวโดยเจตนาเป็นการชั่วคราว ในพื้นที่ส่วนตัวหรือพื้นที่สาธารณะ เพื่อเป้าประสงค์ เช่น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาที่สำคัญ รวมทั้งเพื่อการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายและการปกป้องผลประโยชน์ร่วมกัน โดยอาจเป็นประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิทางเศรษฐกิจ อาจหมายรวมถึงการร่วมรำลึก การนัดหยุดงาน และการประท้วง เป็นต้น การชุมนุมไม่ว่าจะเป็นการประท้วงทางการเมือง หรือรูปแบบการชุมนุมเพื่อเป้าประสงค์ร่วมกันต่างเป็นองค์ประกอบสำคัญของสังคมที่เติบโตใหญ่ขึ้น ซึ่งเอื้อให้กลุ่มที่มีความเชื่อ การปฏิบัติ หรือนโยบายที่หลากหลาย สามารถอยู่ร่วมกันโดยสันติได้ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบจึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการคุ้มครอง^{๖๖}

สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานเป็นสิทธิที่พึงได้รับและสามารถใช้ได้โดยบุคคลและกลุ่ม การคุ้มครองเสรีภาพประกันให้บุคคลในสังคมมีโอกาสแสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกับบุคคลอื่น ถือเป็นหนึ่งในองค์ประกอบพื้นฐานของวัฒนธรรมในระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง มีความสำคัญทั้งในเชิงสัญลักษณ์และในเชิงกระบวนการ ซึ่งนำไปสู่การสานเสวนาในภาคประชาสังคม และระหว่างภาคประชาสังคมกับผู้นำทางการเมืองและรัฐบาล เสรีภาพในการชุมนุมยังเป็นสิทธิที่ได้รับการเสริมจากสิทธิและเสรีภาพอื่น เช่น เสรีภาพการสมาคม เสรีภาพการแสดงออก และสิทธิด้านความคิด และศาสนา สิทธิขั้นพื้นฐานมีส่วนต่อพัฒนาการของบุคคล ศักดิ์ศรี และการบรรลุเป้าหมายในชีวิตของทุกคน และเพื่อความก้าวหน้า และสวัสดิการของสังคม อีกทั้งเอื้อให้กลุ่มที่มีความเชื่อ การปฏิบัติ

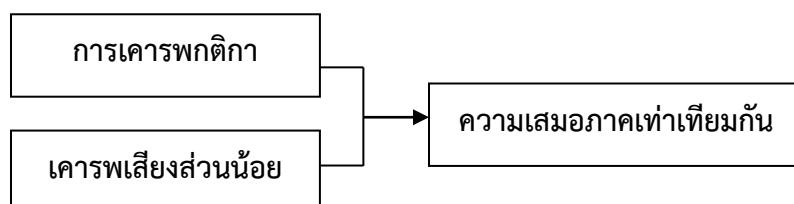
^{๖๔} สัมภาษณ์ นายพงษ์พันธ์ สายช่างทอง ,ผู้อำนวยการสำนักงานการเลือกตั้งสมุทรสาคร, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระปลัดระพีพันธ์ พุทธิสารโร,ผ.ศ. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบึงทองกลาง, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๖๖} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมาน งามสนิท, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

หรือนโยบายที่หลากหลาย อยู่ร่วมกันโดยสันติได้ โดยหน่วยงานของรัฐไม่ได้มีบทบาทในการขจัดสาเหตุของความตึงเครียด ควรประกันว่ากลุ่มต่างๆต้องเปิดกว้างต่อความคิดและความเห็น และอำนวยความสะดวกการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานด้วยวิธีการต่าง ๆ^{๖๗}

สรุป ความเสมอภาคกันความไว้วางใจซึ่งกันและกันมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ในสังคมประชาธิปไตยประชาชนต้องปฏิบัติตามระเบียบมีความเท่าเทียมกัน ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์โดยไม่ยอมให้ผู้ใดมาละเมิด การกระทำจะทำให้ผู้อื่นฝ่าฝืนหรือละเมิดกฎหมายจะทำให้เกิดความสับสนในสังคม ประชาชนสามารถใช้สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลตราบเท่าที่ไม่เกินขอบเขตกฎหมาย ประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันใช้บังคับกับทุกคนในสังคม และหลักเสมอภาคในทางการเมือง สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออก แม้จะไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบก็ต้องอดทนรับฟังในความเห็นต่าง เช่นการมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ ไม่ใช่เรื่องเฉพาะของบางวัฒนธรรมหรือเฉพาะของบางสถานที่หรือบางเวลาหากแต่เป็นมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ ดังแผนภาพที่ ๔๑๐

แผนภาพที่ ๔.๑๐ ความสัมพันธ์ของความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

๔.๒.๓) สิทธิและเสรีภาพการแสดงออก

เมื่อผู้ใดใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออก แม้จะไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบ ก็ควรต้องรับฟังในความเห็นต่าง ตราบใดที่ผู้นั้นยังใช้สิทธิของตนเองภายใต้ขอบเขตแห่งกฎหมาย บุคคลทุกคนมีเสรีภาพอันชอบธรรม ยึดตามหลักการอันถูกต้องตามกฎหมายเป็นที่ยอมรับจากการศึกษาสิทธิและเสรีภาพการแสดงออกประกอบด้วย

การเคารพสิทธิของผู้อื่น การปฏิบัติตามสิทธิของตนเองและเคารพสิทธิของผู้อื่นในสังคม เป็นสิ่งที่ช่วยจัดระเบียบให้กับสังคม เพื่อให้สังคมสงบสุข ถ้าประชาชนในสังคมปฏิบัติตามสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนโดยจะต้องไม่ใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขต จนไปกระทบสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ซึ่งผลที่จะเกิดขึ้น คือ ความสงบสุขในสังคม และความเป็น

^{๖๗} สัมภาษณ์ พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร, ผศ.ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบึงทองกลาง, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๔

ปีกแผ่นของชาติบ้านเมือง บ้านเมืองก็จะสงบสุขเกิดสวัสดิภาพ บรรยากาศ โดยรวมก็จะสดใส ปราศจากการระแวงต่อกัน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ สามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น นักลงทุน นักท่องเที่ยวก็จะเดินทางมาเยือนเมื่อประชาชนในสังคมรู้จักสิทธิของตนเอง และของคนอื่น ก็จะนำพาให้ชุมชนหรือสังคมเกิดการพัฒนา เมื่อสังคมมั่นคง เข้มแข็งก็จะมีส่วนทำให้ประเทศชาติเข้มแข็ง เพราะชุมชนหรือสังคมเป็นส่วนหนึ่งของชาติ เมื่อครอบครัวเข้มแข็งและให้สมาชิกในครอบครัว รับผิดชอบต่อสิทธิ เสรีภาพของตนเองและปฏิบัติตามที่กฎหมายและรัฐธรรมนูญก็จะนำพาให้สังคมและประเทศชาติเข้มแข็งตามไปด้วย^{๖๘}

สิทธิและเสรีภาพนั้นเป็นหลักการที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย^{๖๙} หลักสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญพื้นฐานของระบบเสรีประชาธิปไตยเป็นการรับรองสิทธิของเสรีชนหรือประชาชนในเรื่อง การแสดงความคิดเห็น การชุมนุม การเลือกที่อาศัย การเลือกประกอบอาชีพ การได้รับการศึกษา การรู้ข่าวสาร การเคารพสิทธิของผู้อื่นที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยต้องพร้อมต่อผู้อื่นเพื่อสิทธิของตนเองอันชอบธรรม ถ้าตนเองถูกกีดกันไม่ให้ลงคะแนนเสียงใช้สิทธิเลือกตั้งก็ต้องต่อสู้ให้ได้สิทธิของตนเองกลับคืนมาซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน การต่อสู้เพื่อสิทธิอันชอบธรรมถือเป็นหลักการของประชาธิปไตยแต่ในการต่อสู้ของตนเองต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นด้วย การเคารพสิทธิผู้อื่นจะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของคนอื่นด้วยหากเป็นการได้เพื่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงสิทธิผู้อื่นจะเป็นการขาดจิตสำนึกในระบอบประชาธิปไตย เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญเองได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าสิ่งใดบ้างที่เป็นสิทธิและสิ่งใดบ้างที่เป็นเสรีภาพ ในด้านของประชาชนก็ต้องใช้สิทธิและเสรีภาพของตนให้ถูกต้องเหมาะสมด้วย เพราะแม้ว่าการใช้สิทธิและเสรีภาพจะเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองแต่ก็ต้องคำนึงความเสียหายที่ผู้อื่นได้รับและประโยชน์ของสังคม^{๗๐}

การปฏิรูประบบการเลือกตั้งให้เป็นกระบวนการที่เคารพสิทธิของผู้อื่น และเป็นไปตามเจตจำนงอิสระที่แท้จริงของประชาชนในการเลือกตัวแทน ปราศจากการครอบงำหรือชักจูงใดๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบการเมือง แต่ปัจจุบันกลับพบว่าการทุจริตไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม เช่น การจัดทัวร์นำแม่บ้านไปท่องเที่ยวยังจังหวัดต่างๆ โดยให้การอุปถัมภ์ตลอดรายการ ซึ่งการจัดทัวร์แบบนี้จะกระทำผ่านกลุ่มแม่บ้านหรือองค์กรสตรี^{๗๑} ในปัจจุบันยังมีการใช้กลุ่มเป็นอำนาจต่อรองเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ จากนักการเมืองทุกระดับ และพรรคการเมืองหลาย

^{๖๘} สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตสมาชิกวุฒิสภา, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๖๙} สัมภาษณ์ นางวาสนา เขียวประพัสสร, ผู้นำชุมชนโรงพยาบาลเจริญกรุง, ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๗๐} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมาน งามสนิท, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๗๑} สัมภาษณ์ นายพงษ์พันธ์ สายช่างทอง, ผู้อำนวยการสำนักงานการเลือกตั้งสมุทรสาคร, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๔

พรรคก็พยายามเข้าไปกุมอำนาจในกลุ่มต่างๆ เพื่อหวังผลทางการเมืองด้วย รวมทั้งการหาเสียงหรือแนะนำตัวผ่านเครือข่ายหรือผู้ใกล้ชิดซึ่งมีตำแหน่งหรือบทบาทสำคัญในชุมชน เช่น ผู้สมัครคนหนึ่งได้ใช้ให้โรงเรียนที่อยู่ภายใต้การสนับสนุนของมูลนิธิ องค์กรศาสนาองค์กรหนึ่งที่ดินเป็นแกนนำอยู่เป็นผู้กล่าวเชิญชวน หรือจูงใจให้ผู้ปกครองของเด็กนักเรียนไปใช้สิทธิเลือกผู้สมัคร นอกจากนี้ ในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์แบบพึ่งพากันระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นและผู้นำชุมชนในระดับตำบล หมู่บ้านที่พบในแทบทุกพื้นที่ และการก้าวเข้าสู่เวทีการเมืองของนักการเมืองระดับชาติจำนวนมากก็เกิดจากการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์และการผูกสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับนักการเมืองท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันนักการเมืองท้องถิ่นจำนวนมากก็อาศัยอิทธิพลหรือบารมีของนักการเมืองระดับชาติในการก้าวเข้าสู่ตำแหน่ง มีการจูงใจให้ประชาชนไปลงคะแนนโดยใช้ทั้งสิ่งของ บริจาคเงิน แจกเงินและสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะประโยชน์แก่ชุมชน^{๗๒}

การเคารพการแสดงออก ในระบอบประชาธิปไตยต้องมีหัวใจเป็นนักกีฬา เพราะข้อขัดแย้งในระบอบประชาธิปไตยต้องใช้หลักความยุติธรรมเป็นเครื่องมือ ตัดสินให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน และการดำเนินการต้องปราศจากอคติ หากประชาชนในสังคมประชาธิปไตยไม่เคารพกติกาการจะยุติปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ การให้เกียรติผู้อื่นถึงแม้อีกฝ่ายจะแตกต่างจากเราและเราเองก็ไม่เข้าใจเขาเลยก็ตาม ความแตกต่างระหว่างเราและเขานั้นทำให้ชีวิตน่าสนใจและนอกจากนี้เราอาจมีลักษณะนิสัยบางอย่างเหมือนเขามากกว่าที่ตนเองคิด ถึงแม้จะไม่รู้เลยว่าคนคนนั้นมาจากไหนแต่ก็มีอัธยาศัยไมตรีและมีมารยาท ให้เกียรติคนที่มีความวัฒนธรรมต่างจากเรา ให้เกียรติคนที่นับถือศาสนา และมีความเชื่อต่างจากเรา ให้เกียรติคนที่มีมุมมองทางการเมืองต่างจากเรา^{๗๓}

การแสดงออกในเหตุการณ์ทั่วไปเป็นการแสดงออกโดยตรงถึง ความเชื่อ ความรู้สึก ความคิดเห็นตามสิทธิ การแสดงออกแบบเผชิญหน้ากับความเป็นจริงใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการหยุดการกระทำของผู้อื่นว่าทำอะไร แสดงออกอย่างไร เกิดผลกระทบอย่างไร และควรจะทำอย่างไร เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นการพูดถึงความรู้สึกส่วนตัวของเราเพื่อแสดงความรู้สึก ความคิดเห็น หรือความต้องการส่วนตัว การเคารพเหตุผลมากกว่าตัวบุคคลนั้นประชาชนที่มีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยจะใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาจะให้ความเคารพซึ่งกันและกัน^{๗๔} ต้องยอมรับว่าประชาชนบางคนมีสติปัญญาและการใช้เหตุผลในวงจำกัด อาจจะทำให้เหตุผลถูกในเรื่องหนึ่งและอีกเรื่องอาจจะให้เหตุผลไม่ถูก การไม่ยึดหลักอาวุโสเคร่งครัดเกินไป ไม่ใช่ว่าคนอาวุโสจะปฏิบัติ

^{๗๒} สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตสมาชิกวุฒิสภา, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๗๓} สัมภาษณ์ นายชาญพล สุขดี, ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้ง, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. เจ้าอาวาสวัดบางอ้อยช้าง, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๔

ถูกทุกเรื่อง สังคมประชาธิปไตยจะดำเนินไปด้วยดีเพราะประชาชนใช้เหตุผลในการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เห็นต่างจากตนเอง^{๗๕}

การแสดงออกในการตัดสินใจออกเสียงลงคะแนนให้กับใคร พรรคการเมืองใดนั้นผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งออกเสียงภายใต้เงื่อนไขทางสังคม โดยการตัดสินใจลงคะแนนภายใต้ โครงข่ายการพึ่งพาทางสังคมของการเลือกตั้ง เป็นโครงข่ายที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ชนบท ในหมู่บ้าน ชุมชนท้องถิ่น ที่ยังคงมีความยึดมั่นผูกพันช่วยเหลือพึ่งพาในฐานะคนท้องถิ่นเดียวกัน มีความสัมพันธ์กันโดยการนับญาติ โครงข่ายที่เชื่อมโยงกับอย่างแนบแน่นภายใต้การช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งในทางการ และไม่เป็นทางการ ทั้งเรื่องส่วนตัว และเรื่องสาธารณะนี้มีผลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียง เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับ ตัวแทนของพรรคการเมืองในท้องถิ่น ไปจนถึงหัวหน้าคณะ และคนของนักการเมือง รู้จักมักคุ้นกันในฐานะคนในท้องถิ่นเดียวกัน ในหน่วยเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิลงคะแนนและกรรมการประจำหน่วยซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ในหลายหน่วยเลือกตั้งก็เป็นหัวหน้าให้พรรคการเมืองด้วย คนในชุมชนมีสถานะ และวางบทบาท หลายบทบาทเพื่อโน้มน้าวให้สมาชิกออกเสียงลงคะแนน ให้กับพรรคการเมืองนักการเมือง ที่คาดว่าจะช่วยให้ท้องถิ่นดีขึ้น^{๗๖}

โครงข่ายการพึ่งพาทางสังคมของการเลือกตั้ง เชื่อมโยงอย่างแยกกันไม่ออกระหว่างการเมืองในหมู่บ้าน การเมืองท้องถิ่น และการเมืองระดับชาติ ในหลายพื้นที่พบว่าการเมืองท้องถิ่น และการเมืองระดับชาติ มีส่วนเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด หากคนในตระกูลดังของจังหวัดสามารถยึดครองพื้นที่การเมืองระดับชาติได้ ก็มีแนวโน้มที่จะประสบผลสำเร็จได้รับเลือกตั้งในการเมืองท้องถิ่นด้วย^{๗๗} เงินไม่ใช่ปัจจัยต่อการลงคะแนนเสียงในหลายพื้นที่ ซึ่งมีการแข่งขันกันรุนแรงพรรคที่จ่ายเงินไม่ได้รับเลือกตั้ง แม้ว่าจะเป็นที่ทราบกันดีว่า มีพรรคบางพรรคใช้ความได้เปรียบจากทั้งนโยบายหาเสียง ล้วงหน้า กำลังคน และงบประมาณ^{๗๘}

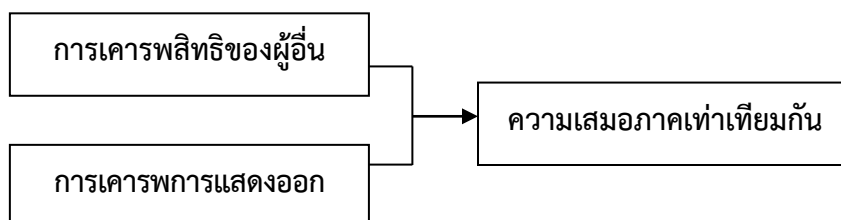
สรุป การปฏิบัติตามสิทธิของตนเองและเคารพสิทธิของผู้อื่นในสังคมเป็นสิ่งที่ช่วยจัดระเบียบให้สังคมเพื่อให้สังคมสงบสุข บ้านเมืองก็จะสงบสุขบรรยากาศโดยรวมก็จะปราศจากการระแวงต่อกันระบอบประชาธิปไตยต้องมีหัวใจเป็นนักกีฬา เพราะข้อขัดแย้งในระบบประชาธิปไตยต้องใช้หลักความยุติธรรมเป็นเครื่องมือ ความแตกต่างทำให้ชีวิตน่าสนใจและนอกจากนี้ถึงแม้จะไม่รู้เลยว่าคนคนนั้นมาจากไหนแต่ก็มีอัธยาศัยไมตรีและมีมารยาท ให้เกียรติคนที่มีวัฒนธรรมต่างจากเรา ให้เกียรติผู้ที่นับถือศาสนาและความเชื่อต่างจากเรา มุมมองทางการเมืองต่างจากเรา ดังแผนภาพที่ ๔๑๑

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระปลัดระพี พุทธิสารโร, ผศ.ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบึงทองหลวง, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๗๖} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมาน งามสนิท, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๗๗} สัมภาษณ์ นายชาญพล สุขดี, ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้ง, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๗๘} สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตสมาชิกวุฒิสภา, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

แผนภาพที่ ๔.๑๑ ความสัมพันธ์ของความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

๔.๒.๔) ความผูกพันในสังคม

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง สังคมมนุษย์ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมียุติธรรม ประชาชนเมื่อมีความผูกพันและความศรัทธาก็จะมีความผูกพันและมีความเชื่อมั่น ถ้าหากมีอะไรเกิดขึ้นกับระบอบประชาธิปไตย ประชาชนต้องออกมาปกป้องรักษาระบอบประชาธิปไตย เพราะเคารพในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จากการศึกษาความผูกพันในสังคมประกอบด้วย

ความสัมพันธ์ที่ดี ระบอบประชาธิปไตยมีความนิยมอย่างแพร่หลายประเทศต่าง ๆ ได้นำมาใช้เป็นระบบในการปกครองประเทศ การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับรัฐและการจัดระเบียบความสัมพันธ์ภายในรัฐระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง สังคมมนุษย์ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมียุติธรรม การเมืองนั้นเป็นเรื่องของอำนาจเป็นการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและอิทธิพลในการบริหารกิจการบ้านเมืองประชาชนเมื่อมีความศรัทธาจะมีความผูกพันและมีความเชื่อมั่น อำนาจทางการเมืองเป็นอำนาจในการวางนโยบายในการบริหารประเทศหรือสังคม อำนาจที่จะแต่งตั้งบุคคลเพื่อช่วยในการนำนโยบายไปปฏิบัติ การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้อำนาจเพื่อการปกครองประชาชนงานที่ประกอบขึ้นหรือดำเนินไป การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องการต่อสู้แย่งชิงกันของกลุ่มผลประโยชน์ ถ้าหากมีอะไรเกิดขึ้นกับระบอบประชาธิปไตย ประชาชนต้องออกมาปกป้องระบบการเมือง ที่ต้องรักษาเอาไว้คือระบอบประชาธิปไตย เพราะมีหลักการ เคารพในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์^{๗๙} การดำเนินกิจกรรมทางการเมือง อย่างน้อยที่สุดก็ได้ระเบียบข้อบังคับ ซึ่งผลในทางที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มของตน การจัดสรรทรัพยากรทางสังคม การใช้อำนาจหน้าที่ในการจัดสรรแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าให้กับสังคมอย่างชอบธรรม จิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยจะมีต้องมีขึ้นในประชาชน และผู้นำทางการเมืองจึงทำให้ระบอบประชาธิปไตยประสบความสำเร็จ^{๘๐}

^{๗๙} สัมภาษณ์ นายพงษ์พันธ์ สายช่างทอง, ผู้อำนวยการสำนักงานการเลือกตั้งสมุทรสาคร, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๘๐} สัมภาษณ์ พระปลัดระพี นพวิธานโร, ผศ.ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบึงทองกลาง, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๔

ความยุติธรรมการเคารพกติกาประชาชนในระบอบประชาธิปไตยต้องมีหัวใจเป็นนักกีฬาในสังคมบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องได้รับผลกระทบจากทั้งทางตรงและทางอ้อมมีความเห็นและยอมรับในกติกาที่กำหนดการใช้อำนาจเพื่อแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่า ในสังคมที่ยังไม่มีความเห็นพ้องต้องกันเกี่ยวกับกติกาการกำหนดสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม การเมืองยังคงเป็นเรื่องของการแข่งขันกันเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการแบ่งปันคุณค่าที่ให้ประโยชน์แก่ฝ่ายตนมากที่สุด ข้อขัดแย้งในระบอบประชาธิปไตยต้องใช้หลักความยุติธรรมเป็นเครื่องมือตัดสินให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน และการดำเนินการต้องปราศจากอคติ^{๕๑}

การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนด้วยบัตรเพียงหนึ่งใบตามเจตนารมณ์ที่ต้องการให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งและเป็นการไม่ทำให้คะแนนที่ประชาชนไปลงคะแนนต้องสูญเปล่าไปเป็นการปรองดอง คือให้คะแนนกับทุกพรรคสร้างระบบเลือกที่เหมาะสมกับสังคมไทย ไม่ลอกเลียนแบบต่างประเทศ แก้ไขปัญหาการจัดสรรงบประมาณ^{๕๒} การเลือกตั้งพรรคจะคัดเลือกคนดีลงสมัครรับเลือกตั้งหวังคะแนนไปคำนวณเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบัญชีรายชื่อ อิทธิพลของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมได้ทำให้การซื้อเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ในเขตการเลือกตั้งที่ถูกครอบงำโดยผู้มีอิทธิพลหรือเจ้าพ่อ การลงสมัครรับเลือกตั้งกลายเป็นเรื่องที่ยากลำบากมากถ้าไม่เข้ารับการอุปถัมภ์จากผู้มีอิทธิพลหรือเจ้าพ่อในท้องถิ่น ส่วนเขตที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนเดิมมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับราษฎรอย่างแน่นแฟ้นอยู่แล้ว โอกาสที่ผู้สมัครหน้าใหม่จะไปลงแข่งก็แทบจะเป็นไปไม่ได้เลย ความรับผิดชอบผูกพันกับสังคมว่าตนเป็นเจ้าของประเทศ การประพฤติตนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศโดยรักษาสมบัติของส่วนรวม คนในสังคมควรรักษาผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคมและประเทศและไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนจนก่อให้เกิดความเสียหาย^{๕๓}

การให้ความยอมรับ การเมืองเป็นเรื่องของความขัดแย้งเนื่องจากทรัพยากรของชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด ขณะที่ผู้คนที่ต้องการใช้ทรัพยากรนั้นมีอยู่มากและความต้องการใช้ไม่มีขีดจำกัด การเมืองจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการที่คนในสังคมไม่อาจตกลงกันได้หรือเกิดมีความขัดแย้งขึ้น การประนีประนอมผลประโยชน์ การประนีประนอมผลประโยชน์มีเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดความขัดแย้งจากการดำเนินงานทางการเมืองที่ไม่มีทางออก^{๕๔}

^{๕๑} สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตสมาชิกวุฒิสภา, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายชาญพล สุขดี, ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้ง, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๕๓} สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตสมาชิกวุฒิสภา, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๕๔} สัมภาษณ์ นางวาสนา เขียวประพัสสร, ผู้นำชุมชนโรงพยาบาลเจริญกรุง, ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔

หากคนในสังคมประชาธิปไตยไม่เคารพกติกาการจะยุติปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้การเมืองเป็นการบริหารประเทศ การบริหารประเทศในกิจกรรมส่วนที่เกี่ยวกับนโยบาย และการอำนวยความสะดวกการบริหารราชการแผ่นดินซึ่งเป็นการควบคุมให้มีการดำเนินงานตามนโยบาย เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องการเมืองในความหมายด้านอำนาจ การเมืองเป็นเรื่องของการกำหนดนโยบายของรัฐกิจกรรมใดที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายหน่วยงานและเครื่องมือที่ใช้ในการกำหนดนโยบายหลักการอันถูกต้องตามกฎหมายเป็นที่ยอมรับความชอบธรรมตามกระบวนการกฎหมาย^{๘๕}

ผู้ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยจะไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา แต่จะตกลงแก้ปัญหากันอย่างสันติวิธีถ้าหากมีการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาด้วยกันก็ทำให้ขัดกับหลักเหตุผลของระบอบประชาธิปไตยขึ้นพื้นฐานถือว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผล^{๘๖}

การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย การเลือกตั้งของคนรุ่นใหม่จะมีคนพูดถึงในฐานะที่เป็นฐานคะแนนเสียงที่ใหญ่ พรรคการเมืองทุกพรรคจึงให้ความสนใจกับเสียงของคนรุ่นใหม่เป็นพิเศษ เพราะเชื่อว่าคนเหล่านี้ยังไม่มีรสนิยมทางการเมืองในแบบที่มีความผูกพันเป็นพิเศษกับพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งหรือผู้นำทางการเมืองคนใดคนหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากคนที่เคยเลือกตั้งมาก่อนแล้วที่อาจจะมีพรรคการเมืองหรือนักการเมืองอยู่แล้ว^{๘๗}

คนรุ่นใหม่มีวิถีชีวิต ค่านิยม แนวคิด การดำเนินชีวิตหรือมีความสนใจการเมืองมากน้อยแค่ไหนยังไม่มีใครรู้หรือคาดเดาได้ การใช้สื่อออนไลน์หรือโซเชียลมีเดียน่าจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของคนกลุ่มนี้ คนรุ่นเบบี้บูมในทางการเมือง จะมีแนวคิดหรือทัศนคติที่ชื่นชอบถ้อยคำที่ดูเป็นหลักการใหญ่ๆ เช่น ปฏิรูป ประเทศชาติ ความเจริญก้าวหน้า มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นคำที่บ่งบอกเป้าหมายและอุดมการณ์ คนรุ่นนี้ถ้ามาทำงานเป็นนักการเมือง ก็จะมีการหาเสียงเป็นคำกว้างๆ แต่วิธีการยังไม่ชัดเจน ไม่ได้บ่งบอกขั้นตอนว่าต้องทำอะไร เช่น จะทำการเมืองอย่างไร ก็อยากจะปฏิรูปการเมือง อยากพัฒนาประเทศ อยากพัฒนาเศรษฐกิจ อยากแก้ปัญหาความยากจน คนรุ่นเจนเนอเรชันวายในทางการเมือง จะมีลักษณะชอบตั้งคำถาม เช่น ปฏิรูปคืออะไร ปฏิรูปอย่างไร อยากได้รายละเอียดและความชัดเจน ต้องการสิ่งที่กระชับและเข้าใจง่าย ไม่ชอบสิ่งที่เป็นนามธรรม ต้องการความเป็นรูปธรรมมากกว่า ในทางอุดมการณ์นั้น คนรุ่นเบบี้บูมจะมีแนวโน้มเป็นพวกอนุรักษนิยมที่มองโลกแบบสวยงามตามครรลองครองธรรม ชอบสิ่งที่เป็นนามธรรมและเป็นอุดมคติ แต่คนรุ่นเจนเนอเรชันวายจะมีแนวโน้มเป็นพวกเสรีนิยมที่อยู่กับปัจจุบัน อยู่กับโลกแห่งความเป็นจริง เป็นปัจเจกชน ต้องการความเป็นรูปธรรมและปฏิบัติได้ ส่วนคนรุ่นเจนเนอเรชันเอ็กซ์จะเป็นคนที่อยู่ตรงกลาง เป็นรอยต่อ

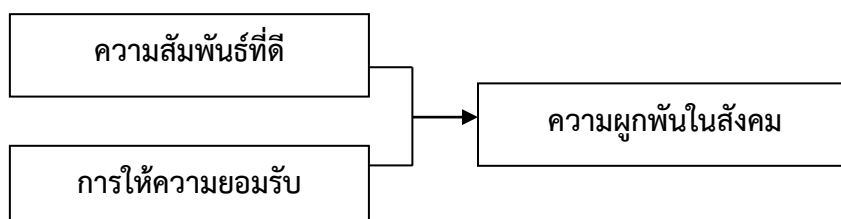
^{๘๕} สัมภาษณ์ นายวีระ โชควิบุรณ์, ผู้นำชุมชนพิทักษ์ธรรม, ๒ เมษายน ๒๕๖๔

^{๘๖} สัมภาษณ์ รศ.ดร.สมาน งามสนธิ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๘๗} สัมภาษณ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตสมาชิกวุฒิสภา, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

ระหว่างเบบี้บูมกับเจนเนอเรชันวายคนรุ่นเจนเนอเรชันเอ็กซ์จะมีลักษณะทำงานตามที่สั่ง เช่น คนรุ่นเบบี้บูมจะบอกหลักการหรืออุดมการณ์มาให้ และส่งต่อให้คนรุ่นเจนเนอเรชันเอ็กซ์ไปบริหารจัดการและทำให้ถึงเป้าหมาย ที่สำคัญคนกลุ่มนี้จะต้องอธิบายให้คนรุ่นเบบี้บูมฟังว่า เหตุผลที่ต้องทำแบบนี้คืออะไร ทำไมต้องเลือกวิธีการแบบนี้ นักการเมืองเจนเนอเรชันเอ็กซ์จะเป็นคนที่ชอบเล่าเรื่อง อธิบายขยายความ มีวาทศิลป์ ชอบการโน้มน้าวใจ หรือแจกแจงรายละเอียด แต่เมื่อมาเปรียบเทียบกับคนรุ่นเจนเนอเรชันวาย เช่น เมื่อนักการเมืองเจนเนอเรชันเอ็กซ์ขึ้นเวทีปราศรัย คนรุ่นเจนเนอเรชันวายจะมองว่าไม่ทำจริง แต่คนรุ่นเจนเนอเรชันวายจะชอบสิ่งที่ชัดเจน ตรงไปตรงมา^{๘๘}

สรุป ระบอบประชาธิปไตยมีความนิยมอย่างแพร่หลายประเทศต่าง ๆ ได้นำมาใช้เป็นระบบในการปกครองประเทศ การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับรัฐและการจัดระเบียบความสัมพันธ์ภายในรัฐ ระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง สังคมมนุษย์ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ การเมืองนั้นเป็นเรื่องของอำนาจเป็นการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและอิทธิพลในการบริหารกิจการบ้านเมือง ประชาชนเมื่อมีความศรัทธาจะมีความผูกพันและมีความเชื่อมั่น ผู้ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยจะไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา แต่จะตกลงแก้ปัญหากันอย่างสันติวิธี ดังแผนภาพที่ ๔.๑๒

แผนภาพที่ ๔.๑๒ ความสัมพันธ์ของความความผูกพันในสังคม

๔.๓ สังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

ประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่มีต่อวัฒนธรรมทางการเมืองไทยนั้นคือ วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นวิถีชีวิต ความคิด และค่านิยมสังคมที่กำหนดว่าบุคคลและสถาบันมีความสัมพันธ์กัน และวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นระบบความคิดว่าอะไรคือทรัพยากรที่ต้องจัดสรร ในเงื่อนไขใดจึงจะทำให้กลุ่มคนยอมรับได้ ความคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวกับการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากร แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนสามารถสังเคราะห์ ได้ดังนี้

^{๘๘} สัมภาษณ์ ผศ. พิมล พุทธิพิธ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๔

๔.๓.๑ การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และมีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย เป็นการที่ต้องอาศัยการอบรม ปลูกฝัง หล่อหลอม กลุ่มเอกลา ซึ่งมีทั้งในทางตรงและในทางอ้อมจากสังคมอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ

๑) การสร้างความรู้ความเข้าใจ

การยกระดับความรู้ความสามารถ ทักษะ และเจตคติ ให้กลายเป็นพลเมืองที่มีความรู้ความสามารถ ตระหนักในศักยภาพของตน รวมทั้งการเป็นหน้าที่พลเมือง จากการศึกษาการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจประกอบด้วย

การเคารพซึ่งกันและกัน การประพัตติตนควรเคารพบุคคลโดยเฉพาะบิดามารดา ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิด เคารพญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย และผู้สูงอายุ เคารพครูอาจารย์ และเพื่อน^{๘๘} การแสดงความเคารพ เคารพกฎระเบียบทางสังคม ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคมปฏิบัติตามกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น เช่น ไม่ทำร้ายผู้อื่นโดยเจตนา ไม่เอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยไม่ได้รับอนุญาต เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ควรฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความตั้งใจและไตร่ตรองก่อนตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อ และไม่ควรมีถือถือความคิดเห็นของตนเองว่าถูกเสมอไป เคารพและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งถือเป็นสถาบันที่สำคัญสูงสุดของประเทศ^{๘๙}

การร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม^{๙๐} การประพัตติตนเป็นผู้มีสามัคคีธรรมปฏิบัติได้ โดยร่วมกันคิด ช่วยกันวางแผน และร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจ ร่วมกันรับผิดชอบ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ร่วมกันติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ร่วมกันปรับปรุง มีการแก้ไขพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม^{๙๑}

การส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง การส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ควรให้สื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นกลาง มีการประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ไปใช้สิทธิถึงผลดีที่ทุกๆ คนได้มีส่วนเลือกคนดีเป็นเข้าไปทำงานพัฒนาประเทศต่อไป^{๙๒} ในด้านเนื้อหาของข่าวสารควรนำเสนอข่าวที่เป็นความจริงเพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อสามารถนำ

^{๘๘} สนทนากลุ่ม พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ผศ.ดร.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๘๙} สนทนากลุ่ม พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ผศ.ดร.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๙๐} สนทนากลุ่ม นายวีระ โชควิบูลย์, ผู้นำชุมชนพิทักษ์ธรรม, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๙๑} สนทนากลุ่ม รศ.ดร.สมาน งามสนิท, อติตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๙๒} สนทนากลุ่ม นายนิทัศน์ ประทักษ์ใจ, ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพรรคการเมือง, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

ข้อมูลต่างๆ มาพิจารณาตัดสินใจในการเลือกตั้งได้ ประชาชนทั่วไป และสื่อมวลชนควรดำเนินการทุกวิถีทาง เพื่อเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย โดยให้สื่อมวลชนเป็นแกนกลาง ผลักดัน พฤติกรรมด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนส่วนหนึ่งยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของการโน้มน้าวชักจูงด้วยวิธีการต่างๆ โดยเฉพาะวิธีการเสนอผลประโยชน์ตอบแทนให้ ได้นำไปสู่ปัญหาทางการเมืองต่างๆ จำนวนมาก และเท่าที่ผ่านมาเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของประเทศ จึงควรมีการวางกรอบกติกา และแสวงหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมมาบังคับใช้^{๙๔}

การใช้สติในการดำเนินชีวิต การประพฤตินั้นเป็นผู้มีปัญญาธรรมมีสติมีความคิด กว้างไกล โดยรับฟังข่าวสารและความคิดเห็นของผู้อื่น^{๙๕} ใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่นำอารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัวมาใช้ตัดสินปัญหา แสดงความคิดเห็นโดยปราศจากอคติ รู้จักการคิด มีการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจาร์ณอย่างมีเหตุผล รู้จักโต้แย้งด้วยเหตุผล ถ้ามีการโต้แย้งในหมู่คณะให้ใช้เหตุผล และสติปัญญาเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่ง ยอมรับฟัง ไม่ใช้อารมณ์มาเป็นตัวตัดสินปัญหา^{๙๖}

การส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการตัดสินใจเลือกตั้งต้องมีการส่งเสริมประชาธิปไตย ให้ความรู้ทางการเมืองแก่คนรุ่นใหม่ว่า ระบบการเลือกตั้งเป็นอย่างไร กลไกทางการเมืองทำงานอย่างไร มีระบบการคิดคะแนนเสียงอย่างไร การเลือกตั้งมีความสำคัญอย่างไร ทำไมคนไทยต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้งด้วย รวมถึงการชี้ชวนให้ตัดสินใจลงคะแนนเลือกตั้งแบบมีวิจารณญาณ มีการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผล เช่น การชั่งน้ำหนักระหว่างทางเลือกโดยพิจารณาที่ตัวบุคคลหรือเลือกนโยบายของพรรค มีข้อมูลอะไรบ้างที่จำเป็นต่อการตัดสินใจจะแยกแยะข้อมูลจริงหรือข้อมูลเท็จอย่างไร โดยใช้รูปแบบในการบรรยายอย่างสั้นๆ และใช้คลิปวิดีโอหรือแอนิเมชันเพื่อช่วยอธิบายให้เข้าใจง่ายขึ้น มีการถามตอบและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการจำลองการเลือกตั้งโดยสร้างคูหาเลือกตั้งให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ทดลองของจริง^{๙๗}

โครงข่ายการพึ่งพาทางสังคมของการเลือกตั้งแบบديمรักษาสถาณะอำนาจไว้ คนไทยต้องการนักการเมืองที่มาทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพ จัดสรรสวัสดิการทางสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ใช่การช่วยเหลือแบบเมตตาสงสาร แต่มีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียม มีความพยายามจะเชื่อมโยงโครงข่ายการพึ่งพาทางสังคมของการเลือกตั้งที่ดำรงอยู่ก่อนผนวกรวมกันเป็นโครงสร้างใหญ่ของสังคม เพื่อกระชับพื้นที่ทางอำนาจ กวดขันวินัยการทำตามหน้าที่พลเมืองดี ประชาชนผู้จงรักภักดี โดยคาด

^{๙๔} สนทนากลุ่ม รศ.ประณต นันทิยะกุล, อดีตกรรมการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

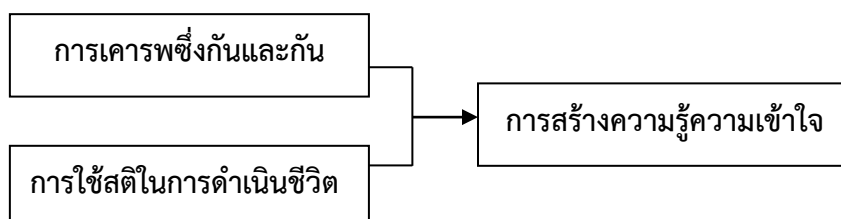
^{๙๕} สนทนากลุ่ม นางวาสนา เขียวประพัสสร, ผู้นำชุมชนโรงพยาบาลเจริญกรุง, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๙๖} สนทนากลุ่ม นายพงษ์พันธ์ สายช่างทอง, ผู้อำนวยการสำนักงานการเลือกตั้งสมุทรสาคร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๙๗} สนทนากลุ่ม นายอมร รัชตังกุล, ผู้อำนวยการฝ่ายข้อมูลพรรคการเมือง, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

ไม่ถึงว่า คนรุ่นใหม่ ชนชั้นกลางใหม่ ขาวนาการเมือง ได้ก่อตัวขึ้นซ้ำๆ จนเกิดสำนึกกร่วมที่อาจเรียกว่า เป็นสำนึกไทยใหม่ จะเห็นได้จากสัญญาณทางการเมืองที่เกิดขึ้น เช่น พรรคอนาคตใหม่ พรรคเศรษฐกิจใหม่ พรรคสามัญชน พรรคเกรียน หรือการคิดใหม่ทำใหม่ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการปลดปล่อยตนเองออกจากโครงสร้างเดิมที่ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงอยู่กับโครงข่ายการเลือกตั้งแบบเดิมที่มีราชการและนักการเมืองขับเคลื่อนประเทศ^{๙๘}

สรุป การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ การมีความเคารพซึ่งกันและกัน การประพุดิตนเป็นผู้เคารพบุคคลที่เกี่ยวข้อง ควรฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความตั้งใจและไตร่ตรองก่อนตัดสินใจจะเชื่อหรือไม่เชื่อ และไม่ควรมียึดถือความคิดเห็นของตนว่าถูกเสมอไป เคารพและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งถือเป็นสถาบันที่สำคัญสูงสุดของประเทศ การประพุดิตนเป็นผู้มีปัญญาธรรมมีความคิด กว้างไกล โดยรับฟังข่าวสารและความคิดเห็นของผู้อื่น ใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา ไม่นำอารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัวมาใช้ตัดสินปัญหา แสดงความคิดเห็นโดยปราศจากอคติ รู้จักการคิด มีการวิเคาห์ วิพากษ์ วิจารณ์อย่างมีเหตุผล รู้จักโต้แย้งด้วยเหตุผล ถ้ามีการโต้แย้งในหมู่คณะให้ใช้เหตุผล และสติปัญญาไม่ใช้อารมณ์มาเป็นตัวตัดสินปัญหา ดังแผนภาพที่ ๔.๑๓

แผนภาพที่ ๔.๑๓ ความสัมพันธ์ของการสร้างความรู้ความเข้าใจ

๒) การสร้างการมีส่วนร่วม

โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เหลื่อมล้ำสร้างช่องว่างทางเศรษฐกิจและชนชั้นทำให้คนจำนวนมากต้องให้ความสำคัญกับครอบครัว หากต้องการให้ผู้คนหันมาสนใจการเมืองโครงสร้างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจจะต้องลดน้อยลง และคนในสังคมมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดี จากการศึกษาการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

การให้ความรู้ โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่คนไทยมีลักษณะวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม จำเป็นต้องใช้การศึกษา การให้ความรู้ การให้ข้อมูล และระยะเวลาในการทำให้ผู้คนค่อย ๆ

^{๙๘} สนทนากลุ่ม นายพงษ์พันธ์ สายช่างทอง, ผู้อำนวยการสำนักงานการเลือกตั้งสมุทรสาคร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

ปรับเปลี่ยนความคิด วิธีคิด และการกระทำ และการสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความเป็นประชาธิปไตย

การให้ความรู้หรือการสื่อสารก็ต้องเปลี่ยนไปด้วย เพราะวิธีการแบบเดิมจะไม่ประสบผลสำเร็จ เช่น ใช้วิธีหาเสียงแบบป้ายสี การติดโปสเตอร์ การขึ้นเวทีปราศรัย อาจเข้าไม่ถึงคนรุ่นเจนเนอเรชันวายดั่งนั้นพรรคที่ทำการเมืองแบบเก่าจะไม่ได้คะแนนเสียงจากคนกลุ่มนี้เลย แต่ถึงแม้จะรู้ว่าคนรุ่นเจนเนอเรชันวายชื่นชอบช่องทางโซเชียลมีเดีย แต่ถ้าข้อความหรือสารที่ส่งออกไปไม่โดนใจก็จะเข้าไม่ถึงเช่นกัน เนื่องจากวิถีชีวิตของคนรุ่นเจนเนอเรชันวายจะเติบโตขึ้นมาท่ามกลางข้อมูลข่าวสารเป็นจำนวนมาก จึงมีทักษะในการคัดกรองข้อมูลให้เข้ากับจริตของตนเอง ดังนั้นสิ่งที่ไม่จำเป็นหรือไม่ถูกจริตก็จะปล่อยผ่านไป^{๙๙}

การส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้ง พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนมีความแตกต่างกันตามภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมหลายประการ โดยเฉพาะในเรื่องระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และที่อยู่อาศัย คนที่มีการศึกษาสูง มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และอาศัยอยู่ในเขตเมืองแต่ละครั้งมักออกไปลงคะแนนด้วยจิตสำนึกทางการเมืองที่สูง และมีการตัดสินใจโดยใช้เหตุผลที่เอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ประชาชนในแต่ละภาคมีทัศนคติเกี่ยวกับการเมืองและมีพฤติกรรมการลงคะแนนเพื่อเลือกผู้สมัครที่แตกต่างกัน การได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่ถูกต้อง ครอบคลุม และครบถ้วนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจทางการเมือง และการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน

การสร้างจิตสำนึก การส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง มีความเห็นว่าการบังคับให้ไปออกเสียงเลือกตั้งจะเป็นการช่วยเพิ่มการศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน ตลอดจนความรู้สึกว่าสิ่งใดที่เป็นเรื่องของส่วนรวมหรือของประเทศชาติ ประชาชนต้องถือเป็นภาระหน้าที่เช่นเดียวกับหน้าที่อื่นๆ แต่การลงคะแนนต้องระวังการขาดจิตสำนึกหรือความระมัดระวังในการกาบัตร ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าการบังคับให้ไปออกเสียงเลือกตั้ง บังคับได้แต่เพียงให้ประชาชนไปยังสถานที่เลือกตั้งเท่านั้น แต่การกาบัตรอย่างเต็มใจให้ถูกต้องและมีจิตสำนึกไม่อาจบังคับกันได้^{๑๐๐}

การเลือกตั้งนอกจากจะมีองค์ประกอบที่สำคัญในแง่อุดมการณ์ และกระบวนการตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว การกำหนดกรอบกติกาเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งก็ถือว่า มีความสำคัญต่อการเลือกตั้งด้วย^{๑๐๑} กฎหมายและกรอบกติกาน่าจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกและพฤติกรรม โดยอาจมีการติดตามประเมินผลการเลือกตั้ง โดยมุ่งทบทวนสภาพปัญหาจาก

^{๙๙} สนทนากลุ่ม นายนิทัศน์ ประทักษ์ใจ, ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพรรคการเมือง, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๐๐} สนทนากลุ่ม รศ.ดร.สมาน งามสนธิ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๐๑} สนทนากลุ่ม นายอมร รัชตังกุล, ผู้อำนวยการฝ่ายข้อมูลพรรคการเมือง, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

การบังคับใช้กฎหมายและกรอบกติกาต่างๆ เพื่อแสวงหาแนวทางที่เอื้อให้เกิดพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งที่เหมาะสมต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศ เนื่องจากประชาชนที่ไปเลือกตั้งเป็นผู้ขาดความรู้ความเข้าใจ ในขณะที่ประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจไม่ใส่ใจไปเลือกตั้ง^{๑๐๒}

กระบวนการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งยังมีระยะเวลาในการดำเนินการเรื่องคัดค้านการเลือกตั้งเป็นไปด้วยความล่าช้า เนื่องจากการสืบสวนสอบสวนพยานหลักฐานใช้เวลานาน กฎหมายยังไม่มีกำหนดระยะเวลาเป็นบทบังคับ ในการดำเนินการเรื่องคัดค้านการเลือกตั้งไว้ส่วนการลงมติในการที่จะมีคำสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่หรือเลือกตั้งใหม่กฎหมายกำหนดให้ใช้คะแนนเสียงเอกฉันท์ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ คำวินิจฉัยไม่มีการให้เหตุผลประกอบการออกคำสั่งทำให้คำวินิจฉัยไม่เป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนโดยทั่วไป ควรสนับสนุนให้มีสถาบันที่เป็นกลางมาทำการศึกษาการเลือกตั้ง โดยเฉพาะการทบทวนบทเรียนจากการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นจากการใช้ระบบใหม่ เพื่อทราบปัญหาและหาแนวทางแก้ไขที่เป็นรูปธรรม ปัญหาที่มีผลกระทบต่อกระบวนการควบคุมและดำเนินการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งครอบคลุมทั้งประเด็นปัญหาทั่วไป ประเด็นปัญหาก่อนมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง ประเด็นปัญหาในระหว่างที่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งแล้ว ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการตรวจสอบการเลือกตั้ง และประเด็นปัญหาภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้ง แล้วนำผลการวิจัยที่ได้รับไปสู่การพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติม ความเข้าใจที่ถูกต้องในเจตนารมณ์ของการเลือกตั้งและระบบการเลือกตั้งแก่ประชาชน ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และสมาชิกพรรคการเมือง^{๑๐๓}

การซื้อเสียงกระทำได้ง่ายในชนบทกลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้มีรายได้น้อย ทั้งนี้เพราะมักจะมี การศึกษาน้อยและมักจะขาดความรู้ความสามารถและทรัพย์สินเงินทองที่จะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพให้มีรายได้เพียงพอกับการเลี้ยงดูครอบครัวและดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยทั่วไปมีช่องทางที่จะทำให้มีการซื้อเสียงทั้งโดยตรงและโดยวิธีอ้อมแฝงต่างๆ ได้ง่าย เช่น การจัดหาหรือสัญญาว่าจะจัดหาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้กับชุมชน ช่วยหรือสัญญาว่าจะช่วยชุมชน ช่วยเหลือเป็นตัวกลางติดต่อกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของประชาชน^{๑๐๔}

การลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเครื่องจะแสดงผลทันทีลงคะแนนกดปุ่มยืนยัน การลงคะแนนจะทำให้การลงคะแนนรวดเร็ว แม่นยำ ประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย ตัดปัญหาเรื่องบัตรเสีย ต่างประเทศให้การยอมรับและใช้ทั่วไป ไม่สิ้นเปลืองกระดาษที่ต้องนำมาทำเป็นบัตรเลือกตั้ง และลดภาระการประทับตราเพื่อให้ทราบว่าเป็นบัตรเลือกตั้งจริง โดยเปลี่ยนจากการ

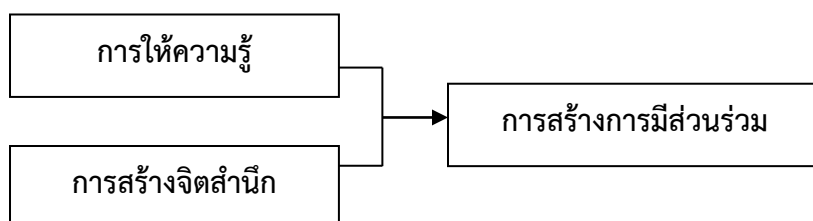
^{๑๐๒} สนทนากลุ่ม ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตสมาชิกวุฒิสภา, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๐๓} สนทนากลุ่ม นายพงษ์พันธ์ สายช่างทอง, ผู้อำนวยการสำนักงานการเลือกตั้งสมุทรสาคร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๐๔} สนทนากลุ่ม นายอมร รัชตังกุล, ผู้อำนวยการฝ่ายข้อมูลพรรคการเมือง, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

กากบาทบนบัตรเลือกตั้งเป็นการกดปุ่มบนแผงของเครื่องเลือกตั้ง เพื่อลดขั้นตอนความยุ่งยาก ซึ่งการเลือกตั้งด้วยเครื่องลงคะแนนนี้ สามารถทำได้ง่าย สะดวก ไม่มีปัญหาในเรื่องของบัตรเสีย และสามารถทราบผลเลือกตั้งได้ทันทีเมื่อปิดการลงคะแนน^{๑๐๕}

สรุป โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่คนไทยมีลักษณะวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม จำเป็นต้องใช้การศึกษา การให้ความรู้ การให้ข้อมูล และระยะเวลาในการทำให้ผู้คนค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนความคิด วิธีคิด และการกระทำ การส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ประชาชนต้องถือเป็นภาระหน้าที่เช่นเดียวกับหน้าที่อื่นๆ การเลือกตั้งนอกจากจะมีองค์ประกอบที่สำคัญในแง่อุดมการณ์ และกระบวนการตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว การกำหนดกรอบกติกาเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งก็ถือว่ามีความสำคัญต่อการเลือกตั้ง ดังแผนภาพที่ ๔.๑๔

แผนภาพที่ ๔.๑๔ ความสัมพันธ์ของการสร้างการมีส่วนร่วม

๔.๓.๒ การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนเชิงพุทธ

จากการสังเคราะห์สามารถนำหลักอภิปรายธรรมซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทำให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมาใช้ในการส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยได้ เพราะหลักการนี้เป็นหลักการที่ทำให้องค์กรหรือสังคมไม่เผชิญหน้ากับความเสื่อมหากกลุ่มคนปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีปรองดอง โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนได้ดังนี้

๑) การหมั่นประชุมปรึกษาหารือทางการเมือง

การหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันของคนในสังคมจะต้องมีการพบปะประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอ เพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์ เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกันของคนในสังคมซึ่งความเจริญไม่เกิดความเสื่อมในทุกกรณี เช่น ในครอบครัว พ่อ แม่ ลูก มีอะไรพูดกันปรึกษากัน ลูกก็จะอบอุ่น

^{๑๐๕} สนทนากลุ่ม รศ.ดร.สมาน งามสนธิ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

ปัญหาถูกไปติดยาเสพติด ก็จะไม่เกิดขึ้น ในสถานที่ทำงาน หัวหน้ามีการประชุมปรึกษากับผู้ร่วมงาน ทุกครั้ง งานก็จะราบรื่น หากมีข้อผิดพลาด ทุกคนก็จะยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น^{๑๐๖}

จากกระบวนการปลูกฝังอบรม หล่อหลอมกล่อมเกล้าทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม จะทำให้บุคคลเกิดความรู้ทางการเมือง จากความรู้ทางกว้างจนถึงความรู้ทางลึก เช่น ความรู้เกี่ยวกับอุดมการณ์ของระบอบการเมืองได้แก่ ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ระบอบเผด็จการทหารระบอบคอมมิวนิสต์ ระบอบสังคมนิยม และระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น หรือความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมและพฤติกรรมทางการเมืองรูปแบบทั้ง จากการปลูกฝังจากครอบครัว โรงเรียนองค์การที่ทำงานและจากสื่อกระบวนการนี้ จะทำให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจในมุมมองอย่างหลากหลาย^{๑๐๗}

การศึกษาเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อระบอบประชาธิปไตยเพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน จึงเท่ากับว่า ประชาชนเป็นผู้ปกครองประเทศซึ่งคุณภาพการปกครองจะดีเพียงใดก็ย่อมขึ้นอยู่กับผู้ปกครอง^{๑๐๘} ดังนั้นถ้าประชาชนมีคุณภาพดีประชาธิปไตยก็มีคุณภาพดีด้วยเพราะคุณภาพ ของประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับคุณภาพประชาชนส่วนคุณภาพของประชาชนย่อมขึ้นอยู่กับ การศึกษาเพราะการศึกษาช่วยให้เกิดสติปัญญาคิดพิจารณาตัดสินใจสิ่งใดด้วยความมีเหตุ และผลรวมทั้งได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองและเข้าใจในสิทธิหน้าที่ของตนเอง^{๑๐๙}

๒) ความพร้อมเพรียงในการใช้สิทธิเลือกตั้ง

การพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและมีการกระทำกิจที่ควรทำ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คนที่อยู่ร่วมกันไม่กินแหนงแคลงใจกัน จะทำงานอะไรก็สำเร็จได้ เช่นในครอบครัวมีอะไรปรึกษาหารือกันก็ต้องอยู่พร้อมๆ กันเพื่อทุกคนจะได้ยอมรับในสิ่งที่ทำลงไปด้วยความเต็มใจ^{๑๑๐}

การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นวิธีหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่ง่ายและชัดเจนที่สุดถือเป็นการแสดงออก ถึงเจตจำนงของประชาชนในการคัดเลือกบุคคลที่จะเข้าไปทำหน้าที่และใช้อำนาจ อธิปไตยแทนประชาชนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ^{๑๑๑}

^{๑๐๖} สนทนากลุ่ม พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ผศ.ดร.มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๐๗} สนทนากลุ่ม พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ผศ.ดร.มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๐๘} สนทนากลุ่ม นายนิทัศน์ ประทักษ์ใจ, ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพรรคการเมือง, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๐๙} สนทนากลุ่ม รศ.ประณต นันทิยะกุล, อดีตกรรมการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๑๐} สนทนากลุ่ม พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ผศ.ดร.มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๑๑} สนทนากลุ่ม พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ผศ.ดร.มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองโดยติดตามข่าวคราวกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาลการแสดงความคิดเห็นและเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจหรือ กำหนดนโยบายของ รัฐบาลรวมทั้งการใช้สิทธิการเลือกตั้ง ประชาธิปไตยจะมั่นคงและยั่งยืนได้นั้นเศรษฐกิจ ของประชาชน โดยรวมจะต้องเจริญรุ่งเรืองมีการกระจายรายได้ในหมู่ประชาชนอย่างกว้างขวางและทั่วถึงรวมทั้ง ช่องว่างระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจในหมู่ประชาชนควรมีน้อยซึ่งคนในประเทศควรได้รับหลักประกัน จากสังคมและรัฐให้มีหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ พื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ได้โดยปกติ พอสมควรที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีเพราะถ้า ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความยากจนแม้แต่ปัจจัยสี่ขั้น พื้นฐานได้แก่อาหารเครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคยังมีไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายใน ชีวิตประจำวันแล้วคนย่อม หิวโหย จึงคิดถึงแต่สิ่งที่จะมาบำบัดความหิวจึงไม่มีจิตใจหรือเวลาที่จะมีส่วน ร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย^{๑๑๒}

๓) การยึดมั่นในหลักการและอุดมการณ์การเมือง

การไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติและไม่เลิกสิ่งที่ยังบัญญัติไว้แล้วบ้านเมืองจะสงบสุขได้^{๑๑๓} ทุกคนจะต้องบัญญัติและไม่ล้มเลิกระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของคณะและสังคมตามความพอใจของตน หรือของกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง เช่น นักเรียนจะต้องแต่งเครื่องแบบของโรงเรียนเพื่อความ เป็นระเบียบเรียบร้อย จะแต่งกายตามใจตนเองไม่ได้^{๑๑๔}

ความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยประชาชน ในสังคมนั้น ๆ ต้องการให้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากกว่าระบอบอื่นและเห็นด้วย ในหลักการของ ระบอบประชาธิปไตยว่าเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ยึดมั่นและ เชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคลหลักความเสมอภาค ของบุคคลหลักแห่งเสรีภาพใน การแสดงความคิดเห็นโดยต้องเคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคล อื่นในการพูดแสดงความคิดเห็นและ การแสดงออกแม้ตนจะไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นเหล่านั้น ก็ตามผู้มีจิตใจประชาธิปไตยจะต้อง ยอมรับหรือมีความอดกลั้นต่อการปฏิบัติที่แตกต่างไป ของผู้อื่นหากพฤติกรรมเหล่านั้นไม่ขัดต่อการ ใช้ สิทธิเสรีภาพของตน^{๑๑๕}

^{๑๑๒} สนทนากลุ่ม ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตสมาชิกวุฒิสภา, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๑๓} สนทนากลุ่ม พระมหาสุพันธ์์ สุนนโท, ผศ.ดร.มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๑๔} สนทนากลุ่ม พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ผศ.ดร.มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๑๕} สนทนากลุ่ม รศ.ประณต นันทิยะกุล, อดีตกรรมการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

ประสานผลประโยชน์เพราะในยุคที่มีการล่าอาณานิคม คือเราพยายามสร้างความ ประนีประนอมต่อต่างชาติ ในขณะที่ชาติประเทศเพื่อนบ้านของเรา และอีกหลายประเทศทั่วโลกจับอาวุธขึ้นต่อต้าน จึงทำให้ไม่เกิดความรุนแรงขึ้นง่าย ๆ ในสังคมไทย^{๑๑๖}

๔) การให้ความสำคัญต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

การเคารพนับถือผู้ใหญ่การเคารพและรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะ ผู้ใหญ่เกิดก่อน ผ่านประสบการณ์มากกว่า ประกอบกับการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีผู้นำ ถ้าเราให้ การเคารพและเชื่อฟังผู้นำ สังคมก็จะไม่วุ่นวาย เช่น ถ้าลูกเชื่อฟังพ่อแม่ ก็จะเป็นคนดีได้เพราะไม่มี พ่อแม่คนไหน อยากรู้อกตนเองให้ชั่ว^{๑๑๗}

การเคารพในกติกาของการปกครองระบอบประชาธิปไตยคือหลักการตัดสินใจด้วยเสียงข้างมาก โดยมีข้อผูกพันที่จะต้องได้รับการปฏิบัติตามจากทุก ๆ ฝ่ายทั้งนี้จะต้องให้ความ ค้ำครองในสิทธิ เสรีภาพของเสียงส่วนน้อยด้วยเพื่อเป็นหลักประกันว่าการแก้ไขปัญหานั้น ๆ กระทบไปเพื่อ ผลประโยชน์ส่วนรวมโดยวางอยู่บนพื้นฐานของหลักแห่งเสรีภาพและความเสมอภาคนอกจากนั้นยัง ต้องปฏิบัติต่อกันอย่างยุติธรรมเคารพในกฎหมายและสิทธิของบุคคล^{๑๑๘}

ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันซึ่งสิ่งที่สะท้อนออกมาชัดเจนที่สุดคือ ความแตกต่าง ทางเชื้อชาติ ศาสนา และความคิด การใช้เวลาไม่นานก็มีความกลมกลืนในประเทศ ซึ่งต่างจากประเทศเพื่อนของ เราหลาย ๆ ประเทศที่ยังมีการแบ่งเขตภูมิภาค และการสู้รบ ตามแนวชายแดน รวมทั้งการโต้เถียงใน สังคมด้วยการศึกษาและระบบอาชีพที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับชนชั้นปกครองเท่านั้น จึงทำให้สังคมไทยเป็น สังคมที่เปิดโอกาสให้คนทุกระดับได้สร้างทางเดินให้ตัวเอง^{๑๑๙}

๕) ความเป็นธรรมและความเสมอภาค

การไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี สตรีถือว่าเป็นเพศแม่ เป็นเพศที่อ่อนแอ บุรุษควรให้เกียรติให้ การ ยกย่อง ปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแก มองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจในเพื่อนมนุษย์มี ความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่และสถาบัน ของทางราชการเนื่องจากการเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือ ร่วมใจและไว้วางใจกันประชาชน จะต้องเชื่อมั่นและศรัทธาวาระบอบประชาธิปไตยจะช่วยแก้ปัญหา และภาวะวิกฤตต่าง ๆ ได้ และมนุษย์สามารถปกครองตนเอง^{๑๒๐}

^{๑๑๖} สนทนากลุ่ม รศ.ดร.สมาน งามสนิท, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๑๗} สนทนากลุ่ม พระมหาสุวัฒน์ สุมนโท, ผศ.ดร.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๑๘} สนทนากลุ่ม พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ผศ.ดร.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๑๙} สนทนากลุ่ม รศ.ประณต นันทิยะกุล, อดีตกรรมการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๒๐} สนทนากลุ่ม พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ผศ.ดร.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ต้องเชื่อมั่นว่าตนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของรัฐบาล การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเนื่องจากการปฏิบัติเช่นนี้เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม^{๑๒๑}

การดำรงและดำเนินชีวิตของนักประชาธิปไตยนั้น จะต้องใช้เหตุผลประกอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม หรือเกี่ยวข้องกับคนอื่น ๆ เหตุผลที่นำมาใช้นั้นจะต้องพิจารณาถึงความสมเหตุสมผลเป็นสำคัญคือต้องเป็นเหตุผลที่มีพื้นฐานของข้อเท็จจริงรองรับหากสิ่งนั้นเป็นเรื่องทางวัตถุหรือรูปธรรม และถ้าหากสิ่งนั้น เป็นนามธรรมก็ต้องสามารถแสดงความสมเหตุสมผล^{๑๒๒}

การเคารพซึ่งกันและกันในความเป็นมนุษย์ โดยไม่แบ่งชั้นวรรณะ ไม่ดูถูกดูแคลนกันเพราะถือยศ ถือศักดิ์ ถือฐานะ ถือชาติตระกูล ถือชนชั้นและการเคารพในความสามารถของกันและกัน โดยนักประชาธิปไตย จะไม่ขัดขวางหรืออิจฉาริษยาผู้ที่มีความสามารถในทางสุจริต ให้มีโอกาสได้แสดงความสามารถ และพร้อมจะยกย่องชมเชย ซึ่งคนเราเมื่อมีความเคารพซึ่งกันและกันในทุกด้านมากขึ้นเท่าใด ก็จะทำให้เกิดความเชื่อถือซึ่งกันและกันมากขึ้นเท่านั้น เมื่อเกิดความเชื่อถือซึ่งกันและกันก็จะมีความรักความปรารถนาดีต่อกันทำให้เกิดความร่วมมือที่ดีต่อกันในสังคม สามารถรวมพลังในการสร้างสรรค์และแก้ปัญหาของสังคมและประเทศชาติ^{๑๒๓}

๖) การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีงาม

การให้ความเคารพและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญในศาสนา เพื่อจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มคนในหมู่คณะที่อยู่ร่วมกันและระลึกถึงกัน เช่น การเคารพเจดีย์ การวิพากษ์วิจารณ์ต้องมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์โดยเฉพาะต่อการใช้อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานของทางราชการประชาชนจะต้องคอยตรวจสอบ การใช้อำนาจของข้าราชการและผู้มีอำนาจทางการเมืองอยู่เสมอ^{๑๒๔}

การดำรงและดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างสันติ ถ้อยทีถ้อยอาศัย เอาใจเขามาใส่ใจเรา ด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน ไม่มุ่งร้าย ไม่ริษยาอาฆาต หรือไม่ใช้ความรุนแรงไม่ว่ารูปแบบใดในการตัดสินปัญหา^{๑๒๕} ในขณะที่ การถกเถียงคือการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริงและความคิดเห็นอย่างสุภาพด้วยเหตุผลเพื่อพยายามหาข้อสรุปที่น่าจะเป็นประโยชน์มากที่สุดกับทุกคนทุกฝ่าย การถกเถียงเป็นเรื่องปรกติธรรมดา ในสังคมประชาธิปไตยซึ่งต่างกับการทะเลาะที่เป็นการมุ่งเอาชนะคะคานกัน

^{๑๒๑} สนทนากลุ่ม รศ.ดร.สมาน งามสนิท, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๒๒} สนทนากลุ่ม ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตสมาชิกวุฒิสภา, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๒๓} สนทนากลุ่ม รศ.ประณต นันทิยะกุล, อดีตกรรมการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๒๔} สนทนากลุ่ม พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ผศ.ดร.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๒๕} สนทนากลุ่ม นายนิทัศน์ ประทักษ์ใจ, ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพรรคการเมือง, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

ฝ่ายเดียว โดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริง เหตุผลและความควรไม่ควร การทะเลาะเป็นการขาดการเคารพซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจมีการนำวิธีการทุกรูปแบบมาใช้เพื่อเอาชนะโดยไม่คำนึงว่าจะเป็นประโยชน์ ต่อส่วนรวมหรือมีความยุติธรรมหรือไม่ วิธีการที่ใช้อาจมีแม้กระทั่งการใช้ความรุนแรงด้วยวาจา หรือความรุนแรงด้วยกำลังหรืออาวุธ^{๑๒๖}

๗) การยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ให้การอารักขา ค้ำครอง อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ คือการค้ำครองบรรพชิตซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปการทําบุญ ไม่เป็นเผด็จการเพราะหากคนส่วนใหญ่ในสังคมมีจิตใจเป็นเผด็จการก็ยากที่ระบอบประชาธิปไตยในประเทศนั้นจะประสบความสำเร็จได้เพราะผู้มีจิตใจเป็นเผด็จการจะมอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำขอการใช้อำนาจเด็ดขาดอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจนิยมระบบเจ้าขุนมูลนายไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคลไม่ยอมรับ ความแตกต่างของผู้อื่นในการใช้สิทธิเสรีภาพของเราและมักยึดมั่นในค่านิยมแบบเดิม^{๑๒๗}

การยอมรับความแตกต่างของกันและกันว่าเป็นสิ่งปกติ ทั้งความแตกต่างในเรื่องกายภาพ และในเรื่องพฤติกรรม ความรู้สึก นึกคิด การแสดงออกซึ่งความคิดเห็น^{๑๒๘} การที่ความแตกต่างนั้นไม่ทำความเดือดร้อนเสียหาย แก่ผู้ใด ผู้มีวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยจะไม่กล่าวหาใครโดยไม่คิดให้รอบคอบเสียก่อน ซึ่งความแตกต่างจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนเรามีความเคารพ ซึ่งกันและกันอันนำมาซึ่งการเห็นพ้องต้องกันที่จะไม่เห็นด้วยกันได้และสามารถสร้างเอกภาพในความแตกต่างของการอยู่ร่วมกันในสังคมได้แตกต่างแต่ไม่แตกแยก^{๑๒๙}

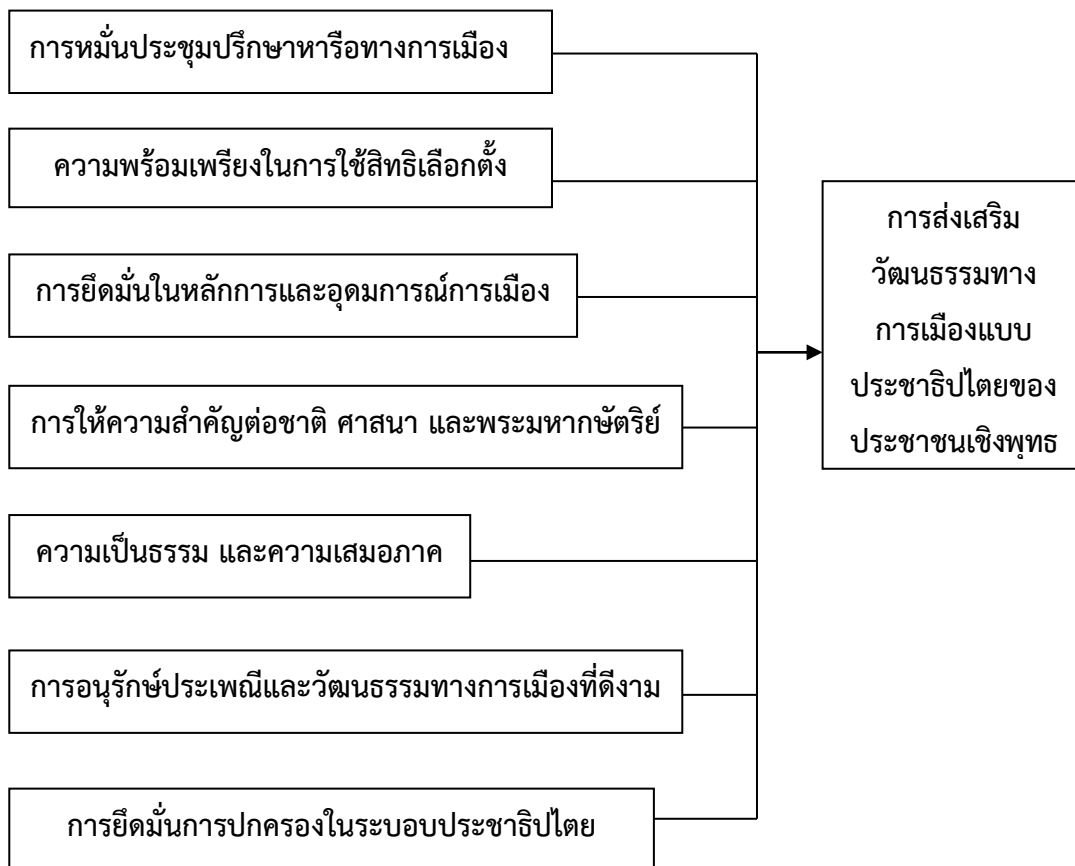
สรุป การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีระเบียบข้อบังคับ และกฎหมายเป็นหลัก แต่การบังคับใช้กฎหมายจะได้ผลอย่างจริงจัง ก็จะต้องนำกติกาทางสังคมรูปแบบอื่น ซึ่งเกิดขึ้นและดำรงอยู่ก่อนที่กฎหมายจะออกมาบังคับใช้มาพิจารณาร่วมด้วย และกติกาทางสังคมที่ว่านี้ได้แก่ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่ถือปฏิบัติอยู่ลึ้นแล้วแต่มีคำสอนของศาสนาพุทธสอดแทรกอยู่ทั้งสิ้น ดังนั้นจึงสามารถนำกติกาทางสังคมมาประยุกต์ใช้ และคำสอนของศาสนาพุทธที่นำมาใช้ก็คือ อปรีทานิยธรรม ซึ่งหมายถึงธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน ดังแผนภาพที่ ๔๑๕

^{๑๒๖} สนทนากลุ่ม รศ.ดร.สมาน นามสนธิ, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๒๗} สนทนากลุ่ม พระมหาสุเมธ สุนนฺโท, ผศ.ดร.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๒๘} สนทนากลุ่ม นายพงษ์พันธ์ สายช่างทอง, ผู้อำนวยการสำนักงานการเลือกตั้งสมุทรสาคร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

^{๑๒๙} สนทนากลุ่ม ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตสมาชิกวุฒิสภา, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

แผนภาพที่ ๔.๑๕ ความสัมพันธ์ของการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเชิงพุทธ

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

งานวิจัยในเรื่อง “การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน” มีองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ได้แก่

- ๑) แบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน ประกอบด้วย
 - ๑.๑) ความเชื่อถือกันในกลุ่มชน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกลุ่มชนจะเป็นความเชื่อใจกัน ประกอบด้วย ลดสภาพความขัดแย้ง และความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน
 - ๑.๒) ความรักและสามัคคี ให้เกียรติในความคิดของทุกคน ประกอบด้วย ความร่วมมือร่วมใจ และการยอมรับในความแตกต่าง
 - ๑.๓) การร่วมกิจกรรม การติดตามข่าวสารและพยายามมีส่วนร่วมในกิจกรรม ประกอบด้วย ความเต็มใจร่วมกิจกรรม และความรับผิดชอบร่วม

๑.๔) จิตสำนึกสาธารณะ การร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมกันทำงาน ประกอบด้วย ความช่วยเหลือกัน และความร่วมมือกัน

๒) การส่งเสริมแบบแผนจากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน ประกอบด้วย

๒.๑) ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เป็นหลักที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย ความศรัทธา และความเชื่อมั่น

๒.๒) ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เสียงส่วนใหญ่ต้องไม่ขัดต่อสิทธิของเสียงส่วนน้อย ประกอบด้วย การเคารพกติกา และการเคารพเสียงส่วนน้อย

๒.๓) สิทธิและเสรีภาพการแสดงออก ต้องยอมรับฟังในความเห็นที่แตกต่าง ประกอบด้วย การเคารพสิทธิของผู้อื่น และการเคารพการแสดงออก

๒.๔) ความผูกพันในสังคม ประชาชนเมื่อมีความผูกพันและความศรัทธาก็จะมีความผูกพัน และมีความเชื่อมั่น ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ที่ดี และการให้ความยอมรับ

๓) สังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นวิถีชีวิต ความคิด และค่านิยมสังคม การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน ประกอบด้วย

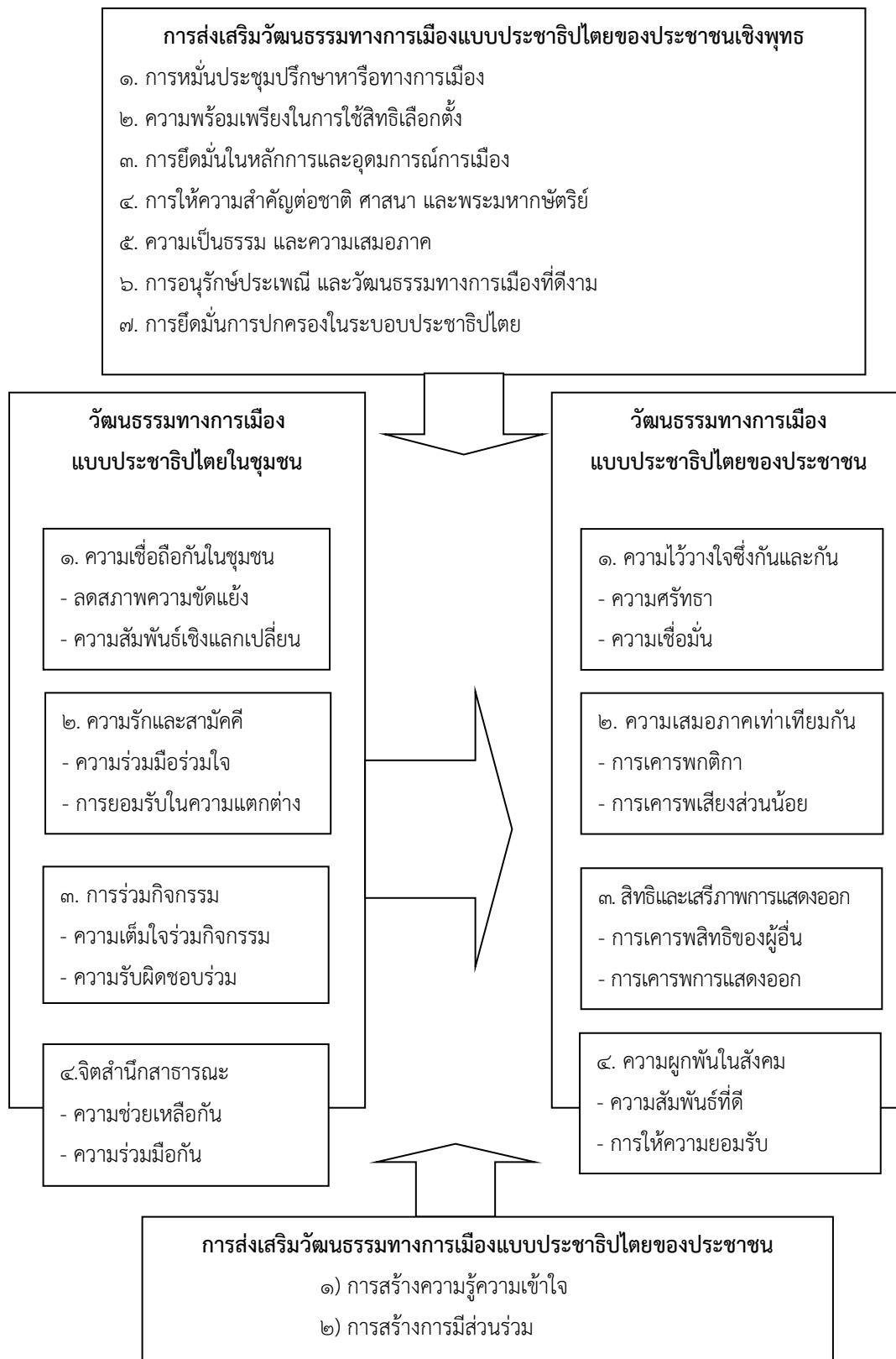
๓.๑) การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

๓.๑.๑) การสร้างความรู้ความเข้าใจ การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และมีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย การเคารพซึ่งกันและกัน และการใช้สติในการดำเนินชีวิต

๓.๑.๒) การสร้างการมีส่วนร่วม การร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ร่วมกันคิด ช่วยกันวางแผน และร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจ ร่วมกันรับผิดชอบ ประกอบด้วย การให้ความรู้ และการสร้างจิตสำนึก

๓.๒) การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนเชิงพุทธ

จากการสังเคราะห์สามารถนำหลักอภิธานิยธรรมซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทำให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมาใช้ในการส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยได้ ประกอบด้วย การหมั่นประชุมปรึกษาหารือทางการเมือง ความพร้อมเพรียงในการใช้สิทธิเลือกตั้ง การยึดมั่นในหลักการและอุดมการณ์การเมือง การให้ความสำคัญต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ความเป็นธรรมและความเสมอภาค การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีงาม และการยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑๖ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเสริมให้ระบบการเมืองสามารถดำรงอยู่ได้ประชาชนจะให้ความดำรงอยู่ประชาชนจะให้ความร่วมมือกับรัฐ เป็นแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองเกิดจากกระบวนการปลูกฝังอบรม กล่อมเกล่าทางการเมือง ทั้งทางตรงและทางอ้อมจนทำให้บุคคลในสังคมมีความรู้ทางการเมือง สำหรับการศึกษาศึกษาการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน สามารถสรุปผล อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

วัฒนธรรมทางสังคม ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง ทำให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่ได้รับการถ่ายทอดปลูกฝัง สืบต่อจนบุคคล ยอมรับและยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ วัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจากกระบวนการปลูกฝังอบรมกล่อมเกล่าทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นระยะเวลายาวนานจนทำให้บุคคลในสังคมมีความรู้ทางการเมืองสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑.๑ ศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน

การเมืองของประเทศไทยมีหลายปัจจัยที่ทำให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเกิดปัญหาเนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมืองนั้นจะมีลักษณะดังนี้

๑) วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนจากการศึกษาเอกสาร

ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

๑.๑) ความเชื่อมั่นในการปกครอง ประชาชนในชุมชนจะต้องมีจิตใจสนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย มีหลักการที่ถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน จากการศึกษาความเชื่อมั่นในการปกครองประกอบด้วย (๑) การเคารพหลักสิทธิเสรีภาพ การเคารพหลักสิทธิเสรีภาพ ศรัทธาต่อระบบประชาธิปไตยเป็นเรื่องสำคัญเพราะศรัทธาจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นว่า แม้จะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม ระบบประชาธิปไตยก็จะเป็นระบบการเมืองที่ต้องคงไว้ (๒) การยึดมั่นในความเสมอภาค การยึดมั่นในความเสมอภาค และการเชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตย โดยเชื่อว่าประชาธิปไตยสามารถแก้ปัญหาของชาติได้แม้จะวิกฤตขนาดไหน การจะให้ประชาชนมีศรัทธาต่อประชาธิปไตย ผู้นำและนักการเมืองก็ต้องมีความชอบธรรมในการปกครอง

๑.๒) การให้ความสำคัญในปัจเจกชน เชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ทั้งผู้นำและประชาชนจะต้องยึดมั่นในความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคลจะต้องมีความเชื่อมั่นในความเสมอภาคของบุคคล จากการศึกษาการให้ความสำคัญในปัจเจกชนประกอบด้วย (๑) ความเชื่อถือในศักดิ์ศรีของบุคคล การเชื่อถือในศักดิ์ศรีของบุคคลปัจเจกชนเป็นแนวคิดแบบมนุษยนิยมแบบหนึ่ง ที่มองว่าตัวบุคคลหนึ่งคนสำคัญเท่ากันอย่างเสมอภาค (๒) ความเท่าเทียมในการดำรงชีวิต ชาวไทยทุกคนย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน ที่จะสามารถอาศัยและครอบครองเคหสถานของตนโดยปกติสุข ไม่ว่าจะเกิดจากการเช่าหรือเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ซึ่งบุคคลอื่นจะต้องให้ความเคารพในสิทธิ

๑.๓) การเคารพกติกาในการปกครอง การเคารพกติกาในการปกครอง ระบบประชาธิปไตย ต้องใช้กติกาทุกคนต้องเสมอภาคกันภายใต้กติกา จากการศึกษาการเคารพกติกาในการปกครอง ประกอบด้วย (๑) การปฏิบัติอย่างยุติธรรม ระบบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ต่อเมื่อมีพลเมืองที่เคารพกติกา และยอมรับผลของการละเมิด กติกาพลเมืองจึงต้องเคารพกติกาถ้ามีปัญหา หรือมีความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ต้องใช้วิถีทางประชาธิปไตยและใช้กติกาในการแก้ไข ไม่ใช่ความรุนแรง หลักการตัดสิน (๒) เคารพความเท่าเทียมกัน ชุมชนจะต้องรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในประเทศ ประชาชนในประเทศจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เมื่อประชาชนในชุมชนเป็นเจ้าของประเทศจึงมีสิทธิเสรีภาพในประเทศของตนเอง

๑.๔) การวิจารณ์อย่างมีเหตุผล การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของประชาชนเป็นการคิดที่ใช้เหตุผลในการคิดแบบไตร่ตรองเพื่อตัดสินใจเชื่อหรือกระทำในด้านต่าง ๆ จากการศึกษาการวิจารณ์อย่างมีเหตุผลประกอบด้วย (๑) ความน่าเชื่อถือ การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณเป็นกระบวนการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบความน่าเชื่อถือเกี่ยวกับข้อมูล หรือสถานการณ์ที่ปรากฏในชุมชน โดยใช้ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของคนในชุมชนในการสำรวจหลักฐานอย่างรอบคอบ (๒) การตัดสินคุณค่า การวิจารณ์อย่างมีเหตุผลการสื่อสารในชุมชนจะต้องมีการจับใจความของสาร เข้าใจความหมายของคำสำนวนประโยคและข้อความที่บรรยายหรืออธิบาย สารที่ฟังและดูมีหลายประเภท ต้องรู้จักตัดสินคุณค่าและแยกประเภทของสารต้องตีความในสารได้ตรงตามเจตนาของผู้พูด

๒) วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนจากการสัมภาษณ์

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งมาจากความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนจากการสัมภาษณ์ประกอบด้วย

๒.๑) ความเชื่อถือกัน ในชุมชน ประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่มีต่อวัฒนธรรมทางการเมืองไทยเป็นวิถีชีวิต วิถีความคิด และค่านิยม ของสังคมที่กำหนดว่าบุคคลและสถาบันมีความสัมพันธ์กัน ในเชิงอำนาจในชุมชนจะเป็นความไว้วางใจกัน การศึกษาความเชื่อถือกัน

ในชุมชนประกอบด้วย (๑) การลดสภาพความขัดแย้ง โครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา ทำให้

คนมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับประชาธิปไตย จากความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ในชุมชนจึงมีการไว้ใจกันเองเชื่อถือกันเอง (๒) ความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน ชุมชนดำรงชีวิตภายใต้เศรษฐกิจแบบแลกเปลี่ยน ดังนั้นจึงมีการใช้ทรัพยากรอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันทำให้โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งมีอยู่น้อย

๒.๒) ความรักและสามัคคี ความรักและสามัคคีมีความจำเป็นต่อความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะการเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจกัน จากการศึกษาความรักและสามัคคีประกอบด้วย (๑) ความร่วมมือร่วมใจ ชุมชนจะมีความพร้อมเพรียง ความกลมเกลียว ความปรองดอง ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท (๒) การยอมรับความแตกต่าง ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นได้ เคารพในสิทธิของคนส่วนน้อย และส่งเสริมให้เกิดฝ่ายค้าน การให้โอกาสแก่ทุกคนที่จะแสดงความคิดเห็นแตกต่างกันการปฏิบัติย่อจะแยกจากกันชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งผลให้ชุมชนมีความสามัคคีและอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น การเสริมสร้างพลังชุมชนส่งเสริมให้ชุมชนมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน

๒.๓) การร่วมกิจกรรม คนในชุมชนจะมีการร่วมกิจกรรม พุดคุยถึงปัญหาในทางสร้างสรรค์ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การร่วมกิจกรรมในชุมชนการแสวงหาความรู้ของชุมชนจะได้รับการส่งเสริมและถ่ายทอดสืบต่อกันมา จากการศึกษาการร่วมกิจกรรมประกอบด้วย (๑) ความเต็มใจร่วมกิจกรรม ความต้องการแสดงความคิดเห็นโดยการพุดคุยวิพากษ์วิจารณ์อย่างเสรีและเป็นประชาธิปไตย ในส่วนของกิจกรรมด้านศาสนาและวัฒนธรรมเป็นรูปแบบพิธีการที่กระทำสืบทอดมาเป็นเวลานานจนกลายเป็นจารีตประเพณีและอนุรักษ์ต่อกันไป (๒) ความรับผิดชอบร่วม การร่วมกิจกรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยทำให้ได้มีโอกาสทราบความต้องการของกันและกันอย่างแท้จริง บุคคลในชุมชนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเขียน การพุด การโฆษณา การพิมพ์ซึ่งการแสดงออกเหล่านี้อาจอยู่ในรูปแบบของการวิพากษ์ วิจารณ์ตามสื่อต่าง ๆ สำหรับชุมชนการไปลงคะแนนเลือกตั้งเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ประชาชนในชุมชนของไทยรู้จักดีมากที่สุด

๒.๔) จิตสำนึกสาธารณะ คนในชุมชนจะมีจิตสำนึกสาธารณะการสำนึกในหน้าที่ของตน และมีความเชื่อมั่นสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ชุมชนไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีต่างๆ ได้เข้ามามีบทบาทในชุมชนเพิ่มมากขึ้น จากการศึกษาจิตสำนึกสาธารณะประกอบด้วย (๑) ความช่วยเหลือกัน จิตสำนึกสาธารณะในชุมชนเป็นจิตสำนึกที่ดีในการรู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ เสียสละเพื่อประโยชน์ของชุมชน ยึดมั่นทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย ลักษณะของผู้ที่มีจิตสาธารณะในชุมชนจะต้องเป็น ผู้ที่ให้และคอยช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อนในชุมชนด้วยความเต็มใจ ไม่หวังผลตอบแทน ไม่เห็นแก่ตัวเข้าใจผู้อื่น ไม่เป็นคนใจแคบ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (๒) ความร่วมมือกัน ชุมชนมีการรวมตัว

กันทำกิจกรรมมากขึ้นและมีการร่วมกันลุกขึ้นเพื่อปกป้องสิทธิของตนในฐานะพลเมืองในชุมชน จิตสำนึกสาธารณะเป็นจิตของคนที่รู้จักความเสียสละ ความร่วมมือร่วมใจ ในการทำประโยชน์เพื่อ ส่วนรวมจะช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อเป็นหลักการในการดำเนิน ชีวิตช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม

๕.๑.๒ ส่งเสริมแบบแผนจากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

ชุมชนในสังคมการเมืองของประเทศไทยที่ใช้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะต้อง มีการพัฒนาและให้ศึกษาอบรมประชาชนในชุมชนและท้องถิ่นจนวัฒนธรรมทางการเมืองสอดคล้อง กับวิถีชีวิตของประชาชนของประเทศ องค์ประกอบของการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยของประชาชนมีดังนี้

๑) **ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน** สังคมการเมืองที่ใช้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไม่สามารถทำให้ประชาชนในประเทศมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แท้จริงได้ ทั้งนี้แต่ต้องมีการพัฒนาและศึกษาอบรม จากการศึกษาความไว้วางใจซึ่งกันและกันประกอบด้วย

๑.๑) **ความศรัทธา** ความศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยชุมชนเมื่อมีความ ศรัทธาจะมีความมุ่งไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ประเทศไทยนี้วัฒนธรรมทาง การเมืองแบบประเพณีทัศนคติและความเชื่อแบบประชาธิปไตยซึ่งมีผลต่อระบอบประชาธิปไตยการ เป็นประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับความศรัทธาของคนในชุมชนที่ประสงค์จะมีการปกครองและมีชีวิตแบบ ประชาธิปไตย ดังนั้นการร่วมมือของคนในชุมชนและการสร้างความศรัทธาจะเป็นการสร้าง ความเชื่อมั่นการต่อรองต่อการปกครองส่วนกลาง

๑.๒) **ความเชื่อมั่น** ผู้ที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยต้องมีความเชื่อมั่นในการพัฒนาและนำไปสู่ ความไว้วางใจซึ่งกันและกันพร้อมต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองอันชอบธรรม ความเชื่อมั่นในเรื่องการแสดงความเห็น การชุมนุม การเลือกที่อาศัย การเลือกประกอบอาชีพ การได้รับการศึกษา การรู้ข่าวสาร การเชื่อในเสียงส่วนใหญ่และให้ความสำคัญกับเสียงส่วนน้อย การออกเสียงลงคะแนน ใช้เสียงข้างมาก และเสียงส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์แต่การใช้เสียงส่วนใหญ่จะต้องไม่ขัดต่อสิทธิของเสียงส่วนน้อย

๒) **ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน** ความเสมอภาคกันความไว้วางใจซึ่งกันมีความสำคัญต่อ วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ประชาชนไม่ว่าจะเป็นใครชายหรือหญิงนั้นมีสิทธิเท่าเทียมกัน ประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันใช้บังคับกับทุกคนในสังคม จากการศึกษาความเสมอ ภาคเท่าเทียมกันประกอบด้วย

๒.๑) **การเคารพกติกา** ในสังคมประชาธิปไตยประชาชนต้องปฏิบัติตามระเบียบมีความเท่า เทียมกัน ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์โดยไม่ยอมให้ผู้ใด มาละเมิดหรือกระทำการตามอำเภอใจได้ถ้าหากมีกฎหมายที่ละเมิดสิทธิหรือไม่เป็นธรรมก็ต้องเสนอ ข้อเรียกร้องให้แก้ไขให้เป็นธรรม ไม่ใช่ฝ่าฝืนไม่ยอมรับ เพราะการกระทำจะทำให้ผู้อื่นฝ่าฝืนหรือ

ละเมิดกฎหมายได้เช่นกัน จะทำให้เกิดความสับสนในสังคม ประชาชนสามารถใช้สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลรบกวนเท่าที่ไม่เกินขอบเขตกฎหมาย

๒.๒) เคารพเสียงส่วนน้อย การเชื่อในเสียงส่วนใหญ่และให้ความสำคัญกับเสียงส่วนน้อย มีความเสมอภาคกันในทางกฎหมาย ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ประชาชนทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันใช้บังคับกับทุกคนในสังคม และหลักเสมอภาคในทางการเมือง การเลือกตั้งทั่วไปประชาชนผู้มีสิทธิในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตัวแทนของตนเองเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารประชาชนหนึ่งคนก็มีหนึ่งเสียง การตัดสินใจขัดแย้งในระบอบประชาธิปไตย โดยการออกเสียงลงคะแนน ใช้เสียงข้างมากและเสียงส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ การใช้เสียงส่วนใหญ่จะต้องไม่ขัดต่อสิทธิของเสียงส่วนน้อย ต้องเคารพรับฟังเสียงส่วนน้อย ในขณะที่เสียงส่วนใหญ่จะตกลงคะแนนไปจำกัดสิทธิของเสียงส่วนน้อยไม่ได้

๓) สิทธิและเสรีภาพการแสดงออก เมื่อผู้ใดใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออก แม้จะไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบก็ควรต้องรับฟังในความเห็นต่าง トラบใดที่ผู้หนึ่งยังใช้สิทธิของตนเองภายใต้ขอบเขตแห่งกฎหมายบุคคลทุกคนมีเสรีภาพอันชอบธรรม จากการศึกษาสิทธิและเสรีภาพการแสดงออกประกอบด้วย

๓.๑) การเคารพสิทธิของผู้อื่น การปฏิบัติตนตามสิทธิของตนเองและเคารพสิทธิของผู้อื่นในสังคม เป็นสิ่งที่ช่วยจัดระเบียบให้กับสังคม เพื่อให้สังคมสงบสุข ถ้าประชาชนในสังคมปฏิบัติตนตามสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนโดยจะต้องไม่ใช่สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขตจนไปกระทบสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ซึ่งผลที่จะเกิดขึ้น คือ ความสงบสุขในสังคม และความเป็นปึกแผ่นของชาติบ้านเมือง บ้านเมืองก็จะสงบสุขเกิดสวัสดิภาพ เมื่อสังคมมั่นคง เข้มแข็งก็จะมีส่วนทำให้ประเทศชาติเข้มแข็ง เพราะชุมชนหรือสังคมเป็นส่วนหนึ่งของชาติ เมื่อครอบครัวเข้มแข็งและให้สมาชิกในครอบครัว รู้บทบาท สิทธิ เสรีภาพของตนเองและปฏิบัติตามที่กฎหมายและรัฐธรรมนูญก็จะนำพาให้สังคมและประเทศชาติเข้มแข็ง

๓.๒) การเคารพการแสดงออก ในระบอบประชาธิปไตยต้องมีหัวใจเป็นนักกีฬา เพราะข้อขัดแย้งในระบอบประชาธิปไตยต้องใช้หลักความยุติธรรมเป็นเครื่องมือ ตัดสินให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน และการดำเนินการต้องปราศจากอคติ หากประชาชนในสังคมประชาธิปไตยไม่เคารพกติกากฎจะยุติปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ การให้เกียรติผู้อื่นถึงแม้อีกฝ่ายจะแตกต่างจากเราและเราเองก็ไม่เข้าใจเขาเลยก็ตาม ความแตกต่างระหว่างเราและเขานั้นทำให้ชีวิตน่าสนใจและนอกจากนี้เราอาจมีลักษณะนิสัยบางอย่างเหมือนเขามากกว่าที่ตนเองคิด ถึงแม้จะไม่รู้เลยว่าคนคนนั้นมาจากไหน แต่ก็มีอัธยาศัยไมตรีและมีมารยาท ให้เกียรติคนที่นับถือศาสนา และมีความเชื่อต่างจากเรา ให้เกียรติคนที่มุมมองทางการเมืองต่างจากเรา

๔) ความผูกพันในสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง สังคมมนุษย์ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ ประชาชนเมื่อมีความผูกพันและความศรัทธาก็จะมีความผูกพันและความเชื่อมั่น ถ้าหากมีอะไรเกิดขึ้นกับระบอบประชาธิปไตย ประชาชนต้องออกมาปกป้องรักษาระบอบประชาธิปไตย เพราะเคารพในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จากการศึกษาความผูกพันในสังคมประกอบด้วย

๔.๑) ความสัมพันธ์ที่ดี ประชาชนเมื่อมีความศรัทธาจะมีความผูกพันและความเชื่อมั่น การดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งผลในทางที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดสรรทรัพยากรทางสังคม จิตสำนึกและความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยจะมีต้องมีขึ้นในประชาชน และผู้นำทางการเมืองจึงทำให้ระบอบประชาธิปไตยประสบความสำเร็จ การเมืองยังคงเป็นเรื่องของการแข่งขันกันเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการแบ่งปันคุณค่าที่ให้ประโยชน์

๔.๒) การให้ความยอมรับ การเมืองเป็นเรื่องของความขัดแย้งเนื่องจากทรัพยากรของชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด ขณะที่ผู้คนซึ่งต้องการใช้ทรัพยากรนั้นมีอยู่มากและความต้องการใช้ไม่มีขีดจำกัด การเมืองจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการที่คนในสังคมไม่อาจตกลงกันได้หรือเกิดความขัดแย้งขึ้น การประนีประนอมผลประโยชน์ การประนีประนอมผลประโยชน์มีเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดความขัดแย้งจากการดำเนินงานทางการเมืองที่ไม่มีทางออก หากคนในสังคมประชาธิปไตยไม่เคารพกติกาการจะยุติปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้การเมืองเป็นการบริหารประเทศ ผู้ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยจะตกลงแก้ปัญหากันอย่างสันติวิธี

๕.๑.๓) สังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นวิถีชีวิต ความคิด และค่านิยมสังคมที่กำหนดว่าบุคคลและสถาบันมีความสัมพันธ์กันและวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นระบบความคิดว่าอะไรคือทรัพยากรที่ต้องจัดสรร ในเงื่อนไขใดจึงจะทำให้กลุ่มคนยอมรับได้ ความคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม ที่เกี่ยวกับการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากร แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนสามารถสังเคราะห์ ได้ดังนี้

๑) การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และมีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย เป็นการทำให้อาศัยการอบรม ปลูกฝัง หล่อหลอม กล่อมเกลา ซึ่งมีทั้งในทางตรงและในทางอ้อมจากสังคมอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ

๑.๑) การสร้างความรู้ความเข้าใจ การยกระดับความรู้ความสามารถ ทักษะ และเจตคติ ให้กลายเป็นพลเมืองที่มีความรู้ ความสามารถ ตระหนักในศักยภาพของตน รวมทั้งการเป็นหน้าที่พลเมือง จากการศึกษาการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจประกอบด้วย (๑) การเคารพซึ่งกันและกัน การแสดงความเคารพ เคารพกฎระเบียบทางสังคม ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของ

สังคมปฏิบัติตามกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ควรฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความตั้งใจและไตร่ตรองก่อนตัดสินใจ (๒) การใช้สติในการดำเนินชีวิต การประพฤติตนเป็นผู้มีปัญญาธรรมมีสติมีความคิด กว้างไกล โดยรับฟังข่าวสารและความคิดเห็นของผู้อื่น ใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่นำอารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัวมาใช้ตัดสินปัญหา แสดงความคิดเห็นโดยปราศจากอคติ รู้จักการคิด มีการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยอย่างมีเหตุผล

๑.๒) การสร้างการมีส่วนร่วม คนจำนวนมากต้องให้ความสำคัญกับครอบครัว หากต้องการให้ผู้คนหันมาสนใจการเมืองโครงสร้างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจจะต้องลดน้อยลง จากการศึกษาการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย (๑) การให้ความรู้ โครงสร้างทางสังคม และวัฒนธรรมไทยมีลักษณะแบบอำนาจนิยม จำเป็นต้องใช้การศึกษา การให้ความรู้ การให้ข้อมูล และระยะเวลาในการทำให้ผู้คนค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนความคิด วิธีคิด และการกระทำ และการสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความเป็นประชาธิปไตย (๒) การสร้างจิตสำนึก การส่งเสริมพฤติกรรมทางเลือกตั้งด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง มีความเห็นว่าการบังคับให้ไปออกเสียงเลือกตั้งจะเป็นการช่วยเพิ่มการศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน ตลอดจนความรู้สึกรู้สึกว่าสิ่งใดที่เป็นเรื่องของส่วนรวมหรือของประเทศชาติ

๒) การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนเชิงพุทธ จากการศึกษาวิเคราะห์สามารถนำหลักอปริหานิยธรรมซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทำให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมาใช้ในการส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยได้ เพราะหลักการนี้เป็นหลักการที่ทำให้องค์กรหรือสังคมไม่เผชิญหน้ากับความเสื่อมหากกลุ่มคนปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีปรองดอง โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนได้ดังนี้

๒.๑) การหมั่นประชุมปรึกษาหารือทางการเมือง การหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันของคนในสังคมจะต้องมีการพบปะประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอ จากกระบวนการปลูกฝังอบรม หล่อหลอมกลม่อมเกลตาทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อมจะทำให้บุคคลเกิดความรู้ทางการเมือง จากความรู้ทางกว้างจนถึงความรู้ทางลึก เช่น ความรู้เกี่ยวกับอุดมการณ์ของระบอบการเมือง หรือความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมและพฤติกรรมทางการเมืองรูปแบบทั้ง จากการปลูกฝังจากครอบครัว โรงเรียนองค์กรที่ทำงานและจากสื่อกระบวนการนี้ จะทำให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจในมุมมองอย่างหลากหลาย

๒.๒) ความพร้อมเพรียงในการใช้สิทธิเลือกตั้ง การพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและมีการกระทำกิจที่ควรทำ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คนที่อยู่ร่วมกันไม่กินแหนงแคลงใจกัน จะทำงานอะไรก็สำเร็จได้ เช่นในครอบครัวมีอะไรปรึกษาหารือกันก็ต้องอยู่พร้อมๆ

กันเพื่อทุกคนจะได้ยอมรับในสิ่งที่กำลังจะไปด้วยความเต็มใจ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นวิธีหนึ่ง
ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วน ร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่ง่ายและชัดเจน
ที่สุดถือเป็นการแสดงออก

๒.๓) การยึดมั่นในหลักการและอุดมการณ์การเมือง การไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติและ
ไม่เลิกสิ่งที่ยังบัญญัติไว้แล้วบ้านเมืองจะสงบสุขได้ ทุกคนจะต้องบัญญัติและไม่ล้มเลิกระเบียบ
กฎเกณฑ์ต่างๆ ของคณะและสังคมตามความพอใจของตนหรือของกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง
เช่น นักเรียนจะต้องแต่งเครื่องแบบของโรงเรียนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

๒.๔) การให้ความสำคัญต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การเคารพนับถือผู้ใหญ่มาก
เคารพและรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะผู้ใหญ่เกิดก่อน ผ่านประสบการณ์มา
มากกว่า ประกอบกับการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีผู้นำ ถ้าเราให้การเคารพและเชื่อฟังผู้นำ สังคมก็จะ
ไม่วุ่นวาย เช่น ถ้าลูกเชื่อฟังพ่อแม่ ก็จะเป็นคนดีได้

๒.๕) ความเป็นธรรมและความเสมอภาค การไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี สตรีถือว่าเป็นเพศแม่
เป็นเพศที่อ่อนแอ บุรุษควรให้เกียรติให้ การยกย่อง ปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแก มอง
โลกในแง่ดีมีความไว้วางใจในเพื่อนมนุษย์มีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่และสถาบัน ของทางราชการ
เนื่องจากการเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจและไว้วางใจกันประชาชน จะต้องเชื่อมั่นและ
ศรัทธาว่าระบอบประชาธิปไตยจะช่วยแก้ปัญหาและภาวะวิกฤตต่าง ๆ ได้ และมนุษย์สามารถ
ปกครองตนเอง

๒.๖) การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีงาม การให้ความเคารพและ
ปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญในศาสนา เพื่อจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มคนในหมู่คณะที่
อยู่ร่วมกันและระลึกถึงกัน เช่น การเคารพเจดีย์ การวิพากษ์วิจารณ์ต้องมีเหตุผลและเป็นไปในทาง
สร้างสรรค์โดยเฉพาะต่อการใช้ อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานของทางราชการประชาชนจะต้อง
คอยตรวจสอบ การใช้อำนาจของข้าราชการและผู้มีอำนาจทางการเมืองอยู่เสมอ

๒.๗) การยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ให้การอารักขา คุ้มครอง แก่บรรพชิต
ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปการทำบุญ ไม่เป็นเผด็จการเพราะหากคนส่วนใหญ่
ในสังคมมีจิตใจเป็นเผด็จการก็ยากที่ระบอบประชาธิปไตยในประเทศนั้นจะประสบความสำเร็จได้
เพราะผู้มีจิตใจเป็นเผด็จการจะมอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำชอบการใช้อำนาจเด็ดขาดอ่อน
น้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจนิยมระบบ เจ้าขุนมูลนายไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคลไม่ยอมรับ
ความแตกต่างของผู้อื่นในการใช้สิทธิเสรีภาพของเราและมักยึดมั่นในค่านิยมแบบเดิม

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวัฒนธรรมทางสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจากกระบวนการปลูกฝังอบรม กล่อมเกลารวมทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นระยะเวลายาวนานจนทำให้บุคคลในสังคมมีความรู้ทันทางการเมืองสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๒.๑ ศึกษาแบบแผนของวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชน

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเกิดปัญหาจากวัฒนธรรมทางการเมืองในชุมชนยังไม่เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ เนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบชุมชนจะมีเอกลักษณ์หรือมีลักษณะเฉพาะ

๑) วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนจากการศึกษาเอกสาร

ความเชื่อมั่นในการปกครอง ความเชื่อมั่นในการปกครองของประชาชนในชุมชนจะต้องมีจิตใจสนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย มีศรัทธาต่อระบบประชาธิปไตย และเคารพในหลักการแห่งสิทธิเสรีภาพ เชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตย การเคารพกติกาในการปกครอง โดยเชื่อว่าประชาธิปไตยสามารถแก้ปัญหาของชาติได้

สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชิต กัญยาวรรณ ธรรมนิษฐ์ วราภรณ์ ได้วิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองที่ส่งผลต่อประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อมั่นการเมืองส่งผลทางตรงต่อวัฒนธรรมทางการเมือง และประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมใน ส่วนของวัฒนธรรมทางการเมืองก็ส่งผลทางตรงต่อประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญ การเคารพกฎหมายและการเมืองส่งผลทางอ้อมต่อประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยผ่านวัฒนธรรมทางการเมือง^๑

การให้ความสำคัญในปัจจุบัน การให้ความสำคัญในปัจจุบันเชื่อถือในหลักความสำคัญ และศักดิ์ศรีของบุคคลทั้งผู้นำและประชาชนจะต้องยึดมั่นในความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล การวิจารณ์อย่างมีเหตุผล ปัจจุบันเป็นแนวคิดแบบมนุษยนิยมแบบหนึ่งที่มีมองว่าตัวบุคคลหนึ่งคน สำคัญเท่ากันอย่างเสมอภาค

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีชา พร้อมสุภา ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้ปฏิบัติงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) แม่เมาะ จังหวัดลำปาง ”

^๑ พิชิต กัญยาวรรณ ธรรมนิษฐ์ วราภรณ์, “การกล่อมเกลารวมทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นระยะเวลายาวนานจนทำให้บุคคลในสังคมมีความรู้ทันทางการเมืองสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้”, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๖๐) : ๑๘๐-๑๘๙

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็น เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้ปฏิบัติงานการไฟฟ้าผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) แม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยรวมมีค่าแปลผลผู้ปฏิบัติงาน ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษาและรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองโดยรวมเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ในกระบวนการให้ความสำคัญกับบุคคล^๒

๒) วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนจากการสัมภาษณ์

ความเชื่อถือกันในกลุ่มชน ความสัมพันธ์กันในเชิงอำนาจในกลุ่มชนจะเป็นความไว้นื้อเชื่อใจกัน และวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นระบบความคิดว่าอะไรคือทรัพยากรที่ต้องจัดสรรและแบ่งปันกัน ประเทศไทยมีต้นทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการเป็นประชาธิปไตย

สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์เมธี ไชยศรีหา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยของประชาชนในเขต เทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น” พบว่า ความร่วมมือร่วมใจเชื่อถือกันและกันระหว่างครอบครัว การศึกษา และการเมืองที่จะร่วมกันอบรมกล่อมเกลากองการเมืองให้เข้าใจถึงหลักการประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง^๓

ความรักและสามัคคี การเมืองการปกครองของประเทศไทยผสมผสานกันอยู่ในชุมชนอย่างแยกกันไม่ออก เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองได้หล่อหลอมเป็นวิถีชีวิตกลายเป็นเอกลักษณ์ที่แยกไม่ออกในชุมชน ความรักและสามัคคีมีความจำเป็นต่อความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะการเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจกัน

สอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภณ สุพงษ์และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในเทศบาลตำบลกันทรอม อำเภอนูนาญ จังหวัดศรีสะเกษ” พบว่า บริบทการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไป การศึกษาสภาพทั่วไป วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด^๔

^๒ ปรีชา พรหมสุภา, “ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้ปฏิบัติงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) แม่เมาะ จังหวัดลำปาง”, วารสารปัญญา, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๖๐) : ๑-๗.

^๓ พงษ์เมธี ไชยศรีหา, “แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น”, วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑): ๑๐๕-๑๑๘.

^๔ โสภณ สุพงษ์และคณะ “การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในเทศบาลตำบลกันทรอม อำเภอนูนาญ จังหวัดศรีสะเกษ” การประชุมวิชาการที่มีรายงานการประชุม (Proceedings), หลักสูตรบัณฑิตศึกษาศาสตรบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๔: ๕๔๔-๕๕๘

การร่วมกิจกรรม คนในชุมชนจะมีการติดตามข่าวสารของบ้านเมืองพูดคุยถึงปัญหาของบ้านเมืองกับผู้อื่นในทางสร้างสรรค์และพยายามมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นโดยความเต็มใจไม่ว่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ และไม่ว่าจะมีการจัดการอย่างไรเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการบริหารงานของรัฐบาล หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาล ไม่ว่าจะ เป็นในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ การร่วมกิจกรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยทำให้ได้มีโอกาสทราบความต้องการของกันและกันอย่างแท้จริง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ **มานพ เข้มเมืองและประชัน คะเนวัน** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแวง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์” พบว่า ด้านการร่วมกิจกรรมและการใช้สิทธิการเลือกตั้ง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้งเมื่อมีการเลือกตั้ง เทศบาลตำบลหนองแวง และผู้ที่เกี่ยวข้องควรรักษาไว้และส่งเสริมประชาสัมพันธ์ รณรงค์และให้ความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญในการเลือกตั้ง และให้ประชาชนเข้าใจในระบอบการปกครองให้มากขึ้นไม่ให้มีการซื้อสิทธิขายเสียง^๕

จิตสำนึกสาธารณะ คนในชุมชนจะมีจิตสำนึกสาธารณะการสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน และมีความเชื่อมั่นสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ความมีสำนึกในการร่วมการกำหนดนโยบายของรัฐบาลการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เนื่องจากการปฏิบัติเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชลิต วงศ์สกุล** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมการเมืองการตื่นตัวในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดอุทัยธานี” พบว่า เมื่อประชาชนได้รับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชน หรือ สถาบันการเมืองแล้วทำให้ประชาชนมีความเข้าใจไปตัดสินใจร่วมมือทำเพื่อประโยชน์ของชุมชน^๖

๕.๒.๒ ส่งเสริมแบบแผนจากการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้นำมาใช้เป็นระบบในการปกครองประเทศ การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับรัฐและการจัดระเบียบความสัมพันธ์ภายในรัฐ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นทัศนคติและความเชื่อแบบประชาธิปไตยซึ่งมีผลต่อระบอบประชาธิปไตย การเป็นประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับความศรัทธาของคนในชาติ ระดับชั้นของคนในสังคม โครงสร้างราชการ ระบบ

^๕ มานพ เข้มเมืองและประชัน คะเนวัน, “การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแวง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์”, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙): ๑๐๘-๑๒๔.

^๖ ชลิต วงศ์สกุล, “การตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ในอำเภอ หนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี”, การประชุมวิชาการที่มีรายงานการประชุม (Proceedings), หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๔: ๕๓๔- ๕๔๓.

ราชการประกอบไปด้วยที่เป็นผู้มีอำนาจในองค์กร ในระบบราชการของประเทศไทย มีลักษณะของการใช้อำนาจนิยม ชุมชนในสังคมการเมืองที่ใช้การปกครองในระบบประชาธิปไตยต้องมีการพัฒนาและศึกษาอบรมประชาชนในชุมชนจนวัฒนธรรมทางการเมืองสอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชน

ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจเป็นหลักที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย หลักสิทธิเสรีภาพก็มีความสำคัญในพื้นฐานของระบบเสรีประชาธิปไตย การรับรองสิทธิของเสรีชนหรือประชาชนในเรื่องการแสดงความคิดเห็น การชุมนุม การเลือกที่อาศัย การเลือกประกอบอาชีพ การได้รับการศึกษา การรู้ข่าวสาร

สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พรอัมรินทร์ พรหมเกิด** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตยในเขตชนบทอีสาน : กรณีศึกษาประชาชนในเขตหมู่บ้านคำบง และหมู่บ้านสะอาด ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัด ขอนแก่น” พบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับประชาธิปไตย คือ วัฒนธรรมแบบพลเมือง วัฒนธรรมแบบพลเมืองที่จำเป็นต้องสร้างขึ้นเพื่อเอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตย คือ สำนักแห่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง สำนักแห่งการรักษากฎหมายและเคารพกฎกติกาของสังคม อย่างเคร่งครัดการมีจิตสาธารณะ การยึดหลักสันติวิธีและการประนีประนอม การรู้จักใช้สิทธิของตนเองและรู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพผู้อื่น และการมองโลกในแง่ดี^๗

ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เชื่อในเสียงส่วนใหญ่และให้ความสำคัญกับเสียงส่วนน้อยการตัดสินใจ ข้อขัดแย้งในระบอบประชาธิปไตย โดยการออกเสียงลงคะแนน ใช้เสียงข้างมากและเสียงส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ การใช้เสียงส่วนใหญ่จะต้องไม่ขัดต่อสิทธิของเสียงส่วนน้อย ต้องเคารพรับฟังเสียงส่วนน้อย ในขณะที่เดียวกันเสียงส่วนใหญ่จะไปจำกัดสิทธิของเสียงส่วนน้อยไม่ได้

สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ทักษิณ ประชามอญ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การ บริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน” พบว่า ประชาชนและบุคลากรภาครัฐยังขาดการรับรู้เกี่ยวกับแนวคิดและความสำคัญของการมีส่วนร่วม มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เชื่อในการเลือกตั้ง แต่การเข้าถึงและการรับข้อมูลข่าวสารเกิดปัญหาในกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วม^๘

สิทธิและเสรีภาพการแสดงออก เมื่อผู้ใดใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออก แม้จะไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบก็ต้องอดทนรับฟังในความเห็นต่าง トラบใดที่ผู้หนึ่งยังใช้สิทธิ

^๗ พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, “วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตยในเขตชนบทอีสาน: กรณีศึกษาประชาชนในเขตหมู่บ้านคำบง และหมู่บ้านสะอาด ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”, วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น: ๖๔-๖๖.

^๘ ทักษิณ ประชามอญ, “รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การ บริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน”, ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๒๕๐- ๒๘๐

ของตนเองภายใต้ขอบเขตแห่งกฎหมาย บุคคลมีเสรีภาพอันชอบธรรมตราบเท่าที่ไม่ได้ทำผิดกฎหมาย ยึดตามหลักการอันถูกต้องตามกฎหมายเป็นที่ยอมรับ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ **กรภพ ธัญญกรณ์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของ ประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร” พบว่า ควรเปิดโอกาสให้กับประชาชนหรือเยาวชนที่อายุน้อยได้มีโอกาสได้มีส่วนร่วมทางการเมือง มีเสรีภาพการ แสดงออกควรยกระดับการพัฒนาด้านพฤติกรรมทางการเมือง การกล่อมเกลາทางการเมืองและ อุดมการณ์ทางการเมือง

ความผูกพันในสังคม ประชาชนเมื่อมีความศรัทธาจะมีความผูกพันและมีความเชื่อมั่น ถ้าหาก มีอะไรเกิดขึ้นกับระบอบประชาธิปไตย ประชาชนต้องออกมาปกป้องระบบการเมือง ที่ต้องรักษา เอาไว้คือระบอบประชาธิปไตย เพราะมีหลักการ เคารพในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จิตสำนึกและ ความศรัทธา ในระบอบประชาธิปไตยจะมีต้องมีขึ้นในประชาชน และผู้นำทางการเมืองจึงทำให้ ระบอบประชาธิปไตยประสบความสำเร็จ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พงษ์เมธี ไชยศรีหา** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนา วัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยของประชาชนในเขต เทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น” พบว่า ความร่วมมือร่วมใจความผูกพันกันระหว่างสถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา และ สถาบันทางการเมือง ที่จะร่วมกันอบรมกล่อมเกล่าทางการเมืองให้กับคน รุ่นใหม่ในชุมชนให้รับรู้และ เข้าใจถึงหลักการประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัว เอาใจใส่ดูแลอบรมบุตร หลานของตนให้มีอุปนิสัยเอื้อต่อการเป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตย^๔

๕.๒.๓ สังเคราะห์แบบแผนการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน

ประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่มีต่อวัฒนธรรมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นวิถีชีวิต ความคิด และค่านิยมสังคมที่กำหนดว่าบุคคลและสถาบันมีความสัมพันธ์

การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน การส่งเสริม วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนต้องมีการสร้างความรู้ความเข้าใจโดย ยกระดับความรู้ความสามารถ เคารพซึ่งกันและกัน ใช้สติในการดำเนินชีวิต และการสร้างการมีส่วนร่วม โดยการให้ความรู้ สร้างจิตสำนึก อาศัยการอบรม ปลูกฝัง หล่อหลอม กล่อมเกล่า ทั้งทางตรงและ ทางอ้อมจากสังคมอย่างต่อเนื่อง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เปรมศักดิ์ แก้วมรก** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของวัยรุ่นในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษา อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา” พบว่า ปัญหา

^๔ พงษ์เมธี ไชยศรีหา, “แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยของประชาชนในเขต เทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น”, วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑): ๑๐๕-๑๑๘.

และอุปสรรคสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่น คือ การเกรงกลัวต่ออันตรายที่จะมาสู่ตนเองและครอบครัวจนไม่กล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ และการให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง^{๑๐}

การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนเชิงพุทธ หลักการอภิปรายนิยธรรมทำให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขเพราะหลักการนี้เป็นหลักการ ที่ทำให้องค์กรหรือสังคมไม่เผชิญหน้ากับความเสื่อม การหมั่นประชุมปรึกษาหารือทางการเมือง หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ การอยู่ร่วมกัน ความพร้อมเพรียงในการใช้สิทธิเลือกตั้ง การพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและมีการกระทำกิจที่ควรทำ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คนที่อยู่รวมกัน การยึดมั่นในหลักการและอุดมการณ์การเมือง การไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติและไม่เลิกสิ่งที่ยังไม่บัญญัติไว้แล้ว

การให้ความสำคัญต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การเคารพนับถือผู้ใหญ่ การเคารพและรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี การก่อนนโยบายความเป็นธรรม ความเสมอภาค การไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี สตรีถือว่าเป็นเพศแม่ เป็นเพศที่อ่อนแอ บุรุษควรให้เกียรติให้ การยกย่องปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแก การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดีงาม การให้ความเคารพและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญ การยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ให้การอารักขา ค้ำครอง อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ คือ การคุ้มครองบรรพชิตซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปการทำบุญ ไม่เป็นเผด็จการ เพราะหากคนส่วนใหญ่ในสังคมมีจิตใจเป็นเผด็จการก็ยากที่ระบอบประชาธิปไตยในประเทศนั้นจะประสบความสำเร็จได้

สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เจ้าอธิการพิชิตศักดิ์ สุภาจาโร (จิบสันเทียะ)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี” พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านรับผลประโยชน์โดย นำสังคมไปสู่ธรรมาธิปไตย เกิดเอกลักษณ์ชุมชน เกิดอัตลักษณ์ชุมชน เป็นสังคมแห่งคนดี มีคุณธรรม เป็นการสร้างสรรค์สังคมแห่ง ความดีประชาชนมีคุณภาพชีวิต^{๑๑}

^{๑๐} เปรมศักดิ์ แก้วมรกต, “วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษา อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี: ๒๑๘-๒๑๙.

^{๑๑} เจ้าอธิการพิชิตศักดิ์ สุภาจาโร (จิบสันเทียะ), “การมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของ ประชาชนในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐): ๕๐๑-๕๑๓

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) สนับสนุนสถาบันการศึกษาและมหาวิทยาลัยในกำหนดรายวิชาและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย รวมถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจ ความคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมทางการเมืองที่ถูกต้อง และยึดหลักประชาธิปไตย

๒) ส่งเสริมในการสร้างมาตรการ และแนวทางในการขยายกลุ่มเป้าหมายการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนไปยังคนรุ่นใหม่ในชุมชน

๓) พิจารณาทบทวนระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ให้มีความยืดหยุ่นสามารถนำไปใช้ในการจัดการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องจัดประชุม อบรม สัมมนาให้ความรู้ทางการเมือง การปกครอง การเข้าไปเป็นคณะกรรมการในการเลือกตั้ง การเข้าร่วมรับฟังการประชุม เพื่อให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ ณรงค์ และให้ความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญในการเลือกตั้ง ให้ประชาชนเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

๓) ให้สถาบันการศึกษาจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนรวมถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การสร้างความเข้าใจ ความคิด และความเชื่อ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) การสร้างการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ทั้งนี้ รวมถึงกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีสิทธิเลือกตั้งในครั้งแรก

๒) ความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงออกในพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในชนบทและในเมืองที่มีต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

๓) การศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างการตื่นตัวทางการเมือง รวมถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การสร้างความเข้าใจ ความคิด ความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมทางการเมือง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
,กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กิติ ตย์คานนท์. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓.

กัลยา กาญจนภรณ์. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน (จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว).

นครปฐม: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒

โกวิทย์ พวงงาม และอลงกรณ์ อรรถแสง.คู่มือ มิติใหม่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น : ผู้บริหารท้องถิ่น
ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมา-ธรรม,
๒๕๔๗.

โกวิทย์ พวงงาม.การปกครองท้องถิ่นไทย ,กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๕๙.

จรัส สุวรรณมาลา. วิถีใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: คณะ
รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๐.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : แอคทีฟ พรินท์ จำกัด.๒๕๔๙.

จิราภรณ์ สถาปนระวรรณ.เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน,กรุงเทพมหานคร: เอดิชั่นเพรส, ๒๕๕๖.

เจษฎา บุญมาโสสม. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน. กลุ่มวิชาจิตวิทยาและการแนะแนวคณะครุ
ศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๖.

จำรูญ พรหมมา. สังคมและวัฒนธรรมไทย, กรุงเทพมหานคร: โอเดียน,๒๕๖๐.

ณรงค์ พวงพิศ.การปกครองและการเมืองไทย,กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๖๒.

ประสิทธิ์ ทองอ่อน และคณะ. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน “โครงการพัฒนาสื่อการศึกษาเพื่อ
ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา.” กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เวิร์ดเวฟเอดิชั่นเคชั่นจำกัด,
๒๕๔๒.

เชาวณะ ไตรมาส. การเลือกตั้งแบบใหม่: ทำไมคนไทยต้องไปเลือกตั้ง. กรุงเทพมหานคร: สุขุมและบุตร,
๒๕๔๕.

ทินพันธ์ นาคะตะ.ประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสหายบล็อก และการ
พิมพ์,๒๕๕๓.

ทิพาพร พิมพ์สิทธิ์, พฤติกรรมทางการเมือง.กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย

รามคำแหง,๒๕๖๑.

ธงชัย สันติวงษ์. ทฤษฎีองค์การและการออกแบบ. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑.

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. โครงการวิจัยเรื่อง การประเมินผลการทำงานขององค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ :

คณะกรรมการการเลือกตั้ง. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า,๒๕๔๘.

ธีรวุฒิ โศภิชฎิกุล. การเมืองการปกครองของไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ก. พล (๑๙๙๖),

๒๕๔๓.

ณัฐชาภัทร ตรงจิตร์.รัฐศาสตร์เบื้องต้น,กรุงเทพมหานคร :ด้านสุทธาการพิมพ์,๒๕๕๗.

เดชา กมลเชษฐ์.ทฤษฎีการเมืองและสังคม,กรุงเทพมหานคร : แสงแดดการพิมพ์, ๒๕๖๐.

นิตยา บุญหลิ่งห. วัฒนธรรมการเมือง,กรุงเทพมหานคร : เรื่องแสงการพิมพ์, ๒๕๕๖.

นรา สมประสงค์, แรงจูงใจ ใน ประมวลสาระชุดวิชา ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา

หน่วยที่ ๖ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔.

บวรศักดิ์ อวรรณโณ. การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๔๔.

บุญอารีย์. การฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม : ทฤษฎีและการปฏิบัติ, กรุงเทพมหานคร :ศูนย์พัฒนาการ

พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). ธรรมนุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร : ห.จ.ก.สินประสิทธิ์การ

พิมพ์,๒๕๒๗.

พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร :โรง

พิมพ์อมรินทร์การพิมพ์ ๒๕๒๗.

พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณโณ). การสั่งสมบุญ ด้วยการรักษาศีล. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วน

สามัญ สุทธิสารการพิมพ์. ๒๕๓๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.พิมพ์ครั้งที่ ๑๒,

(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๖.

เมธาวิ อุดมธรรมมานุภาพ และคณะ. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน.กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. ๒๕๔๙.

ราตรี พัฒนรังสรรค์, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ สถาบัน

ราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๔.

วัชรา ไชยสาร.ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองไทยยุคใหม่.(พิมพ์ครั้งที่ ๒).กรุงเทพมหานคร: นิตธรรม

,๒๕๔๔.

วินัย โยธาไชย, การเมืองและการปกครอง,กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.๒๕๕๘.

วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์, การเมืองและการปกครองไทย, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง,๒๕๕๖

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรภาพพัฒนา จำกัด,

๒๕๔๓.

สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหารงานบุคคลแผนใหม่.กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,๒๕๒๖.

สมบัติ จันทรวงศ์, เลือกลง วิฤต ปัญหา และทางออก.กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, ๒๕๓๖.

หนังสือกรมวิชาการ, ๒๕๔๑.

สุจิต บุญบงการ. พฤติกรรมการเลือกตั้งของคนไทยในปี พ.ศ.๒๕๒๒ และ พ.ศ.๒๕๒๖.

กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

สุชาติ จันทรเอม. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,๒๕๒๙.

สุรางค์ โค้วตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๔๔.

อัษฎางค์ ปาณิกบุตร. “สิทธิและเสรีภาพของพลเมือง” ใน การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญ

ฉบับประชาชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วี.เจ.พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๘.

อนุชาติ วงศ์สำศรี. วัฒนธรรมประชาสังคม, กรุงเทพมหานคร: สถาบันท้องถิ่นพัฒนา,๒๕๖๑.

(๒) รายงานวิจัย/วิทยานิพนธ์

กระมล ทองธรรมชาติ และคนอื่นๆ. การก่อตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้ง: การศึกษาเปรียบเทียบ

กรณีอินเดียและฟิลิปปินส์ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน

คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๑.

จิตติล คุ่มครอง. พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในกรอบรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๔๐ : ศึกษา

กรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต ๒ จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐ

ประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๐.

เจ้าอธิการพิชิตศักดิ์ สุภาจาโร (จีบสันเทียะ), “การมีส่วนร่วมตามแนวพระพุทธศาสนาของ ประชาชน

ในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชลบุรี”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์

ปริทรรศน์, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 ฉบับพิเศษ เมษายน-มิถุนายน 2560

ชลิต วงษ์สกุล, “การตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ในอำเภอหนองฉาง

จังหวัดอุทัยธานี”, การประชุมวิชาการที่มีรายงานการประชุม (Proceedings), หลักสูตร

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๔

ชิงชัย ศิริโวหาร. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล

บ้านน้อยชุ่มชื้นเหล็ก อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก. รายงานการศึกษาอิสระ รม.ม.

ขอนแก่น. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น,2550.

ฤทธิณรงค์ ศรีบัว. “การเสริมสร้างแรงจูงใจในการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหาร

ส่วนตำบลของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลีจังหวัด

- สมุทรปราการ”,วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.
- ธโสธร ตู้อทองคำ. “กระบวนการการเลือกตั้ง” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕.
- ณัฐกร วิทิตานนท์. ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกตั้งของสมาชิกวุฒิสภา:ศึกษากรณีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาจังหวัดเชียงใหม่รอบสอง เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๔๓.วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔.
- ณัฐดิฐ อิศระเสนีย์. พฤติกรรมการเลือกตั้งและความพึงพอใจของประชาชนในการปฏิบัติงานของนายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๙.
- ดลฤดี วรรณสุทธะ. พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร : ศึกษากรณีการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๔ ในพื้นที่ อำเภอหาดขาม จังหวัดยโสธร.วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.
- ทักษิณ ประชามอญ, “รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน”, ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560
- ปรีชา พร้อมสุภา, “ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้ปฏิบัติงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) แม่เมาะ จังหวัดลำปาง”, วารสารปัญญา, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๖๐
- เปรมศักดิ์ แก้วมรกฏ, “วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นในสังคมพหุวัฒนธรรม:กรณีศึกษา อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี
- พงษ์เมธี ไชยศรีหา, “แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น”, วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2561
- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, “วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตยในเขตชนบทอีสาน:กรณีศึกษาประชาชนในเขตหมู่บ้านคำบง และหมู่บ้านสะอาด ตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”, วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พระมหาเรวัต อคคทาโร (สลิอ่อน), “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”, การประชุมวิชาการที่มีรายงานการประชุม (Proceedings), หลักสูตร บัณฑิตศึกษาระดับปริญญาโท สาขา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๔

พิชิต กันยารวรรณ ธรรมนิศย์ วราภรณ์, “การล้อมกลาทางการเมือง และวัฒนธรรมทางการเมือง ที่ส่งผลต่อประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ของประเทศไทย”, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๖๐

มานพ เข้มเมืองและประชัน คะเนวัน, “การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแวง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์”, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2559

ลัดดา นามโสภา, แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตอำเภอขามเฒ่า ศึกษานิพนธ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๕๓.

ปิยพร ถิตย์ประเสริฐ. การศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาเฉพาะชุมชนในเขตเทศบาล เมืองกาฬสินธุ์. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปร.ม. มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2558.

วรเชษฐ์ ไชยวงศ์. พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในระดับท้องถิ่น: กรณีศึกษาการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยจริงขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งรวงทองอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙.

วิรัช เพียรชอบ. พฤติกรรมการใช้สิทธิทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่ท้องถิ่นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งควายกิน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๕๒.

สุวิทย์ จันแข่ง. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนใน องค์การบริหารส่วนตำบลจะเข้เผือก อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ ร.ม. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, 2557.

สิทธิพร พิพัฒน์กุล. พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนต่อการเลือกตั้งผู้บริหารเทศบาลตำบลบางวัว อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓.

โสภณ สุพงษ์และคณะ “การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในเทศบาล ตำบลกันทร อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ” การประชุมวิชาการที่มีรายงานการประชุม (Proceedings), หลักสูตรบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๔

อารีญา ศรีคำภา. อุปสรรคในการแก้ปัญหาการซื้อเสียงของคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัด เชียงใหม่.วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘.

เอกชาติ แจ่มอัน. พฤติกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดดงคริยะ ตามรัฐธรรมนูญ: คณะกรรมการการเลือกตั้ง. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า. ๒๕๔๗.

เอกราช วรรณพงษ์. การมีส่วนร่วมการเลือกทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบล ประคำ อำเภอประคำ จังหวัดบุรีรัมย์. การค้นคว้าอิสระ รม.ม. บุรีรัมย์: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 2555.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. แปรถิ่นเปลี่ยนฐานสร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของ: ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.

(๓) ภาษาอังกฤษ

Aggrawal, R.C. Principle of political Science, New Delhi : S. Ch. And Company Ltd. 1996.

Weiten, Wayne, Personality : Theory, Research, and Assessment In Psychology :Themes and Variations 3rd ed. Pacific Grove, CA : Brooks/Cole., 1995.

Barrington Moore, Social origins of dictatorship and democracy, Penguin: London, 1974.

Chua Beng-Huat, Communitarian Ideology and Democracy in Singapore. London: Routledge, 1995.

Chan Heng Chee, Political Parties, in Jon S.T. Quah and other, eds, Government and Politics of Singapore, Singapore: Oxford University Press, 1987.

Crick, Bernard. In Defence of politics. Harmondsworth : Widdlessex Penguin Books, 1994.

Frank Parkin, Max Weber, London: Routledge, 2002.

Garry Rodan, Transparency and Authoritarian rule in Southeast Asia Singapore and Malaysia, London: RoutledgeCurzon, 2004.

Huntington, Samuel P. and Nelson, Joan M. Political Participation in Developing Countries. ,Cambridge, MA : Harvard University Press, 1982.

John Eldridge, C. Wright Mills , London : Tavistock Publications, 1983.

Jon S.T. Quah, Singapore Meritocratic City-State, in Government and Politics in Southeast Asia,

John Funton, ed. Singapore: Institute of Southeast Asia Studies, 2001.

Mibrath, Lester W. and Goel, M.L. Political Participation , Chicago: Rand McNally.1977.

Michael D. Barr, Lee Kuan Yew The Beliefs behind the Man, Kuala Lumpur: New Asian Library, 2009.

Michael R.J. Vatikiotis, Political Change in Southeast Asia, London: Routledge, 1966.

William Case, Politics in Southeast Asia : Democratic or Less, Richmond Surrey : Curzon Press, 2002.

สัมภาษณ์

พระอุดมสิทธินายก,ผศ.ดร. เจ้าอาวาสวัดบางอ้อยช้าง, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๔

พระครูปลัด ชัชวาลย์ อนุบาลโย,ดร. เจ้าอาวาสวัดแหลม, ๑ มีนาคม ๒๕๖๔

พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร,ผศ.ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบึงทองกลาง, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๔

พระปลัดสมนึก ธีรปณโญ,ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดชลอ, ๒ มีนาคม ๒๕๖๔

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตสมาชิกวุฒิสภา, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

รศ.ดร.สมาน งามสนิท, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔

รศ.ประณต นันทิยะกุล,อดีตกรรมการการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร, ๒ มีนาคม ๒๕๖๔

รศ.พงศ์สันต์ ศรีสมทรัพย์,คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๓ มีนาคม ๒๕๖๔

ผศ.พิมล พุทธิพิช,คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๔

อาจารย์ ดร.เกสรี พงษ์สังข์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๓ มีนาคม ๒๕๖๔

อาจารย์ ดร.เลิศพร อุดมพงษ์, สถาบันพระปกเกล้า, ๔ มีนาคม ๒๕๖๔

อาจารย์ ดร.ชลัท ประเทืองรัตน, สถาบันพระปกเกล้า, ๔ มีนาคม ๒๕๖๔

นายพงษ์พันธ์ สายช่างทอง ,ผู้อำนวยการสำนักงานการเลือกตั้งสมุทรสาคร, ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๔

นายอมร รัชต์กุล, ผู้อำนวยการฝ่ายข้อมูลพรรคการเมือง, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๔

นายชาญพล สุขดี, ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้ง, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๔

นายนิทัศน์ ประทักษ์ใจ, ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการพรรคการเมือง, ๕ มีนาคม ๒๕๖๔

นายประสิทธิ์ ชมชื่น, ผู้นำชุมชนบึงทองกลาง, ๖ มีนาคม ๒๕๖๔

นายวินัย พลเยี่ยม, ผู้นำชุมชนอู่วังเจ้า, ๗ มีนาคม ๒๕๖๔

นายวีระ โชควิบูรณ์, ผู้นำชุมชนพิทักษ์ธรรม, ๒ เมษายน ๒๕๖๔

นางวาสนา เขียวประพัสสร, ผู้นำชุมชนโรงพยาบาลเจริญกรุง, ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๔

สนทนากลุ่ม

พระอุดมสิทธินายก,ผศ.ดร. เจ้าอาวาสวัดบางอ้อยช้าง, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร,ผศ.ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบึงทองกลาง, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, อดีตสมาชิกวุฒิสภา, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

รศ.ดร.สมาน งามสนิท, อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

ผศ.พิมล พุทธิพิธ,คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

นายพงษ์พันธ์ สายช่างทอง ,ผู้อำนวยการสำนักงานการเลือกตั้งสมุทรสาคร, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

นายอมร รัชตังกุล, ผู้อำนวยการฝ่ายข้อมูลพรรคการเมือง, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

นายชาญพล สุขดี, ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาเครือข่ายการเลือกตั้ง, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

นายวีระ โชควิบุรณ์, ผู้นำชุมชนพิทักษ์ธรรม, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

นางวาสนา เขียวประพัสสร, ผู้นำชุมชนโรงพยาบาลเจริญกรุง, ๒๗ กันยายน ๒๕๖๔

